PŘEKÁŽKY MOBILITY

V OBLASTI KULTURY

Zpracování a editace dílčích kapitol:
Pavla Petrová, Institut umění – Divadelní ústav, Praha, 2010

Osnova:

I. **Úvod ke studii** ……..... 4

II. **Popis stavu** ……... 5
II.1. Mobilita obecně ……...… 5
II.2. Celkový popis stavu mobility (jednotlivý aktéři) v ČR …….. 6
II.2.1. Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury …….. 6
II.2.2. Mobilita sbírek …… 7

III. **Překážky bránící mobilitě** ……... 8
III.1. Daňová problematika …… 8
III.1.1. Vliv daní na mobilitu umělců …… 8
- daň z příjmu
- daň z přidané hodnoty
III.1.2. Vliv daňového prostředí na výkon kulturních činností v tuzemsku ….. 10
III.1.3. Vliv daňového prostředí výkon kulturních činností tuzemců v zahraničí …… 17
III.1.4. Souhrn ……..…… 22

III.2. Vízová problematika a pracovní povolení ……..…… 22
III.2.1. Právní prostředí/výchozí situace …….. 22
III.2.2. Povinnosti zaměstnavatele při zaměstnávání cizinců …… 23
III.2.3. Povinnosti cizince, který chce být zaměstnán na území ČR …… 23
III.2.4. Zelená karta …….. 24
III.2.5. Zaměstnavatel a povinnost evidence …….. 25
III.2.6. Pobyt občanů EU, Norska, I8slandu, Lichtenštejnska a Švýcarska na území ČR …… 24
III.2.7. ČR v schengenském prostoru a aktuální změny v této oblasti ……. 26
III.2.8. Dlouhodobá víza nad 90 dnů za účelem zaměstnání a podnikání ….. 27

III.3. Sociální a zdravotní pojištění …… 28
III.3.1. Sociální pojištění …….. 28
- právní prostředí / výchozí situace v ČR
- mezinárodní kontext
III.3.2. Zdravotní pojištění ……... 32
- právní prostředí / výchozí situace
- pobyt občana ČR v zahraničí – obecně
- pobyt v zemích EU (výdělečný a nevýdělečný pobyt)

IV. **Výstupy dotazníkových šetření k překážkám mobility** ……..…… 38
IV.1. Dotazníková šetření …… 38
IV.2. Souhrn vyhodnocení dotazníkových šetření …… 39
IV.3. Řízené rozhovory s hudebními promotéry a agenty …….. 39

V. **Doporučení na úrovni EU směrem k členským státům EU** (Evropská komise, pilotní projekty a OMK expertní pracovní skupiny pro mobilitu) ……. 41
V.1. Strategie Evropské komise 2008-2010 …… 41
V.1.1. Expertní pracovní skupina OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury …….. 41
V.1.2. Expertní pracovní skupina OMK pro mobilitu sbírek …….. 43
V.1.3. Pilotní projekty v oblasti mobility …… 43
V.1.4. Studie k mobilitě na zadání Evropské komise …… 44

V.2. Návrh Pracovního plánu pro kulturu na léta 2011-2014 …… 46

VI. **Závěrečná doporučení v rámci ČR** …….. 47
VI.1. Základní doporučení v oblasti odstraňování překážek bránících mobilitě v oblasti kultury …….. 47
VI.1.1. Oblast legislativní …… 47
VI.1.2. Oblast nástrojů finanční podpory mobility …… 48
VI.1.3. Oblast informační …… 49

VII. **Seznam zkratek** …… 50

VIII. **Odkazy** …… 51

Přílohy:

Příloha č. **1** – Studie „Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury“

Příloha č. **2** – Stať „Překážky mobility sbírek v České republice“

Příloha č. **3** – Seznam aktuálně platných smluv o zamezení dvojího zdanění

Příloha č. **4** – Výsledek dotazníkového šetření pro oblast divadel

Příloha č. **5** – Výsledek dotazníkového šetření pro oblast festivalů

Příloha č. **6** – Výsledek dotazníkového šetření pro orchestry a sbory

Příloha č. **7** – Výsledek dotazníkového šetření pro hudební promotéry

Příloha č. **8** – Řízené rozhovory s hudebními promotéry a agenty

Příloha č.**9** – Závěrečná zpráva a doporučení OMK expertní pracovní skupiny pro mobilitu Výboru pro kulturní záležitosti, které se týkají zlepšení podmínek podpory mobility umělců a dalších kulturních pracovníků

I. Úvod ke studii

Ministerstvo kultury ČR uložilo v červnu 2010 v rámci plnění úkolů z implementace přijaté Státní kulturní politiky na období 2009–14 Institutu umění – Divadelnímu ústavu zpracovat *Analýzu překážek mobility*, a to s termínem odevzdání do konce roku 2010. Zadání se konkrétně vztahuje k úkolu 2.2.2. Státní kulturní politiky – *Podpora mezinárodní i regionální mobility jednotlivých aktérů v oblasti kultury*.

K vypracování *Analýzy* byla zvolena kombinovaná metoda: uspořádání kulatého stolu, realizace dotazníkových šetření a zpracování dílčích studií a statí. Při mapování překážek jsme využili jednak předchozích studií vypracovaných na úrovni Evropské unie k podobnému tématu, především pak **studie** Richarda Poláčka *Study on Impediments to Mobility in the EU Live Performance Sector and on Possible Solutions* / *Studie o překážkách mobility uměleckých produkcí v EU a jejich možných řešeních*, a dále **doporučení expertních pracovních skupin** otevřené metody koordinace (OMK) pro mobilitu kulturních pracovníků a pro mobilitu sbírek, které pracovaly při Evropské komisi v letech 2008–2010.

Kulatý stůl na téma „Podpora mobility v oblasti kultury – překážky mobility“ proběhl 22. září 2010 za přítomnosti odborníků napříč uměleckými obory (zástupci festivalů, výtvarného umění, hudby, tance, divadla). Přítomní se shodli na klíčových tématech v oblasti překážek mobility v ČR, které je potřeba popsat a analyzovat.

Jako klíčová byla identifikována témata:

- oblast daní: dvojí zdanění, DPH
- oblast víz – pracovní povolení a vízová povinnost

Jako cílové skupiny byly stanoveny:

- občané ČR působící v zahraničí (ať už krátkodobě či dlouhodobě)
- cizinci působící v ČR

Kulatý stůl rovněž formuloval některá doporučení týkající se zpracování dílčích témat překážek mobility, zahrnující některá z následujících specifik:

- rozlišení překážek mobility pro výkonné umělce a autory
- regionální mobilita (regionální obslužnost)
- mobilita předmětů (kromě sbírkových předmětů také nástrojů, dekorací), celní problematika
- rozdílnost oblastí sbírek a „živého“ umění, průnik těchto oblastí v mobilitě odborníků
- jazyková bariéra
- problematika autorských práv
- problematika síťování a krátkodobé mobility

Kulatý stůl potvrdil stanovený postup prací – zpracování dílčích témat formou samostatných studií a statí a realizace dotazníkových šetření.

II. Popis stavu

II.1. Mobilita obecně

Mobilita pracovníků je jednou ze „tří základních svobod“ občanů 27 členských států Evropské unie. Mezi další patří svoboda zboží a služeb.
Zásada volného pohybu pracovníků je zakotvena v článku 45 Smlouvy o fungování Evropské unie. Tato zásada zajišťuje rovné zacházení v přístupu k zaměstnání a pracovním podmínkám. To je základ společného ekonomického prostoru EU a tyto svobody platí samozřejmě i pro umělce, jejich služby a umělecké zboží nebo též kulturní statky.

Pro oblast umění byla vždy typická vysoká mobilita umělců. Umělci vždy cestovali z místa na místo a pomáhalo jim to v jejich známosti, a tedy i v obživě.

Od počátku 20. století se pak kromě stále častější a lépe organizovanější výměny umění a umělců (zahraniční hostování hudebních a divadelních souborů, výstavy atd.), začínají objevovat i prostory, v současném pojmosloví zvané jako rezidenční místa, která slouží umělcům k jejich tvorbě. Smyslem těchto míst je vytrhnout umělce z jeho každodenního života a dát mu možnost klidu a soustředění pouze na jeho tvorbu. V praxi to znamená, že umělec se stává hostem některého kulturního zařízení, a to obvykle v zahraničí (může to být galerie, výtvarná či hudební škola, kulturní centrum atd.), stráví tam určitou dobu a vytváří – často ve spolupráci s místními umělci – umělecký projekt. Pro řadu především mladých umělců jsou rezidence jedinečnou šancí, jak se spojit se svými kolegy v zahraničí a získat nové zkušenosti.

Všeobecně je nárůst mobility v posledních desetiletích důsledkem stále se rozšiřujícího mezinárodního trhu s uměním, včetně zvyšujícího se počtu mezinárodních koprodukcí v oblastech, jako je hudba, audiovize, design či tanec. A stejnou měrou je to způsobeno i zakládáním stále dalších festivalů, zahraničních turné divadelních představení, mezinárodních výstav či literárních přehlídek.[1]

Podle studie zadané Evropskou komisí „Ekonomika kultury v Evropě“[2] je podíl nezávislých pracovníků (tzv. pracovníků na volné noze) v kulturním sektoru více než dvojnásobný než v ostatních odvětvích dohromady. Navíc 17 % pracovníků v kulturním sektoru má uzavřenu smlouvu na dobu určitou, zatímco v celkové zaměstnanosti činí tento podíl pouze 13,3 %. Podíl lidí pracujících na částečný úvazek je vyšší v kulturním sektoru oproti celkovému číslu a podíl lidí s dalším zaměstnáním je rovněž o mnoho vyšší právě v kulturním sektoru oproti celkové zaměstnanosti (6,6 % v porovnání s 3,7 % v celkové zaměstnanosti). Studie zjistila, že hlavním rysem kulturní činnosti je ‚atypičnost‘, která se bude v budoucnosti objevovat na pracovním trhu častěji. Flexibilní pracovní právo by mělo jít ruku v ruce s legislativou o ochraně zaměstnání, protože je ustanoveno jako **příkladný sektor pro ostatní**. Krátkodobé stěhování se za prací je klíčovou charakteristikou uměleckého sektoru, ale vyžaduje mimo jiné řadu doprovodných aktů, jako jsou např. přenositelná práva sociálního zabezpečení pro umělce a další.

---

[1] Viz studie *Mobility Matters* / *Na mobilitě záleží*, ERICarts Bonn, 2008

[2] Viz studie *Economy of Culture in Europe* / *Ekonomika kultury v Evropě*, KEA European Affairs, 2006, http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc873_en.htm

Pojem mobilita tedy zahrnuje různé elementy. Pro profesionály v oblasti umění mobilita představuje hlavně možnost touringu, vývozu jejich tvorby a jejich děl, ale i flexibilní možnost zaměstnání. Mobilita však také znamená vytváření sítí a již zmíněných uměleckých rezidencí.

Proč je mobilita tak důležitá?
- přináší nové vize a nové zdroje inspirace,
- přispívá k expanzi uměleckých aktivit a uměleckého publika,
- přispívá k vzájemné výměně zkušeností,
- podporuje mezinárodní kariéru,
- vytváří nové pracovní možnosti na mezinárodním trhu práce,
- posiluje Evropskou identitu a integraci,
- přispívá ke kulturní rozmanitosti a mezikulturnímu dialogu

II.2 Celkový popis stavu mobility (jednotliví aktéři) v České republice

II.2.1. Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury

Vzhledem k tomu, že se jedná o širokou a dosud nezmapovanou část kulturního prostředí, byla za tímto účelem vypracována samostatná studie s názvem ***Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury***, která je uvedena v **Příloze č. 1**. Studie zahrnuje popis jednotlivých aktérů, možnosti podpory v České republice i ze zahraničních zdrojů a mezinárodní spolupráci a mobilitu z pohledu Evropské unie a Evropské komise. Studie bude začleněna do výstupů výzkumného projektu IDU „Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR“, který bude ukončen v roce 2011. Autorkou studie je Eva Žáková, vedoucí sekce Institutu umění IDU.

Studie je členěna následujícím způsobem:

Úvod
5.1. Systém veřejné podpory mezinárodní kulturní spolupráce v ČR
- 5.1.1. Ministerstvo zahraničních věcí
- 5.1.2. Ministerstvo kultury
- 5.1.3. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- 5.1.4. Příspěvkové organizace dalších ministerstev
- 5.1.5. Orgány samosprávy

5.2. Strategie a koncepce pro oblast mezinárodní kulturní spolupráce v ČR
- 5.2.1. Státní kulturní politika
- 5.2.2. Strategie účinnější podpory umění na léta 2007–2013
- 5.2.3. Kulturní dohody

5.3. Opatření na podporu mezinárodní kulturní spolupráce v ČR
- 5.3.1. Programy a granty Ministerstva kultury (MK)
- 5.3.2 Státní fondy
- 5.3.3. Další programy a fondy

5.3.4. Evropské programy a fondy
5.3.5 Mezinárodní a zahraniční programy
5.3.6. Rezidence
5.4. Mezinárodní kulturní organizace a sítě
5.5. Kulturní centra a velvyslanectví jiných zemí v ČR
5.6. Mezinárodní spolupráce v jednotlivých oborech
5.6.1. Divadlo
5.6.2. Hudba
5.6.3. Tanec
5.6.4. Výtvarné umění
5.6.5. Literatura
5.6.7. Film
5.6.8. Oborová statistika
5.7. Mezinárodní spolupráce a mobilita jako součást Evropské kulturní agendy
5.8. Závěr

5.9. Literatura a prameny

II.2.2. Mobilita sbírek

Součástí mobility v kultuře je rovněž oblast **mobility sbírek**. Mobilita sbírek není zahrnuta do studie *Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury,* a protože se jedná o specializovanou problematiku mobility, bylo toto téma separátně zadáno k vypracování PhDr. Magdě Němcové z Národní galerie, která byla členkou expertní pracovní skupiny otevřené metody koordinace (OMK) pro mobilitu sbírek při Evropské komisi v Bruselu, která pracovala v letech 2008–2010.

Stať se věnuje popisu stavu mobility sbírek v ČR i v zahraničí, pojetí mobility sbírek na straně Evropské unie a Evropské komise včetně práce expertní skupiny a jejich doporučení a překážkám bránícím tomuto druhu mobility. Závěrem jsou uvedena doporučení. Stať s názvem *Překážky mobility sbírek v České republice* je uvedena v **Příloze č. 2.**

III. Překážky bránící mobilitě v ČR

V roce 2006 byla zpracována **studie Richarda Poláčka** *Study on Impediments to Mobility in the EU Live Performance Sector and on Possible Solutions / Studie o překážkách mobility uměleckých produkcí v EU a jejich možných řešeních*[3], která byla součástí projektu „Mobile.Home“. Na projektu, který byl podpořen v rámci Evropského roku mobility pracovníků 2006, participovali organizace jako Finnish Theatre Information Centre, IETM, Pearle, On-the-Move či Goethe-Institut. Závěrečná zpráva studie byla zveřejněna v roce 2007. Studie podrobně popisuje nejčastější problémy a překážky mobility v oblasti performing arts, nicméně její obsah se dá vztáhnout i na další oblasti umění. Podle této studie, která se stala výchozím podkladem dalších materiálů a studií a práce odborných skupin, jsou hlavní překážky obsaženy v následující čtyřech oblastech:

a. víza a pracovní povolení pro umělce a umělecké pracovníky z tzv. třetích zemí a zemí, které nejsou v schengenském prostoru
b. sociální pojištění a rozdílná pravidla v jednotlivých zemích a při rozdílných typech zaměstnanosti
c. daně z příjmu a smlouvy o vyloučení dvojího zdanění a národní pravidla pro DPH
d. užití autorských práv

Richard Poláček studii podložil více než stovkou přímých a telefonických rozhovorů s kulturními organizacemi i jednotlivci (umělci, organizátoři festivalů, agenti, vědci i daňoví poradci). V České republice byly rozhovory vedeny s Divadlem Archa, s TANCEM PRAHA a s Pražskou komorní filharmonií. Všichni zúčastnění se shodli na tom, že hlavní překážky v oblasti mobility jsou mezi čtyřmi výše uvedenými oblastmi. V jednotlivých evropských zemích se pouze problémy různí. Úkolem této studie je zmapování české situace, a proto se budeme věnovat především českým specifikům, nicméně řada překážek bude totožná s Poláčkovou studií.

III. 1. Daňová problematika (DPH, problematika dvojího zdanění)

Zpracovala: Mgr. Květoslava Coufová

III.1.1. Vliv daní na mobilitu umělců

Přeshraniční spolupráce v kultuře je nepochybně jevem lidstvu prospěšným. Svým aktérům z řad hostujících umělců i jejich hostitelům však přináší řadu starostí. Oblastí, v níž vznikají nemalé problémy se značnými ekonomickými riziky, je oblast daňová. Projevuje se zde totiž celosvětová snaha všech států postihnout svým daňovým systémem co nejširší škálu příjmů z činností realizovaných na jejich území a příjmů realizovaných kdekoli na světě jeho občany a organizacemi na straně jedné

[3] **Study on Impediments to Mobility in the EU Live Performance Sector and on Possible Solutions / Studie o překážkách mobility uměleckých produkcí v EU a jejich možných řešeních, Brusel PEARLE, 2007**: http://www.on-the-move.org/documents/Polacek_report.pdf

a zároveň snaha států ochránit své občany a organizace před přílišným zdaněním jejich příjmů realizovaných v cizích státech na straně druhé.
Z daňového systému ČR do možností mobility umělců a uměleckých těles největší měrou zasahují daň z příjmů a daň z přidané hodnoty. Projevují se při výjezdu našich umělců do zahraničí i při návštěvě zahraničních umělců v ČR. V obou případech navíc nevystačíme se znalostí toliko tuzemských zákonů. Je třeba brát v potaz též mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění, směrnice rady EU a v řadě případů i judikaturu Evropského soudního dvora. V textu se zaměřujeme na principy daňových předpisů a na situace, s kterými se při mobilitě umělců setkáváme typicky. Účelem textu není postihnout všechny detaily a speciální případy.

Daň z příjmů

Daně z příjmů jsou v ČR počínaje rokem 1993 upraveny zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále též zákon o daních z příjmů), který bývá již od svého vzniku každoročně několikrát novelizován. Novely přinášejí řadu dílčích změn a úprav, k zásadní změně zdanění příjmů subjektů vykonávajících činnosti v oblasti kultury a umění v průběhu let nedošlo. Přes mnohá společná ustanovení existuje řada odlišností mezi daní z příjmů fyzických a právnických osob. Při přeshraniční mobilitě umělců je třeba počítat i s úpravou daní z příjmů v druhém státě a zejména věnovat pozornost existenci a znění příslušné mezistátní smlouvy o zamezení dvojího zdanění. Seznam aktuálně platných smluv o zamezení dvojího zdanění zveřejňuje každoročně Ministerstvo financí ČR ve Finančním zpravodaji. Smlouvy o zamezení dvojího zdanění, kterými je Česká republika vázána, jsou dostupné v českém jazyce. V **Příloze č. 3** je uveden seznam v současné chvíli platných smluv.

Daň z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty je od 1. 5. 2004 v ČR vlivem přistoupení České republiky k EU harmonizována s ostatními členskými státy EU. Úprava daně z přidané hodnoty je obsažena v zákoně č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (dále též zákon o DPH). Zákon se průběžně mění v návaznosti na vývoj jednotných pravidel pro uplatňování DPH v rámci EU (např. Směrnice Rady EU č. 2006/112/ES). Kromě tuzemského zákona jsou však v ČR přímo účinná i Nařízení Rady EU. Pramenem práva jsou též judikáty Evropského soudního dvora, z nichž však značná část není dosud přístupná v oficiálním českém překladu. Právní situace v oblasti DPH je tak značně nepřehledná.
Zájmem každého z 27 států EU je vybrat daň z přidané hodnoty z každé služby a každého zboží, které bylo na jeho území spotřebováno, poskytnuto či dodáno nebo které poskytly či vyrobily jím registrované subjekty. Ve směrnici Rady EU harmonizující oblast DPH je proto věnován nemalý prostor úpravě, která by měla zajistit, že z každého spotřebovaného zboží či služby vybere daň jen jeden ze členských států EU. Za tím účelem je konstruován pojem „místo zdanitelného plnění“, kterým se ve skutečnosti označuje členský stát EU, který je oprávněn či dokonce povinen daň z přidané hodnoty z poskytnutí služby či dodání zboží v daném případě vybrat. Pro správné uplatnění daně z přidané hodnoty je zásadní v případě každého poskytnutí služby či dodávky zboží správně určit místo zdanitelného plnění. Zdanění celé transakce se totiž řídí jurisdikcí toho státu EU, jemuž svědčí místo

zdanitelného plnění – včetně sazby daně, podmínek pro registraci plátce daně, povinného formuláře daňového přiznání a příslušného finančního úřadu. Místo zdanitelného plnění může, ale nemusí kopírovat místo faktické spotřeby služeb či zboží. V mnoha případech, ne však vždy, je místem zdanitelného plnění stát sídla příjemce služby či stát sídla odběratele zboží bez ohledu na místo skutečné spotřeby.
Tento text je zpracován podle právního stavu účinného k 1. 12. 2010. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR v současné době projednává novelu zákona o DPH, která by mohla do problematiky vnést další změny. Její text však zatím není stabilizován, bude se ještě měnit vlivem pozměňovacích návrhů poslanců. Nelze proto na něj vázat jakýkoli výklad. Podle předpokladu však má novela nabýt účinnosti k 1. 1. 2011. V takto nestabilním a nepředvídatelném právním prostředí je pochopitelně takřka nemožné seriózně plánovat akce na příští rok a vytvářet k nim realistický rozpočet.

III.1.2. Vliv daňového prostředí na výkon kulturních činností v tuzemsku

Daň z příjmů

Základní principy

Pro správné zdanění honorářů vyplácených zahraničním osobám daní z příjmů musíme:

1. určit daňové rezidentství příjemce honoráře a jeho daňový vztah k ČR,
2. kvalifikovat příjem zahraniční osoby, který jí plyne z České republiky,
3. určit, zda tu je nějaká odvodová povinnost plátce honoráře, a pokud ano, určit základ a sazbu pro odvod daně (nebo zajištění daně) finančnímu úřadu.

Daňový rezident

Zásadní pro uplatnění daně z příjmů je daňové rezidenství, někdy též nazývané daňový domicil. Základním, nikoli však jediným, kritériem pro určení daňového rezidenství je bydliště či sídlo osoby, jejíž příjem je daněn. Fyzické a právnické osoby – rezidenti České republiky mají v ČR tzv. celosvětovou daňovou povinnost, což znamená, že v ČR přiznávají a zdaňují veškeré své příjmy získané kdekoli na světě. Nerezidenti ČR zdaňují v České republice pouze příjmy, které získali ze zdrojů na území ČR.

Zdroj příjmů

Výčet zdrojů, z nichž jsou příjmy nerezidentů v ČR daněny, je uveden v § 22 zákona o daních z příjmů. Na příjmy fyzických a právnických osob – nerezidentů ČR za jejich uměleckou činnost se vztahují ustanovení § 22 odst. 1 písm. f) bod 1. resp. 2. zákona o daních z příjmů, na příjmy za poskytnutí práva na užití nebo za užití práva autorského nebo práva příbuzného právu autorskému se vztahuje ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bod 2. zákona o daních z příjmů.

Povinnost a způsob odvodu daně

Společným rysem výběru daně z příjmů od daňových nerezidentů je přenesení povinností na toho, kdo dani podrobený příjem nerezidentovi vyplácí (tzv. plátce).

Důvodem je obava státu, že nerezident bude po opuštění České republiky pro tuzemskou daňovou správu nedosažitelný a daň by mohla zůstat nevybraná. Druh odvodové povinnosti plátce honoráře je do značné míry ovlivněn stálostí či dlouhodobostí působení zahraniční osoby v České republice.

Vykonává-li zahraniční osoba činnost v ČR dlouhodobě, může jí zde vzniknout tzv. stálá provozovna. Stálou provozovnou (též: stálou základnou) se rozumí zařízení pro výkon činnosti zahraniční osoby, které je umístěno v České republice a vykazuje jistou míru trvalosti (například ateliér, kancelář). Vznik stálé provozovny a podmínka trvalosti (zpravidla 6 nebo 12 po sobě jdoucích měsíců) se posoudí podle příslušné smlouvy o zamezení dvojího zdanění, a pokud na zahraniční osobu žádná taková smlouva nedopadá, podle § 22 odst. 2 našeho zákona o daních z příjmů.

Vykonává-li zahraniční osoba činnosti na území České republiky, z níž jí plynou příjmy prostřednictvím stálé provozovny, pak je její povinností v České republice přiznat a zaplatit daň z příjmů, které lze této stálé provozovně přičítat.

Jde-li o stálou provozovnu osoby, která není daňovým rezidentem členského státu EU ani státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, je plátce honorářů povinen srážet tzv. zajištění daně (§ 38e zákona o daních z příjmů) ve výši 10 % z vyplacených částek a do konce následujícího měsíce po srážce ho poukazovat na účet svého finančního úřadu. Současně je plátce povinen finančnímu úřadu podat hlášení o provedené srážce zajištění daně. Hlášení se podává na tiskopise vydaném Ministerstvem financí ČR k tomuto účelu. Zahraniční osobě plátce poukazuje zbylých 90 % honoráře. Zajištění daně má obdobný charakter jako záloha na daň placená ve prospěch zahraniční osoby – zahraniční osoba částky zajištění zúčtuje proti částce daně ve svém daňovém přiznání.

Nepřičítají-li se příjmy zahraniční osoby ze zdrojů na území ČR stálé provozovně, podléhají zdanění zvláštní sazbou daně dle § 36 zákona o daních z příjmů. Na příjmy z umělecké činnosti a licenční poplatky se vztahuje ustanovení § 36 odst. 1 písm. a) zákona, což znamená, že není-li v právním řádu stanoveno jinak (zejména mezinárodní smlouvou viz níže), zdaní se v ČR tyto příjmy zahraničních umělců srážkovou daní v sazbě 15 %.

Aplikace mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění

Zdanění příjmů nerezidentů bývá modifikováno uzavřenými smlouvami o zamezení dvojího zdanění. Jedná se o smlouvy bilaterální, některé z nich však mají specifické vazby na smlouvy s jinými státy. Každý smluvní stát se ve smlouvě snaží chránit své rezidenty před zdaněním ve druhém smluvním státě a zároveň si zajistit zdanění příjmů, které plynou z jeho území. Ačkoli jsou smlouvy uzavírány podle vzorové smlouvy OECD, existuje v nich celá řada odlišností. Každá ze smluv odráží priority obou smluvních států a jejich vzájemnou vyjednávací pozici v době uzavírání smlouvy. V současnosti má ČR více než 70 účinných mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění týkajících se daně z příjmů.
V úvodu každé smlouvy o zamezení dvojího zdanění je specifikováno, na které daně je vztažena, a vymezen okruh osob, kterých se týká. Zejména smlouvy s bývalými koloniálními mocnostmi obsahují řadu výjimek a omezujících ustanovení ohledně

osob, které dobrodiní smlouvy mohou využít. Při dnes častém kosmopolitním pojetí života umělců je pro tuzemského plátce daně určení domicilu hostujícího subjektu v řadě případů nelehké a riskantní. Nelze se spolehnout na deklarované bydliště či formální sídlo společnosti. Většina smluv o zamezení dvojího zdanění při určení domicilu preferuje skutečné působiště, místo skutečného pobytu umělce a jeho rodiny, místo skutečného řízení podniku atp. Jistotu může plátci poskytnout jedině potvrzení vydané příslušným úřadem druhého státu, kterým je stvrzeno, že zmíněný stát považuje umělce za svého daňového rezidenta a vztahuje na něj smlouvu o zamezení dvojího zdanění uzavřenou s ČR. Takové potvrzení bývá nezřídka obtížné od přijíždějících umělců získat. Plátci honoráře však dává jistotu podle čeho postupovat při zdanění honoráře.
Smlouvy o zamezení dvojího zdanění jsou dále členěny do článků podle jednotlivých druhů příjmů. Pro umělecký svět bývají podstatné články upravující zdanění příjmů osob vykonávajících svobodná povolání, příjmů za vystoupení výkonných umělců a příjmů z titulu licenčních poplatků.

Svobodná povolání

Starší smlouvy o zamezení dvojího zdanění většinou obsahují speciální článek (nejčastěji číslo 14) týkající se příjmů tzv. svobodných povolání (lékaři, architekti, právníci, vědci, učitelé, nevystupující umělci, …). Zdanění příjmů z výkonu svobodného povolání bývá v těchto smlouvách o zamezení dvojího zdanění nastaveno tak, že nezdržuje-li se příjemce v zemi zdroje déle než stanovený počet dní, nezdaňují se jeho příjmy ve státě zdroje, ale pouze ve státě, jehož je jejich příjemce rezidentem.
V roce 2000 došlo ke změně ve vzorové smlouvě OECD o zamezení dvojího zdanění, která představovala vypuštění zmíněného článku 14. Nově uzavírané smlouvy o zamezení dvojího zdanění proto již speciální úpravu pro svobodná povolání většinou neobsahují. Příjmy fyzických osob za výkon svobodného povolání se dle úpravy v těchto novějších smlouvách posuzují stejně jako příjmy jiných podnikajících osob, tzn. podle článku 7 – Zisky podniků.

Vystupující umělci

Speciální úprava je ve smlouvách o zamezení dvojího zdanění věnována vystupujícím umělcům. Na rozdíl od svobodných povolání je příjem vystupujícího umělce typicky zdaněn ve státě zdroje bez ohledu na dobu pobytu umělce na území státu zdroje. Příjem výkonného umělce bývá zdaněn ve státě zdroje i v případě, kdy neplyne přímo umělci samému, ale vyplácí se zprostředkovaně, např. prostřednictvím agentury či zaměstnavatele. To mnohdy přináší značné problémy tuzemskému plátci, kterému nestačí informace o daňovém domicilu, ale musí disponovat též informacemi o výši honoráře, který na konkrétní umělce z celkové smluvní odměny připadá.
V některých smlouvách jsou sjednány výjimky ze zdanění příjmů vystupujících umělců v případech, kdy je příjem převážně či zcela hrazen z veřejných fondů jednoho či druhého smluvního státu nebo kdy se vystoupení umělce koná na základě mezistátní kulturní dohody. Podmínky pro uplatnění výjimek jsou různorodé a je nutno je v každém konkrétním případě detailně ověřit v textu příslušné smlouvy a

protokolu o jejím přijetí, případně prověřit podmínky uzavřené mezistátní kulturní dohody.

Licenční poplatky

Platby za užití nebo za právo na užití autorských práv k dílu literárnímu, uměleckému nebo vědeckému bývají ve smlouvách o zamezení dvojího zdanění řazeny do článku „Licenční poplatky“. Licenční poplatky vztažené k uměleckým dílům bývají někdy nazývány „Kulturní licenční poplatky“. Ve většině smluv je dovoleno zdanit licenční poplatky ve státě zdroje, tj. ve státě, z jehož území je vyplácen honorář. Zdanění pak proběhne podle jurisdikce státu zdroje. Ve smlouvách o zamezení dvojího zdanění bývá dojednána maximální sazba daně, kterou může stát zdroje použít. Je-li sazba daně ve smlouvě o zamezení dvojího zdanění nižší než sazba ve vnitrostátním zákoně, použije se sazba daně ze smlouvy o zamezení dvojího zdanění. Maximální sazby daně z příjmů z licenčních poplatků se v jednotlivých smlouvách o zamezení dvojího zdanění značně liší. V řadě smluv mají kulturní licenční poplatky odlišnou úpravu od ostatních licenčních poplatků, typicky, ne však vždy, nižší sazbu. V některých mezinárodních smlouvách je zavedeno další jemnější členění v rámci kulturních licenčních poplatků, např. kvůli vyššímu zdanění licenčních poplatků z kinematografie.

Uplatnění srážkové daně

Daň z výše uvedených příjmů umělců, kteří svou činnost na území České republiky nevykonávají prostřednictvím stálé provozovny, se vybírá stanoveným procentem ze základu daně. Za stanovení základu daně, aplikaci správné sazby daně, sražení a odvod daně je zodpovědný tuzemský plátce honoráře.

Co se považuje za příjem umělce pro určení základu daně, mezinárodní smlouvy nestanoví, a proto se postupuje podle našeho tuzemského daňového zákona. Základem daně je hrubý příjem nesnížený o výdaje (§ 36 odst. 3 zákona o daních z příjmů), není-li v zákoně stanoveno jinak. Podstatnou roli hraje druh smluvního vztahu, na jehož základě umělec pracuje.

V případě umělce ve svobodném povolání je jeho příjmem vše, co v souvislosti s vystoupením obdržel či má obdržet. Do příjmu se dle § 22 odst. 4 zákona o daních z příjmů zahrnují peněžní i nepeněžní plnění (typicky peněžní honorář, ubytování, strava, cestovné, pokud jsou přijímající stranou poskytnuty). Z řečeného je patrné, že členění finančního honoráře na cestovné, diety a další složky nemá na daňovou povinnost v tomto případě vliv.

Je-li umělec v zaměstnaneckém poměru, pak je jeho příjmem hrubá mzda. Cestovní výlohy včetně cestovních náhrad vyplácených zaměstnancům nejsou předmětem daně (§ 6 odst. 7 zákona o daních z příjmů). Zaměstnanecký vztah přichází v úvahu zejména v případě stálých souborů (divadelních, hudebních).

Daň je nutno srazit při výplatě honoráře anebo v den, ke kterému se účtuje o závazku vyplatit honorář, podle toho, co nastane dříve (§ 38d odst. 1 zákona o daních z příjmů).

Plátce honoráře sraženou daň odvádí na účet svého finančního úřadu do konce následujícího měsíce po kalendářním měsíci, ve kterém byl povinen provést srážku daně. V téže lhůtě je povinen oznámit finančnímu úřadu provedení srážky daně na předepsaném tiskopise, včetně identifikace osoby, které byla daň sražena.

Odvedení daně ve správné výši musí být plátce daně schopen finančnímu úřadu prokázat. Proto je vhodné si předem obstarat doklady o daňovém domicilu umělců, a není-li honorář vyplácen přímo umělcům samým, též informaci, jaká část z úplaty ve prospěch agentury či zaměstnavatele připadne umělcům jako honorář. V návaznosti na to se stanoví součet příjmů jednotlivých umělců a z něho se odvede sražená daň. Toto někdy bývá nesprávně interpretováno tak, že základ, z něhož se odvádí daň v ČR, se sjednává ve smlouvě s agenturou! Ve smlouvě mohou být pouze uvedeny skutečnosti, které mají na základ daně vliv. Základ daně se pak určí podle zákona. Plátce se nezbavuje odpovědnosti za správné stanovení daně. Vyjde-li najevo, že agentura uvedla údaje o výši umělcova honoráře nepravdivě, stát bude vymáhat doplatek daně na plátci. Plátce pak může po agentuře požadovat náhradu škody.
Z praxe se ukazuje, že největší nelibost ze strany hostujících umělců vzbuzuje sražení daně z honoráře plynoucího umělci prostřednictvím jiného subjektu (zaměstnavatele, agentury). Je proto vhodné již při uzavírání kontraktu na tuto skutečnost umělce upozorňovat, současně se získáváním informací o výši skutečných honorářů a případně domicilu jednotlivých umělců jako podkladů pro výpočet daně. Jakkoli je sražení daně z honorářů členů souborů přijímáno s nelibostí, není ojedinělým jevem. Ustanovení dovolující zdanit příjem člena souboru ve státě zdroje příjmu je společné většině smluv o zamezení dvojího zdanění. Jde tedy patrně o pouhou neinformovanost umělců.
Je třeba zdůraznit, že plátce honoráře je povinen daň srazit a odvést pod vlastní majetkovou odpovědností. Uplatnil-li by úlevy na dani v případě, kdy pro to nemá dostatek důkazních prostředků, budou po něm finanční orgány státu daň vymáhat jako jeho dluh. Je proto zájmem každého plátce honoráře mít k dispozici potřebná potvrzení (o daňovém domicilu, o zdroji financování, o vystoupení v rámci mezistátní kulturní dohody atd.) ještě před výplatou honoráře. Mělo by to být i zájmem každého hostujícího umělce, chce-li úlevy uplatnit. Nedoloží-li hostující umělec plátci honoráře včas potvrzení potřebná k prokázání nároku na úlevy, které uplatňuje, je naprosto legitimní postup plátce honoráře srazit daň bez uplatnění požadovaných úlev. Chrání tím své zájmy a postupuje v souladu se zákonem.

Daň z přidané hodnoty

Dani z přidané hodnoty v EU je podrobeno dodání zboží či poskytnutí služeb (tzv. plnění) jednou osobou (dodavatelem) druhé osobě (příjemci). Uskutečňuje-li se dodání v rámci téhož státu, dodavatel typicky zahrnuje daň do ceny za poskytnuté plnění, inkasuje ji v rámci ceny od příjemce plnění a daň přiznává a odvádí finančnímu úřadu.
V případech, kdy dodavatel a příjemce působí v různých státech, je pro správné uplatnění daně z přidané hodnoty stěžejní určit tzv. místo zdanitelného plnění, tj. stát, který daň vybere. Současně je pro jednotlivé druhy plnění stanoveno, zda je daň povinen odvádět dodavatel nebo příjemce. Je-li povinnost přiznat a zaplatit daň stanovena příjemci plnění, platí příjemce plnění dodavateli cenu plnění v úrovni bez daně z přidané hodnoty a daň příjemce odvádí přímo státu prostřednictvím svého finančního úřadu.
Místem plnění při poskytnutí služby vztahující se ke kulturní a umělecké akci je místo, kde se tato akce skutečně koná (§ 10b zákona o DPH). V případě cizince

poskytujícího kulturní službu na území ČR je tedy místem plnění Česká republika a na předmětné plnění se proto vztahuje český zákon o DPH.
V případě převodu a užití autorských práv a práv příbuzných právu autorskému, je-li jejich příjemcem osoba provozující v ČR jakoukoli ekonomickou činnost (typicky ano), řídí se místo zdanitelného plnění místem jejího sídla či provozovny bez ohledu na to, kde jsou práva skutečně užita (§ 9 zákona o DPH). Typicky bude místo plnění opět v České republice.
Základem pro výpočet daně z přidané hodnoty je vše, co dodavatel obdržel nebo má obdržet jako úplatu za poskytnutou službu či dodané zboží (§ 36 zákona o DPH). Nejde tedy pouze o finanční částku označenou ve smlouvě jako honorář. Do základu daně se zahrnuje i hodnota dalších plnění, která dodavatel služby za svou službu obdrží (např. ubytování, dopravu, stravu, kapesné atp.).

Povinnost přiznat a zaplatit daň při přijetí služby

Tuzemský příjemce kulturní služby či autorských práv vykonávající ekonomickou činnost je dle § 108 odst. 1 písm. b), c) povinen přiznat a zaplatit daň tehdy, poskytne-li mu kulturní službu či autorská práva:

- zahraniční osoba povinná k dani neusazená v tuzemsku, tj. osoba z nečlenského státu EU provozující ekonomickou činnost,
- osoba registrovaná k dani v jiném členském státě EU.

Pokud příjemce dosud nebyl plátcem DPH, stane se jím dle § 94 odst. 8 a 9 dnem přijetí zmíněné služby a je povinen přiznat a zaplatit daň již ze služby přijaté tento den.
Na kulturní služby přijaté od osob ze členských států EU, které nejsou v EU registrovány jako plátci DPH, byť by byly osobami povinnými k dani a vykonávaly kulturní činností svou ekonomickou činnost, uvedené ustanovení nedopadá (§ 108 odst. 1 písm. c), § 108 odst. 2, § 4 odst. 1 písm. u) zákona o DPH).
Rozhodným okamžikem pro zkoumání, zda je dodavatel osobou registrovanou k dani, je datum uskutečnění zdanitelného plnění, tj. typicky datum konání kulturní akce. Není-li ke dni uskutečnění zdanitelného plnění dodavateli přiděleno v některém z členských států EU daňové identifikační číslo, není pro účely zdanění v ČR osobou registrovanou k dani v jiném členském státě a tuzemský plátce daně nemusí odvádět daň z plnění od něj přijatých.
Na tuzemském plátci však leží odpovědnost za správné stanovení a odvedení daně a s tím spojená důkazní povinnost – tvrdí-li, že neměl povinnost odvést daň, musí unést důkazní břemeno, tj. prokázat, že jeho dodavatel ke dni uskutečnění zdanitelného plnění nebyl osobou registrovanou k dani v jiném členském státě EU.
Nelze se spolehnout pouze na tvrzení dodavatele služeb. I při dobré vůli obou smluvních partnerů může docházet k situacím, že dodavatelem poskytnuté informace budou vlivem nepochopení problému, jazykových bariér či různosti terminologie v národním prostředí jednotlivých členských států zavádějící.
Jistotou pro příjemce služby není ani internetový portál EU, na kterém by mělo být možno ověřit skutečnost, zda dodavatel je či není registrován v jednotlivých členských státech EU. Bohužel, informace poskytované zmíněným portálem jsou nedostačující. Sami provozovatelé je navíc označují za právně nezávazné. Podle názvu subjektu není možno registraci ověřit. Získá-li tuzemský příjemce služby od svého obchodního partnera daňové identifikační číslo a položí dotaz, zda je dané

identifikační číslo v konkrétním členském státě registrováno, dozví se z informačního portálu EU v případě řady států pouze „YES“ či „NO“, bez zveřejnění názvu subjektu, kterému registrační číslo náleží. Nemá tedy ani možnost ověřit, zda mu dodavatel neposkytl špatné registrační číslo. Přitom pro správnou aplikaci evropských předpisů pro DPH by kromě skutečnosti, zda daný subjekt je či není k dani registrován, potřeboval znát i údaj o dni registrace, respektive potřeboval by v budoucnu doložit, že k datu zdanitelného plnění jeho dodavatel registrován nebyl. Jedinou právně průkaznou možností, jak doložit, že dodavatel ke dni plnění nebyl osobou registrovanou k dani v žádném členském státě EU, by tak bylo získání potvrzení ze všech členských států EU, že dodavatel není v den, kdy poskytl plnění, v daném členském státě registrován k dani. To je však postup značně nepružný a byrokratický. V době, kdy je systém DPH v EU harmonizován a souhrnná hlášení o poskytnutých službách a dodaném zboží do jiných členských států EU musí plátci daně podávat svým daňovým správám výlučně v elektronické podobě, aby je daňové správy mohly snadno zpracovat a předat příslušným členským státům, je zarážející, že plátci daně nemají možnost získat elektronicky relevantní informace o registraci osob povinných k dani v jiných členských státech. V oblasti poskytování informací zůstávají evropské daňové správy plátcům daně ještě hodně dlužny. Nešlo by přitom o nadbytečný komfort – plátci daně informace o registraci svých obchodních partnerů pro správnou aplikaci daně z přidané hodnoty nezbytně potřebují. Plátci daně jsou dnes, zejména u negativních informací („není registrován“), odkázáni na serióznost svých dodavatelů, aniž by měli možnost si jejich tvrzení ověřit způsobem, který by jim dával možnost svá tvrzení v budoucnu daňové správě prokázat.

Sazba daně

Je-li tuzemský příjemce kulturní služby podle výše uvedeného povinen přiznat a zaplatit daň, stanoví se základ daně, sazba daně a výše daně podle tuzemského zákona o DPH. Základem daně je podle § 36 vše, co jako úplatu má obdržet nebo obdržel poskytovatel služby za uskutečněné plnění. Do základu daně tedy budou vstupovat nejen peněžní plnění poskytovaná dodavateli, ale i případná nepeněžní plnění (poskytnuté ubytování, strava atd.). Daň je příjemce služby povinen si sám vypočítat podle § 37 odst. 1, uvést ji do přiznání za zdaňovací období, kdy mu vznikla povinnost daň přiznat, a odvést ji v příslušném termínu. Sazba daně se stanoví podle tuzemského zákona, tzn.:

- u příjmů z autorských práv se vždy uplatní základní sazba,
- poskytnutí kulturních služeb a dodání zboží s nimi úzce souvisejícího krajem, obcí, právnickou osobou zřízenou zákonem, právnickou osobou zřízenou ministerstvem kultury nebo právnickou osobou, která nebyla založena nebo zřízena za účelem podnikání, bude osvobozeno od daně podle § 61 písm. e),
- činnost samostatných umělců, pokud se nejedná o poskytnutí oprávnění k výkonu práva dílo užít, bude podléhat snížené sazbě DPH,
- činnost uměleckých souborů bude podléhat základní sazbě DPH, pokud se na ně nevztahuje osvobození podle § 61 písm. e).

Nárok na odpočet daně

Z hlediska práva na uplatnění odpočtu daně odvedené z přijaté služby dle § 108 se na tuzemského plátce DPH vztahují stejná pravidla jako pro uplatnění odpočtu

z jiných přijatých plnění (§ 72 a násl. zákona o DPH). Slouží-li tedy typicky přijatá plnění k uskutečnění kulturních služeb osvobozených od daně z přidané hodnoty podle § 61 písm. e) zákona o DPH, tuzemský příjemce služby nemá na odpočet daně nárok.
Při sestavování kalkulací a rozpočtů je třeba mít na zřeteli, že zatímco v dodávkách od tuzemských subjektů částka placená dodavateli zahrnuje i daň z přidané hodnoty, v případě dodávek ze zahraničí se dodavatelům platí částka, která daň z přidané hodnoty nezahrnuje, a související DPH se odvádí samostatně správci daně v ČR. Částky požadované dodavatelem z tuzemska a ze zahraničí jsou v tomto ohledu nesouměřitelné.

III.1.3. Vliv daňového prostředí na výkon kulturních činností tuzemců v zahraničí

Daň z příjmů

Zdanění příjmů tuzemců z kulturních činností vykonávaných mimo území ČR a z autorských práv poskytnutých mimo území ČR je symetrické s dříve rozebraným zdaněním příjmů zahraničních umělců působících v ČR. Umělec vyjíždějící či poskytující práva do zahraničí by si měl předem ověřit, má-li s přijímajícím státem Česká republika uzavřenu smlouvu o zamezení dvojího zdanění, a pokud ano, jaké podmínky pro uplatnění smluvních úlev jsou na něj a jeho činnost kladeny.
Umělec – rezident ČR je v ČR podroben tzv. celosvětové daňové povinnosti, což znamená, že musí v ČR přiznat a zdanit všechny své příjmy bez ohledu na stát jejich zdroje. Zároveň musí počítat s tím, že jeho příjmy ze zahraničí mohou podléhat zdanění též ve státě jejich zdroje. Pokud příjmy plynou ze státu, se kterým má ČR uzavřenu smlouvu o zamezení dvojího zdanění, daň zaplacená v přijímajícím státě se zohlední při vypořádání daně s Českou republikou způsobem uvedeným ve smlouvě. Aplikaci jednotlivých metod zamezení dvojího zdanění v prostředí českého daňového systému je věnován § 38f zákona o daních z příjmů. Vždy platí, že bude-li chtít tuzemec uplatnit úlevu na české dani z příjmů z důvodu zaplacení daně v zahraničí, bude muset doložit potvrzení zahraničního daňového úřadu o dani zaplacené v zahraničí. Pouze v odůvodněných případech je možno toto potvrzení nahradit potvrzením plátce příjmu nebo depozitáře o sražení daně. Je proto zájmem každého tuzemce s příjmy ze zahraničí vyjednat si již při dojednávání zahraničního kontraktu, kdo a v jaké lhůtě mu potřebné potvrzení v zahraničí obstará.
Chtějí-li tuzemští umělci při svých pobytech v zahraničí využít úlev vyjednaných pro naše rezidenty v jednotlivých smlouvách o zamezení dvojího zdanění, musí počítat s tím, že jejich zahraniční partneři jsou pod obdobným tlakem a odpovědností jako tuzemští hostitelé zahraničních umělců, o kterých byla řeč dříve. Je obvyklé, že plátce honoráře je plátcem daně, kterou musí vypočíst, srazit a odvést pod svou vlastní majetkovou odpovědností. Úlevy ze zdanění proto zahraniční plátce poskytne většinou jedině po předložení různých potvrzení. Typicky bude požadováno potvrzení české daňové správy o umělcově domicilu (tj. doklad, že umělec je českým daňovým rezidentem). V případech, kdy se budou chtít čeští umělci v zahraničí dovolávat úlev na daních v souvislosti s dalšími skutečnostmi, jako je např. jejich právní postavení (organizace založená Ministerstvem kultury, právnická osoba, která nebyla zřízena

za účelem dosažení zisku, atp.) nebo zdroj financování (návštěva převážně či zcela hrazena ze státního rozpočtu, z rozpočtu kraje atp.), musí být připraveni i tyto skutečnosti zahraničnímu partnerovi doložit. Nelze doporučit žádnou „univerzální sadu potvrzení“, která by vždy vyhověla. Tak jak se liší daňové systémy jednotlivých států, liší se též sjednané podmínky ve smlouvách o zamezení dvojího zdanění. Pro každý stát a druh příjmu je třeba individuálně zjišťovat, jaká potvrzení, v jaké formě a kým vydaná jsou potřeba. Nelze zanedbat ani vývoj v čase. Potvrzení, která vyhovovala před několika lety, nemusí dnes postačovat. Přípravu na zdanění příjmu ze zdrojů v zahraniční není dobré zanedbat.
Nepodaří-li se dostatečně doložit důvody pro uplatnění daňových úlev, lze očekávat, že zahraniční partner vyplatí honorář snížený o maximální možnou sazbu daně aplikovanou v jeho státě. Dostanou-li se čeští umělci v zahraničí do této nepříznivé daňové situace, měli by si urychleně obstarat potvrzení zahraničního správce daně nebo alespoň zahraničního plátce daně o výši sražené daně a zjišťovat, zda, jakým způsobem, v jakých lhůtách a za jakých podmínek vůbec lze po zahraniční daňové správě požadovat vrácení daně. Nebudou-li dostatečně aktivní, zůstane jejich příjem navždy zdaněn nepříznivým způsobem.

Příklad

Různorodost mezinárodních smluv, a s tím spojené zásadní dopady na honoráře umělců, můžeme demonstrovat na příkladu inspirovaném skutečnou událostí.
Hudební těleso vyjíždí hostovat do členského státu EU, kde bude veřejně vystupovat. Jde o právnickou osobu, která nebyla založena za účelem podnikání. Hudebníci jsou jejími zaměstnanci. Právnická osoba je rozhodnuta maximálně využít veškeré úlevy poskytované smlouvami o zamezení dvojího zdanění. Protože se jedná o organizaci se značnými zkušenostmi s výjezdy do zahraničí, připraví rovnou pro zahraničního organizátora a plátce honoráře sadu potvrzení, která dokládají její postavení a charakter činnosti v zahraničí:

- potvrzení správce daně o daňovém domicilu v ČR,
- potvrzení, že je organizací financovanou převážně z veřejných rozpočtů ČR,
- zřizovací listinu,
- potvrzení Ministerstva kultury ČR, že se jejich vystoupení koná v rámci kulturní výměny dohodnuté mezi vládami obou smluvních států.

V závislosti na znění smlouvy o zamezení dvojího zdanění uzavřené mezi ČR a hostujícím státem se bude lišit zdanění honoráře.

Německo

Uplatní se mezinárodní smlouva vyhlášená ve Sbírce zákonů pod číslem 18/1984 Sb., ve které je v článku 17 uvedeno:
„Čl.17

Umělci a sportovci

(1) Příjem, který pobírají umělci z povolání, jako divadelní, filmoví, rozhlasoví nebo televizní umělci a hudebníci jakož i sportovci z této své osobní činnosti, může

být bez ohledu na ustanovení článků 14 a 15 zdaněn ve smluvním státě, ve kterém jsou tyto činnosti vykonávány.

(2) Jestliže příjem z této osobní činnosti umělce nebo sportovce nepřipadá umělci nebo sportovci samotnému, nýbrž jiné osobě, může být příjem bez ohledu na ustanovení článků 7, 14 a 15 zdaněn ve státě, ve kterém se vykonává činnost umělce nebo sportovce.

(3) Příjem uvedený v odstavcích 1 a 2 nemůže být odchylně od ustanovení těchto odstavců zdaněn ve státě, ve kterém se vykonává činnost umělce nebo sportovce, jestliže umělec nebo sportovec vystupuje v rámci kulturní výměny dohodnuté mezi vládami smluvních států.“

Odstavce 1 a 2 citované smlouvy dovolují Německu zdanit honorář za vystoupení hudebního tělesa daní z příjmů. Protože však organizace doložila potvrzení, že se její vystoupení koná v rámci kulturní výměny dohodnuté vládami obou států, nemá Německo podle článku 17 odst. 3 právo uzavřené mezinárodní smlouvy honorář zdanit. Honorář by měl být vyplacen v plné výši.

Výnos z vystoupení v Německu organizace zahrne stejně jako své ostatní výnosy do hospodářského výsledku a jeho prostřednictvím do základu daně z příjmů v České republice podle tuzemských zákonů.

Rakousko

Uplatní se mezinárodní smlouva vyhlášená ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 31/2007 Sb.m.s., ve které je v článku 16 uvedeno:
„Článek 16

UMĚLCI A SPORTOVCI

1. Příjmy, které pobírá rezident jednoho smluvního státu jako na veřejnosti vystupující umělec, jako divadelní, filmový, rozhlasový nebo televizní umělec nebo hudebník nebo jako sportovec z takovýchto osobně vykonávaných činností ve druhém smluvním státě, mohou být bez ohledu na ustanovení článků 7 a 14 zdaněny v tomto druhém státě.

2. Jestliže příjmy z činností osobně vykonávaných umělcem nebo sportovcem neplynou umělci nebo sportovci samému, nýbrž jiné osobě, mohou být tyto příjmy bez ohledu na ustanovení článků 7 a 14 zdaněny ve smluvním státě, ve kterém jsou činnosti umělce nebo sportovce vykonávány.“

Smlouva dovoluje Rakousku honorář zdanit, zároveň neobsahuje žádné úlevy pro organizace financované z veřejných zdrojů ani pro kulturní akce konané v rámci mezistátní kulturní výměny. Honorář proto bude zdaněn v souladu s vnitrostátními předpisy Rakouska a vyplacen snížený o rakouskou daň z příjmů.
Výnos z vystoupení v Rakousku organizace zahrne stejně jako své ostatní výnosy do hospodářského výsledku a jeho prostřednictvím do základu daně z příjmů v České republice podle tuzemských zákonů. Daň zaplacenou v Rakousku způsobem stanoveným v článku 22 smlouvy o zamezení dvojího zdanění mezi ČR a Rakouskem započte na českou daň z příjmů.

Francie

Uplatní se mezinárodní smlouva vyhlášená ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 79/2005 Sb.m.s., ve které je v článku 17 uvedeno:

„Čl.17

UMĚLCI A SPORTOVCI

1. Příjmy, které pobírá rezident jednoho smluvního státu jako na veřejnosti vystupující umělec, jako divadelní, filmový, rozhlasový nebo televizní umělec nebo hudebník nebo jako sportovec z takovýchto osobně vykonávaných činností ve druhém smluvním státě, mohou být bez ohledu na ustanovení článků 14 a 15 zdaněny v tomto druhém státě.

2. Jestliže příjmy z činností osobně vykonávaných umělcem nebo sportovcem neplynou umělci nebo sportovci samému, nýbrž jiné osobě, ať rezidentu některého smluvního státu nebo ne, mohou být tyto příjmy bez ohledu na ustanovení článků 7, 14 a 15 zdaněny ve smluvním státě, ve kterém jsou činnosti umělce nebo sportovce vykonávány.

3. Ustanovení odstavců 1 a 2 se nepoužijí na příjmy pobírané z činností vykonávaných umělcem nebo sportovcem v jednom smluvním státě, jestliže návštěva tohoto státu je zcela nebo převážně financována z veřejných fondů jednoho nebo obou smluvních států nebo jejich místních úřadů. V takovém případě podléhá příjem zdanění jen ve smluvním státě, jehož je umělec nebo sportovec rezidentem.“

Odstavce 1 a 2 citované smlouvy dovolují Francii zdanit honorář za vystoupení hudebníků daní z příjmů.

Organizace sice doložila potvrzení, že její činnost je převážně financována z veřejných rozpočtů ČR. To však ještě nic neříká o financování konkrétního vystoupení („návštěva“ v citovaném odstavci 3). Pro uplatnění osvobození je třeba ještě doložit financování konkrétního vystoupení. Bude-li organizace vybavena toliko sadou potvrzení uvedených výše, lze očekávat, že francouzský plátce z honoráře srazí francouzskou daň. Bude-li prokázáno financování konkrétního vystoupení z veřejných fondů České republiky nebo Francie, nebude mít francouzský plátce právo podle článku 17 odst. 3 uzavřené mezinárodní smlouvy honorář zdanit.

Uvedený příklad demonstruje různorodost mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění, a s tím spojenou administrativní náročnost pro umělce vyjíždějící hostovat do zahraničí. Pokud by hudební těleso z našeho příkladu nebylo dostatečně erudovanou organizací a nepřipravilo by si předem potřebná potvrzení, domáhalo by se úlev na dani i ve dvou smluvně příznivých případech jen s velkými obtížemi. Jak bylo řečeno výše, plátce honoráře je povinen odvést daň pod vlastní majetkovou odpovědností. Nemá-li v okamžiku výplaty honoráře k dispozici potvrzení, která by ho ubezpečila o oprávněnosti úlev na dani, volí pro sebe méně riskantní postup a daň z honoráře srazí a odvede státu. Pokud se hostující umělci se zdaněním nechtějí smířit, musí již sami absolvovat řízení s finančními orgány přijímajícího státu o vrácení daně. V některých případech je však tento postup jen obtížně a nákladně proveditelný, ne-li nemožný. Vyplatí se proto s organizátorem akce daňovou

problematiku předem projednat a potřebná potvrzení doložit ještě před výplatou honoráře.

Daň z přidané hodnoty

Jak již bylo řečeno dříve v pasáži o aktivní kulturní výměně, je pro uplatnění daně z přidané hodnoty stěžejní určení tzv. místa plnění.

Poskytnutí kulturní služby

Místem plnění při poskytnutí služby vztahující se ke kulturní a umělecké akci je dle směrnice EU, a tedy i dle tuzemského zákona o DPH, místo, kde se tato akce skutečně koná (§ 10b tuzemského zákona o DPH, článek 53 Směrnice Rady 2006/112/ES). Daň z přidané hodnoty z kulturních služeb poskytovaných mimo území ČR bude proto uplatněna podle jurisdikce státu, ve kterém se nachází místo zdanitelného plnění poskytovaných kulturních služeb, tj. dle místa konání kulturní akce. Bude-li toto místo v EU, bude daň vypořádávat příjemce služby.
Bude-li místo konání kulturní akce, a tím i místo plnění mimo EU, DPH se neuplatní. Poskytovateli kulturní služby v této souvislosti nevznikají další povinnosti s výjimkou uvedení ceny uskutečněného plnění v přiznání k DPH.

Poskytnutí autorských práv

Při poskytování autorských práv je situace komplikovanější. Je-li příjemcem autorských práv osoba vykonávající ekonomickou činnost, určí se místo zdanitelného plnění dle § 9 odst. 1 tuzemského zákona o DPH a článku 44 Směrnice Rady 2006/112/ES – místem plnění bude místo, kde má příjemce služby sídlo či místo podnikání, a jsou-li autorská práva poskytnuta jeho provozovně, místo, kde je tato provozovna umístěna. Typicky tedy bude místo plnění ležet mimo území ČR – ve státě sídla či provozovny příjemce práv.
Bude-li příjemce práv z členského státu EU, zdanění bude podléhat jurisdikci tohoto státu, daň bude vypořádávat příjemce práv. Nebyl-li příjemce práv dosud plátcem DPH, stane se jím v okamžiku poskytnutí autorských práv a povinnost odvést DPH mu vznikne již z této transakce.
Při poskytnutí autorských práv s místem plnění v jiném členském státě EU je poskytovatel zároveň povinen o uskutečněném plnění informovat finanční úřad formou souhrnného hlášení (§ 102 tuzemského zákona o DPH, článek 262 Směrnice Rady 2006/112/ES). Nebyl-li dosud poskytovatel autorských práv plátcem DPH, stane se plátcem DPH v ČR okamžikem poskytnutí práv.
Při poskytnutí autorských práv příjemci mimo EU leží místo plnění ve státě příjemce. Protože příjemce nepodléhá evropsky harmonizované dani z přidané hodnoty, DPH se neuplatní.
Velmi řídkým případem může být situace, kdy by nabyvatelem práv byla osoba nevykonávající ekonomickou činnost. To by znamenalo, že příjemce nevyvíjí samostatně ekonomickou činnost (např. je zaměstnancem) a autorská práva pořizuje toliko pro svou osobní potřebu. Místo plnění by v tomto případě bylo dle § 9 odst. 2 tuzemského zákona o DPH a článku 45 Směrnice Rady 2006/112/ES v místě sídla, eventuelně provozovny poskytovatele práv, tedy v ČR. Poskytovatel práv by byl

povinen přiznat a zaplatit českou daň z přidané hodnoty běžným způsobem jako při plnění v tuzemsku.

III.1.4. Souhrn

V textu bylo podrobně rozebráno zdanění výkonu umělců mimo jejich domovský stát a poskytování autorských práv. V oblasti kultury se setkáváme i s dalšími druhy spolupráce, například půjčování (pronájem) uměleckých předmětů – obrazů, soch, knih, not… Uplatňování daně z příjmů i daně z přidané hodnoty u pronájmu movitých věcí by se řídilo podle obdobných ustanovení jako při poskytnutí autorských práv.

Daňovou problematiku při přeshraniční spolupráci je možno charakterizovat jako vysoce rizikovou z těchto důvodů:

- **je třeba pracovat se širokou škálou právních předpisů,**
- **vzhledem k různorodosti smluv o zamezení dvojího zdanění neexistují jednoduché univerzální návody,**
- **osoby, které nesou odpovědnost za správně přiznanou a odvedenou daň, jsou odkázány na tvrzení svých partnerů, nemají možnost ověřit jejich správnost a přitom i s odstupem několika let po konání akce nesou důkazní břemeno ohledně všech skutečností, na kterých může výše daně záviset.**

III. 2. Vízová problematika a pracovní povolení pro umělce z třetích zemí

Zpracováno ve spolupráci s Odborem azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR a s Oddělením zahraniční zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

III.2.1. Právní prostředí/ výchozí situace:

Občané EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska (země EU/EHP) a Švýcarska nepotřebují pro práci a pobyt v ČR ani pracovní povolení, ani zelenou kartu. Platí pro ně stejné zacházení jako s občany ČR.

Cizinci pracující na území ČR

Cizincem se z hlediska zákona o zaměstnanosti rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, občanem EU/EHP a Švýcarska, ani jeho rodinným příslušníkem. Cizincem je i osoba bez státní příslušnosti.

Cizinci v pozici zaměstnanců jsou v oblasti umění velmi častým případem především v uměleckých souborech divadel a v orchestrech.

Cizinci, kteří mají na území ČR trvalý pobyt, mají z hlediska zaměstnávání stejné právní postavení jako občané ČR, tzn. že při výběru zaměstnání nejsou omezováni,

s výjimkou některých povolání, kde se podle právních předpisů platných na území ČR vyžaduje státní občanství, což se však netýká oblasti umění.
Pracovněprávní vztahy mezi cizincem a zaměstnavatelem se řídí především zákoníkem práce a souvisejícími předpisy, obdobně jako je tomu i u zaměstnanců – občanů ČR. Zákoník práce však v těchto případech umožňuje pracovněprávní vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem upravit odchylně podle právních předpisů o mezinárodním právu soukromém. Podmínky zaměstnávání jsou stanoveny dále zákonem o zaměstnanosti, podle kterého cizinci mohou být zaměstnáni na území ČR za předpokladu, že obdrželi povolení k zaměstnání, pokud jsou tato povolení podle zákona o zaměstnanosti potřebná, a povolení k pobytu.
V řadě případů dochází v oblasti kultury též k výkonu práce cizince vysílaného na území ČR zahraničním zaměstnavatelem za účelem plnění smlouvy uzavřené s tuzemskou právnickou nebo fyzickou osobou. V tomto případě se pracovněprávní vztahy mezi zahraničním zaměstnavatelem a cizincem řídí obvykle právem země, ve které má zahraniční zaměstnavatel své sídlo. Výkon práce může být zahájen za předpokladu, že cizinec obdržel povolení k zaměstnání a povolení k pobytu.
O povolení k zaměstnání cizince rozhoduje místně příslušný Úřad práce, v jehož územní působnosti bude zaměstnávání vykonáváno.

III.2.2. Povinnosti zaměstnavatele při zaměstnávání cizinců

Zaměstnavatel může cizince zaměstnávat pouze tehdy, pokud tento cizinec má:

- platné povolení k zaměstnání od úřadu práce podle místa výkonu práce,
- platné vízum (krátkodobé či dlouhodobé), případně povolení k pobytu,
- písemně uzavřenou pracovní smlouvu, dohodu o pracovní činnosti nebo dohodu o provedení práce, a za předpokladu, že zaměstnavatel cizince přihlásil k platbě dávek sociálního a zdravotního pojištění

V případě zaměstnání cizince je zaměstnavatel povinen nabídnout tomuto cizinci pracovní a mzdové podmínky obvyklé u občana ČR ve stejném pracovním zařazení podle platných právních předpisů, případně v souladu s kolektivními smlouvami nebo pracovními smlouvami.
Zaměstnavatel je povinen oznámit obsazení volného pracovního místa cizincem Úřadu práce do 10 kalendářních dnů. Je rovněž povinen písemně informovat příslušný Úřad práce o tom, že cizinec, kterému bylo vydáno povolení k zaměstnání, do zaměstnání nenastoupil, nebo že ukončil zaměstnání před uplynutím doby, na kterou bylo povolení vydáno.

III.2.3. Povinnosti cizince, který chce být zaměstnán na území ČR

Cizinec zpravidla před svým zaměstnáním na území ČR musí požádat o **povolení k zaměstnání** příslušný Úřad práce. V řízení může být zastoupen zaměstnavatelem

nebo i jiným jím zplnomocněných zástupcem, a to na základě a v rozsahu písemné plné moci.
Žádost musí obsahovat:

- identifikační údaje cizince,
- adresu v zemi trvalého pobytu a adresu pro doručování zásilek,
- číslo cestovního dokladu a název orgánu, který doklad vydal,
- identifikační údaje budoucího zaměstnavatele,
- druh práce, místo výkonu práce a dobu, po kterou by mělo být zaměstnání vykonáváno,

Žádost musí být doplněna příslušnými žádostmi jako jsou fotokopie dokladů, úředně ověřená kopie dokladu o profesní způsobilosti pro obor, který zde cizinec bude vykonávat, a další. Přílohy v cizích jazycích se předkládají v originálním znění nebo v úředně ověřených kopiích spolu s úředním překladem do českého jazyka. Správní poplatek je 500,- Kč.
Základní podmínkou pro vydání povolení k zaměstnání cizinců je situace na trhu práce a okolnost, že se jedná o volné pracovní místo, které s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo dočasný nedostatek volných pracovních sil nelze obsadit jinak. Příslušným pro vydání tohoto povolení je vždy Úřad práce.

III.2.4. Zelená karta

Zelená karta je povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání na území ČR. Je určena pro cizince z Australského společenství, Černé hory, Chorvatské republiky, Japonska, Kanady, Korejské republiky, Nového Zélandu, Republiky Bosna a Hercegovina, Republiky Makedonie, Spojených států amerických, Srbska a Ukrajiny. Cizinec, který má zelenou kartu vydanou na konkrétní pracovní místo, je oprávněn na území ČR pobývat a zároveň pracovat na pracovním místě, na které byla zelená karta vydána. Zelená karta tedy spojuje povolení k pobytu i povolení k zaměstnání. Existují celkem tři typy zelené karty: A, B a C. Její platnost je 2–3 roky a za určitých okolností lze její platnost prodlužovat. Žádost o zelenou kartu se podává zpravidla na příslušném zastupitelském úřadu ČR, event. i na Ministerstvu vnitra. Za přijetí žádosti se platí správní poplatek ve výši 1000,- Kč. Žádost je následně postoupena odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, který ji posoudí a rozhodne, zda jí vyhoví.

III.2.5. Zaměstnavatel a povinnost evidence

Zaměstnavatel je povinen vést evidenci občanů EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinných příslušníků, jako i všech cizinců, které zaměstnává nebo kteří jsou k němu vysláni k výkonu práce zahraničním zaměstnavatelem. Evidence obsahuje přesnou strukturu údajů od identifikačních údajů až po přesnou charakteristiku pracovního místa, pohlaví nebo údaje o dosaženém vzdělání.

III.2.6. Pobyt občanů EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska na území ČR[4]

Na občany jednotlivých členských států Evropské unie se v rámci Evropské unie vztahuje právo volného pohybu osob a z uvedeného důvodu není pobyt těchto občanů na území ČR podmíněn vydáním jakéhokoliv povolení k pobytu. Přistoupením ČR do EU mohou občané EU vstupovat a pobývat na území ČR bez zvláštních omezení, a to pouze na základě platného cestovního dokladu, kterým se rozumí i průkaz totožnosti. Nemá-li občan Evropské unie cestovní doklad nebo nemůže-li si jej obstarat, policie mu při hraniční kontrole umožní, aby svou totožnost a skutečnost, že je občanem členského státu Evropské unie, prokázal jiným dokladem. Bez ohledu na účel a dobu pobytu občané Evropské unie nepotřebují vízum.

K pobytu na území České republiky v délce do 3 měsíců nepotřebují občané Evropské unie žádné povolení k pobytu[5]. V případě, že občan jiného členského státu Evropské unie bude na území České republiky pobývat po dobu delší než 3 měsíce, např. z titulu výkonu zaměstnání, studia, podnikání či jiné činnosti, je oprávněn (nikoli povinen) požádat o vydání potvrzení o přechodném pobytu. Vydání uvedeného potvrzení však není podmínkou pro jeho pobyt na území České republiky, a to ani v případě výkonu např. zaměstnání, podnikání, studia či jiné činnosti. Existuje však okruh případů, které občana Evropské unie přimějí o potvrzení o přechodném pobytu požádat, jako např. umožnit rodinnému příslušníku, který není občanem EU, rovněž požádat o vydání povolení k přechodnému pobytu apod.

Stejný režim vstupu a pobytu, který je uplatňován vůči občanům EU, je uplatňován i vůči občanům Norska, Islandu, Lichtenštejnska a Švýcarska.

III.2.7. ČR v schengenském prostoru a aktuální změny v této oblasti

Česká republika se stala součástí schengenského prostoru 21. 12. 2007. Tímto aktem zrušila kontroly podél celé své pozemní hranice se sousedními státy a hraniční kontroly zůstaly zachovány pouze na mezinárodních letištích – od 30. 3. 2008 však i na nich odpadla povinnost absolvovat hraniční kontrolu v případě letů uvnitř rozšířeného Schengenu, který v současné době tvoří kromě České republiky dalších 24 států.

---

4 Zdroj: Policie ČR – Služba cizinecké policie

5 Nezaměňovat s ohlašovací povinností – občan Evropské unie je povinen ohlásit na policii místo pobytu na území ve lhůtě do 30 dnů ode dne vstupu na území, pokud jeho předpokládaný pobyt bude delší než 30 dnů; tato povinnost se rovněž vztahuje na rodinného příslušníka občana Evropské unie, pokud tento občan pobývá na území. Povinnost ohlásit místo pobytu na policii se nevztahuje na cizince, který tuto povinnost splnil u ubytovatele

Schengen je prostorem volného pohybu osob a stejně tak prostorem bezpečnosti a práva. Zrušené hraniční kontroly na vnitřních hranicích jsou nejviditelnějším, nikoli však jediným znakem schengenské spolupráce. Členství v Schengenu znamená plné zapojení do schengenské spolupráce, která zahrnuje harmonizovaná pravidla týkající se ochrany vnějších hranic, vízových a konzulárních záležitostí, policejní spolupráce i ochrany osobních údajů. ČR také využívá Schengenského informačního systému, jehož prostřednictvím jsou sdíleny a vyměňovány informace důležité pro zajištění bezpečnosti společného prostory s orgány ostatních zúčastněných států.
Od dubna 2010 došlo k některým důležitým změnám, které ještě více zjednodušují pohyb cizinců v schengenském prostoru.

- ***Právo volného pohybu na území Schengenu pro držitele dlouhodobých víz***

Dne 5. 4. 2010 nabyla účinnosti Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 265/2010 ze dne 25. března 2010, kterým se mění Úmluva k provedení Schengenské dohody a nařízení (ES) č. 562/2006, pokud jde o pohyb osob s dlouhodobým vízem. Cílem nařízení je umožnit státním příslušníkům třetích zemí, kteří na základě dlouhodobých národních víz oprávněně pobývají v některém členském státě schengenské spolupráce, volný pohyb po celém území Schengenu, a to počínaje dnem 5. 4. 2010.
Právo volného pohybu znamená, že držitelé dlouhodobých víz mohou cestovat do dalších schengenských států (tedy mimo stát, který jim vízum vydal), nicméně doba strávená v těchto zemích nesmí v součtu přesáhnout období tří měsíců během jakéhokoli šestiměsíčního období. Držitelé dlouhodobých víz budou tedy užívat právo volného pohybu ve stejném rozsahu, v jakém ho budou užívat držitelé platného povolení k pobytu. Pokyn Evropské komise k tomuto nařízení stanoví, že se právo volného pohybu vztahuje i na **držitele dlouhodobých víz vydaných před účinností předmětného nařízení.**
Nařízení přináší další změny pro orgány vydávající dlouhodobá víza, a to ve způsobu jejich vydávání a formátu. Držitelé povolení k pobytu či dlouhodobých víz mohou využít výše uvedené právo volného pohybu pouze za předpokladu, že budou mít současně u sebe také platný cestovní doklad.

- ***Změny v procesu vydávání krátkodobých víz (pobyty do 90 dní) – vízový kodex***

Od dubna 2010 platí nařízení EP a Rady č. 810/2009 o kodexu Společenství o vízech (tzv. vízový kodex), které dále harmonizuje společnou vízovou politiku schengenských států. Toto nařízení obsahuje komplexní pravidla pro vydávání jednotných krátkodobých víz (tzv. schengenských víz), což jsou víza, která umožňují státním příslušníkům třetích zemí pobývat na území schengenských států po období až tří měsíců během půlroku od prvního vstupu. Tato víza platí pro území celého schengenského prostoru (výjimkou je letištní průjezdní vízum a vízum s omezenou územní platností).
Vízový kodex nahrazuje všechny dosavadní předpisy týkající se krátkodobých víz a mění mj. nařízení (ES) č. 562/2006 Schengenský hraniční kodex (viz čl. 54–56 vízového kodexu). Vízový kodex přináší kromě větší harmonizace stávající úpravy také některé zásadní novinky. Jedná se zejména o možnost odvolání proti zamítnutí

víza, vč. odůvodnění, větší počet subjektů osvobozených od vízových poplatků, povinnost členských států vydávat víza při splnění podmínek pro více vstupů s delší dobou platnosti či institut přípustnosti podání žádosti o vízum.
Vízový kodex také obsahuje pravidla pro určení příslušného členského státu, u kterého má být žádost o vízum podána a stanoví pravidlo, že žádost o vízum má být podána ve státě, ve kterém má žadatel povolen pobyt (pouze výjimečně ve státě, kde se žadatel „pouze“ legálně zdržuje). Vízový kodex stanoví osobní přítomnost žadatele při podání žádosti jako pravidlo a současně stanoví výjimky z tohoto pravidla (čl. 10). Na druhé straně vízový kodex přináší zásadu „jednoho správního místa“ (one-stop principle), podle které by měl být postup zpracování žádosti o vízum zorganizován takovým způsobem, aby se žadatel nemusel dostavit kvůli žádosti o vízum na zastupitelský úřad více než jednou (vyjma odůvodněných případů).

Vízový kodex dále harmonizuje seznamy podpůrných dokladů (viz čl. 14 a přílohu II vízového kodexu) přikládané k žádosti o vízum. V této souvislosti je od účinnosti vízového kodexu využíván nový vzor pozvání, který odráží možnost volby zvoucí osoby, zda bude hradit žadateli všechny náklady spojené s pobytem na území, nebo pouze ubytování.
Nový vzor žádosti o vízum je obsažen v příloze I vízového kodexu. Vízový kodex se nevztahuje na držitele dlouhodobých víz / povolení k pobytu.

- ***Změny v pozváních v souvislosti s vízovým kodexem***

Vízový kodex změnil též pravidla týkající se „pozvání“ pro účely krátkodobých pobytů (do 90 dní). Hlavní změnou je, že v pozvání ke krátkodobému pobytu se může zvoucí osoba zavázat buď k hrazení veškerých finančních nákladů souvisejících s pobytem zvané osoby, nebo pouze k převzetí finančních nákladů spojených s ubytováním. Druhou možnost (pouze hrazení ubytování) česká právní úprava doposud neumožňovala. Obsah závazku zvoucí osoby u dlouhodobých víz (víz nad 90 dní) se účinností vízového kodexu nezměnil.

III.2.8. Dlouhodobá víza nad 90 dnů za účelem zaměstnání a podnikání

K podání žádosti je nutné se vždy předem zaregistrovat prostřednictvím systému VISAPOINT na www.visapoint.eu. VISAPOINT je internetový systém Ministerstva zahraničních věcí ČR, prostřednictvím kterého se cizinec registruje k podání všech žádostí o víza k pobytu nad 90 dnů na území České republiky. Systém VISAPOINT slouží i pro registrace žadatelů o povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu na území České republiky. V případě těchto žádostí je registrace dobrovolná. VISAPOINT ovšem není k dispozici na všech zastupitelských úřadech ČR, aktuálně je v 15 zemích.

K náležitostem žádosti o udělení víza náleží vyplněný formulář, fotografie, doklad potvrzující účel pobytu na území ČR (u podnikání např. kopie výpisu z živnostenského rejstříku), doklad o zajištění ubytování, výpis z evidence rejstříku trestů státu, jehož je žadatel státním občanem a obdobný doklad států v nichž cizinec v posledních 3 letech pobýval nepřetržitě po dobu delší 6 měsíců a kopii cestovního

dokladu žadatele. U žádosti o vízum za účelem podnikání se navíc musí dokládat zajištění finančních prostředků ve výši minimálně 101 tisíc korun nebo jejich ekvivalent v jiné volně směnitelné měně, a to např. formou výpisu z účtu. Navíc je potřeba při vyzvednutí víza předložit doklad o cestovním zdravotním pojištění na dobu pobytu v ČR.
Vízum nad 90 dnů za účelem zaměstnání se vydává maximálně na jeden rok. Poplatek za podání žádosti o vízum nad 90 dnů činí 2 500 Kč.

III. 3. Sociální a zdravotní pojištění

III.3.1. Sociální pojištění

Právní prostředí / výchozí situace:

Důchodové a nemocenské pojištění je v České republice založeno na pojistném principu, tj. na pravidelném placení příspěvku – pojistného. Peníze, které Česká správa sociálního zabezpečení v souladu se zákonem č. 589/1992 Sb. na pojistném vybere, je příjmem státního rozpočtu.
Pojistné na sociální zabezpečení[6] zahrnuje platby na:

- nemocenské pojištění,
- důchodové pojištění,
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Poplatníky pojistného v České republice jsou:

- Zaměstnavatelé, jimiž se rozumějí právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance.
- Zaměstnanci, pokud jsou účastni nemocenského pojištění podle zákona č.187/2006 Sb., v platném znění a zaměstnanci, kteří jsou účastni pouze důchodového pojištění.
- Osoby samostatně výdělečně činné, které jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pokud jsou účastné důchodového pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., v platném znění. To znamená, že pojistné na nemocenské pojištění jsou osoby samostatně výdělečně činné povinny platit, pokud se dobrovolně k tomuto pojištění přihlásí.
- Osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění, které jsou za dobu dobrovolné účasti na důchodovém pojištění povinny platit pojistné na důchodové pojištění (§ 6 zákona č. 155/1995 Sb., v platném znění).

Pojistné se vypočítává stanoveným procentem z vyměřovacího základu za rozhodné období. Tím je u zaměstnanců kalendářní měsíc, za který pojistné platí. U osob samostatně výdělečně činných se jedná o kalendářní rok a vyměřovacím základem pro pojistné je částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % daňového základu.

[6] Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení a Ministerstvo práce a sociálních věcí

U pojistného placeného zaměstnavatelem se pro výpočet pojistného nejprve stanoví vyměřovací základ všech zaměstnanců zaměstnavatele účastných nemocenského a důchodového pojištění, popř. pouze důchodového pojištění. Pojistné se u zaměstnance vypočte jako 6,5 % z vyměřovacího základu. U zaměstnavatele se vypočte pojistné ve výši 25 %, popř. 21,5 % z úhrnu vyměřovacích základů jeho zaměstnanců. Nakonec sečte pojistné za sebe a za všechny zaměstnance a celkovou částku odvede na účet příslušné Okresní správy sociálního zabezpečení. Zaměstnavatelé od 1. 1. 2009 podle ustanovení § 9 odst. 2 zákona o pojistném odečítají z částky pojistného za kalendářní měsíce polovinu částky, kterou v kalendářním měsíci, za který pojistné platí, zúčtovali zaměstnancům na náhradě mzdy za dobu dočasné pracovní neschopnosti podle ustanovení § 192 odst. 2 zákoníku práce.

Osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ) – výkonní umělci, autoři

Za OSVČ se podle zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, považuje osoba, která:

- ☐ vykonává samostatnou výdělečnou činnost, nebo
- ☐ spolupracuje při výkonu samostatné výdělečné činnosti, pokud podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, lze na ni rozdělovat příjmy dosažené výkonem této činnosti a výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení,
- ☐ ukončila povinnou školní docházku a dosáhla aspoň 15 let věku.

Osobu, která nesplňuje výše uvedené podmínky pro výkon samostatné výdělečné činnosti, tj. neukončila povinnou školní docházku a nedosáhla uvedeného věku, nelze považovat za OSVČ.

Za výkon samostatné výdělečné činnosti na území ČR se považuje výkon samostatné výdělečné činnosti konané jak na území ČR, tak mimo území ČR, pokud je vykonávána na základě oprávnění k výkonu takové činnosti vyplývajícího z českých právních předpisů. Uvedené platí v případech, kdy není příslušnost k právním předpisům řešena příslušnou mezinárodní smlouvou o sociálním zabezpečení nebo Nařízením EHS 1408/71 a Nařízením 574/72 viz dále.

Pro oblast kultury se výkonem samostatné výdělečné činnosti rozumí především:

- ☐ provozování živnosti na základě oprávnění provozovat živnost podle zvláštního zákona,
- ☐ výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů.

S účinností od 1. 1. 2009 je výkon umělecké nebo jiné tvůrčí činnosti na základě autorskoprávních vztahů považován za výkon samostatné výdělečné činnosti vždy a nepodléhá již režimu soustavnosti.

Za samostatnou výdělečnou činnost se od 1. 1. 2009 nepovažuje umělecká nebo jiná tvůrčí činnost, z níž příjmy jsou samostatným základem daně z příjmů fyzických osob pro zdanění zvláštní sazbou daně. Jedná se o příjmy autorů za příspěvky do novin, časopisů, rozhlasu nebo televize plynoucí ze zdrojů na území České republiky. Tyto jsou samostatným základem daně pro zdanění zvláštní sazbou daně za předpokladu, že jde o příjmy z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního

vlastnictví, autorských práv včetně práv příbuzných právu autorskému, a to včetně příjmů z vydání, rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných děl vlastním nákladem a úhrn těchto příjmů od téhož plátce nepřesáhne v kalendářním měsíci 7000 Kč.

Od 1. 1. 2004 se samostatná výdělečná činnost rozděluje na hlavní samostatnou výdělečnou činnost a na vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.
Samostatná výdělečná činnost se v roce 2010 považuje za vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, pokud OSVČ v kalendářním roce:

- ☐ vykonávala zaměstnání,
- ☐ měla nárok na výplatu invalidního důchodu nebo jí byl přiznán starobní důchod,
- ☐ měla nárok na rodičovský příspěvek nebo peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu, pokud tyto dávky náleží z nemocenského pojištění zaměstnanců nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost), nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), pokud osoba, která je závislá na péči jiné osoby, je osobou blízkou, nebo žije s OSVČ ve společné domácnosti, není-li osobou blízkou.

Od 1. 1. 2009 OSVČ není povinna dokládat důvody pro výkon vedlejší samostatné výdělečné činnosti. Skutečnosti o vedlejší samostatné výdělečné činnosti musí OSVČ oznámit nejpozději na Přehledu o příjmech a výdajích za kalendářní rok, za který chce být považována za vykonávající vedlejší samostatně výdělečné činnosti.
Pokud OSVČ zahájí výkon samostatné výdělečné činnosti, vznikne jí povinnost oznámit správě sociálního zabezpečení, příslušné podle místa trvalého pobytu (nemá-li OSVČ místo trvalého pobytu podle místa hlášeného pobytu, nemá-li OSVČ místo trvalého ani hlášeného pobytu, tak podle místa výkonu SVČ), den zahájení této činnosti na předepsaném tiskopisu Oznámení o zahájení SVČ, a to nejpozději do osmého dne kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla SVČ zahájena. Podáním Oznámení OSVČ vznikají další stanovené povinnosti uvedené v příslušných zákonech (č. 155/1995, Sb., č. 582/1991, Sb., č. 589/1992, Sb., v platném znění), tj. např. placení záloh na pojistné v případě výkonu hlavní činnosti, či doložení některého ze zákonných důvodů, pokud chce činnost vykonávat jako vedlejší, podání přehledu o příjmech a výdajích za kalendářní rok.

Mezinárodní kontext

Jedním ze základních principů EU je právo občanů na volný pohyb. Pro oblast sociálního zabezpečení z toho vyplývá povinnost členských států zacházet s migrujícími občany EU stejně jako s vlastními státními příslušníky tak, aby nebyla omezena jejich možnost pracovat v jednotlivých členských zemích. V oblasti sociálního zabezpečení nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů členských států, ale pouze k jejich koordinaci. Důvodem je různorodost sociálních systémů těchto zemí, které jsou založeny na odlišných principech a mají i různá institucionální uspořádání. Koordinace ponechává národní předpisy beze změn, to

znamená, že rozdíly mezi národními systémy zůstávají. Koordinace nahrazuje pouze ta národní pravidla, která jsou pro migrující občany nevýhodná, a pro tyto případy vytváří EU pravidla vlastní – koordinační.
Koordinace sociálního zabezpečení je založena na **čtyřech základních principech**, které pro migrující pracovníky znamenají následující:

1) Podle principu rovného zacházení podléhají migrující osoby na území členských států stejným povinnostem a užívají stejných výhod jako státní příslušníci dotyčného státu.
2) Na základě principu aplikace právního řádu jediného státu by nemělo dojít k situaci, že by migrující osoba podléhala právním předpisům více států nebo naopak nebyla pojištěna vůbec. Obecně platí, že se uplatňuje legislativa země, kde zaměstnaná osoba pracuje nebo osoba samostatně výdělečně činná vykonává výdělečnou činnost.
3) Princip sčítání dob pojištění se využívá v případech, kdy člověk stráví část svého pracovního života v jednom a část v jiném členském státě a přitom nesplní předepsanou dobu pro nárok na dávku v některém z nich. Koordinační nařízení zakotvují ustanovení, která umožňují pro získání nároku na dávky tam, kde to připadá v úvahu, přihlédnout i k dobám pojištění získaným v jiných členských státech.
4) Princip zachování nabytých práv zajišťuje migrujícím osobám výplatu dávek nejenom ve státě, kde získal na dávky nárok, ale do kteréhokoli jiného členského státu.

Jestliže osoby migrují za prací po státech EU, je nutné vědět, v kterém státě budou pojištěny. Účast migrujícího pracovníka na nemocenském a důchodovém pojištění se řídí právními předpisy o sociálním zabezpečení toho členského státu, které byly určeny jako příslušné v souladu s nařízením. Podle příslušných právních předpisů se odvádí pojistné a v souladu s nimi jsou vypláceny dávky.
<u>Ve vztahu k zemím Evropské unie se od 1. 5. 2010 aplikují pravidla upravená v nových koordinačních nařízeních č. 883/2004 a č. 987/2009, tj.:</u>

- ☐ nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení,
- ☐ nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.

<u>Ve vztahu k Norsku, Lichtenštejnsku, Islandu, Švýcarsku a na občany třetích zemí, migrující v rámci EU/EHP a Švýcarska, se i nadále po 1. 5. 2010 vztahují původní koordinační nařízení, tj.:</u>

- ☐ nařízení Rady (EHS) č. 1408/71, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství,
- ☐ nařízení Rady (EHS) č. 574/72, stanovující postup provádění nařízení Rady (EHS) 1408/71,
- ☐ nařízení Rady (EHS) č. 859/2003, kterým se rozšiřuje používání ustanovení Nařízení 1408/71 a 574/72 na občany třetích zemí.

Tato nařízení představují základní, přímo závazné a nad národní právní předpisy postavené předpisy Společenství koordinující systémy sociálního zabezpečení všech členských států.

III.3.2. Zdravotní pojištění

Právní prostředí / výchozí situace:

Česká republika
Ze zákona je v České republice povinně pojištěna každá osoba, která má na území ČR trvalý pobyt, tzn. i cizinec, který má na území ČR povolen trvalý pobyt. Zdravotní pojištění si platí zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné. Stát jej platí za děti, studenty, registrované nezaměstnané a důchodce. Každý pojištěný má pak nárok na bezplatnou základní zdravotní péči. Zdravotní pojištění je určené k úhradě nákladů zdravotní péče. Plně jsou hrazeny nezbytné lékařské úkony, léky a zdravotnický materiál. Na některé léky a zákroky pacient připlácí, některé hradí zcela.

Zdravotní pojištění nezakládá nárok na výplatu nemocenské v případě nemoci. Nemocenské pojištění je součástí sociálního pojištění, které musí povinně platit zaměstnanci, dobrovolně si jej mohou zvolit osoby samostatně výdělečně činné, viz část sociální pojištění.
Pojištění nekryje léčebné výlohy v zahraničí, pokud mezinárodní dohody nestanoví jinak, nebo se nejedná o úkon, který nelze provést v České republice a s jehož úhradou zdravotní pojišťovna souhlasí.
Zdravotní pojištění neplatí:

- nezaopatřené děti nevýdělečně činné do 26 let
- poživatelé důchodů
- ženy na mateřské nebo rodičovské dovolené
- osoby pečující celodenně a osobně alespoň o jedno dítě do 7 let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku
- příjemci rodičovského příspěvku
- uchazeči o zaměstnání
- osoby pobírající dávky sociální péče z důvodu sociální potřebnosti
- osoby převážně nebo úplně bezmocné a osoby o ně pečující
- osoby pečující o dlouhodobě těžce zdravotně postižené děti nebo částečně bezmocné rodinné příslušníky starší 80 let
- osoby povolané k vojenskému cvičení
- osoby ve vazbě nebo výkonu trestu
- mladiství umístění ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy
- osoby, které dosáhly věku potřebného pro nárok na starobní důchod, ale nesplňují podmínky jeho přiznání
- osoby s trvalým pobytem na území ČR, které jsou příjemci dávek nemocenského pojištění a za které neplatí pojistné zaměstnavatel a ani stát a nejsou osobami samostatně výdělečně činnými

- osoba s trvalým pobytem v ČR, která je v cizině nepřetržitě déle než 6 měsíců, je po celou dobu pobytu v cizině zdravotně pojištěna a zdravotní pojišťovně doručila písemné prohlášení o pobytu v cizině

Osoby samostatně výdělečně činné (dále jen OSVČ)
Minimální vyměřovací základ OSVČ činí dvanáctinásobek 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství. Pro rok 2010 činí průměrná měsíční mzda 23 709 Kč. Minimální měsíční vyměřovací základ pro měsíce roku 2010 je tudíž 11 854,50 Kč**.** Z toho minimální měsíční záloha na pojistné je po zaokrouhlení rovna částce 1 601 Kč.
Výše maximálního vyměřovacího základu byla novelizována zákonem č. 362/2009 Sb. a od 1. 1. 2010 činí maximální vyměřovací základ OSVČ 72násobek průměrné mzdy. Maximální vyměřovací základ v roce 2010 činí 1 707 048 Kč, maximální měsíční vyměřovací základ je 142 254 Kč a maximální záloha na pojistné je stanovena na 19 205 Kč.

Vyměřovací základ pro platbu pojistného státem
Výše zmiňovaný zákon č. 362/2009 Sb. novelizoval mimo jiné i ustanovení § 3c) zákona č. 592/1992 Sb., tzn. vyměřovací základ pro pojistné hrazené státem. Od 1. 1. 2010 se na základě této novelizace stanovuje vyměřovací základ pro platbu pojistného státem ve výši 5 355 Kč. Z tohoto vyměřovacího základu bude stát v roce 2010 platit za osoby, za které je podle zvláštního právního předpisu plátcem pojistného stát, měsíčně pojistné ve výši 723 Kč. Částku vyměřovacího základu může vláda vždy do 30. června změnit svým nařízením, a to s účinností k 1. lednu následujícího roku. Kromě samotné platby pojistného státem lze výši tohoto vyměřovacího základu použít jako odpočtu u některých zaměstnanců podle § 3 odst. 7 zákona č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Změny vyplývající ze zákona o platebním styku
Dvě důležité změny pro platby zdravotního pojištění přináší zákon č. 285/2009 Sb., který v zákoně o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění novelizuje ustanovení § 5 odst. 2 – Odvod pojistného za zaměstnance a § 17 – Způsob placení pojistného. Tato novelizace vstoupí v platnost 1. ledna 2010.
Zaměstnavatel platí pojistné na zdravotní pojištění za jednotlivé kalendářní měsíce a od 1. ledna 2010 je splatné od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce**.** Splatnost tedy již nebude záviset na dni výplaty mezd. Pro zaměstnavatele tím dochází ke sjednocení termínu splatnosti pojistného na zdravotní pojištění a sociální pojištění. K zásadní změně, která se týká všech plátců pojistného, došlo v definici dne, který se považuje za den platby pojistného. Za den platby pojistného již nebude považován den, kdy bylo uskutečněno odepsání z účtu plátce pojistného, ale po 1. 1. 2010 to bude den, kdy došlo k připsání pojistného na účet zdravotní pojišťovny. Stejný postup je i při platbách pojistného poštovní poukázkou (tzv. složenkou). V těchto případech je posun ještě výraznější, protože držitel poštovní licence (tj. Česká pošta) je povinen předat platbu poskytovateli platebních služeb (tj. bance vedoucí účet) do dvou pracovních dnů ode dne, kdy ji přijal, a ten je povinen ji převést na samostatný účet do konce následujícího pracovního dne.

U zdravotního pojištění platí pravidlo, že v každém okamžiku musí být za každého pojištěnce někdo plátcem pojistného (zaměstnavatel, stát, pojištěnec…). Povinností pojištěnce je proto oznámit vždy do osmi dnů zdravotní pojišťovně plátce pojištění (např. nové zaměstnání, evidence na úřadu práce, podnikání apod.). Podobně musí pojištěnec postupovat i u zaměstnavatele v případě změny pojišťovny. Pojišťovna se může změnit jednou za 12 měsíců.

Veřejné zdravotní pojištění cizinců v ČR – osoby bez povolení k trvalému pobytu v ČR

a) Cizinec ze zemí mimo Evropskou unii (a země Evropského hospodářského prostoru plus Švýcarsko) bez trvalého pobytu je na území ČR účasten veřejného zdravotního pojištění pouze jako zaměstnanec zaměstnavatele, který má sídlo nebo trvalý pobyt na území ČR.

Stejně jako nástupy a ukončení zaměstnání ostatních zaměstnanců je zaměstnavatel povinen oznámit zdravotní pojišťovně i vznik a ukončení účasti v nemocenském pojištění zaměstnance, který je cizincem bez trvalého pobytu. Zdravotní pojišťovna vystaví pro tohoto pojištěnce průkaz zelené barvy.

b) Cizinec z EU, EHP a Švýcarska bez trvalého pobytu v ČR může být účasten českého veřejného zdravotního pojištění i z jiných důvodů, než je zaměstnání (např. OSVČ vykonávající samostatnou výdělečnou činnost pouze na území ČR, nezaopatření rodinní příslušníci osoby z EU, která v ČR pracuje aj.).

Cizinec bez trvalého pobytu má v měsících, kdy není účasten ve veřejném zdravotním pojištění z titulu zaměstnání, možnost uzavřít si smluvní zdravotní pojištění.

Pro krátkodobé pobyty se doporučuje uzavřít tzv. smluvní základní zdravotní pojištění cizinců. Pojištění poskytuje ochranu na území České republiky a při cestě tranzitními zeměmi pro případy nutné a neodkladné zdravotní péče včetně akutního ošetření zubů, repatriace a převozu. Základní zdravotní pojištění cizinců zajišťuje úhradu nákladů za nezbytná vyšetření potřebná ke stanovení diagnózy a léčebného postupu, nezbytné ošetření a hospitalizaci ve zdravotnickém zařízení, nutné operace a následné péče, neodkladné ošetření zubů, proplacení lékařem předepsaných ambulantních léků se spoluúčastí 100 Kč.

Pojištění může být sjednáno na období od jednoho dne až do 36 měsíců a pojištěná osoba nemusí splňovat žádnou podmínku vstupního věku. Územní platnost pojištění se vztahuje na Českou republiku, státy tzv. schengenského prostoru a tranzitní země. Celkový limit pojistného za součet všech pojistných událostí vzniklých v době trvání pojištění lze zvolit až do výše 2.000.000 Kč.

Pobyt občana ČR v zahraničí – obecně

Při krátkodobém pobytu v zahraničí, který je kratší než 6 měsíců, je pojištěnec nadále účasten ve veřejném zdravotním pojištění, je povinen platit pojistné a plnit veškeré povinnosti dané zákonem. Požádat o vynětí z pojištění mohou na základě § 2 odst. 5 zák. č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pouze osoby, které pobývají v cizině dlouhodobě.

Za dlouhodobý pobyt v cizině se považuje podle § 8 odst. 4 zák. č. 48/97 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pouze nepřetržitý pobyt v cizině, který trvá déle než 6 měsíců. Pokud osoba splní následující tři podmínky, je vyňata ze zdravotního pojištění v ČR.

1. Nepřetržitý pobyt v cizině trvá nejméně 6 měsíců.
2. Zdravotní pojištění v cizině trvá po celou dobu pobytu v cizině.
3. Písemné Prohlášení o dlouhodobém pobytu v cizině bylo doručeno příslušnému pracovišti zdravotní pojišťovny před dnem ukončení platby pojistného.

Před odjezdem do ciziny je pojištěnec povinen odevzdat u příslušného pracoviště zdravotní pojišťovny průkaz pojištěnce. Osoba, která splňuje výše uvedené tři podmínky není až do dne návratu z ciziny do ČR účastníkem zdravotního pojištění v ČR.

Pobyt v zemích Evropské unie

Problematika zdravotní péče a zdravotního pojištění v EU je velmi složitá a zahrnuje řadu variant, které zde nemůžeme podrobně rozebírat. Mnohé informace lze nalézt na webu Centra mezistátních úhrad www.cmu.cz, které je styčným místem pro oblast zdravotního pojištění ČR.

„Nevýdělečný“ pobyt

Vcelku jednoduchá je situace, kdy člověk vyjel do některé ze zemí Evropské unie jako turista nebo tam pobývá např. jako student a nevykonává výdělečnou činnost. To je rovněž případ umělců a dalších kulturních pracovníků, kteří vyjíždějí do zahraničí na tvůrčí rezidenční či studijní pobyt.

Pojištěnci českého systému veřejného zdravotního pojištění, kteří splňují příslušné zákonné podmínky, mají nárok na vystavení Evropského průkazu zdravotního pojištění (EHIC). V dané situaci slouží EHIC (a to po libovolně dlouhou dobu) jako doklad o nároku na lékařsky nezbytnou zdravotní péči v jiném státě EU. Průkaz (nebo papírové Potvrzení dočasně nahrazující Evropský průkaz zdravotního pojištění) vydá každému jeho zdravotní pojišťovna. Pokud u sebe při pobytu v jiném státě EU z nějakého důvodu občan nemá žádný z uvedených dokladů, může svoji zdravotní pojišťovnu požádat o dodatečné zaslání Potvrzení dočasně nahrazujícího Evropský průkaz zdravotního pojištění z ČR. V případě vážného onemocnění či úrazu a následné hospitalizace může požádat o zprostředkování dodatečného zaslání Potvrzení přímo v nemocnici.

Evropský průkaz zdravotního pojištění nebo papírové Potvrzení je třeba v případě náhlého onemocnění nebo úrazu v jiném členském státě předložit lékaři. Na základě toho má český pojištěnec nárok na lékařsky nezbytnou zdravotní péči za stejných podmínek jako místní pojištěnci. To zejména znamená, že místní systém zdravotního pojištění za něj zaplatí ošetření do té výše, jakou by zaplatil za svého pojištěnce. Je však třeba počítat s tím, že ve většině států se za péči a za léky připlácí, takže může být vyžadováno placení v hotovosti. V některých státech musí pacient zaplatit při

ambulantním ošetření celou částku a s účtem zajít na tamní zdravotní pojišťovnu. Zdravotním pojištěním není vůbec kryt případný převoz zpět na území České republiky.
Pokud se chce občan vyhnout tomu, aby hradil náklady na spoluúčast nebo převoz zpět do ČR, může před odjezdem uzavřít komerční cestovní zdravotní připojištění. V takovém případě při ošetření předloží doklad o tomto komerčním připojištění.

„Výdělečný“ pobyt

Jiná – a podstatně komplikovanější – je situace, kdy člověk vyjede do EU „za prací“. Hlavní zásadou je, že nikdo nemůže (pokud se na něj nevztahuje výjimka) podléhat současně právním předpisům dvou či více zemí EU. Evropské právní předpisy platné v ČR stanoví, že čeští občané mají podléhat právním předpisům o zdravotním pojištění pouze v jednom státě; tímto státem pak je stát výkonu výdělečné činnosti. Proto se občan musí odhlásit z českého zdravotního pojištění, jestliže je zaměstnán a v té souvislosti i zdravotně pojištěn v jiné zemi EU, a to i v případě, že práce, kterou tam bude vykonávat, bude trvat pouze velmi krátkou dobu.

V povědomí veřejnosti je obecná možnost tzv. odhlášení ze zdravotního pojištění v ČR při delším pobytu v cizině. Zde je však třeba rozlišovat situaci při pobytu v zemích EU (a EHP) a při pobytu v ostatních státech. Ze zákona č. 48/1997 Sb. sice vyplývá, že při krátkodobém pobytu v zahraničí je pojištěnec nadále účasten ve veřejném zdravotním pojištění ČR, je povinen platit pojistné a plnit veškeré povinnosti dané zákonem a že požádat o vynětí z tohoto pojištění mohou (na základě § 2 odst. 5) pouze osoby, které pobývají v cizině dlouhodobě, přičemž za dlouhodobý pobyt v cizině se považuje nepřetržitý pobyt, který trvá déle než 6 měsíců. Je však třeba si uvědomit, že v prostředí EU mají přednost evropská nařízení upravující oblast sociálního, a tím i zdravotního zabezpečení. A z nich vyplývá (až na výjimky), že občan, který je v zemi EU zaměstnán, je v této zemi i zdravotně pojištěn.

Proto osoba, která vykonává v EU výdělečnou činnost, je v dané zemi pojištěna z titulu této výdělečné činnosti (při souběhu výdělečné činnosti v několika zemích EU a ev. ČR je situace natolik složitá, že doporučujeme konkrétní případy konzultovat se zdravotní pojišťovnou). Taková osoba je povinna – bez ohledu na délku pobytu v zahraničí – tuto skutečnost oznámit své zdravotní pojišťovně a vrátit průkaz zdravotního pojištění. Nesmí se jím nadále prokazovat (ani v Česku, ani v zahraničí); její zahraniční zdravotní pojišťovna ji vybaví jejich průkazem. Naopak – bez ohledu na délku pobytu v zahraničí – platí, že za osobu, která nevykonává v EU výdělečnou činnost a trvá jí zdravotní pojištění v ČR, musí být v ČR hrazeno zdravotní pojištění. Tato osoba se může prokazovat v případě potřeby českým EHIC.

Pokud občan vyjíždí vykonávat výdělečnou činnost v jiném státě EU, informuje ještě před vycestováním svou českou zdravotní pojišťovnu a od data zahájení výdělečné činnosti se odhlásí z českého systému zdravotního pojištění. Odhlášení může také provést až v momentě zahájení zaměstnání, nikoli již při výjezdu do zahraničí, kde třeba bude teprve práci hledat. Pokud zahájí výdělečnou činnost v jiném státě EU, musí to neprodleně (do osmi dnů) oznámit své české zdravotní pojišťovně. Stačí

zaslat doklad, který věrohodně prokazuje výkon výdělečné činnosti (pracovní smlouva, výplatní páska, nejlépe však doklad o existenci zdravotního pojištění) spolu s krátkou žádostí o ukončení zdravotního pojištění v ČR. V každém případě je nutno zároveň vrátit český průkaz zdravotního pojištění!

Po návratu z ciziny se občan opětovně přihlásí u své zdravotní pojišťovny a dodatečně musí předložit doklad o zdravotním pojištění v cizině a jeho délce. Pokud takový doklad nepředloží, je povinen doplatit zpětně pojistné.

IV. Výstupy dotazníkových šetření k překážkám mobility

IV.1. Dotazníková šetření

Dotazníkové šetření bylo vypracováno na základě podnětů kulatého stolu a na základě připomínek Asociace hudebních festivalů, Asociace profesionálních divadel ČR a Asociace symfonických orchestrů a pěveckých sborů. Elektronické dotazníkové formuláře byly rozesílány rovněž v součinnosti s těmito profesními uskupeními.

Elektronické dotazníkové formuláře byly vytvořeny pomocí on-line nástroje http://www.vyplnto.cz

Dotazník obsahoval dotazy v následujících oblastech:

- druh organizace a počet zaměstnanců
- národnostní struktura zaměstnanců
- vízové otázky, pracovní povolení a zelené karty
- daňová oblast (DPH, dvojí zdanění, srážková 15% daň)
- sociální a zdravotní pojištění
- výjezdy do zahraničí
- autorské právo
- ostatní překážky např. celní předpisy
- Infopointy – návrh Evropské komise na založení národních kontaktních bodů pro mobilitu

Celkem byly vytvořeny 4 typy dotazníků, modifikované podle cílových skupin.

1) pro divadla a divadelní soubory

Při dotazování bylo využito kontaktů z databáze IDU, Asociace profesionálních divadel ČR a Divadelní fakulty Janáčkovy akademie múzických umění v Brně. Dotazník vyplnilo 49 divadel. Výsledek dotazníkového šetření je **Přílohou č. 4** studie.

2) festivaly (hudební, divadelní)

Při dotazování bylo využito kontaktů z databáze IDU a Asociace hudebních festivalů ČR. Dotazník vyplnilo 12 subjektů. Výsledek dotazníkového šetření je **Přílohou č. 5** studie.

3) pro orchestry a pěvecké sbory

Při dotazování bylo využito především kontaktů Asociace symfonických orchestrů a pěveckých sborů ČR. Dotazník vyplnilo rovněž 12 subjektů. Výsledek dotazníkového šetření je **Přílohou č. 6** studie.

4) hudební promotéry

Dotazování bylo uskutečněno ve spolupráci s Institutem moderní hudby o. s. Dotazník vyplnilo 16 subjektů. Výsledek dotazníkového šetření je **Přílohou č. 7** studie.

IV.2. Souhrn vyhodnocení dotazníkových šetření

Více jak polovina dotázaných divadel zaměstnává pouze občany ČR; z cizích státních příslušníků jsou nejčastěji zaměstnáváni občané Slovenské republiky, dále pak Ruska a jihovýchodní a východní Evropy.
V oblasti orchestrů a pěveckých sborů je situace trochu odlišná. Jen čtvrtina respondentů zaměstnává pouze občany ČR. Z cizích státních příslušníků jsou nejčastěji zaměstnáni občané Německa a Slovenska.
Většina divadel uvedla, že při zaměstnávání cizinců se nesetkala s žádnými problémy, stejně tak i orchestry a pěvecké sbory, vyjma byrokratických překážek (např. potvrzení o dosaženém nejvyšším stupni vzdělání v úředně ověřeném překladu). V tomto konkrétním případě potvrzení pro výkon činnosti zaměstnavatel vůbec nepotřebuje, neboť přijetí konkrétního pracovníka záleží na jeho uměleckých schopnostech a nikoli na dosaženém vzdělání. Většina problémů však nastává při zájezdu s cizincem do zahraničí. České subjekty v tomto případě řeší stejné problémy jako subjekty z jiných členských zemí EU. Navíc je pro ně velmi složité zjišťovat podmínky pro vstup cizinců třetích zemí na území jednotlivých států EU a schengenského prostoru. Chybí tedy dostatečně rychle dostupné informace a opět vše ztěžují byrokratické procesy.

Hudební promotéři se téměř z 50 % setkali s problémy při vyřizování krátkodobého hostování cizinců v tuzemsku. Jako příklady uváděli dlouhé lhůty pro vyřizování víz pro umělce mimo schengenský prostor, zdlouhavou administrativní zátěž, složitou proceduru udělování víz v zemích, kde není český konzulát, ale také nedůstojné podmínky na Cizinecké policii ČR při ověřování pozvání.

Největší množství problémů však respondenti všech cílových skupin uvedli v oblasti daní, a to v případě DPH, v oblasti dvojího zdanění i v případě tzv. srážkové daně.

Celý daňový systém je velmi nepřehledný, odlišný od situace v jiných členských zemích EU a řada subjektů, především menších, proto obchází zákony. Problematické příklady uvedené v dotaznících byly předány k explikaci Mgr. Coufové a jsou zapracovány do kapitoly *III.a Daňová problematika*.

V oblasti sociálního a zdravotního pojištění nebyly zjištěny žádné zásadní problémy. Chybí pouze dostatek přehledných informací, především pak pro cizince přicházející na území ČR.

Respondenti se setkali rovněž s řadou problémů v oblasti autorského práva a celních předpisů. Konkrétní příklady jsou uvedeny v přílohách.

K otázce Infopointů 46 % respondentů v oblasti divadla, 50 % v oblasti orchestrů a festivalů a 31 % v oblasti hudebních promotérů uvedlo, že by podobné informační místo využilo. Jako nejužitečnější forma Infopointu byly uváděny webové stránky s e-mailovou, event. telefonickou poradnou.

IV.3. Řízené rozhovory s hudebními promotéry a agenty

Jako dodatek k dotazníkovým šetřením byly uskutečněny tři řízené rozhovory s vybranými velkými hudebními promotéry a agenty. Oslovení si přáli zůstat v anonymitě, proto jsou údaje odkazující na konkrétní instituce z rozhovorů

odstraněny. Rozhovory, které jsou uvedeny v **Příloze č. 8**, byly vedeny paní Janou Tomáškovou, spolupracovnicí Institutu moderní hudby, o. s., a byly zaměřeny na tyto okruhy otázek:

- problematika daní, poplatků a nákladů ke koncertům
- zaměstnávání zahraničních umělců, zdravotní a sociální pojištění
- mobilita (zahraniční cesty, víza, propagace)
- export
- Infopointy
- grantový systém

Dotázaní shodně jako prioritní překážku uvádějí velké množství daňového zatížení a poplatků, které jsou často nepřehledné a v některých případech, jako jsou poplatky organizacím OSA a Intergram, dokonce i netransparentní. Zatížení proto vede organizátory často k obcházení zákonů.

V některých městech se podařilo dosáhnout zrušení místních poplatků ze vstupného (tj. platba určitého procenta – nejčastěji 10 % – ze vstupného městu), nicméně ve většině měst ještě stále tato povinnost pro pořadatele kulturních akcí zůstává zachována.

Dotázání by uvítali pružnější grantová řízení a také nové možnosti podpory v oblasti českého hudebního exportu, např. formou setkání zahraničních promotérů v ČR při některém z velkých hudebních festivalů. V ČR dosud chybí jakékoli cílené nástroje na podporu českého hudebního exportu (kromě oblasti klasické hudby). Zároveň dotázání projevili značnou nedůvěru k současnému grantovému systému poskytujícímu finanční prostředky z veřejných zdrojů.

Infopointy by využili především v oblasti pozemního cestování hudebních skupin, v oblasti víz, daní, poplatků a místních povolení.

V. Doporučení na úrovni EU směrem k členským státům EU (Evropská komise, pilotní projekty a OMK pracovní expertní skupiny pro mobilitu)

V.1. Strategie Evropské komise 2008–2010

Mobilita umělců a dalších pracovníků v oblasti kultury byla jedním z pěti hlavních principů *Work Plan for Culture 2008–2010* (*Pracovního plánu pro kulturu na roky 2008–2010*)[7], který byl schválen Evropskou radou v roce 2008 a který vycházel z historicky první evropské kulturní strategie pro oblast kultury[8]. Mobilita umělců a kulturních pracovníků spolu s mobilitou uměleckých děl a kulturních produktů jsou také dva ze tří hlavních cílů evropského programu Culture na období 2007–2013.[9]

Pracovní plán pro kulturu zavedl nový pojem rozhodování, tzv. otevřenou metodu koordinace (Open Method of Coordination, OMK)[10]. Evropská komise zvolila v rámci OMK následně dva nástroje prosazování této metody:

- pracovní skupiny pro oficiální představitele členských zemí
- kulturní platformy pro občanskou společnost.

V.1.1. Expertní pracovní skupina OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury

Expertní pracovní skupina ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury (dále jen expertní pracovní skupina OMK pro mobilitu) byla jednou ze čtyř OMK skupin, do kterých byly příslušnými národními ministerstvy nominováni zástupci jednotlivých členských zemí. Vedle této pracovní skupiny se mobility týkala rovněž pracovní skupina OMK pro mobilitu sbírek, jejíž práce je popsána v jiné části této analýzy.
Pracovní skupina OMK pro mobilitu pracovala v období od roku 2008 do června 2010 a měla za úkol zmapovat existující aktivity, příklady dobré praxe a navrhnout doporučení jak pro Evropskou komisi, tak pro členské státy EU.
Skupina byla sestavena ze zástupců celkem 22 členských zemí a rozdělena do 4 podskupin: 1) Zprostředkovatelé (Intermediaries), 2) Podpůrné programy a systémy

---

7 *Work Plan for Culture 2008–2010*, www.institutumeni.cz – kulturní politika (k dispozici i v českém překladu)

8 Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World (Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě), 2007, www.institutumeni.cz – kulturní politika (k dispozici i v českém překladu); dokument je doplněn doprovodným materiálem Evropské komise *Inventory of Community Actions in the Field of Culture* (*Přehled programů Společenství v kulturní oblasti*).

9 Viz www.programculture.cz

10 Více na http://europa.eu/scadplus/glossary/open_method_coordination_en.htm

(Support Programmes and Schemes), 3) Měření mobility (Measuring Mobility) a 4) Odstraňování překážek (Removing Obstacles).

Výsledná doporučení expertní pracovní skupiny jsou v následujících 4 oblastech. Doporučení jsou následně více rozčleněna podle adresáta doporučení – Evropská komise, členské státy EU nebo obojí, event. kulturní sektor. Přehled všech konkrétních doporučení je obsažen v materiálu „Závěrečná zpráva a doporučení OMK expertní pracovní skupiny pro mobilitu Výboru pro kulturní záležitosti týkající se zlepšení podmínek podpory mobility umělců a dalších kulturních pracovníků“, který je uveden v **Příloze č. 9** této studie.

Následovně uvádíme vybraná doporučení podle 4 oblastí:

1) <u>Zlepšení informačních služeb týkajících se mobility v oblasti kultury</u>
   - především jde o založení národních informačních služeb o mobilitě pro umělce a pracovníky v kultuře a vytvoření jejich evropské sítě (kontaktní body pro mobilitu, Infopointy…)

2) <u>Dále rozpracovat programy a systémy podporující mobilitu</u>
   - Evropská komise a členské státy by měly monitorovat a vyhodnocovat své programy a systémy podporující mobilitu s cílem tyto systémy postupně vylepšovat;
   - důraz by měl být kladen na podporu malých projektů a individuálních umělců, kteří jsou v systémech na úrovni Evropské komise, ale i jednotlivých členských států stále ještě opomíjeni;
   - jako příklad dobré praxe je uváděn seversko-pobaltský systém podpory mobility;
   - na kulturní sektor je apelováno s cílem zvýšení povědomí o ekologické stopě způsobené mobilitou.

3) <u>Ustanovení a zlepšení funkce zprostředkovatele v oblasti kultury</u>
   - Evropská komise i členské státy by měly uznat roli a důležitost funkce zprostředkovatelů (rozuměj kulturní organizace a jednotlivci zabývající se servisem pro umělce např. produkce, dramaturgie, arts manažeři apod.) v kulturní politice a v oblasti kulturní mobility a umožnit zprostředkovatelům ve všech uměleckých sektorech stejný přístup k finančním tokům jako mají umělecké organizace a umělci;
   - vypracovat studii mapující zaměstnání, funkce a služby zprostředkovatelů;
   - Evropská komise a členské státy by měly znovu zvážit všechny otázky týkající krátkodobých i dlouhodobých víz v oblasti kultury a v této oblasti více spolupracovat; rovněž tak účinněji spolupracovat při implementaci tzv. modré karty s ohledem na specifika a zájmy kulturního sektoru.

4) Měření mobility

- Evropská komise a členské státy by měly vyzvat kulturní pracovní skupinu ESSnet (European Statistical Systeme Network Project on Culture Statistics Development), aby při své práci vzala náležitě v úvahu potřebu zlepšení statistických dat ke kulturní mobilitě; měl by být vytvořen efektivní kvalitativní i kvantitativní způsob měření mobility;
- rovněž tak členské státy by měly založit či zlepšit sběr statistických dat k mobilitě na národní úrovni;
- kulturní sektor by se měl aktivně účastnit a přispívat ke sběru statistických dat.

V.1.2. Expertní pracovní skupina OMK pro mobilitu sbírek

Expertní pracovní skupina pro mobilitu sbírek při Evropské komisi pracovala rovněž v období 2008–2011. Tato skupina měla napomoci odstraňování překážek v oblasti mobility sbírek. Diskutovala otázky jako je mezinárodní spolupráce a reciprocita, potřeba snížení nákladů spojených se zápůjčkami, požadavky „due diligence“ a další. Její práce se zúčastnilo 25 členských zemí. Také ona předložila svá doporučení Evropské komisi v červnu 2010.

Podrobnější popis její činnosti, včetně doporučení, je obsažen ve stati „Překážky mobility sbírek v České republice“ PhDr. Magdy Němcové z Národní galerie v Praze, která je **Přílohou č. 2** této studie.

V.1.3. Pilotní projekty v oblasti mobility

Evropská komise se rozhodla získat a ověřit nové postupy při podpoře mobility také prostřednictvím pilotních projektů.

Na podzim 2007 Evropský parlament odsouhlasil vyhlášení **první pilotní výzvy na projekty v oblasti mobility** s rozpočtem 1,25 milionu eur. *Call for Networking of Structures Supporting Mobility* (*Výzva pro vytváření sítí subjektů podporujících mobilitu*) byla zaměřena na iniciování inovativních projektů v oblasti mobility. V této výzvě uspěly celkem čtyři projekty z třiatřiceti přihlášených – projekty SPACE (český partner projektu Institut umění – Divadelní ústav), e-mobility (český partner CIANT Praha), Practics a Changing Room. Projekty zahájily svoji činnost v prosinci 2008 a jejich trvání je u některých do konce roku 2010, u jiných až do konce roku 2011.

Z pohledu odstraňování překážek je nejzajímavější projekt **Practics – See mobile see practical**[11] – tříletý projekt s ukončení v listopadu 2011.

[11] www.practics.org

Cílem projektu je usnadnit přístup k informacím o mobilitě, výměna „best practices“ a podpora evropské přeshraniční mobility v kulturní oblasti. Během tří let projekt rozvíjí a pilotně odzkouší tzv. kontaktní místa pro kulturní mobilitu (Cultural Mobility Contact Points, CMCP), a to ve čtyřech zemích (Belgie, Španělsko, Velká Británie – Wales a Nizozemsko). CMCP by měla podporovat mobilitu mezi zeměmi EU a napomoci překonat existující překážky bránící mobilitě. CMCP by měla být prvními místy, na která je možné se obrátit a získat potřebné informace i administrativní pomoc. Po odzkoušení by měla být obdobná kontaktní místa zřízena ve všech dalších zemích EU.
Předkladatel projektu*:* Finnish Theatre Information Centre (Helsinky)
Partneři projektu*:* Het Kunstenloket (Brusel), SICA (Amsterdam)
Ve spolupráci s tímto projektem Evropská komise zahájila přípravu v současné terminologii nazývaných Infopointů – viz doporučení v návrhu nového pracovního plánu na kulturu.

Druhá pilotní výzva pro mobilitu s názvem *Support to Transnational Mobility Programmes or Schemes in the Field of Culture* (*Podpora nadnárodních programů mobility v oblasti kultury*) s rozpočtem 1,5 milionu eur byla vyhlášena v březnu 2009.
Záměrem této výzvy bylo posílit a podpořit již existující programy mobilit a zahraničních pobytů umělců prostřednictvím propracovanější spolupráce a zvýšením počtu zúčastněných umělců z různých členských států EU a vytvořit nové programy pro zahraniční pobyty umělců. Uspělo celkem 9 evropských projektů: MUSXchange, HALMA, Territoires Convergents (český partner projektu Centrum pro středoevropskou architekturu), Compagnonnage artistique à travers l’Europe, ART-FARES, Re-tooling residency: International Conference on Artistic Residencies followed by exchange programme for emerging Professional (český partner FUTURA, o. s.), Bridge between European Cultural Centres, House for Open Mobility Exchange a projekt Rendez-vous (český partner Čtyři dny v pohybu, o. s.).
Začátek projektů byl stanoven na prosinec 2009 a všechny projekty budou ukončeny v průběhu roku 2011.

V.1.4. Studie k mobilitě na zadání Evropské komise

V roce 2007 zadala Evropská komise vypracování **studie proveditelnosti informačních systémů**, které podporují přeshraniční mobilitu umělců a zajišťují informace o všech důležitých aspektech mobility v kulturní oblasti. Studii s názvem *Information Systems to Support the Mobility of Artists and Other Professionals in the Cultural Sector* (*Informační systémy podporující mobilitu umělců a dalších profesionálů v kulturní oblasti*) zpracovala v roce 2008 společnost ECOTEC.[12]

[12] *Information Systems to Support the Mobility of Artists and Other Professionals in the Culture Field*. DG Education and Culture of the European Commission, March 2009, http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/cultural_mobility_final_report.pdf (Executive Summary, http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/cultural_mobility_executive_summary.pdf)

Doporučení studie jsou následující:

- na úrovni jednotlivých členských zemí EU ustavit pracovní skupiny, které by pomohly prosadit návrhy studie, především vznik tzv. znalostních center kulturní mobility (Cultural Mobility Knowledge Centres, CMKC) jakožto klíčových informačních bodů a ve spolupráci s Evropskou komisí rozhodnout o nejvhodnějším modelu v té které zemi;
- na úrovni kulturních organizací se pokusit o optimalizaci stávajících finančních toků, jejich lepší a efektivnější využití směrem ke sdílení zkušeností, výměně informací apod.;
- na úrovni členských zemí, Evropské komise a představitelů kulturních organizací využít zkušenosti získané pilotním projektem *Practics*, tj. především zkušenosti z existence tzv. kontaktních míst pro kulturní mobilitu (Cultural Mobility Contact Points, CMCP);
- na úrovni Evropské komise zajistit, aby informace o mobilitě byly prioritou v příštím programu Culture (od roku 2014). Dále ustavit sekretariát a internetový portál k mobilitě na úrovni EU a kvalitu poskytování informací podpořit založením Evropské ceny za nejlepší informační servis o mobilitě.

V roce 2008 byla také zahájena další studie pro Evropskou komisi týkající se mobility v kulturní oblasti, a to studie *Mobility Matters*: *Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Other Cultural Professionals* (*Na mobilitě záleží*: *Programy a systémy podpory umělců a dalších kulturních profesionálů*)[13] společnosti ERICarts. Cílem studie bylo získat přehled o stávajících programech mobility (jejich zaměření, druzích podpory a příjemcích), o různých aspektech mobility a jejích hlavních překážkách v praxi. Ve studii jsou zpřehledněny různé trendy a prostředí mobility, nástroje podpory mobility pro kulturní profesionály, dopady a efektivita existujících programů. Jako hlavní nedostatek byla shledána nedostupnost informací a dat o mobilitě umělců a dalších profesionálů, a to včetně statistických měření. V jednotlivých zemí existují značné disproporce ve sledovaných datech, a proto nemohlo dojít ani k obecnému srovnání. Do studie byla zapojena i Česká republika.

V roce 2010 byla dokončena zatím poslední studie *Study on the Mapping and Evaluating of Existing Platforms (Websites) within the Cultural Sector Aimed at Stimulating Debate and Cross-border Exchange of Matters Concerning European Culture/ Studie mapující a hodnotící stávající platformy /webové stránky/ v rámci kulturního sektoru, zaměřená na podporu diskuze a přeshraniční výměny informací týkající se evropské kultury*[14]. Výsledkem studie byl vznik on-line databáze „CultureMap“. Databáze mapuje stávající platformy (webové stránky) v rámci oblasti kultury, které se zabývají nebo které přispívají k debatě a přeshraniční výměně. Mezi českými platformami je uvedeno 5 portálů spravovaných IDU (www.czechmusic.org, www.czechlit.cz, www.divadlo.cz, www.idu.cz, www.culturenet.cz) a webové stránky Egon Schiele Art Centra.

---

13 *Mobility Matters: Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals*. ERICarts, October 2008, www.mobility-matters.eu

14 Study on the Mapping and Evaluating of Existing Platforms (Websites) within the Cultural Sector Aimed at Stimulating Debate and Cross-border Exchange of Matters Concerning European Culture, http://kb.empirica.biz/kb_culturemap/search.do

Příklady dalších zpracovaných studií jsou uvedeny v části 5.7. studie „Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury“ – viz **Příloha č. 1**.

V.2. Návrh Pracovní plánu pro kulturu na léta 2011–2014

Pracovní skupiny OMK, platformy i pilotní projekty pro mobilitu z první výzvy předložily EK do konce června 2010 svá doporučení na změny ve stávajícím systému, a to především s ohledem na připravovaný nový pracovní plán pro kulturu na období 2011–2014 a jako příspěvek k veřejné konzultaci o budoucnosti Programu EU Culture od roku 2014.

Jejich doporučení se vesměs shodovala, ať už v důležitosti informačních toků, větší škále programů pro umělce i kulturní pracovníky či zmírnění překážek bránících mobilitě v oblasti kultury (vízové otázky, sociální pojištění, daně).

EK většinu doporučení, týkajících se mobility umělců a dalších kulturních pracovníků a mobility sbírek, zapracovala do návrhu implementace nového pracovního plánu pro kulturu 2011–14, který má být schválen do konce roku 2010.

Návrh obsahuje zachování nástroje „otevřené metody koordinace“, včetně práce expertních skupin pro mobilitu. V příštím období chce hlouběji rozpracovat téma programů podporujících mobilitu, chce se zaměřit na podporu rezidenčních center jako důležitého článku mezinárodní kulturní spolupráce. Evropská komise ve spolupráci s experty chce v roce 2011 dopracovat informační standardy Infopointů pro mobilitu. Také chce zjednodušit administrativní procesy v oblasti mobility umělců, včetně oblasti víz, daní a sociálního pojištění. Ve spolupráci s relevantními pilotními projekty pro mobilitu z první a druhé výzvy a se zástupci ESSnet chce zlepšit sledování statistických dat k mobilitě. Chce rovněž pokračovat v tématu mobility sbírek a kulturních statků obecně. Ve spolupráci s experty mají být vypracovány příručky, včetně příkladů dobré praxe a návodů postupu jak v oblasti mobility sbírek, tak v oblasti zamezení nelegálního obchodu s kulturními statky.

VI. Závěrečná doporučení v rámci ČR

VI.1. Základní doporučení v oblasti odstraňování překážek bránících mobilitě v oblasti kultury

Základní doporučení v rámci České republiky se dají rozdělit do tří hlavních oblastí, a protože se jedná o implementaci Státní kulturní politiky, doporučení jsou určena prioritně na úroveň státu a státních institucí.

VI.1.1. Oblast legislativní

- do této oblasti spadají daně, víza a pracovní povolení, zdravotní pojištění, autorské právo a další předpisy

Celá tato oblast je značně nepřehledná a subjekty, které se nějakým způsobem dotýkají mobility v oblasti kultury, pracují s celou řadou předpisů jak na úrovni České republiky, tak jednotlivých států, event. předpisů na úrovni EU.
Ministerstvo kultury by se mělo spolu se svými resortními kolegy aktivněji zapojit do vyjednávání jednodušších podmínek pro tak specifický prostor, kterým mobilita umělců a dalších kulturních pracovníků je. Doporučuje se ustavení **meziresortní pracovní skupiny ke zlepšení podmínek mobility umělců a dalších kulturních pracovníků**, která by řešila aktuální problémy a překážky bránící mobilitě v oblasti českého legislativního prostředí. Příkladem dobré praxe je v tomto případě Rakousko, kde podobná meziresortní komise účinně a s konkrétními výsledky v poslední době pracovala.
Meziresortní skupina a vytvořené oborové podskupiny by měly především prolínat činnosti Ministerstva kultury, Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva financí, event. dalších, mapovat aktuální problémy a hledat jejich operativní řešení.
Úkolem meziresortní pracovní skupiny by mělo být možné zjednodušení předpisů a zvláště pak administrativních náležitostí pro oblast kultury, navržení společného informačního systému předpisů v oblasti mobility (např. bilaterální dohody k usnadnění volného pohybu umělců nebo informace o dopadu nových nařízení – vízový kodex, modrá karta EU – na sektor kultury) a zajištění pravidelné komunikace a výměny informací státních institucí např. celní orgány, finanční úřady a další se sektorem kultury.

Česká republika by se měla v následném kroku připojit k dalším členským zemím EU při prosazování zjednodušených prováděcích materiálů k předpisům na úrovni EU, např. v oblasti víz nebo v oblasti sociálního zabezpečení pro oblast umění a kultury.

VI.1.2. Oblast nástrojů finanční podpory mobility

- do této oblasti spadají systémy podpory mobility v ČR

Doporučení se vztahují k požadavku na vytvoření konkrétních nových nástrojů podpory. Níže uvedené nástroje podpory v ČR na rozdíl od dalších evropských zemí dlouhodobě chybějí. Založení nových nástrojů podpory nezakládá nárok na navýšení finančního objemu prostředků ze strany státu, ale na jejich lepší a efektivnější přerozdělení v rámci stávajícího objemu. Uvedené nástroje podpory jsou ve své podstatě finančně nenáročné, ale pro oblast mobility zásadní a nenahraditelné. Příkladem dobré praxe je v tomto případě nordický systém a systém pobaltských zemí.

a) optimalizace a navýšení rozpočtů programů poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely; rozšíření Programu poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely pro oblast profesionálního umění Ministerstva kultury (tzv. stipendijní program) i pro výkonné umělce a další kulturní pracovníky včetně zprostředkovatelů. Ve stávající podobě je Program otevřen pouze pro umělce – tvůrce; doporučujeme i navýšení rozpočtu tohoto programu
b) vytvoření Programu podporující krátkodobou mobilitu umožňující poskytovat tzv. „go and see" granty a krátkodobé cestovní granty, které by byly určeny jednotlivcům (umělcům i kulturním pracovníkům) na návštěvu veletrhů, konferencí, setkání mezinárodních sítí apod. Jedná se o paušální částky, které jsou určené na cestovné a pobyt v zahraničí do jednoho týdne (vytvoření takového programu je jedním z úkolů Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013). O jeho potřebnosti svědčí i skutečnost, že krátkodobé výjezdy českých manažerů a umělců nejsou v současné době v ČR nijak podporovány (s výjimkou velmi omezených možností např. Českého hudebního či literárního fondu).
c) poskytování grantů na podporu účasti českých profesionálů v mezinárodních sítích, které by umožnily zapojení českých profesionálů v oblasti kultury do mezinárodních sítí a mezinárodních organizací. Granty by měly pokrývat především členské poplatky a v případě práce českého občana v exekutivních a vedoucích pozicích v těchto mezinárodních strukturách i administrativní náklady s touto prací spojené;
d) poskytování grantů na podporu rozvoje trhu v oblasti kultury – granty jsou určené např. na podporu účasti galerií, subjektů v oblasti performing arts, kinematografie a dalších na mezinárodních veletrzích a uměleckých trzích. Doporučuje se rozšíření stávajících dotačních programů Ministerstva kultury, s tím, že se naváže spolupráce s Ministerstvem průmyslu a obchodu.

V souvislosti s celkovým grantovým systémem na úrovni státu se doporučuje Ministerstvu kultury vyvinout operativnější systém poskytování grantů, tj. s uzávěrkou minimálně 3× ročně tak, aby systém byl dostatečně reaktivní na aktuální potřebu a byl maximálně otevřen všem pracovníkům v oblasti kultury.

VI.1.3. Oblast informační

- do této oblasti spadá dostupnost informací k mobilitě, koordinace těchto informací a snižování administrativní zátěže

Nedostatek přehledných a snadno dostupných informací se prolíná celou oblastí mobility jak v ČR, tak v zahraničí. Důležitost informací je zmiňována i v realizovaných dotazníkových šetřeních zaměřených na jednotlivé cílové skupiny. Centralizace informací by měla zahrnovat aktuální informace z oblasti legislativy a souhrnné informace o možnostech finanční podpory mobility.

Doporučujeme zřízení **Infopointu**, který by poskytoval všechna potřebná data k mobilitě z jednoho centrálního místa, zřízení Inforpointů je ostatně i strategií Evropské komise a bude mít pravděpodobně formu doporučení směrem k jednotlivým členským zemím EU.

VI.2. Ostatní doporučení

Další důležitá, nicméně svým záběrem specifická, **doporučení** se týkají **oblasti mobility sbírek** – např. oficiální anglický překlad zákona č. 203/2006 Sb. k „české státní záruce" na webových stránkám Ministerstva kultury, ratifikace konvence OSN z roku 2004 (United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property) či vybudování informační on-line platformy pro oblast sbírek při metodických centrech. Konkrétní doporučení jsou uvedeny v **Příloze č. 2**.

Naopak **doporučení**, které přesahují oblast mobility a zahrnují celou **oblast mezinárodní spolupráce v oblasti kultury**, jsou uvedena v **Příloze č. 1** v rámci závěrů studie „Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury".

Úroveň měst a obcí

Navrhuje se zrušení místního poplatku ze vstupného, který brání větší mobilitě kulturních produkcí. Příklad některých měst, např. Brna, ukazuje, že místní poplatky tohoto typu mohou být zrušeny ve prospěch kulturních organizátorů.

VII. Seznam zkratek

IDU	Institut umění – Divadelní ústav
OMK	Otevřená metoda koordinace
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
IETM	Informal European Theatre Meeting
DPH	Daň z přidané hodnoty
OECD	Organization for Economic Cooperation Development / Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
EHP	Evropský hospodářský prostor
EP	Evropský parlament
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
EHS	Evropské hospodářské společenství
SVČ	samostatně výdělečná činnost
ES	Evropská společenství
EHIC	Evropský průkaz zdravotního pojištění
ESSnet	European Statistical System Network Project on Culture Statistics Development
CMCP	Cultural Mobility Contact Points
CMKC	Cultural Mobility Knowledge Centres

VIII. Odkazy

Základní legislativa:

Problematika zaměstnanosti:
Zákon č. 262/ 2006 Sb., Zákoník práce
http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace
Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zamestnanost

Vízová problematika:
Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_number1=326/1999&PC_8411_l=326/1999&PC_8411_ps=10#10821
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 265/2010 ze dne 25. března 2010, kterým se mění Úmluva k provedení Schengenské dohody a nařízení (ES) č. 562/2006, pokud jde o pohyb osob s dlouhodobým vízem
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:085:0001:0004:CS:PDF
Nařízení EP a Rady č. 810/2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex)
http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/vizovy_kodex/index.html

Sociální zabezpečení:

Česká republika
Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=582%2F1991&number2=&name=&text=
Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti,
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=589%2F1992&number2=&name=&text=
Zákon č. 100/1988, o sociálním zabezpečení
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=100%2F1988&number2=&name=&text=
Vyhláška č. 149/1988, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=149%2F1988&number2=&name=&text=
Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?l=155/1995

Evropská unie
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004**, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení**
http://www.mpsv.cz/cs/8189

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, **kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení**
http://www.mpsv.cz/cs/8202
Předcházející základní Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a prováděcí nařízení Rady (EHS) č. 574/72 však zůstává v platnosti a nadále má právní účinky např. pro účely:

- nařízení Rady (ES) č. 859/2003 ze dne 14. května 2003, kterým se působnost nařízení (EHS) č. 1408/71 a nařízení (EHS) č. 574/72 rozšiřuje na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti, do zrušení nebo změny uvedeného nařízení;
- Dohody o Evropském hospodářském prostoru a Dohody mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na jedné straně a Švýcarskou konfederací na druhé straně o volném pohybu osob a jiných dohod, které obsahují odkaz na nařízení (EHS) č. 1408/71, do změny těchto dohod s ohledem na toto nařízení.

Konsolidovaná verze nařízení Rady (EHS) 1408/71 ze dne 14. 6. 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství
(Jedná se o pracovní konsolidovanou verzi nařízení)
http://www.mpsv.cz/clanek.php?lg=1&id=549
Konsolidovaná verze nařízení Rady (EEC) 574/72 ze dne 12. 3. 1972, stanovující postup provádění nařízení (EEC) 1408/71 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství
(Jedná se o pracovní konsolidovanou verzi nařízení)
http://www.mpsv.cz/clanek.php?lg=1&id=568
Nařízení Rady (ES) 859/2003 ze dne 14. 5. 2003, kterým se rozšiřuje používání ustanovení nařízení (EHS) 1408/71 a nařízení (EHS) 574/72
http://www.mpsv.cz/files/clanky/588/ES_859_2003.pdf

Zdravotní pojištění
Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=48%2F1997&number2=&name=&text=
Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=592%2F1992&number2=&name=&text=
Zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky
http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=551%2F1991&number2=&name=&text=

Instituce:

Ministerstvo financí
www.mfcr.cz
Ministerstvo práce a sociálních věcí
www.mpsv.cz
Ministerstvo vnitra
www.mvcr.cz

Ministerstvo zdravotnictví
www.mzcr.cz
Česká daňová správa – Přehled platných smluv ČR o zamezení dvojího zdanění v oboru daní z příjmu
http://cds.mfcr.cz/cps/rde/xchg/SID-53EDF4E6-AC42E7C4/cds/xsl/194.html?year=0
Česká správa sociálního zabezpečení
http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/
Centrum mezistátních úhrad
http://www.cmu.cz/home?Itemid=169
Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR
www.vzp.cz
Svaz zdravotních pojišťoven ČR
sdružuje 8 zdravotních pojišťoven (bez VZP)
http://www.szpcr.cz/index.php?c=home

Dokumenty:

Report of the High Level Expert Forum on Mobility: Making learning mobility an oportunity for all, 2008
http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf
„Challenges for Mobility recommendations from the visual arts sector“, doporučení za oblast výtvarného umění v rámci expertního setkání v Linci, Rakousko „Mobility in the Visual arts sector in Europe“
http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/library/challenges_mobility.pdf

Studie a další publikace na téma mobility

Česká republika:
„Umělci bez hranic“
2009, Česká kancelář programu Culture, IDU Praha
Zahraniční:
„Mobility of Artists and other Professionals in South Eastern Europe“
1995 – 2009 – Dimitrije Vujadinovic
„Nobody promised you a living“
Overview on the position of the artists in ECA member countries
1999/2000 – European Council of Artists
„Artists in figures – A statistical portrait of cultural occupations“
2003 – Rhys Davies and Robert Lindley/ Warwick Institute for Employment Research and Centre for Educational Development Appraisal and Research, University of Warwick
„Raport o stanie polskiego teatru za rok 2001“
2003 – ZASP – Zwiazek Artystow Scen Polkich
„Pour un débat national sur l’avenir du spectacle vivant“
2004 – ministère de la culture et de la communication
„From pillar to post – a comparative review of the frameworks for independent workers in the contemporary performing arts in Europe“
2004 – Informal European Theatre Meeting
„Die Geografie der kreativen Klasse in Deutschland“
2006 – Michael Fritsch, Michael Stützer – Technische Universität Bergakademie Freiberg

„Die sozialversicherungsrechtliche Lage der Künstlerinnen und Künstler: Ländervergleich mit Schweden, Deutschland, der Schweiz und Frankreich“
2006 – Juliane Alton – Eine Bewertung der aktuellen Situation in Österreich
„Problemkatalog: *Mobilitätsbarrieren*“
2009 zusammengestellt von IG Bildende Kunst und dem Kulturrat Österreich für eine Interministeriellen Arbeitsgruppe
„Making a living as an artist“
2006 – Debra Savage, Research papers
„Mobility matters – Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals“
2006 ERICarts – European Institute for Comparative Cultural Research
„The Economy of Culture in Europe“
2006 – European Commission (DG EAC)
„Schlussbericht der Enquete-Kommission “ Kultur in Deutschland“
2007 – Deutscher Bundestag, 16. Wahlperiode – Enquete-Kommission
„Study on Artistic and Cultural Professional Profiles in non-European Mediterranean Countries“
2007 – Fonds Roberto Cimetta
„Street Artists in Europe“
2007 – EP: Policy Department – Structural and Cohesion Policies
„Cultural statistics“
2007 – Eurostat EU
„Study on Impediments to Mobility in the EU live performance setor and on possible solutions“
2007 Richard Poláček – Mobile Home, PEARLE
„Entschließung des Europäischen Parlaments vom 07. Juni 2007 zum Sozialstatus der Künstler und Künstlerinnen“
2007 – Europäisches Parlament
„Wirtschaftliche und soziale Risiken auf den Arbeitsmärkten von Künstlern“
2008 – Carrol Haak
„Zur sozialen Lage der Künstler und Künstlerinnen in Österreich“
2008 –L&R Sozialforchung Lechner, Reiter und Riesenfelder Sozialforschung OEG
„Dancers Keep Moving – International carreers and transition“
2008 – IVA Policy Research and Consultancy, Tilburg University, The Netherlands
„Alter, Geschlecht und Beschäftigung von darbietenden Künstlerinnen und Künstlern in Europa“
2008 – FIA, Deborah Dean
„26th report in the *Statistical Insights on the Arts series*“
2008 – Hill Strategies Research Inc
„VISAS / the discordant note“ – A White Paper on visa issues, Europe & artists' mobility
2008 – FREEMUSE & ELMF, ECA
UK Arts and Culture: Cancelled, by Order of the Home Office
The Impact of New Restrictions on Visiting Artists and Academics
2009 – Josie Appleton & Manick Govinda, manifestoclub
LA CIRCULATION INTERNATIONALE DU SPECTACLE
Guide pratique de la diffusion du spectacle vivant, de la mobilité des artistes et des techniciens
2009 – Cendryne Roé – IRMA / CIMT

„Forschungsbericht Nr. 577 – Gesamtwirtschaftliche Perspektiven der Kultur- und Kreativwirtschaft in Deutschland“
2009 – Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie
„Sozioökonomische Lage der darstellenden Künstler – Einige Befunde und viele offenen Fragen“
2009 – Carrol Haak
„Prekäre Freiheiten – Arbeit im freien Theaterbereich Österreich“
2009 – Sabine Kock, IG Freie Theaterarbeit
„Manifest zur Stellung von Künstlern und Künstlerinnen“
2009 – fim, FIA
„Wie viel verdienen Bühnenkünstler und wie leben Sie damit?“
2009 – Studie des Schweizerischen Bühnenkünstlerverbandes
„A Statistical Profile of Artists in Canada – Based on the 2006 Census; Statistical Insghts on the arts, Vol. 7, No. 4“
2009 – Hill Strategies Research Inc
„Report – Darstellende Künste: Die Lage der Theater – und Tanzschaffenden im Kontext internationaler Mobilität“
2010 – Zentrum BRD des Internationalen Theaterinstituts (ITI) und Fonds Darstellende Künste

Příloha č. 1

Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury

zpracování a editace dílčích kapitol:
Eva Žáková, Institut umění – Divadelní ústav, 2010

Úvod

5.1. Systém veřejné podpory mezinárodní kulturní spolupráce v ČR
- **5.1.1. Ministerstvo zahraničních věcí**
- **5.1.2. Ministerstvo kultury**
- **5.1.3. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**
- **5.1.4. Příspěvkové organizace dalších ministerstev**
- **5.1.5. Orgány samosprávy**

5.2. Strategie a koncepce pro oblast mezinárodní kulturní spolupráce v ČR
- **5.2.1. Státní kulturní politika**
- **5.2.2. Strategie účinnější podpory umění na léta 2007–2013**
- **5.2.3. Kulturní dohody**

5.3. Opatření na podporu mezinárodní kulturní spolupráce v ČR
- **5.3.1. Programy a granty Ministerstva kultury (MK)**
- **5.3.2 Státní fondy**
- **5.3.3. Další programy a fondy**
- **5.3.4. Evropské programy a fondy**
- **5.3.5. Mezinárodní a zahraniční programy**
- **5.3.6. Rezidence**

5.4. Mezinárodní kulturní organizace a sítě

5.5. Kulturní centra a velvyslanectví jiných zemí v ČR

5.6. Mezinárodní spolupráce v jednotlivých oborech
- **5.6.1. Divadlo**
- **5.6.2. Hudba**
- **5.6.3. Tanec**
- **5.6.4. Výtvarné umění**
- **5.6.5. Literatura**
- **5.6.7. Film**
- **5.6.8. Oborová statistika**

5.7. Mezinárodní spolupráce a mobilita jako součást Evropské kulturní agendy

5.8. Závěr

5.9. Literatura a prameny

Úvod

Mezinárodní spolupráce v uměleckých oborech vymezených touto studií se vyvíjela zcela přirozeně v souvislosti s jejich vznikem a rozvojem. Po celou historii lidstva je umělecká tvorba bezprostředně spjatá s poznáváním, výměnou zkušeností, získáváním inspirace i cestováním.
Z kulturněpolitického pohledu je mezinárodní spolupráce v oblasti umění a kultury spojena se vznikem národních států a plně se rozvinula až ve 20. století.
Mezinárodní spolupráce zahrnuje širokou škálu aktivit, jakými jsou zahraniční hostování souborů a umělců, putovní výstavy, projekty spolupráce a koprodukční aktivity, účast na mezinárodních veletrzích, výstavách a festivalech. Patří do ní vývoz umění z České republiky do zahraničí a dovoz zahraničního umění do ČR ve smyslu propagace a prezentace, spolupráce při společných aktivitách (koprodukce a další projekty spolupráce), mobilita umělců a kulturních pracovníků včetně stipendijních a rezidenčních pobytů.
Tato studie o mezinárodní spolupráci se zaměřuje na zmapování systému, strategie a opatření na podporu mezinárodní spolupráce v ČR, a to především na státní úrovni. Pro konkrétnější obraz o stavu mezinárodní spolupráce v ČR byly pro tuto kapitolu vypracovány odborníky v jednotlivých uměleckých oborech i dílčí shrnující texty. Studie zahrnuje i kapitolu o daném tématu v rámci Evropské kulturní agendy, která se poslední dobou soustředí na analýzu a opatření pro podporu mobility, kterou lze chápat jako užší vymezení tématu mezinárodní spolupráce, zahrnující pohyb umělců a kulturních pracovníků, ale i pohyb (cirkulaci) uměleckých děl.

5.1 Mezinárodní spolupráce na úrovni státu

Vládou České republiky jsou jednáními a výkonem v oblasti mezinárodní kulturní spolupráce pověřena především tato ministerstva: Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo kultury a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

V souvislosti s členstvím České republiky v Evropské unii jsou za prioritní pokládány vztahy s jednotlivými zeměmi evropského prostoru. Spolupráci členských zemí podporují komunitární programy i strukturální fondy EU. Jako nadstandardní a velmi aktivní jsou charakterizovány také vztahy se sousedními státy Visegrádské skupiny – V4 (Slovenskem, Maďarskem a Polskem). Především česko-slovenská spolupráce je velmi těsná díky společné historii a jazykové příbuznosti. Jako příklad lze uvést dohodu České a Slovenské republiky z roku 2002 o společném využití výstavního pavilonu v Benátkách pro účely bienále výtvarného umění a bienále architektury.
S cílem podpory společných aktivit nevládních subjektů bylo v roce 2008 založeno Česko-polské fórum.
Díky spolupráci zemí V 4 s Rakouskem a Slovinskem vznikla v roce 2001 Středoevropská kulturní platforma (ČR, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Slovensko a Slovinsko). Nadstandardní je i spolupráce mezi ČR a Spolkovou republikou Německo, která je podporována Česko-německým fondem budoucnosti.
Stále je kladen velký důraz na tradiční kulturní spolupráci v rámci plnění uzavřených bilaterálních či vícestranných smluv. Do státní agendy též patří zapojení ČR do významných mezinárodních organizací, jakými jsou UNESCO a Rada Evropy.
Významnou roli při mezinárodní spolupráci hrají příspěvkové organizace ministerstev (především zahraničních věcí a kultury).

O mezinárodních aktivitách ČR v oblasti kultury informují výroční zprávy MK a MZV.

5.1.1. Ministerstvo zahraničních věcí (MZV)

MZV definuje oblast kultury jako významný nástroj zahraniční politiky, která tvoří významnou součást prezentace ČR v zahraničí a působí na vytváření a posilování jejího pozitivního obrazu. Cílem MZV je prezentace ČR nejen jako vlastníka významného kulturního dědictví, ale také jako tvůrce nových hodnot. MZV je pověřeno přípravou a jednáním týkajících se mezinárodních kulturních dohod (viz kap. 5.2.3). V rámci MZV se oblasti kulturní spolupráce věnuje Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci (OKKP). Tento odbor má kromě agendy kulturních dohod ve své gesci přípravu nabídkových plánů kulturních akcí pro jednotlivé zastupitelské úřady (putovní výstavy a filmové cykly), organizační zajištění jejich kulturních projektů a koordinaci jejich činnosti. Podílí se také na přípravě multilaterálních kulturních akcí, jako jsou například Dny evropského filmu a Pražské jaro, a spolupracuje s nevládními organizacemi v ČR. Dalším důležitým úkolem OKKP je styk a spolupráce s krajany po celém světě, a to formou poskytování finančních dotací na činnost krajanských spolků, zasíláním učebnic, knih a videokazet pro potřeby spolků apod.

OKKP poskytuje dotace neziskovým organizacím na mezinárodní kulturní aktivity na základě výběrových řízení. V minulých letech byly poskytovány dotaze ve výši cca 4 mil. Kč ročně, v roce 2010 však byla finanční částka snížena na cca 1 mil. Kč. Pracoviště pro krajanské záležitosti při OKKP také podporuje české krajanské komunity v zahraničí mimo jiné i poskytováním peněžních darů na kulturní projekty. Jedná se o cca 180 spolků ve 45 zemích. Krajanské komunity předkládají projekty prostřednictvím zastupitelských úřadů a přidělení darů schvaluje vláda ČR. Kromě kulturních aktivit je podporována i výuka českého jazyka a drobné úpravy a údržba budov. V roce 2010 rozpočet na tyto dary činil cca 15 mil. Kč.

MZV udílí resortní ocenění Gratias agit, jímž ministr zahraničních věcí vyznamenává fyzické osoby i spolky, které se významně zasloužily o šíření dobrého jména ČR v zahraničí. Tato cena byla zřízena v roce 1997 jako ocenění předních osobností a organizací za příkladné aktivity v nevládní sféře. Mezi oceněnými se vyskytují i osobnosti z oblasti umění a kultury.

MZV dále financuje rozhlasové vysílání stanice Radio Praha do zahraničí jako součást svých státně-propagačních a informačních aktivit. Vysílání ČR do zahraničí je realizováno v angličtině, němčině, francouzštině, španělštině, češtině a ruštině. Touto činností se zabývá Český rozhlas 7 – Radio Praha v rámci Koncepce zahraniční politiky, schválené vládou v roce 1999. Jádro posluchačů vysílání do zahraničí v češtině tvoří krajanské komunity. Výdaje na vysílání do zahraničí dosáhly dle výroční zprávy MZV v roce 2009 64 600 tis. Kč.
www.mzv.cz/kultura

Česká centra

MZV je zřizovatelem a správcem příspěvkové organizace Česká centra, která zaujímá významné postavení v oblasti veřejné diplomacie. Posláním Českých center je v souladu s prioritami české zahraniční politiky vytvářet pozitivní obraz České

republiky v cizině a aktivně prosazovat její zájmy především v oblasti kultury a vzdělávání, ale i podpory obchodu a cestovního ruchu.
V roce 2009 působilo celkem 24 Českých center ve 21 zemích na třech kontinentech. Kromě evropských zemí se Česká centra nacházejí v USA, kde Česká centra navíc převzala správu zrekonstruované České národní budovy v New Yorku, v Japonsku a Argentině a od března 2009 rovněž v Izraeli.
V oblasti kultury se Česká centra zaměřují na pořádání výstav, koncertů, divadelních a tanečních představení, filmových projekcí, designových přehlídek, autorských čtení, besed, seminářů či větších kombinovaných projektů. Česká centra každoročně vypisují výběrové řízení na podporu kulturních projektů. O vítězných projektech rozhoduje odborná dramaturgická rada. Finanční záštita má za cíl usnadnit výrazným zástupcům české kultury spolupráci se zahraničními partnery. Příspěvek je určen hotovým projektům se zahraničním spoluorganizátorem. Výběrové řízení není omezeno tematicky ani uměleckým oborem (finanční podpora kulturních projektů v roce 2008 činila 300 000 Kč, v roce 2009 330 000 Kč a na rok 2010 je vyčleněno 300 000 Kč. Příspěvek na provoz Českých center ze strany MZV činil v roce 2009 120 110 tis. Kč.
Klíčovou činností Českých center v oblasti vzdělávání je pořádání kurzů českého jazyka v 10 zahraničních pobočkách a poskytování informací zahraničním zájemcům o studium v České republice.
Kromě zahraničních poboček bylo v roce 2006 zřízeno České centrum Praha, jehož činnost by měla být do budoucna posílena. Jeho cílem je stát se živým místem setkávání především zahraničních umělců a tvůrců.
Novou dimenzí činnosti Českých center se v posledním období stalo členství ve sdružení kulturních institutů zemí Evropské unie (EUNIC), které hraje stále významnější roli v evropské kulturní politice.
Česká centra podporují i český export především ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí České republiky, Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky a agenturami CzechTrade a CzechInvest. Jedná se o zajištění firemních prezentací a prezentací na veletrzích. Za zmínku v této souvislosti stojí podpora oblasti designu a inovací jako součásti kreativních průmyslů. Česká centra podpořila nejlepší studenty průmyslového a grafického designu formou zahraniční stáže na Českých centrech v zahraničí. Zároveň představila práce českých studentů z ateliéru KOV Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Českém centru v New Yorku a práce vítězů Ceny za národní studentský design *Nový (z)boží* ve Stockholmu, Moskvě a Mnichově.
V souvislosti s šetřením státního rozpočtu však Česká centra v roce 2011 zřejmě významně omezí svou činnost. Plánuje se i zrušení některých z existujících zahraničních poboček.
www.czechcentres.cz

5.1.2. Ministerstvo kultury (MK)

V rámci MK má mezinárodní spolupráci tradičně ve své gesci zahraniční oddělení. V měnící se struktuře MK má toto oddělení aktuální název Odbor mezinárodní spolupráce, UNESCO a koncepcí a již několik let je ze zahraničního oddělení nelogicky vyčleněno Samostatné oddělení EU. Nicméně náplň zůstává stejná: zahraniční oddělení „řídí, plánuje, koordinuje, organizuje, zabezpečuje a hodnotí kulturní styky se zahraničím, spolupracuje s MZV při vypracování návrhů dohod o kulturní spolupráci, zpracovává návrhy prováděcích plánů ke kulturním dohodám, navrhuje vhodná opatření k zaměření a rozvoji mezinárodní kulturní spolupráce,

koordinuje plnění úkolů ministerstva vyplývajících z členství ČR v Evropské unii a zastupuje v této problematice ministerstvo navenek, je gesčním útvarem ministerstva pro vztah k MZV, s nímž v rozsahu působnosti ministerstva spolupracuje při plnění úkolů, vyplývajících pro ČR z členství v EU, organizacích systému OSN a dalších mezinárodních vládních organizacích“.
MK podporuje mezinárodní spolupráci přímo i nepřímo prostřednictvím grantových a stipendijních programů, které jsou nejen v gesci zahraničního oddělení, ale i dalších odborů (viz kap. 5.3.1.). Dále podporuje některé aktivity prostřednictvím přímých dotací v rámci tzv. prioritních a mimořádných aktivit MK.

Ministr kultury uděluje několikrát za rok cenu za šíření dobrého jména české kultury. Medaile Artis bohemiae amicis se uděluje fyzické nebo právnické osobě. V roce 2010 obdrželo medaili celkem 8 laureátů, mezi kterými byl také dirigent, znalec a přítel české hudby, Sir Charles Mackerras.

MK a Evropská unie (EU)
MK zajišťuje účast ČR v Radě EU pro vzdělávání, mládež a kulturu a v dalších pracovních orgánech Evropské unie. Rada přijímá doporučení a závěry v nejrůznějších kulturních oblastech. V roce 2009 v rámci českého předsednictví v Radě uspořádalo MK několik mezinárodních konferencí s tématy evropské kulturní agendy. Nejvýznamnější konferencí, kterou MK pořádalo po roce 1989 a která představila poprvé i domácí kulturní obci aktuální témata evropské kulturní agendy (vliv kultury na ekonomiku, vzdělávání a společnost), bylo Fórum pro kreativní Evropu.
MK zajišťuje účast ČR ve dvou komunitárních programech EU (program Culture a Media – viz kap. 5.3.4.) a provoz kontaktních kanceláří těchto programů v ČR.
V rozpočtové kapitole MK jsou od r. 2002 zajištěny prostředky také na spolufinancování projektů vybraných v rámci programu Kultura. V letech 2008 a 2009 byly na podporu podpořených projektů vyčleněny částky cca 3,7 mil. Kč. Dále má na starosti např. projekt Evropské město kultury, konkrétně pak výběr Evropského hlavního města kultury pro rok 2015 v České republice. MK podporuje také účast českých umělců v Evropském orchestru mladých (EUYO – European Union Youth Orchestra) finančním darem ve výši 15 tis. eur a částkou 250 tis. Kč agentuře Ars/koncert na zabezpečení výběrových přehrávek českých hudebníků.

MK a další mezinárodní organizace a akce

Visegrádská skupina
Pravidelně se konají zasedání ministrů kultury zemí Visegrádské skupiny, která fungují i jako fóra pro předávání zkušeností kulturněpolitického charakteru. Významným nástrojem podpory mezinárodní spolupráce visegrádských zemí je Mezinárodní visegrádský fond (viz. kap. 5.3.3.).

Rada Evropy
MK zajišťuje účast a práci ve výborech a pracovních skupinách Rady Evropy. Rada Evropy přijímá doporučení, úmluvy a další rozhodnutí v různých kulturních oblastech, je aktivní především v oblasti médií, kulturního dědictví a mezikulturního dialogu. Rada založila také tzv. Kompendium kulturních politik a trendů, které provozuje nezávislá organizace ERICarts. Informace o kultuře v jednotlivých evropských

zemích poskytují experti pověření národními ministerstvy. V roce 2010 se konečně podařilo doplnit kompendia i o zprávu o kulturní politice v ČR, kterou vypracovala Pavla Petrová, ředitelka Institutu umění – Divadelního ústavu.
www.culturalpolicies.net
Rada Evropy také spravuje fond na finanční podporu koprodukce celovečerních hraných, dokumentárních a animovaných filmů Eurimages, do kterého finančně přispívá i ČR (viz kap. 5.3.4.).

UNESCO
MK odpovídá v rámci své působnosti za úkoly, které vyplývají z členství ČR v Organizaci spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) a z mezinárodních smluv, které tato organizace administruje. UNESCO si od doby svého vzniku v r. 1945 vytvořilo rozsáhlý program v oblasti kultury a hraje významnou roli hlavně při řešení problémů, které přesahují rámec evropského kontinentu. Kulturní agenda UNESCO se však týká především oblasti kulturního dědictví (např. památky UNESCO, digitalizace knihovních dokumentů, zachování nemateriálního kulturního dědictví). Významným počinem, který se týká ochrany a podpory rozmanitosti kulturních statků a služeb byl vznik Všeobecné deklarace UNESCO o kulturní rozmanitosti z r. 2001 a návazně přijetí Úmluvy o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů z r. 2005. Tuto úmluvu přijala EU jako celek s tím, že úmluvu musí ratifikovat členské státy. Česká republika ukončila proces ratifikace jako jeden z posledních členských států v roce 2010. Úmluva je jediným mezinárodním dokumentem, který zakotvuje právo států na formování vlastních národních kulturních politik a na přijetí odpovídajících nástrojů k jejich realizaci. Uznává zvláštní povahu kulturních statků a služeb jakožto zboží, avšak zboží zvláštní povahy. Její význam je také v zakotvení mezinárodní spolupráce v oblasti umění a kulturních průmyslů.
UNESCO dále spravuje participační program na podporu realizace vybraných projektů předkládaných členskými zeměmi a podporuje začínající umělce formou stipendií (viz kap. 5.3.3.).

Frankofonie
MK ve svých zprávách zmiňuje akci Dny Frankofonie, která se těší diplomatické záštitě. Jedná se o aktivitu Českého národního výboru frankofonního ekonomického fóra, které je členem Mezinárodního úřadu frankofonního ekonomického fóra (Bureau International du Forum Francophone des Affaires – BIFFA) se sídlem v Paříži, jehož posláním je rozvíjet styky v oblasti obchodu, průmyslu, kultury a politiky, a to se všemi zeměmi, které tvoří frankofonní společenství, posílení vzájemných vazeb mezi českým a frankofonním prostředím. Kulturní aktivity ve Dnech Frankofonie probíhají na celém území ČR a prezentují kulturu frankofonních zemí.

Příspěvkové organizace MK
Významnou roli v prezentaci a propagaci českého umění v zahraničí, realizaci projektů mezinárodní spolupráce a dovozu zahraničního umění a umělců do ČR hrají téměř všechny příspěvkové organizace MK, které tyto aktivity financují v rámci svých rozpočtů i mimořádných příspěvků. MK v současné době zřizuje 30 příspěvkových organizací. V mnohých případech mají tyto organizace ve svých statutech (vymezujících jejich základní činnost a aktivity) zakotveny i aktivity nadnárodního charakteru (např. ve statutu Institutu umění – Divadelního ústavu je uvedeno, že tato

organizace propaguje české divadlo, hudbu i další umělecké obory v zahraničí, plní funkci zprostředkovatele mezi českým a zahraničním uměleckým prostředím… Další příspěvková organizace, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS), podporuje formou výběrového řízení vysílání jednotlivců do zahraničí a přijetí na celostátních přehlídkách v ČR v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit. Přehled o aktivitách mezinárodního charakteru lze najít ve výročních zprávách jednotlivých organizací a ve výročních zprávách ministerstva kultury.

Výdaje MK na mezinárodní spolupráci
MK nesleduje celkové výdaje na mezinárodní spolupráci. K dispozici jsou pouze data, kterými MK podporuje kulturní aktivity v zahraničí (v r. 2009 částkou 5 738 789 Kč) a kulturní aktivity zahraniční v ČR (v r. 2009 částkou 5 279 665 Kč) prostřednictvím zahraničního odboru, výdaje na spolufinancování programu EU Kultura (v r. 2009 částkou 3 750 tis. Kč) a výdaje na program na podporu zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních aktivit (v r. 2009 částkou 1 912 tis. Kč) prostřednictvím Odboru regionální a národnostní kultury. Ostatní výdaje na mezinárodní spolupráci jsou součástí výdajů na kulturní aktivity (v r. 2009 částka 404 354 tis. Kč), které zahrnují jak dotace přidělované na základě výběrových řízení, tak i dotace přidělované na tzv. prioritní a mimořádné aktivity bez výběrových řízení, přičemž tyto aktivity tvoří mimo jiné i významné mezinárodní akce v ČR (např. Pražské jaro, filmový festival Karlovy Vary, divadelní festival v Plzni, Tanec Praha, Pražský divadelní festival německého jazyka). V uvedeném přehledu dotačních řízení (viz. kap. 5.3.1) jsou uvedeny další částky, které jsou zveřejňovány a které jsou obsaženy ve výše zmíněné částce na kulturní aktivity v oblasti živého umění. Výdaje na příspěvkové organizace ze strany MK činily v roce 2009
4 346 mil. Kč. K odhadu výše procenta rozpočtů příspěvkových organizací MK věnovaných na mezinárodní spolupráci by musel být proveden detailní průzkum, nicméně pokud bychom hrubým odhadem stanovili 5 %, dostali bychom se k částce cca 217 mil. Kč, což je vzhledem k výše uvedeným částkám věnovaných na přímou i nepřímou podporu mezinárodní spolupráce významné číslo.

Dalším zdrojem sledování celkových výdajů státu na zahraniční kulturní vztahy je databáze ARIS Ministerstva financí ČR. V r. 2008 tyto přímé výdaje dle ARIS činily 27 714 tis. Kč.

5.1.3. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)
MŠMT v rámci svých zahraničních aktivit sjednává mezinárodní smlouvy o spolupráci v oblastech, jež spadají do jeho působnosti. K těmto smlouvám náležejí především prováděcí programy ke kulturním dohodám, resortní smlouvy sjednávané s partnerskými ministerstvy v zahraničí a smlouvy o uznávání dokladů o vzdělání. Standardní součástí mezinárodních smluv jsou ustanovení o výměně stipendií. Informace o stipendijních pobytech v zahraničí na základě mezinárodních smluv zveřejňuje MŠMT prostřednictvím Akademické informační agentury – AIA, (www.zahranici-stipendium.cz), která je součástí Domu zahraničních služeb MŠMT. AIA poskytuje také informace o možnostech studia v zahraničí na vlastní náklady a stipendiích, jež nabízejí jednotlivé zahraniční univerzity nebo nadace.

Od vstupu do EU je MŠMT také gestorem pro zapojení ČR do evropské politiky v oblasti vzdělávání. ČR se do této spolupráce zapojuje především výměnou a

získáváním informací, zkušeností a příklady dobré praxe (Otevřená metoda koordinace), získáváním inspirace pro tvorbu národní politiky v příslušných legislativních aktech a zejména aktivním zapojením do implementace komunitárních programů.

MŠMT dále každoročně nabízí cizím státním příslušníkům stipendia na základě bilaterálních mezivládních nebo resortních smluv sjednaných s řadou zemí. Stipendia se přiznávají uchazečům nominovaným kompetentními orgány příslušných zemí.

MŠMT *se* dále účastní mezinárodního programu AKTION (program pro podporu bilaterální spolupráce ve vzdělávání a vědě v terciárním sektoru mezi ČR a Rakouskem, programu CEEPUS (Central European Exchange Programme for University Studies), který je zaměřený na multilaterální regionální spolupráci v rámci sítí univerzit a je určený pro pregraduální studenty od ukončení druhého semestru, postgraduální studenty a učitele vysokých škol.

Významnou zahraniční aktivitou MŠMT je udržování vztahů s krajany v zahraničí. MŠMT se zaměřuje na programy, které mají zajistit zachování znalosti českého jazyka mezi krajany. Poskytuje stipendia na výuku českého jazyka.

MŠMT je zapojena do aktivit mezinárodních organizací (OSN, UNESCO, Rada Evropy, OECD).

Za zmínku stojí i projekt vztahující se k oblasti vzdělání, realizovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR: „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, který je součástí české migrační politiky. Podporuje příchod zahraničních odborníků spolu s jejich rodinami do České republiky, dává jim možnost získat trvalý pobyt v kratší době než ostatním žadatelům a vytváří podmínky pro jejich začlenění do společnosti.

V rámci svých kompetencí MŠMT také zabezpečuje šíření znalosti českého jazyka a literatury v zahraničí. Lektoráty českého jazyka a literatury v zahraničí, kromě svého zřejmého lingvistického poslání, patří k důležitým nástrojům České republiky při upevňování povědomí o českém kulturním dědictví a šíření informací o situaci v naší zemi. Lektoři českého jazyka a literatury jsou vysíláni do zahraničí převážně na univerzity – pracoviště slovanské filologie filozofických fakult zpravidla na základě plnění mezinárodních smluv.

Všechny výše uvedené aktivity se však týkají obecné spolupráce v oblasti vzdělání, v rámci ministerstva není specifikována spolupráce pouze pro vzdělání v oblasti kultury.

5.1.4. Příspěvkové organizace dalších ministerstev

Česká centrála cestovního ruchu – CzechTourism (CCCR)
S tématem mezinárodní kulturní spolupráce a v souvislosti s působením národních kulturních institucí v zahraničí okrajově souvisí i činnost CCCR, která je příspěvkovou organizací Ministerstva pro místní rozvoj. Byla zřízena v roce 1993 za účelem propagace České republiky jako atraktivní turistické destinace na zahraničním a od

roku 2003 také na domácím trhu. CzechTourism se v rámci podpory příjezdového a domácího cestovního ruchu zaměřuje zejména na propagaci lázeňství, gastronomie, kongresové, incentivní a golfové turistiky a historického bohatství. CCCR má 25 zahraničních kanceláří s působností v 28 zemích.
CCCR nemá v současné době žádný konkrétní program zaměřený pouze na kulturu. Nicméně kultura je prezentována prostřednictvím propagace kulturního dědictví (především památek) a kulturních akci, např. v rámci internetové prezentace www.myCzechRepublic.eu, která propaguje konkrétní kulturní akce, nebo prostřednictvím projektů, jakým byl např. v roce 2010 projekt na podporu české řemeslné výroby „14 klenotů České republiky“.
www.czechtourism.cz

CzechTrade
Proexportní agentura CzechTrade byla zřízena v roce 1997 Ministerstvem průmyslu a obchodu s cílem poskytovat služby zaměřené na zlepšování výsledků zahraničního obchodu ČR a exportních aktivit českých podnikatelských subjektů. Hlavním cílem nabízených služeb je usnadnění vstupu českých firem na mezinárodní trhy. CzechTrade má 33 zahraničních kanceláří s působností v 35 zemích, které poskytují aktuální a ověřené informace z těchto teritorií, mapují obchodní příležitosti a nabízejí individuální asistenční služby pro úspěšný export. Služby organizace jsou určeny tedy i podnikatelům v oblasti kulturních a kreativních průmyslů. V roce 2008 byl např. spuštěn program Design pro export, který nabízí balíček individuálních služeb v oblasti průmyslového designu. Služby jsou určeny jak firmám, které se zajímají o využití průmyslového designu ve výrobě, tak designérům.
www.czechtrade.cz

CzechInvest
Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest je státní příspěvková organizace podřízená Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR, která posiluje konkurenceschopnost české ekonomiky prostřednictvím podpory malých a středních podnikatelů, podnikatelské infrastruktury, inovací a získáváním zahraničních investic z oblasti výroby, strategických služeb a technologických center. CzechInvest má sedm zahraničních zastoupení (v Americe, ve Velké Británii, v Německu, Francii, Číně a Japonsku) a zastoupení ve všech krajích ČR. Pokud jde o investiční záměry ze zahraničí v ČR, na které se CzechInvest soustředí především, je bohužel program pobídek zaměřen pouze na zpracovatelský průmysl. Strategické služby a technologická centra jsou podporovány z jednotlivých programů strukturálních fondů, které také spravuje CzechInvest, ale ty nejsou zaměřeny na mezinárodní spolupráci.
www.czechinvest.org

K veřejným institucím s výkonem mezinárodní kulturní spolupráce je možné přiřadit i příspěvkovou organizaci **Správa Pražského hradu**, která vykonává činnost v rozsahu stanoveném Kanceláří prezidenta republiky. Předmětem činnosti je také „vytváření koncepce návštěvnického provozu v areálu Pražského hradu a její realizace, zajišťování návštěvnického provozu, vytváření koncepcí a realizaci všestranného kulturního využití areálu Pražského hradu a jeho okolí, hudební a výstavní činnost**…**“ V areálu Pražského hradu se nachází významné výstavní sály (např. Jízdárna a Obrazárna Pražského hradu) a pořádají se zde akce a projekty

nadnárodního charakteru. Koncepce využití areálu je však v poslední době kritizována (viz např. Jan H. Vitvar: Kultura za 375, Respekt č. 35/2010).

5.1.5. Samosprávné orgány

V roce 2002 byl vznikem vyšších územních samosprávných celků – krajů – dokončen proces reformy veřejné správy. Od samého počátku bylo počítáno s tím, že kraje budou nezávisle podporovat mezinárodní kulturní spolupráci v souladu s českým právem a mezinárodními vládními závazky a budou iniciovat vlastní aktivity zaměřené na rozvoj kulturní spolupráce s dalšími zeměmi na úrovni regionů s tím, že budou posilovat místní a regionální zájmy a specifika. Totéž platí i pro města a obce. Regionální a místní orgány spravují a financují činnost řady kulturních organizací a rozdělují dotace prostřednictvím grantů. Mnoho aktivit na regionální úrovni má mezinárodní charakter. Zvláště v poslední době si především města a kraje cení mezinárodních aktivit, které se konají na jejich území a výrazně je podporují. Jako příklad lze uvést hudební festival Colours of Ostrava, Mezinárodní festival Divadlo v Plzni či filmový festival Karlovy Vary. Mezinárodní spolupráce menších kulturních aktivit na místní a regionální úrovni je také poměrně významně podporována prostřednictvím strukturálních fondů EU, především operačních programů přeshraniční spolupráce.

Města a kraje mají vlastní programy podpory kultury. Mnohé z nich již dnes využívají grantového systému. V současné době asi nejpropracovanější grantový systém hl. m. Prahy na léta 2010–2015 rozděluje granty na víceleté a jednoleté aktivity. Roční granty jsou určeny mimo jiné i na podporu prezentace pražské kultury v zahraničí a mezinárodních projektů konaných na území hl. m. Prahy.

Mezinárodní aktivity v oblasti umění nejsou na regionální úrovni detailněji monitorovány, nicméně dá se předpokládat, že část celkových výdajů je použita i na projekty mezinárodního charakteru, a na základě skutečnosti, že výdaje na místní a regionální úrovni činí okolo 60 % celkových výdajů veřejné správy, lze usuzovat, že výdaje na mezinárodní spolupráci nejsou zanedbatelné. V roce 2009 vydal např. Magistrát hl. m. Prahy na kulturu celkem přes 1 miliardu Kč, z toho na granty a projekty partnerství 265 mil. Kč. Mnohé podpořené projekty mají mezinárodní rozměr (např. festival 4 + 4 dny v pohybu, mezinárodní hudební festival Struny podzimu, centrum současného umění DOX, MeetFactory).

5.2 Strategie a koncepce pro oblast mezinárodní kulturní spolupráce

V současné době neexistuje v ČR na úrovni státu strategie zaměřená přímo na mezinárodní kulturní spolupráci.

5.2.1. Státní kulturní politika

Opatření na podporu mezinárodní kulturní spolupráce jsou obsažena v obecném vládním dokumentu Státní kulturní politika na léta 2009–2014, který zpracovalo a za jehož plnění zodpovídá Ministerstvo kultury.
Téma mezinárodní spolupráce je obsaženo v samotné preambuli tohoto dokumentu – vizi státní kulturní politiky, která si předsevzala, že se Česká republika „opět stane křižovatkou kultur. České země mohou díky geografické poloze i tradici pozitivně využít kontaktu evropských i globálních kulturních vlivů“. Jedním z konkrétních úkolů

je v tematickém rámci „Posílení role kultury v politice vnějších vztahů a prosazování hospodářských zájmů v zahraničí“ zpracování zahraniční kulturní politiky Ministerstva kultury ve spolupráci s Ministerstvem zahraničí a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Tato politika měla být dle plánu realizace zpracována již v roce 2009, nicméně v době zpracování této studie se strategie nezačala ani připravovat.

Jako další úkoly pro mezinárodní spolupráci v oblasti umění byla naplánována i další opatření, která mají však poměrně nahodilý charakter. Některá opatření se týkají dílčích uměleckých oblastí a záměr některých z nich není zcela zřejmý (viz dále, např. opatření 2.8).

opatření 1. 9.
Formou přímých aktivit subjektů z ČR či účasti na mezinárodních projektech typu festivalů, veletrhů či bienále budou podporovány projekty, které působí jako „vyslanci“ české kultury.
V rámci tohoto úkolu je plánováno i zpracování zmíněné zahraniční kulturní politiky MK a lze tudíž předpokládat, že vyslanci české kultury budou definováni v rámci této politiky.

opatření 1.10.
Umění a kultura na Světové výstavě EXPO 2010.
Tento úkol spočíval v prezentaci ČR na EXPO 2010 prostřednictvím kulturních projektů. Dle koncepce české účasti bylo EXPO 2010 vnímáno jako ekonomická a kulturní olympiáda národů, a proto bylo cílem účasti představit ČR v širším záběru, než tomu bylo doposud, kdy naše expozice byla výrazně orientována na umělecko-kulturní prezentaci. Tento záměr se však příliš nevydařil, pavilon postrádal promyšlenější jednotící koncepci a působil jako skládačka nesourodých prvků. „*Značnou část pavilonu zabírají umělecká díla, která by určitě našla své místo na některém z uměleckých bienále, ale schopnost naplnit téma EXPA a zároveň podpořit značku Česká republika neprokázala.*“ (L. Kopecký**,** TRENDMARKETING.IHNED.CZ, 26. 8. 2010).

opatření 1.11.
Zlepšení přístupu kulturních statků a služeb ze zahraničí na tuzemský trh.
V návaznosti na závazky z mezinárodních úmluv je žádoucí usnadnit přístup kulturních produktů a služeb zejména z mimoevropských zemí na český trh.
V prvé řadě provést analýzu bariér přístupu a následně zpracovat projekty na jeho podporu. Úkol má být zpracován ve spolupráci s MZV a MPO a jeho výsledek by se měl projevit v zahraniční kulturní politice MK ve smluvních dokumentech jejích priorit.

opatření 1.12.
Využití pozice českého filmu ve světě a možnosti koprodukce k rozšíření kulturní spolupráce.
„Toto opatření zahrne jednak zvýšení podpory prezentace českých filmů na zahraničních přehlídkách a jednak posílení možností koprodukce jakožto nástroje expanzivnější distribuce společných kinematografických děl. Procedura udělování koprodukčního statutu a související administrativní úkony jsou v ČR příliš zdlouhavé. Přitom právě film svým bezprostředním sdělením může zvyšovat povědomí o české společnosti a její kultuře, a tím i přitahovat pozornost využitelnou i pro jiné obory“.

V rámci opatření bylo naplánováno vydání informační brožury a podpora účasti filmových profesionálů na koprodukčních fórech v zemích EU a třetích zemích.
Dle informací již probíhají jednání o koordinaci aktivit v oblasti kinematografie mezi MK a MZV.

opatření 2.2.
Podpora mezinárodní i regionální mobility jednotlivých aktérů v oblasti kultury.
„MK vypracuje program podpory komunikace, kontaktů, stáží apod. pro tvůrce kulturních děl a programů, studenty kulturních a příbuzných oborů, manažery kulturních zařízení apod. Cílem je rozšířit prostor pro šíření evropských i světových kulturních vlivů a jejich poznání v České republice a naopak napomoci šíření české kultury v zahraničí. Tento program umožní vytváření portálů a speciálních webových stránek s informacemi vztahujícími se ke všem aspektům trhu práce v oblasti kultury a mobility umělců."
V rámci tohoto cíle se počítá s průběžným poskytováním prostředků na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti umění (viz kap. 5.3.1.).
Dále se počítá s vypracováním analýzy překážek mobility (problémy dvojího zdanění, pracovní povolení, víza atd.) v souladu s aktuální diskusí této problematiky na úrovni EU. Tímto úkolem byl pověřen Institut umění – Divadelní ústav s termínem do konce roku 2010.

opatření 2.3.
Vytváření mechanismů podpory trhu se současným výtvarným uměním.
„MK vypracuje manuál nástrojů podporujících sbírkovou činnost nejen veřejných institucí, ale i soukromých sbírek (jednotlivců i firem), a strategii pro umísťování současného výtvarného umění do zahraničních sbírek."
Zpracováním analýzy k tomuto tématu byl pověřen Institut umění – Divadelní ústav s termínem do konce roku 2010.

opatření 2.8.
Zvýšení počtu zahraničních studentů na českých vysokých školách v uměleckých a kulturních oborech.
„České umělecké školství a vzdělávání v oblasti managementu kulturních institucí dosahuje mezinárodních parametrů kvality. Tento fenomén je využitelný i pro zahraniční prezentaci ekonomických zájmů ČR, neboť absolventi českého vzdělávání v těchto oborech mohou sloužit i jako „vyslanci" komerčních zájmů kulturních i jiných příbuzných oborů v zemi svého původu. Je žádoucí provést analýzu tohoto potenciálu a bariér jeho využívání a následně připravit cílené projekty jeho exploatace."
Tento úkol se zdá být velmi nejasný, plánované zpracování nabídky studijních míst v rámci programů rozvojové spolupráce s prioritními zeměmi nebylo uskutečněno a bylo zpochybněno zahraničním odborem MK, který argumentuje tím, že o zmíněná místa by musely státy mít zájem a nelze je donutit, aby umísťovaly své studenty právě v těchto oborech.

opatření 4.4.
Návrh nového zákona o kinematografii.
„MK předloží návrh zákona o kinematografii. Cílem je systémové institucionální zajištění, zvýšení transparentnosti státní podpory filmové tvorby, rozvoj českého filmového průmyslu a zvýšení jeho konkurenceschopnosti na mezinárodním trhu."

V roce 2009 byla vypracována tzv. RIA (hodnocení dopadu regulace) k části návrhu zákona o kinematografii vztahující se k úpravě podpory filmového průmyslu. Následně byl schválen Program podpory filmového průmyslu, který nabízí zahraničním filmařům úlevy při natáčení v České republice. Filmoví producenti mohou dle tohoto programu požádat o vrácení až 20 % utracených nákladů, na něž vynaložili vlastní finanční prostředky. Předpokladem pro vyplacení dotace, jíž Evropská unie udělila výjimku ze zákazu veřejných podpor, bude schválení Radou programu. Všechny filmy tak musí splňovat pravidla komise, která dohlédne na to, aby vznikající audiovizuální dílo mělo dostatečnou kvalitu a především vztah k evropské kultuře.
Návrh nového zákona o kinematografii se v současné době dokončuje.
Odbor médií a audiovize MK v roce 2010 rovněž zpracoval Koncepci podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011–2016, která řeší i oblast mezinárodní spolupráce.

5.2.2. Strategie účinnější podpory umění na léta 2007–2013

V roce 2006 byla vypracována na zadání Odboru umění a knihoven MK Strategie účinnější podpory umění na léta 2007–2013. Tato strategie byla připravena na základě důkladné široké diskuse s odbornou veřejností a dodnes představuje velmi kvalitní materiál. Strategie se samozřejmě zabývá i oblastí mezinárodní spolupráce. V tuto chvíli však na rozdíl od kulturní politiky nemusí být předkládána průběžná ani závěrečná zpráva o plnění této strategie. Za ministra V. Riedlbaucha nicméně vznikla Rada pro umění (jeden z úkolů této strategie), jejímž hlavním úkolem je dohlížet na plnění této koncepce. Během roku 2009 Rada projednala několik bodů plnění Koncepce, zůstává otázkou, zda tato Rada bude pokračovat ve své činnosti.

V rámci strategie se mezinárodní spolupráce týkají následující úkoly.

15. **Vyhlášení programu tvůrčích a studijních stipendií pro umělce a odborné pracovníky na realizaci uměleckých projektů v oblasti literatury, divadla, tance, hudby, výtvarného umění a architektury, filmu a pro kritickou reflexi těchto oblastí.**
Tento úkol byl splněn, viz též úkol 2.2. Státní kulturní politiky, nicméně je nutné konstatovat, že finanční prostředky na stipendia se neustále snižují a pro oblast kinematografie byl program otevřen pouze v roce 2008.

25. **Koordinace a transparentní příprava a realizace prezentace českého umění na reprezentativních mezinárodních projektech typů bienále, velkých mezinárodních festivalech, veletrzích apod. Zavedení pravidelného vyhodnocování a průběžného mapování účasti státních i nestátních subjektů na významných mezinárodních akcích prostřednictvím Zprávy o mezinárodní spolupráci v oblasti umění.**
Tento úkol by měl být logicky zpracován v rámci zahraniční kulturní politiky MK, která dosud nebyla vypracována.

26. **Posílení a optimalizace dotačního řízení pro projekty přijímané ze zahraničí, vysílané do zahraničí, projekty podporované programy EU s důrazem na posílení kvalitní prezentace českého umění v zahraničí.**

Dotační řízení zahraničního odboru MK nebylo od roku 2007 optimalizováno ani posíleno, naopak rozpočet tohoto dotačního řízení se snižuje.

27. **Vytvoření podpůrného programu zaměřeného na iniciaci a navazování nové mezinárodní spolupráce, přípravu konkrétních projektů a mezinárodních koprodukcí spojenou s jejich realizací prostřednictvím právnických a fyzických osob působících v umění.**
Potřeba programu, který ještě nevznikl, podporujícího tzv. krátkodou mobilitu je zřejmá, především s ohledem na skutečnost, že v ČR neexistuje podobný nástroj (s výjimkou mizivých prostředků nestátních fondů) a Program tvůrčích a studijních stipendií MK nelze na podporu krátkodobých výjezdů využít.

28. **Podpora účasti národních sekcí na práci mezinárodních nevládních organizací v oblasti umění. Posilování integrace českých subjektů do sítí EU formou částečné úhrady nákladů spojených s účastí na pracovních setkáních a posilování účasti na společných mezinárodních projektech. Vytvoření metodiky posuzování integrace českých subjektů v rámci mezinárodních asociací a sítí a jejich průběžné mapování v rámci Zprávy o mezinárodní spolupráci v oblasti umění.**
Tento úkol nebyl zatím řešen, komentář viz kap.5.4.

29. **Šíření povědomí a informací o českém umění prostřednictvím českých umělců, teoretiků, manažerů, pedagogů, stážistů, novinářů, lektorů českého jazyka, překladatelů apod. působících v zahraničí krátkodobě, dlouhodobě i trvale.**
Tento úkol by měl být také součástí připravované zahraniční kulturní politiky.
V současné době tento úkol částečně plní např. aktivity související s projektem Portál české literatury (www.czelit.cz), který od roku 2009 spravuje Institut umění – Divadelní ústav. V souvislosti s propagací české literatury jsou navazovány kontakty s bohemisty a překladateli v zahraničí.

5.2.3. Kulturní dohody

Sjednávání mezinárodních smluv je nedílnou součástí zahraniční politiky ČR.
V oblasti působnosti resortu kultury se sjednávají především tzv. kulturní dohody (Dohody o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy apod.), které jsou vládní povahy a jsou základním rámcem pro uskutečňování spolupráce v oblasti působnosti resortu kultury a školství. Jejich gestorem (odpovědným orgánem za sjednání) je v návaznosti na výše uvedenou vládní Směrnici č. 131/2004 Ministerstvo zahraničních věcí, které zabezpečuje jejich projednávání. Jejich sjednání schvaluje vláda.

Ke kulturním dohodám se v případě potřeby sjednávají tzv. prováděcí dokumenty, které mohou být buď vládní, či resortní povahy. Tyto dokumenty určují priority vzájemné spolupráce na určité (většinou tříleté) období a stanovují konkrétní organizační a finanční pravidla vzájemných výměn.

Vládní prováděcí dokumenty jsou sjednávány zpravidla ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Gesce (odpovědnosti za sjednání) se ujímá střídavě MK a MŠMT. Sjednávají se zejména se státy, v nichž je působnost v oblasti kultury a

školství svěřena pouze jednomu resortu, nebo pokud se tak smluvní strany dohodnou. Prováděcí dokumenty vládní povahy schvaluje na základě předchozího usnesení vlády dle příslušné gesce ministr kultury nebo ministr školství, mládeže a tělovýchovy.

Pokud jsou vzájemné vztahy aktivní a obě strany se na tom dohodnou, sjednávají se prováděcí dokumenty resortní povahy. Děje se tak např. se sousedními státy, jako je Slovensko, Polsko, Maďarsko apod. Dle výše uvedené vládní Směrnice č. 131/2004 schvaluje takovou resortní smlouvu příslušný ministr po předchozím souhlasu ministra zahraničních věcí (bez souhlasu vlády).

Bilaterální prezidentské smlouvy se v oblasti působnosti resortu kultury sjednávají jen výjimečně, v závislosti na povaze dané mezinárodněprávní skutečnosti či vnitrostátních pravidel pro sjednávání mezinárodních smluv. Bylo tomu tak např. u Dohody o společném vlastnictví, hospodaření a užívání výstavního pavilonu v Benátkách sjednávané se Slovenskou republikou.

Mezinárodněprávní účinky mezinárodních smluv jsou založeny vstupem smlouvy v platnost. Smlouva vstupuje v platnost způsobem a dnem určeným v jejích ustanoveních. U tzv. kulturních dohod je vstup v platnost zpravidla závislý na datu pozdější notifikace, u prováděcích dokumentů ke kulturním dohodám je dnem vstupu v platnost většinou den podpisu.

V současné době **platné kulturní dohody** jsou uzavřeny s 28 státy Evropy (Belgie, Bulharsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatská republika, Itálie, Kypr, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Makedonie, Malta, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko a Černá Hora, Španělsko, Turecko, Velká Británie a Severní Irsko), s 15 státy Ameriky (Argentina, Bolívie, Brazílie, Ekvádor, Chile, Kanada, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Nikaragua, Panama, Peru, Spojené státy americké, Uruguay, Venezuela), s 19 státy Asie (Afghánistán, Ázerbájdžán, Bangladéš, Čínská lidová republika, Filipínská republika, Indie, Indonésie, Írán, Izrael, Japonsko, Jemen, Jordánsko, KLDR, Korejská republika, Kuvajt, Mongolsko, Pákistán, Sýrie, Vietnam), a 15 státy Afriky (Alžírsko, Egypt, Etiopie, Kapverdy, Keňa, Kongo, Libye, Madagaskar, Maroko, Niger, Nigérie, Senegal, Tunisko, Zambie, Zimbabwe).

Následuje přehled v současné době platných **prováděcích dokumentů ke kulturním dohodám** a dalších bilaterálních smluv týkajících se bezprostředně kulturní oblasti (jedná se o dvě smlouvy se Slovenskem). Nejprve jsou uvedeny státy EU, následují státy Ameriky, Asie a Afriky.

Belgie
Program spolupráce mezi Českou republikou a Vlámskem na léta 2008–2010 (Brusel, 23. 5. 2008)
Program spolupráce mezi Francouzským společenstvím Belgie a Valonským regionem na jedné straně a Českou republikou na straně druhé na léta 2011–2013 (Brusel, 15. 6. 2010, gesce MZV)
Finsko
Program kulturní, školské a vědecké spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Finské republiky (Helsinky, 26. 9. 2006, č. 109/2006 Sb. m. s.)

Chorvatská republika
V jednání je příprava nového Programu kulturní spolupráce na léta 2010–2012.
Maďarsko
V jednání je příprava nového Prováděcího programu kulturní spolupráce na léta 2010–2012.
Makedonie / FYROM
Ujednání o kulturní spolupráci mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury Republiky Makedonie (Skopje, 19. 8. 2009, č. 37/2009 Sb. m. s.)
Malta
Program spolupráce v oblasti školství, kultury, vědy, mládeže a sportu mezi vládou České republiky a vládou Maltské republiky na léta 2009–2011 (Praha, 9. 12. 2008, č. 9/2009 Sb. m. s.)
Norsko
Program kulturní, školské a vědecké spolupráce mezi vládami České republiky a Norského království (Praha, 11. 11. 1997, č. 310/1997 Sb. m. s.)
Polsko
Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a ministrem kultury a národního dědictví Polské republiky na léta 2008–2010, (Varšava, 29. 9. 2008, č. 6/2009 Sb. m. s.)
Rakousko
Pracovní program Česká republika – Rakousko**.** (Platnost 2010–2014). Gesce MZV.
Rusko
Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury a hromadných sdělovacích prostředků Ruské federace na léta 2007**–**2009 (Moskva, 27. 4. 2007, č. 54/2007 Sb. m. s.)
V jednání je příprava nového Programu spolupráce na léta 2010–2013.
Řecko
V jednání je příprava nového Programu školské a kulturní spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Řecké republiky na léta 2010–2013, gestor MŠMT ČR.
Slovensko
Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o výměně některých předmětů kulturního dědictví (Brno, 26. 9. 1994, nepublikována)
Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci a postupu při správě a vzájemném vypořádání předmětů a hodnot kulturního dědictví, které se nacházejí na území nebo ve správě České republiky a Slovenské republiky (Bratislava, 22. 1. 1993, nepublikována)
Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o společném vlastnictví, hospodaření a užívání výstavního pavilonu v Benátkách (Praha, 31. 10. 2002, č. 95/2003 Sb. m. s.)
Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury Slovenské republiky na léta 2005–2007 (Praha, 21. 11. 2005, č. 129/2005 Sb. m. s.). Program je stále v platnosti.
Španělsko
Program spolupráce v oblasti kultury, školství, mládeže, tělovýchovy a sportu mezi vládou České republiky a Španělským královstvím na léta 2004–2007 (Praha, 15. 12. 2004, č. 9/2005 Sb. m. s.). Program je stále v platnosti.
Argentina

Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí, mezinárodního obchodu a církevních záležitostí Argentinské republiky na léta 2008–2010 (Buenos Aires, 26. 9. 2007, č. 81/2007 Sb. m. s.)

Mexiko

V jednání je nový Program spolupráce v oblasti kultury, umění, školství, mládeže a tělovýchovy mezi vládou České republiky a vládou Spojených států mexických na léta 2010–2012, gestor MŠMT.

Peru

Program spolupráce v oblasti kultury, školství, vědy a sportu mezi vládou České republiky a vládou Peruánské republiky na léta 2010–2012, (Lima, 20. 11. 2009, č. 17/2010 Sb. m. s.)

Čínská lidová republika

Protokol o kulturní spolupráci mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury Čínské lidové republiky na léta 2007–2011 (Peking, 22. 4. 2008, č.37/2008 Sb. m. s.)

Indie

Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury Indické republiky na léta 2010−2012. (Praha, 13. 9. 2010)

Izrael

Program kulturní, vzdělávací a vědecké spolupráce mezi vládou České republiky s vládou Státu Izrael na léta 2009–2011 (Praha, 8. 9. 2009, č. 114/2009 Sb. m. s.)

Korejská republika

Prováděcí program spolupráce v oblasti školství, mládeže, sportu a kultury mezi vládou České republiky a vládou Korejské republiky na léta 2009–2011 (Soul, 3. 12. 2009, 16/2010 Sb. m. s.)

Mongolsko

Ujednání o kulturní spolupráci mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury a vědy Mongolska na léta 2010–2011 (Ulánbátar, 19. 5. 2010, č. 59/2010 Sb. m. s.)

Pákistán

Program spolupráce mezi Ministerstvem kultury České republiky a Ministerstvem kultury Pákistánské islámské republiky na léta 2009–2011 (Praha, 3. 3. 2009, č. 28/2009 Sb. m. s.)

Egypt

Na léta 2006–2008 (Káhira, 16. 2. 2006, č. 43/2006 Sb. m. s.) Program je stále v platnosti.

V jednání je příprava nového Prováděcího programu kulturní a školské spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Egyptské arabské republiky na léta 2010–2013.

Súdán

Během návštěvy súdánského ministra kultury v ČR ve dnech 31. 3. –3. 4. 2010 bylo dohodnuto, že súdánská strana zašle MKČR návrh Prováděcího programu.

Tunisko

V jednání je příprava nového Ujednání o kulturní spolupráci.

Kulturní dohody mají výsostně politický charakter. Akce uvedené v prováděcích dokumentech jsou MK přednostně podporovány. Koncipování prováděcích dokumentů je však vesměs konzultováno pouze s příspěvkovými organizacemi MK a naplánované akce pak získávají podporu MK mimo výběrová řízení. Kulturní dohody totiž nejsou nijak zmíněny a upřednostněny v rámci dotačních řízení na podporu

kulturních aktivit organizovaných ve spolupráci se zahraničními partnery, které spravuje zahraniční odbor MK (viz kap. 5.3.1.), a obsah prováděcích dokumentů není MK zveřejňován.

5.3 Opatření na podporu mezinárodní kulturní spolupráce

5.3.1. Programy a granty Ministerstva kultury (MK)

Podpora mezinárodní spolupráce ze strany MK je realizována prostřednictvím grantových a stipendijních programů i v rámci tzv. kulturních aktivit (mimořádných a prioritních akcí), které MK podporuje bez výběrových řízení.
Dotační řízení MK (granty) jsou určena pro projekty fyzických a právnických osob působících v oblasti kultury (s výjimkou státních příspěvkových organizací MK) a jejich cílem je podpora subjektů poskytujících veřejnou kulturní službu.
Programy poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely (tzv. stipendijní programy) jsou určeny fyzickým osobám, občanům České republiky do 35 let a stipendium lze stejnému žadateli poskytnout nejvýše dvakrát. Stipendia však nemusí být určena pouze na pobyt v zahraničí, mohou být podporovány i tvůrčí projekty, které umělci realizují v ČR.
Dále jsou uvedeny pouze programy, které podporují výhradně nebo částečně projekty mezinárodní spolupráce v oblasti umění.

Odbor zahraniční
Vypisuje výběrové dotační řízení na podporu kulturních aktivit organizovaných ve spolupráci se zahraničními partnery. Každoročně se zpravidla opakují tři tematické okruhy: 1. Vysílané projekty do zahraničí; 2. Přijímané projekty ze zahraničí; 3. Visegrád – společné projekty subjektů zemí Visegrádu. A dále jsou upřednostněny projekty, které sledují v daném roce nějaké konkrétní strategické cíle (např. výročí významných umělců, účast na významné akci – např. EXPO atd.)
Cílem je podpora projektů živé kultury, které tyto subjekty realizují – divadelní a taneční vystoupení, koncerty, výstavy výtvarného umění, designu a architektury na úrovni hodné reprezentace ČR v zahraničí, v případě přijímaných projektů takové, které domácí kulturní scénu svou vysokou uměleckou úrovní skutečně obohacují.
Z dotačního řízení zahraničního odboru je vyjmuta podpora: projektů podporovaných z programu EU Culture; prodejních výstav a veletrhů; filmových festivalů a přehlídek; tvůrčích dílen a kurzů bez představení určených veřejnosti; rezidenčních a studijních pobytů umělců, kritiků a teoretiků; zahraničních publikací v tištěné či elektronické podobě; zahraničních neprofesionálních uměleckých aktivit; zahraničních umělců v rámci kulturních projektů partnerských měst.
Všechny vyjmenované aktivity mají nicméně zajištěnu určitou podporu buď v rámci samostatných dotačních řízení, či formou přímé podpory MK. Např. organizátoři či spoluorganizátoři úspěšných projektů programu Culture (viz bod 1. mohou žádat o podporu průběžně během roku (na samostatném oddělení EU MK). Výše výdajů zahraničního odboru je zmíněna v závěru kap. 5.1.2.

Programy poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely (tzv. stipendijní programy)

jsou vyhlašovány v souladu se zákonem č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury, a naplňují jeden ze stanovených bodů Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013. Program byl poprvé vyhlášen v roce 2008.

Na MK existují v současné chvíli tři programy: program pro oblast profesionálního umění, program pro oblast neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury a program pro oblast médií a audiovize.

V rámci programů existují dva druhy stipendií: **tvůrčí stipendium** je finanční částka přiznaná žadatelům na tvůrčí účely – tj. na tvůrčí činnost nebo tvůrčí pobyt v tuzemsku či v zahraničí v délce od 6 měsíců do 2 let s možností prodloužení nejdéle o 1 rok, jejichž výsledkem je vytvoření uměleckého díla, a **studijní stipendium** je finanční částka přiznaná žadatelům na studijní účely – tj. na studijní pobyt v délce nejméně 1 měsíce u významného tuzemského či zahraničního uměleckého, vědeckého nebo jiného specializovaného pracoviště, jehož výsledkem je získání zkušeností a podkladů pro další uměleckou, vědeckou nebo jinou odbornou činnost, případně nastudování nebo vytvoření díla.

Program pro oblast profesionálního umění zahrnuje výtvarné umění, architekturu, design, užitá umění, hudbu, literaturu, divadlo a tanec. Podpora je určena zejména autorům nebo výkonným umělcům, při tvorbě a vzniku autorských děl a uměleckých výkonů, ale také jiných odborných pracovníků při umělecké a odborné tvorbě nebo při získávání zkušeností a podkladů pro další uměleckou, vědeckou a jinou odbornou činnost v oblasti kultury.

Program pro oblast neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury je určen osobám, které se podílejí na tvorbě a prezentaci autorských děl, vědecké, vzdělávací, pořadatelské a další odborné činnosti, nejsou žáky střední školy nebo konzervatoře, nejsou studenty vyšší odborné nebo vysoké školy. O stipendium mohou žádat režiséři, dramaturgové, sbormistři, choreografové, scénografové, dirigenti, pro něž práce v neprofesionálním tělese není hlavním zdrojem obživy; jednotliví neprofesionální tvůrci (např. filmaři, fotografové, tanečníci apod.), pokud prokáží připravenost (např. dohodou s organizacemi působícími v jednotlivých oborech, popř. pořadateli akcí) prezentovat výsledky tvůrčího pobytu na dílnách a seminářích jako inspiraci a poučení pro další tvůrce; držitelé titulu Nositel tradice lidového řemesla, udělovaných MK (dále „Nositel“), a jejich následníci a pokračovatelé (žadatel je povinen přiložit písemné doporučení Nositele); lektoři dílen a seminářů s prokazatelnou zkušeností v edukativní činnosti v jednotlivých oborech; pořadatelé festivalů a přehlídek neprofesionálního umění.

Program pro oblast médií a audiovize je systémovým řešením státní podpory fyzických osob, zejména autorů nebo výkonných umělců, při tvorbě a vzniku autorských děl a uměleckých výkonů, ale také jiných odborných pracovníků při umělecké a odborné tvorbě nebo při získávání zkušeností a podkladů pro další uměleckou, vědeckou a jinou odbornou činnost v oblasti kultury.
Tento program byl vyhlášen pouze v roce 2008, podle sdělení OMA (Oboru médií a audiovize) by v případě opětovného vyhlášení došlo k jeho modifikaci.

V roce 2008 bylo na stipendia v oblasti profesionálního umění poskytnuto 4 761 tis. Kč. U víceletých projektů začínajících v r. 2008 bylo zároveň schváleno 4 292 tis. Kč na r. 2009 a 797 tis. Kč na r. 2010. Podporu získalo 70 ze 182 přihlášených projektů.

V roce 2009 nebylo vypsáno nové výběrové řízení z nedostatku finančních prostředků. V roce 2010 byla přidělena stipendia ve výši 430 tis. Kč a pro rok 2011 ve výši 226 tis. Kč.
Pro oblast neprofesionálního umění bylo na stipendia poskytnuto v roce 2008 79 600 Kč. V roce 2009 pak 365 tis. Kč.
Pro oblast médií a audiovize bylo na stipendia poskytnuto v roce 2008 500 tis. Kč.

Programy a granty ostatních odborů MK

Odbor umění a knihoven (OUK) vypisuje dotační řízení pro **oblast divadla, hudby, tance, výtvarného umění a literatury**. Každý grantový okruh má stanoveny tematické okruhy. Mnohé z aktivit podpořených v rámci těchto řízení mohou a mají mezinárodní charakter (mezinárodní festivaly, konference, produkce atd.). Dotace jsou určeny na podporu veřejně prospěšných neziskových projektů profesionálního umění. Jedním z obecných kritérií společných oblastem profesionálního umění (divadlo, tanec, hudba, výtvarné umění) je i záběr působnosti z geografického hlediska (požadavek celostátního či mezinárodního významu).

Jedná se o výběrová dotační řízení na:

- podporu projektů profesionálního divadla (činoherní divadlo**,** hudebně-dramatické divadlo, loutkové divadlo, alternativní divadlo interdisciplinárního charakteru s významným podílem divadelní složky)
  V roce 2009 bylo podpořeno 78 projektů částkou 32 080 tis. Kč.
- podporu projektů profesionálního hudebního umění v oblasti klasické hudby
  V roce 2009 bylo podpořeno 113 projektů částkou 54 173 tis. Kč.
- podporu projektů profesionálního hudebního umění v oblasti alternativní hudby
  V roce 2009 bylo podpořeno 57 projektů částkou 8 875 tis. Kč.
- podporu projektů profesionálního tance, pohybového a nonverbálního divadla
  V roce 2009 bylo podpořeno 55 projektů částkou 13 350 tis. Kč.
- podporu projektů profesionálního výtvarného umění
  V roce 2009 bylo podpořeno 121 projektů částkou 32 009 tis. Kč.
- podporu projektů v oblasti literatury – oblast literatury má v současné době čtyři tematické dotační okruhy, z nichž jeden je určen přímo na:
  podporu překladů české literatury v zahraničí (Promoting the translation of Czech literature abroad). Podpora zahrnuje oblast poezie, prózy, dramatu a literatury pro děti, nezahrnuje literaturu faktu, odbornou literaturu a ukázky a části překladů.
  V roce 2009 byly v rámci tohoto dotačního řízení podpořeny překlady částkou 2 084 670 Kč. Projekty některých dalších okruhů v oblasti literatury mohou mít mezinárodní charakter.

Odbor médií a audiovize (OMA) vypisuje výběrové dotační řízení v oblasti kinematografie a médií. Některé z podporovaných aktivit mohou a mají rovněž mezinárodní charakter (např. festivaly, semináře). Dotační řízení obsahuje i okruh přímo zaměřený na mezinárodní spolupráci: **Projekty propagující českou kinematografii, audiovizuální a mediální oblast v zahraničí.** Tyto dotace jsou určeny na podporu projektů propagujících českou audiovizuální tvorbu v zahraničí. Dalším okruhem s množstvím projektů mezinárodního charakteru je okruh pro festivaly, přehlídky a výstavy a okruh pro semináře a workshopy. Dotace v roce 2009 dosáhly celkové částky 99 343 tis. Kč. OMA ve svých zprávách nerozepisuje rozdělení dotací dle jednotlivých okruhů.

Odbor regionální a národnostní kultury (ORNK) vypisuje výběrové dotační řízení na podporu zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit v oblasti: amatérského divadla všech druhů, včetně dětského, tanečního umění všech druhů s výjimkou folkloru, dechových, symfonických a komorních orchestrů, dětských a dospělých folklorních souborů, dětských a dospělých pěveckých sborů. Projekty musí být zaměřeny na účast na prestižních zahraničních festivalech a přehlídkách, dílnách, popř. prezentační účast těles na kongresech, konferencích a seminářích, kde je na příkladu činnosti tělesa dokumentován přístup ČR k rozvoji dané oblasti neprofesionálního umění. Nepatří sem reciproční zájezdy, účast na festivalech lokálního významu nebo komerční zájezdy a koncertní turné. Přednost mají evropské a světové festivaly a dále akce pořádané mezinárodními nevládními organizacemi (AITA/IATA – CISM – CIOFF – IFCM apod.). Do výběrového dotačního řízení jsou zařazeny pouze ty soubory, skupiny apod., které mají vysokou uměleckou úroveň a zúčastňují se s úspěchem celostátních přehlídek a festivalů v ČR.
V roce 2009 bylo podpořeno 43 projektů v celkové výši 1 912 tis. Kč.

5.3.2 Státní fondy

Zdrojem pro podporu mezinárodní spolupráce jsou i státní fondy. Jedná se o Státní fond kultury a Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie.

Státní fond kultury České republiky byl zřízen zákonem č. 239/1992 Sb, jeho správcem je MK a statutárním orgánem je ministr kultury. Hlavním předmětem činnosti Fondu je poskytování prostředků z finančních zdrojů Fondu formou účelových dotací, půjček nebo návratných finančních výpomocí, mimo jiné také na propagaci české kultury v zahraničí a pořádání kulturních festivalů, přehlídek a obdobných kulturních akcí. V současné době je budoucnost Fondu nejistá. Dotace z Fondu byly vyplaceny naposledy v roce 2007. V letech 2008 a 2009 neposkytl Fond žádné prostředky, protože po ukončení funkčního období členů Rady Fondu, zvolených pro období 2003–2006, nebyla ustanovena nová Rada. V roce 2008 byl MK zpracován návrh zákona o zrušení Fondu, ke konci roku 2009 byl MK tento záměr přehodnocen a příslušný návrh zákona o jeho zrušení byl stažen z projednávání v Poslanecké sněmovně. Aktuálně však chce Fond nově zrušit současný ministr kultury Jiří Besser, který ho považuje díky zadluženosti za nefunkční, přesto, že existuje senátní návrh na financování Fondu z reklamy České televize.

Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie byl zřízen zákonem č. 241/1992 Sb., jeho správcem je Ministerstvo kultury a statutárním orgánem je ministr kultury. Předmět činnosti Fondu je poskytování prostředků z finančních zdrojů Fondu formou účelových dotací, půjček nebo návratných finančních výpomocí mimo jiné také na distribuci hodnotného kinematografického díla a propagaci české kinematografie. Fond je také orgánem příslušným pro vyřizování žádostí o koprodukční statut podle Evropské úmluvy o filmové koprodukci. Např. v roce 2009 byl udělen předběžný koprodukční statut 8 projektům a definitivní koprodukční statut po dokončení díla 6 projektům. V roce 2009 činila finanční podpora na realizaci projektů 191 150 tis. Kč. Z toho na distribuci

hodnotného kinematografického díla 16 528 tis. Kč a na propagaci české kinematografie 33 432 tis. Kč

5.3.3. Další programy a fondy

Dále existuje řada programů a fondů, z nichž některé jsou přímo určené pro podporu mezinárodní spolupráce, jiné mají širší poslání a záběr, ale také poskytují podporu projektům mezinárodní spolupráce či mobility. Nejvýznamnějšími fondy přímo určenými pro podporu mezinárodních aktivit jsou Mezinárodní visegrádský fond a Česko-německý fond budoucnosti. Oba fondy byly zřízeny státy, které se podílejí na jejich financování. Vedle toho existují programy a fondy s neziskovým statutem (např. nadace) a významnou roli při podpoře mezinárodních projektů dnes hrají programy a fondy Evropské unie, z kterých může ČR jako členský stát čerpat.

Mezinárodní visegrádský fond – International Visegrad Fund

Tento fond, který vznikl v roce 2000, představuje nejvýznamnější nástroj na podporu mezinárodní spolupráce v oblasti kultury v rámci zemí visegrádské skupiny (ČR, Maďarsko, Polsko a Slovensko). Poskytuje finanční prostředky na společné kulturní, vědecké, výzkumné a vzdělávací projekty, výměny mládeže, rozvoj turismu a přeshraniční spolupráci. Většina příjemců grantů jsou nevládní organizace, obce a místní samosprávy, univerzity, školy a další veřejné instituce i jednotliví občané. Fond spravuje také program na podporu rezidenčních pobytů – Visegrad Artists Residencies Programme (VARP), který byl vytvořen v roce 2006 za účelem usnadnění mobility a výměny umělců. Program nabízí tříměsíční rezidenční pobyty pro umělce; žadatel musí mít pro svůj pobyt schválený projekt organizací v Polsku, Maďarsku či na Slovensku. Umělcům je poskytnuta finanční částka ve výši 750 eur měsíčně, hostitelské organizaci je poskytnuta identická částka. Na rok 2010 činí rozpočet na VARP 108 tis. eur s tím, že limitní částka na jeden projekt je 4 500 eur. Hostitelskými organizacemi v ČR jsou pro rok 2010: FUTURA, MeetFactory, a CIANT.
Roční rozpočet Fondu činí 6 mil. eur s tím, že země Visegrádské skupiny do něj vkládají shodné příspěvky. Od svého vzniku do konce roku 2009 Fond podpořil více než 2 500 grantových projektů, 800 stipendií a 90 uměleckých pobytů.
Fond má vypracovaný systém programů, zahrnujících různé druhy spolupráce. Nejvíce z rozpočtu čerpají standardní granty (na rok 2010 2 220 tis. eur – projekty nad 5 000 eur), program stipendií (1 448 tis. eur – 3 800 eur na semestr) a malé granty (520 tis. eur – do 5 000 eur na projekt). Fond přesahuje územní visegrádskou spolupráci a strategicky podporuje např. formou stipendií běloruské a ukrajinské studenty.
www.visegradfund.org

Česko-německý fond budoucnosti

Česko-německý fond budoucnosti je mezistátní instituce, jež je konkrétním výsledkem Česko-německé deklarace z roku 1997. Jeho posláním je všestranně podpořit porozumění mezi Čechy a Němci a poskytuje za tímto účelem finanční podporu partnerským projektům z obou zemí. Fond budoucnosti obdržel na financování svých úkolů v období 1998 až 2007 od obou vlád celkem 84 886 389 eur, které byly jako příjmy Fondu poskytovány po dobu prvních čtyř let jeho existence. Činnost Fondu byla původně rozvržena na dobu 10 let. Na základě dohody mezi vládami obou zemí v roce 2007 byl navýšen nadační majetek fondu. ČR přispěla do fondu první splátkou ve výši 75 mil. Kč, Spolková republika

Německo vložila 7,5 mil. eur. V roce 2008 byly schváleny dotace ze státních rozpočtů obou zemí, česká strana přispěla dalšími 75 mil. Kč a německá strana 5 mil. eur. Díky těmto příspěvkům je zajištěna nadační činnost fondu na dalších 10 let. Fond poskytuje podporu projektům týkajících se oblastí kultury, vědy, vydávání publikací, obnovy památek, sociálních projektů a menšin, partnerství obcí a zájmových sdružení a uděluje stipendia.
V oblasti kultury podporuje fond koncerty, výstavy, setkání umělců, divadelní a taneční představení, autorská čtení, filmové nebo hudební festivaly.
Mezi již několikrát podpořené festivaly patří „Dny české kultury v Drážďanech“, festival „Uprostřed Evropy“, „Pražský divadelní festival německého jazyka“ a „Festival českého umění a kultury v SRN“. Fond budoucnosti podporuje také mnohé menší akce, na kterých je prezentováno umění sousední země nebo které vznikají za spolupráce českých a německých umělců. V oblasti výstav jsou podporovány jak výtvarné projekty, tak výstavy s kulturně historickou tematikou.
Na podporu kulturních projektů bylo v roce 2009 věnováno 35 % rozpočtu fondu. Na stipendia pak 3 %. V roce 2009 bylo podpořeno 175 kulturních projektů celkovou částkou 27 534 621 Kč, z toho na oblast divadla – 4 724 tis. Kč, filmu – 3 776 tis. Kč, literatury – 503 tis. Kč, tance – 442 tis. Kč, výtvarného umění – 5 388 tis. Kč, hudby – 6 236 tis. Kč, na víceoborové projekty – 6 467 tis. Kč. Na stipendia byla věnována částka 2 269 753 Kč.
www.fondbudoucnosti.cz

Fond spolupráce Středoevropské iniciativy
Iniciativa uděluje finanční podporu kulturním projektům v rámci aktivit spolupráce, které mají charakter malých mezinárodních projektů typu seminářů, workshopů, tréningových kurzů apod. v jedné z oblastí spolupráce zaměřené na podporu mezikulturního dialogu a respektování kulturní rozmanitosti. Mezikulturní dialog je chápán ve velmi širokém smyslu, mezi podpořenými akcemi jsou také klasické kulturní akce. CEI poskytuje na tyto typy projektů podporu do výše 50 % celkových nákladů projektu, maximálně však 30 tis. eur na projekt. Žadateli mohou být subjekty z veřejného i soukromého sektoru. Projekty spolupráce jsou podporovány od roku 2002 a do fondu přispívají všechny členské státy. Oblast kultury nepatří k prioritním oblastem a v databázi podpořených projektů se nenachází ani jeden projekt z oblasti kultury realizovaný organizací z ČR.
http://www.ceinet.org

Česko-polské fórum
Fórum vzniklo na základě Memoranda o porozumění, které podepsali ministři zahraničních věcí Karel Schwarzenberg a Radosław Sikorski v roce 2008 v Praze. Základním posláním fóra je podpora rozvoje stávajících a vzniku nových společných iniciativ nevládních subjektů obou zemí. V rámci fóra se podporují projekty nevládních organizací, obcí, krajů, škol, výzkumných institucí a dalších subjektů. Ministerstva zahraničí obou zemí se tak snaží stimulovat další rozvoj a prohlubování česko-polských vztahů. Projekty schvalují jednou ročně programové rady Česko-polského a Polsko-českého fóra při zasedání v Praze a ve Varšavě. Mezi vhodnými a podporovanými aktivitami jsou i společné kulturní projekty a akce, například koncerty, festivaly apod., kde je hlavní partner z Polska.
www.mzv.cz/cesko-polske_forum

Programy UNESCO
V rámci participačního programu UNESCO jsou poskytovány finanční příspěvky na realizaci vybraných projektů předkládaných členskými zeměmi. UNESCO přispívá na úhradu nákladů konkrétních projektů, které musí být jejich realizátory spolufinancovány. Jedná se o systém grantového řízení, jehož pravidla stanoví Generální konference. Česká republika na období 2010–2011 předložila 7 projektů zaměřených na oblast kultury, vědy a školství. V oblasti umění je pilotním projektem spolupráce mezi MK ČR a UNESCO dlouhodobě Pražské Quadrienále, které je jednou z demonstrací kulturní rozmanitosti světa. V r. 1999 na něm UNESCO udělovalo svou Cenu na podporu umění. Jiným projektem spolupráce s UNESCO byla pomoc našeho Národního filmového archivu při záchraně fondů jugoslávského filmového archivu v Bělehradě nebo filmového archivu v Sarajevu.
UNESCO podporuje především začínající umělce, každoročně ve spolupráci s řadou institucí vyhlašuje stipendia v rámci programu **UNESCO** – **Aschberg Bursaries for Artists Programme**. Program nabízí rezidence pro umělce (hudebníky, výtvarníky a literáty) ve věku od 25 do 35 let. Předvýběr je na organizaci, u níž umělec žádá, konečný výběr je v rukou UNESCO.
www.unesco.org/culture/aschberg; www.mzv.cz a mkcr.cz
Fellowships Programme
V rámci tohoto programu UNESCO lze získat podporu v podobě cestovních grantů; program není určen pouze pro kulturní oblast.
http://portal.unesco.org

Freemovers
V rámci Transformačních a rozvojových programů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR existuje projekt, který uděluje stipendium v maximální výši 10 tis. Kč na měsíc na studijní pobyt v zahraničí.
www.staze.cz/clanky/freemovers

Přehled programů a fondů nevládních neziskových organizací v ČR
Tyto programy a fondy nejsou pro oblast mezinárodní spolupráci nijak významné, nicméně představují alespoň omezenou možnost podpory menších aktivit a stipendií.

Nadace Český hudební fond
podporuje rozvoj české hudební kultury prostřednictvím poskytování nadačních příspěvků na základě veřejně vyhlašovaných grantových programů. Mimo jiné poskytuje nadace příspěvky např. na náklady spojené s rozšířením odborných znalostí v zahraničí, projektům, které svým významem přesahují i do mezinárodního kontextu, projektům umožňujících účast vynikajících studentů – občanů ČR na kvalitních zahraničních hudebně vzdělávacích programech
V roce 2009 nadace poskytla nadační příspěvky ve výši 2 604 510 Kč (vlivem krize o polovinu méně než v letech 1998–2008), z toho činily příspěvky na studium a účast na kurzech a soutěžích 259 510 Kč.
www.nchf.cz

Nadace Český literární fond
podporuje nekomerční aktivity v oblastech tvorby a interpretace slovesného umění, publicistiky a vědy. Posláním a účelem působení Nadace ČLF je podpora tvůrčí

činnosti a nekomerčních projektů v oblasti literatury, vědy, divadla, filmu, rozhlasu, televize, novinářství a zábavního umění.
Nadace uděluje v poměrně hojné míře i stipendia, ale ta mají charakter podpory původní tvorby (pracovní stipendia). Cestovní stipendia uděluje pouze pro vědce do 35 let. V roce 2009 poskytla v rámci programu pro odbornou literaturu a vědu cestovní stipendia vědcům do 35 let ve výši 82.700 Kč
www.nclf.cz

Nadace život umělce
byla založena v roce 1992 na půdě společnosti INTERGRAM. Zřizovateli je šest profesních organizací: Herecká asociace, Asociace hudebních umělců a vědců, Svaz autorů a interpretů, UNIE – Odborový svaz orchestrálních hudebníků ČR, UNIE – Odborový svaz profesionálních zpěváků ČR a Uměleckého sdružení Artes. Jedním z cílů a grantových programů nadace je podpora mladých výkonných umělců. Podpořena může být účast na stážích, mistrovských kurzech, významných soutěžích v zahraničí.
www.nadace-zivot-umelce.cz

Dále existuje několik nadací, které podporují studium v zahraničí a poskytují cestovní, vědecká a umělecká stipendia. Tyto nadace nejsou zaměřeny prioritně na oblast kultury a umění a poskytované částky jsou poměrně nízké. Jedná se např. o: Nadaci Dagmar a Václava Havlových VIZE 97(www.vize.cz), Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových (www.hlavkovanadace.cz).

5.3.4. Evropské programy a fondy
ČR může jako jedna z členských zemí čerpat prostředky na podporu mezinárodní spolupráce a mobility z evropských programů a fondů. Z unijních programů a fondů mohla ČR čerpat prostředky ještě před vstupem do EU v roce 2004 (např. program Culture či programy přeshraniční spolupráce Phare).
Podpora mezinárodní spolupráce a mobility je prioritou a součástí mnoha programů EU. Pro přímou podporu oblasti umění a kultury existují v současné době dva programy (Culture a Media 2007). Nicméně mezinárodní projekty s kulturním rozměrem podporují i další programy, které nejsou na oblast kultury primárně zaměřeny, jsou to především programy podporující vzdělávání, výzkum, mládež, nové technologie a informační společnost nebo sociální a regionální rozvoj. Kulturní aktivity mezinárodní spolupráce v rámci EU jsou podporovány v rámci tzv. komunitárních programů i strukturálních fondů.

Komunitární programy
Komunitární programy koncipuje a spravuje Evropská komise. Jejich cílem je podpořit mezinárodní spolupráci partnerů ze zemí, které mají přístup k jednotlivým programům. Programy jsou vytvářeny zpravidla na období 7 let a zpravidla obsahují množství podprogramů určených pro podporu konkrétního strategického cíle.

Program Kultura (Culture)
Současnému programu Culture (2007–2013), předcházel program Culture 2000 (2000–2006) a ještě před ním existovaly tři pilotní programy: Kaleidoskope (1996–1999) pro oblast performing arts, Ariane (1997–1999) pro oblast literatury a Raphael (1997–1999) pro oblast kulturního dědictví. Již těchto pilotních programů se zúčastnilo i několik subjektů z ČR.

Současný program Culture je (stejně jako předcházející program Culture 2000) určen pro částečné financování především mezinárodních projektů ze všech oblastí kultury s výjimkou audiovize. Hlavním cílem je podpořit evropské občanství prostřednictvím rozvoje kulturní spolupráce mezi tvůrci, kulturními aktéry a kulturními institucemi v zemích účastnících se programu. Třemi dílčími cíli programu je mobilita umělců a kulturních pracovníků, mobilita uměleckých děl a mezikulturní dialog. Program má několik podprogramů a linií. Jedná se o podporu krátkodobých a dlouhodobých projektů spolupráce, projektů ve třetích zemích, překladů literatury a evropských festivalů. Dále program podporuje subjekty působící v oblasti kultury na evropské úrovni (kategorie vyslance, sítě a subjekty podporující kulturní politiku EU, podporuje analytické práce, shromažďování a šíření informací a činností zaměřených na maximalizaci účinku projektů v oblasti evropské kulturní spolupráce a rozvoje evropské kulturní politiky a do programu Culture spadá i program Evropské hlavní město kultury.
Většina podprogramů zajišťuje charakter mezinárodní spolupráce podmínkou nutné účasti minimálního počtu organizací z různých zemí. Program podporuje např. aktivity povzbuzující mobilitu umělců a dalších kulturních aktérů, školení a akce zaměřené na výměnu know-how, dovedností, zkušeností a příkladů dobré praxe, kulturní a umělecké akce podporující mezikulturní dialog, akce zaměřené na propagaci evropské kultury ve třetích zemích podporujících výměnu a dialog a literární překlady v rámci EU.

V rámci programu Culture 2000 (2000–2006) se uskutečnilo 1078 projektů. Projektů, kterých se účastnilo cca 250 českých subjektů, se celkem uskutečnilo 150, 20 z nich spadalo do kategorie víceletých projektů (do tohoto přehledu jsou zahrnuti vedoucí projektů – hlavní organizátoři, spoluorganizátoři i partneři). Podrobné informace o zapojení českých subjektů naleznete v publikaci České kanceláře programu Culture: Program Evropské unie Culture 2000: Projekty s českou účastí (2001−2006).
Program Culture (2007–2013) má celkový rozpočet 400 mil. eur. Za první čtyři roky existence tohoto programu (2007–2010) se české organizace v roli vedoucího projektu v rámci krátko- a dlouhodobých projektů zúčastnily celkem 18 projektů a dosáhly celkové dotace přesahující 3,5 mil. eur. V roli spoluorganizátorů pak figurovaly v 60 projektech. Dotace z programu Culture jsou užívány všemi spoluorganizátory jednotlivých projektů v závislosti na aktivitách a výdajích v té které zemi, tudíž dotace nesměřují pouze do organizací v roli vedoucího projektu, ale také, a to povinně, ostatním zapojeným spoluorganizátorům. V rámci podprogramu kulturní spolupráce se třetími zeměmi se čeští organizátoři dosud účastnili pěti projektů jako spoluorganizátoři. Velmi vhodným nástrojem podpory literatury méně rozšířených evropských jazyků je podpora překladů z a do evropských jazyků. Díky této podpoře byly realizovány překlady do češtiny 38 knih v celkové výši téměř 90 tis. eur, z češtiny se přeložilo přes třicet knih.
Mezi organizacemi, které žádají o dotace se vyskytují jak příspěvkové, tak neziskové i soukromé organizace. Výrazně však převažují větší subjekty z velkých měst, tj. z Prahy a z Brna.

Program Media
Program byl založen v roce 1991 a je zaměřen na zvyšování konkurenceschopnosti a oběhu evropských děl na mezinárodním audiovizuálním trhu. Od roku 1991 je program implementován v rámci 5- až 7letých období. Současný program MEDIA 2007 (2007–2013) má rozpočet programu 755 milionů eur.

Stejně jako předchozí programy se nový program zaměřuje na podporu činností ve fázi přípravy audiovizuální výroby (vzdělávání, vývoj) a fázích, které po ní následují (distribuce, propagace). Program podporuje následující oblasti audiovize: podpora producentů (vývoj filmových, televizních a interaktivních projektů, televizní vysílání – mezinárodní televizní koprodukce, spolupráce s bankami), distribuce evropských filmů v kinech (selektivní podpora distributorů, automatická podpora distributorů, obchodní zástupci), vzdělávání (tréninkové programy – vývoj scénářů, managament a financování, nové technologie, mezinárodní spolupráce filmových škol), festivaly, propagace (přístup na trh – evropské filmové trhy, burzy námětů, koprodukční fóra, propagace mimo Evropu), nové technologie (video-on-demand a digitální kinodistribuce, pilotní projekty), Media International (posílení spolupráce oblastí audiovizuální tvorby mezi evropskými a třetími zeměmi, výměna informací a znalostí o audiovizuálních trzích, konkurenceschopnost a distribuce, oběh kinematografických/audiovizuálních děl), kina – Europa Cinemas.

Statistiky CZ (CZK)

CZK	Development	Distribution	Promotion	Training	TV Broadcasting	New Technologies	Festivals	CELKEM
2009	9.801.241	17.254.234	8.351.520	10.825.479	0	4.175.996	0	1.320.197.808
2008	6.370.867	17.904.919	2.895.700	4.132.038	0	4.028.800	7.674.688	1.082.916.561
2007	13.333.112	8.689.862	3.297.500	2.823.847	0	0	5.269.695	881.461.741
2006	6.157.800	14.275.880	1.399.500	4.513.388	0	0	2.519.100	807.950.024
2005	10.001.550	9.912.638	2.319.200	4.831.039	1.449.500	0	6.174.870	1.005.628.202
2004	14.889.600	16.120.256	1.613.040	4.311.780	0	0	5.009.730	1.301.115.488
2003	6.085.700	13.623.896	2.754.580	5.893.520	0	0	3.523.300	1.021.148.316
2002	0	2.088.164	0	1.266.490	0	0	0	103.625.262
CELKEM	**66.639.870**	**99.869.849**	**22.631.040**	**38.597.581**	**1.449.500**	**8.204.796**	**30.171.383**	**267.564.017**
%	**25%**	**37%**	**8%**	**14%**	**1%**	**3%**	**11%**	**100%**

zdroj: www.mediadesk.cz

Dotace z obou programů jsou poskytovány maximálně do výše 50 % nákladů. Podpořené projekty programu Culture mohou žádat podporu Ministerstvo kultury – Samostatný odbor Evropské unie o podporu do max. výše 50 % vlastních nákladů. Pro program Media takové opatření není zavedeno.

Další programy EU

Projekty s kulturním rozměrem nebo týkající se uměleckého vzdělávání mohou být podpořeny i z dalších programů EU, jejichž prioritou je rovněž mezinárodní evropská spolupráce a mobilita.

Program celoživotního učení / Lifelong Learning Programme

Program spolupráce členských zemí pro oblast vzdělání s řadou podprogramů zaměřených na jednotlivé fáze vzdělávacího cyklu. Nejznámějším programem je Erasmus určený na zahraniční stáže pro studenty vysokých škol, který hojně využívají i umělecké školy.

Programy bilaterální spolupráce EU a dalších zemí v oblasti vzdělávání.

Jedná se program spolupráce států EU a USA (Atlentis), EU–Canada, EU–Japan, EU–Australia, EU–New Zealand, EU–Korea a EU – Latinská Amerika (Alfa III).

www.naep.cz

Mládež v akci
Program pro mladé lidi bez ohledu na úroveň jejich vzdělání nebo sociální či kulturní původ s důrazem na věkovou skupinu 15–28 let a pracovníkům s mládeží. Podporuje mezinárodní výměnu mládeže, evropskou dobrovolnou službu, iniciativy mládeže a aktivity zaměřené na rozvoj kvalifikace pracovníků s mládeží. Program je hojně využíván i pro podporu projektů s uměleckou a kulturní tematikou.
www.youth.cz

7. Rámcový program
Program pro výzkum a technologický rozvoj. Podporuje vědeckotechnické projekty, vědeckou spolupráci a mobilitu vědeckých pracovníků.
www.fp7.cz

Evropa pro občany
Cílem programu je přiblížit EU občanům členských států a zároveň prostřednictvím mezinárodních projektů posílit jejich pocit sounáležitosti s EU. Program podporuje mobilitu pracovníků občanského sektoru a mobilitu občanů.
www.euroskop.cz

Programy vnější spolupráce (EuropeAid)
Evropská komise vytvořila strategie podpory jednotlivých regionů světa. V případě zemí sousedících s EU jsou dvoustranné vztahy založeny na dohodách o přidružení a na akčních plánech evropské politiky sousedství. V rámci programu vnější spolupráce je možné žádat také o grant na kulturní projekty, a to v následujících regionech: Afrika, Karibik a Tichomoří (ACP) – podpora kulturních projektů v oblasti filmu a kreativních průmyslů; Asie, Latinská Amerika, Střední východ, sousední země EU na jihu a východě; Partnerství s Ruskem.
http://ec.europa.eu/europeaid/index_cs.htm

Strukturální fondy (SF)
Mobilita a mezinárodní spolupráce jsou v současném programovém období SF tématem především pro cíle Evropské územní spolupráce, která podporuje přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráci regionů. Operační programy **Přeshraniční spolupráce** se týkají vždy hraničních regionů NUTS III sousedících s regiony v jiném členském státu. Pro ČR tak existují operační programy pro přeshraniční spolupráci s Polskem, Saskem, Bavorskem, Rakouskem a Slovenskem. Operační program **Meziregionální spolupráce** je společný pro všechny členské státy EU, Norsko a Švýcarsko. Zaměřuje se na spolupráci mezi veřejnými orgány a institucemi s charakterem veřejných orgánů na regionální a místní úrovni s cílem výměny a přenosu zkušeností a zajištění společného rozvoje přístupů a nástrojů, které zlepší účinnost politiky regionálního rozvoje**.** Hlavními oblastmi spolupráce jsou inovace a znalostní ekonomika, životní prostředí a ochrana před riziky.
Pro operační program **Nadnárodní spolupráce** je EU rozdělena do několika zón, přičemž Česká republika patří do zóny Střední Evropa a program tak sdílíme s Rakouskem, Polskem, částí Německa, Maďarskem, Slovinskem, Slovenskem, částí Itálie a s částí Ukrajiny. Program se zaměřuje na spolupráci mezi veřejnými orgány a veřejnými institucemi s cílem výměny a přenosu zkušeností především v oblastech inovací, dopravní dostupnosti, životního prostředí a zvyšování atraktivity měst a regionů**.**

www.strukturalni-fondy.cz

Členským zemím Evropské unie poskytují prostředky na mobilitu také speciální fondy nečlenských zemí EU. Jedná se o fondy Švýcarska a tzv. Fondy EHP a Norska.

V rámci **programu SCIEX-NMS^{ch} Švýcarska** existuje Fond na stipendia určený doktorandům nebo post-doktorandům (tzv. Junior Researcher) působícím v instituci, která je oprávněným žadatelem programu. Úkolem programu je snížení sociálních a ekonomických nerovností v rozšířené EU pomocí posilování vědeckých kapacit a posilování spolupráce ve vědě mezi osmi novými členskými státy (ČR, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko) a Švýcarskem.
www.sciex.ch / www.naep.cz

V rámci **Fondů EHP a Norska existuje Fond na podporu spolupráce škol**, který je určen pro spolupráci mezi vzdělávacími institucemi členských států a vzdělávacími institucemi na Islandu, v Lichtenštejnsku a Norsku. Poskytuje granty individuální mobility (hrazení pobytů na vzdělávacích institucích na Islandu, Lichtenštejnsku nebo Norsku) nebo podpora spolupráce v oblasti vzdělávání (grant na přípravu seminářů, workshopů, konferencí, vybudování společné sítě).
www.naep.cz

Pro oblast kinematografie existuje navíc fond **Eurimages.** Jedná se o fond Rady Evropy na finanční podporu koprodukce celovečerních hraných, dokumentárních a animovaných filmů s minimální délkou 70 minut, které jsou určeny pro distribuci v kinech. Koprodukce se musí zúčastnit alespoň dva členské státy fondu. Eurimages podporuje také distribuci evropských filmů mimo států, kde film vznikl, a přispívá na podporu kin. Podpora distribuce a kin se však týká jen států, které nejsou členem programu MEDIA (proto tato část podpory fondu Eurimages byla pro ČR otevřena pouze do konce r. 2002). V r. 2007 zavedl fond podporu digitalizace pro filmy, které již dříve získaly podporu fondu. Fond Eurimages je pro ČR nadnárodním fondem, který podporuje realizaci evropských koprodukcí a přispívá ke stimulaci spolupráce se zahraničními tvůrci a producenty.
V roce 2008 ČR zaplatila členský příspěvek ve výši 215 043 eur a čeští producenti získali 490 500 eur na dva projekty (3 sezóny v pekle – r. Bohdan Sláma a Přežít svůj život – r. J. Švankmajer). V roce 2009 zaplatila ČR příspěvek ve výši 228 919 eur. Český producent získal 149 261 eur (Alois Nebel – r. T. Luňák).

5.3.5 Mezinárodní a zahraniční programy

Je nutné zmínit i existenci dalších mezinárodních a zahraničních programů a fondů určených k podpoře mezinárodní spolupráce v oblasti kultury. Jedná se většinou o programy poskytující nejrůznější druhy grantů a stipendií pro celou kulturní oblast či pro jednotlivé umělecké obory, které mohou využívat i žadatelé z ČR. Vedle např. programů, které spravuje Evropská kulturní nadace, jež podporuje kulturní výměny a nové formy tvorby na evropském území (www.eurocult.org) či program rezidenčních pobytů pro mladé a začínající umělce, umělecké manažery a další pracovníky kulturní sféry Gulliver Connect, který financuje Stredoeurópska nadácia (Slovensko), Kulturkontakt (Rakousko) a Felix Meritis Foundation (Nizozemí) (www.gulliverconnect.org), se jedná o množství opatření, která přijímají jednotlivé země k podpoře spolupráce mezi svými zeměmi a zahraničím a podpoře

zahraničních pobytů a aktivit na svých územích. Jako příklad lze uvést několik programů USA: J. William Fulbright Commission (www.fulbright.cz), Franklin Furnace Fund (www.franklinfurnace.org), Marshall Memorial Fellowship (www.gmfus.org), Researchers in Residence (www.fondation-langlois.org) či programů Německé spolkové republiky, které spravuje např. Nadace Roberta Bosche (www.bosch-stiftung.de), Tandem – Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže (www.tandem.adam.cz), Deutsches Kulturforum östliches Europa (www.kulturforum.info).

5.3.6. Rezidence

Začátkem 20. století se oblíbeným nástrojem mobility a mezinárodní spolupráce stávají rezidenční prostory a rezidenční pobyty umělců. Nebývalý rozvoj a oblibu zaznamenaly rezidence v 90. letech minulého století. Rezidence spočívá v tom, že umělec se stává hostem některé kulturní organizace (obvykle v zahraničí), v níž po určitou dobu působí a realizuje (často ve spolupráci s místními umělci) svůj umělecký záměr. Smyslem rezidencí je poskytnout umělci čas, klid a soustředění na tvorbu; pro řadu především mladých umělců znamenají rezidence také příležitost navázat osobní kontakty a spolupráci s kolegy v zahraničí, získat nové zkušenosti, inspiraci a možnosti prezentace své tvorby.

Historie v ČR

Čeští umělci měli možnost účastnit se rezidenčních pobytů od 60. let do roku 1990 jen výjimečně (např. na tvůrčí rezidenci DAAD v Berlíně vyjeli z tehdejšího Československa Zbyněk Sekal a Marek Kopelent (1968), Jan Kotík a Ladislav Kupkovič (1970) a Jiří Kolář a Milan Knížák (1979)). Po roce 1989 se s otevřením hranic otevřela i rozsáhlá nabídka rezidenčních pobytů po celém světě, které začali umělci a teoretici umění z ČR využívat. Od roku 1990 také začaly vznikat nové neziskové organizace v oblasti umění, z nichž některé postupně poskytovaly i místa určená k rezidenčním pobytům. Od poloviny 90. let začaly vznikat i možnosti podpory rezidenčních uměleckých pobytů (za zmínku stojí především Nadace Hermit a Sorosovo centrum současného umění – Centrum současného umění Praha).
Nadace Hermit působila v letech 1991–1999 v klášteře v Plasích, kde otevřela první program tvůrčích pobytů (pobytová sympozia pro umělce) v ČR. Tato mezinárodní mezioborová sympozia jsou některými historiky umění a umělci označována za jedna ze zásadních uměleckých projektů 90. let 20. stol. v ČR. Činnost v Plasích nadace ukončila v roce 1999. Ve svých aktivitách pak pokračovala od roku 2000 v rámci Centra současného umění v Praze formou rezidenčních pobytů na zámku Čimelice a ve Studiu Jelení v Praze.
Sorosovo centrum současného umění – Praha (SCSU-Praha) bylo založeno v roce 1992 jako součást sítě podobných center, vznikajících v zemích bývalého východního bloku. Hlavním sponzorem byl Open Society Institute, Inc. New York, zřízený Georgem Sorosem. Nejprve patřilo SCSU pod Středoevropskou univerzitu, v období 1994–1997 bylo součástí Nadace Open Society Fund Praha, od r. 1997 bylo samostatnou nadací. V roce 1999 se SCSU-Praha přeměnilo na dvě nové organizace: Nadaci pro současné umění – Praha a Centrum pro současné umění – Praha, o.p.s. (NCSU). Rezidenční program byl zahájen Centrem a Nadací v roce 1998 otevřením Studia Jelení. Od roku 1999 do roku 2001 Centrum realizovalo tvůrčí pobyty rovněž na zámku Čimelice, který pro tyto účely propůjčil Karel Schwarzenberg. V těchto letech program umožňoval rozšířit celkový počet

zahraničních umělců na 45 ročně. Do roku 2005, kdy bylo přijímání zahraničních umělců pozastaveno, hostilo CSU Praha přes dvě stě umělců.
V 90. letech byly z pohledu mezinárodní spolupráce důležité i další projekty. Např. **Studio Kaple – Nečtiny**, projekt uměleckého sdružení **Artcircolo** se sídlem v Mnichově, **Středoevropská kolonie současného umění** – **M.E.C.C.A., Tuž se Broumovsko! a Centrum Broumov.**

Rezidence v ČR v současné době
V současné době jsou pouze v malém měřítku organizátory rezidenčních programů a pobytů veřejně dotované organizace. V současné době nejvýznamnější program podporovaný Ministerstvem kultury spravuje Institut umění – Divadelní ústav. Téměř veškeré známější programy spravují neziskové organizace, které jsou však mnohdy také podporovány z veřejných zdrojů: z ministerstva kultury či místních samospráv. Některé programy a místa kombinují vysílání umělců z ČR do zahraničí a přijímání zahraničních umělců v ČR. Některé programy a místa také nabízejí pobyty v ČR i pro české umělce. V takovém případě nemají rezidence charakter mezinárodní spolupráce, ale spíše podpory tvůrčí činnosti. Pokud jde o umělecké obory, stále ještě převládá vizuální umění, nicméně ostatní obory se začínají též prosazovat (oblast divadla, tance, literatury). Snad nejméně prostor a programů je určeno pro oblast hudby. Následuje přehled o významnějších rezidenčních prostorech a programech v ČR.

Program tvůrčích rezidencí Institutu umění – Divadelního ústavu (IDU)
IDU, příspěvková organizace MK, realizuje program výměnných tvůrčích pobytů pro umělce, který je financován MK od roku 2004. Cílem programu je podpora mezinárodní komunikace, konfrontace a především poskytnutí času a prostoru pro nerušenou tvorbu a inspiraci umělcům. Vedle vysílání českých umělců do zahraničí se IDU zároveň stará o přijímané zahraniční umělce v ČR. Reciproční pobyty jsou uskutečňovány na základě vzájemné dohody partnerských institucí a jejich participace na finančních nákladech a odpovědnosti za výběrová řízení. IDU vyhledává na základě dlouhodobých kontaktů partnery doma i v zahraničí, vypisuje výběrová řízení na rezidenční pobyty v zahraničí, organizuje ateliéry pro zahraniční umělce v Česku a poskytuje servis vybraným rezidentům. Program aktivně reaguje na aktuální situaci a potřebu české umělecké obce, není omezen věkovou hranicí, upřednostňuje kratší formu rezidencí (jeden až tři měsíce) a je otevřen pro všechny umělecké obory. V období šesti let (2004–2009) se uskutečnilo 41 výměnných pobytů, kterých se účastnilo 56 českých a 36 zahraničních umělců. Rozpočet na jeden rok činil v posledním období 550–650 tis. Kč.
Od roku 2007 převzal IDU od MK také správu programu tvůrčích pobytů v ateliéru Egon Schiele Art Centra v Českém Krumlově, který funguje od roku 2004. Rezidence v Českém Krumlově jsou zaměřeny na oblast výtvarného umění, na mladší umělce a na dobu jednoho až tří měsíců. V rozmezí šesti let (2004–2009) se v Českém Krumlově vystřídalo 46 výtvarníků. Rozpočet na rezidence v Českém Krumlově činí v současné době ročně cca 350 tis. Kč.
http://www.institutumeni.cz/rezidence/.

MeetFactory
Projekt obecně prospěšné společnosti vznikl z iniciativy výtvarníka Davida Černého. Cílem je využití pronajatého (vlastníkem je hl. m. Praha) industriálního objektu v Praze na Zlíchově pro umělecké centrum po vzoru „západních“ uměleckých center.

MeetFactory nabízí rezidenční pobyty v patnácti ateliérech pro české i zahraniční umělce. Délka pobytu je od dvou do dvanácti měsíců. Jedinečnost MeetFactory spočívá v tom, že spojuje pod jednou střechou divadlo, film, hudbu a galerii, umožňuje rezidentům vytvářet svou práci přímo na míru prostoru, v němž bude prezentována. Zahraniční umělci jsou v současné době podporováni v rámci americké, holandské, německé a visegrádské výzvy, které jsou podporovány ambasádami, kulturními centry daných zemí a dalšími organizacemi. Podporu poskytuje i Magistrát hl. města Prahy a MK. Ročně se zde uskuteční cca 40 rezidencí českých a zahraničních umělců.
www.meetfactory.cz**.**

CESTA – Cultural Exchange Centre in Tábor
Od svého založení v roce 1993 nezisková organizace CESTA pořádá mezinárodní umělecké festivaly, komunitní projekty, skupinové výměny, rezidenční pobyty, workshopy a diskuse. Program Artists-in-Residence je určen performerům, vizuálním umělcům, akademickým pracovníkům a vědcům. Program zastřešuje dlouhodobé i krátkodobé pobyty. Umělci si zpravidla sami hledají sponzory na pokrytí materiálních nákladů a stravného, zatímco ubytování a zdroje poskytuje CESTA. Program funguje od roku 1995 a každoročně se uskuteční cca 6 rezidencí. Objekt CESTY – stoletý mlýn s okolním parkem se neustále upravuje.
www.cesta.cz

FUTURA
Občanské sdružení Futura je zakladatelem a iniciátorem neziskového projektu Karlin Studios. V prostorách multifunkčního kulturního centra rekonstruované tovární haly v Karlíně se nachází 17 ateliérů, které jsou pronajímány vybraným umělcům napříč generacemi. Jeden z hlavních ateliérů je využíván v rámci programu pražských rezidencí Futury od roku 2005 zahraničními umělci, kteří jsou zváni do Prahy. Cílem programu Rezidence Praha je větší mobilita a sdílení různých kulturních zkušeností přímo v místě, kde se setkávají a tvoří mladí umělci a kurátoři z místní umělecké scény.
Futura dále organizuje Třebešice Artist-in-Residence Programme. Každý rok je organizátory projektu pozváno přibližně pět českých či zahraničních umělců, aby strávili jeden měsíc tvorbou na zámku. Práce, které během tohoto letního pobytu umělci vytvoří, jsou následující rok prezentovány při jejich společné výstavě v centru FUTURA. Program byl založen v roce 2003 s cílem umožnit setkávání umělců z různých koutů světa na místě, které poskytuje dostatek času a prostoru pro nové idey, kreativitu a realizaci inovativních uměleckých projektů.
www.trebesice.com, www.futuraproject.cz

Egon Schiele Art Centrum Český Krumlov
Egon Schiele Art Centrum vzniklo jako soukromá iniciativa v letech 1992–1993 v prostorách bývalého městského pivovaru ze 16. století. V části muzejního komplexu vznikla řada ateliérů pro delší studijní a pracovní pobyty mladých umělců. Centrum dlouhodobě (desetileté pronájmy) pronajímá ateliéry s apartmány za účelem rezidenčních pobytů. V současné době jsou pronajaty ateliery Institutem umění – Divadelním ústavem – viz výše, Ministerstvem kultury Rakouska, odborem kultury Hornorakouské zemské vlády, Ministerstvem kultury Spolkové země Hesensko, Mezinárodním keramických studiem z Maďarska a kanceláří pro kulturní záležitosti z Tchaj-peje z Tchaj-wanu. Další studia jsou prozatím pronajímána ke krátkodobým

pronájmům i jednotlivcům. Centrum neposkytuje žádnou finanční podporu, pouze prostory pronajímá.
www.schieleartcentrum.cz

Školská 28, komunikační prostor
Komunikační prostor Školská 28 je výstavní a vzdělávací prostor v centru Prahy s více než desetiletou tradicí. Od roku 1999 se věnuje oblasti českého a zahraničního výtvarného umění, současné hudby, autorské filmové tvorby nebo nových médií. Komunikační prostor spravuje občanské sdružení DEAI. Původní projekt rezidenčního centra Otevřené ateliéry iniciovala Linhartova nadace ve spolupráci s Úřadem městské části Praha - Dolní Počernice, za podpory Magistrátu hlavního města Prahy. V letech 2006 až 2008 byl program umístěn v Dolních Počernicích, v roce 2009 byl přemístěn do centra Prahy. V současné době program využívá ateliér ve Školské 28. Délka pobytu umělců je od jednoho do tří měsíců. Umělci jsou vybíráni na projektové bázi s důrazem na prezentaci práce. V roce 2009 se rezidence zúčastnilo 9 umělců.

TRANZIT
je iniciativa v oblasti současného výtvarného umění založená Erste Bank Group a působící v Rakousku, Maďarsku a na Slovensku. Poskytuje podporu na vývojové granty, výzkumné granty, rezidenční pobyty. Každoročně od roku 2006 vypisuje šest dvouměsíčních rezidenčních pobytů v Museumsquartier (Quartier 21) ve Vídni. Pobyty jsou určeny umělcům, kurátorům, teoretikům a dalším profesionálům pohybujícím se na současné umělecké scéně v Česku, na Slovensku a v Maďarsku; z ČR se účastní dva zástupci. Délka pobytu činí dva měsíce. Každý umělec obdrží stipendium ve výši 1 050 eur.
www.tranzit.org

Centrum pro současné umění Praha (CSUP)
Centrum, které má formu o. p. s., udělovalo zahraniční pobytová stipendia pro výtvarné umělce a kurátory. Tyto několikaměsíční pobyty českých umělců v USA se uskutečňovaly díky podpoře TMU (Trust for Mutual understanding – cca 0,5 mil. Kč ročně) do roku 2009. V roce 2010 byl vzhledem k nedostatku finančních prostředků program ukončen. V současné době CSPU organizuje rezidence financované Visegrádským fondem.
www.fcca.cz

Galerie Klatovy/ Klenová
Příspěvková organizace Plzeňského kraje od roku 2006 spravuje rezidenční centrum současného umění ve Vile Paula na Klenové (k dispozici jsou tři pokoje s ateliéry a grafická dílna vybavená tiskařským lisem). Délka pobytu je zpravidla jeden měsíc a zájemci si mohou ateliéry rovněž pronajmout.
www.gkk.cz/cz/klenova

Studio Kokovice 4
Pobyt ve studiu je určen pro umělce z oblasti performing arts a poskytuje zázemí pro přípravu nových projektů a inscenací. Studio je umístěno v areálu soukromého venkovského statku a několikrát do roka je místem pracovního pobytu zahraničních umělců, kteří dočasně působí na území ČR. Nabízí prostornou zkušebnu, rozlehlý

pozemek a bydlení. Studio funguje od roku 2005 a je provozováno občanským sdružením. Rezidentům není ze strany studia poskytována žádná finanční podpora.

Pražský literární dům autorů německého jazyka
Pražský literární dům podporuje nadační fond, který byl založen v roce 2004 za účelem zřízení literárního domu, kterým by Praha získala kulturní středisko dokumentující fenomén česko-německo-židovského kulturního soužití. Pražský literární dům poskytuje rezidenční stipendia, která jsou udělována několikrát ročně jak domácím spisovatelům, tak i zahraničním autorům. V roce 2009 byli vysláni dva čeští autoři na měsíční pobyt do zahraničí, naopak dva autoři za zahraničí pobývali v Praze. V roce 2010 to byli tři čeští autoři a čtyři němečtí autoři, kteří strávili jeden až dva měsíce v Praze.
www.literarnidum.cz, www.prager-literaturhaus.com

Bubec
Sochařské studio Bubec v pražských Řeporyjích, jehož provozovatelem je stejnojmenné občanské sdružení založené v roce 2000, nabízí rezidenční pobyty v délce 1–5 měsíců v bývalé skladové hale o rozloze 1 200 m^2. Zájemci o pobyt mohou žádat o stipendia prostřednictvím Nadace pro současné umění Praha.
www.bubec.cz/czech/c_popis.html

Ciant
je nevládní nezisková organizace působící v oblasti nových médií. Jedním z jejích cílů je podporovat nadané umělce, výzkumníky a manažery, a to především nabídkou krátko- či dlouhodobých rezidenčních pobytů. CIANT je národním koordinátorem pro ČR mezinárodního projektu Pépinières européennes pour jeunes artistes, zaměřeného na spolupráci v oblasti rezidencí. Ve spolupráci s Pépinières realizoval CIANT několik rezidenčních programů: Map 2008–2009**,** Map XXL a Map 2009–2010. CIANT také organizuje rezidence financované Visegrádským fondem.

Jistě existuje širší nabídka míst pro rezidenty v ČR s tím, že pobyty jsou hrazeny buď samotnými umělci nebo ve spolupráci s dalšími programy, nadacemi a pod. Takovým příkladem je Milkwood Artist Residence v Českém Krumlově (www.milkwoodinternational.org).

Rezidence v zahraničí pro umělce z ČR
Umělci z ČR mají možnost účastnit se rezidenčních pobytů a vstoupit do rezidenčních programů organizovaných mezinárodními a zahraničními organizacemi. Rezidenčních míst a programů pro všechny druhy oborů je v současné době velké množství a stejně jako rezidence v ČR mají i různý charakter. Někdy je podmínkou pobytu absolvování velmi náročného výběrového řízení (v tom případě jsou většinou účastníkovi hrazeny plně nebo částečně náklady spojené s pobytem), někdy je získání pobytu poměrně jednoduché (účastník si hradí náklady sám).

Pro organizátory rezidencí existuje mezinárodní síť rezidencí a rezidenčních center Res Artis (www.resartis.org), která funguje jako kritické fórum pro rezidenční programy, pořádá schůzky a konference zaměřené na výměnu názorů a know-how. Webové stránky Res Artis obsahují obsáhlý adresář rezidenčních míst a programů na celém světě. Sídlem Res Artis je znalostní centrum pro tvůrčí rezidence Trans Artists (www.transartists.nl) působící v Nizozemí.

Zde uvádíme pouze jako příklad několik nejvýznamnějších rezidenčních programů, které jsou otevřeny i pro umělce z ČR.

UNESCO – Aschberg Bursaries for Artists Programme
Program nabízí rezidence pro umělce (hudebníky, výtvarníky a literáty) ve věku od 25 do 35 let. Předvýběr je na organizaci, u níž umělec žádá, o konečném výběru rozhoduje UNESCO.
www.unesco.org/culture/aschberg

Fonds Roberto Cimetta
Fond podporuje pobyty umělců, techniků a dalších kulturních pracovníků v oblasti performing arts, vizuálních umění, filmu a nových médií. Projekty žadatelů z členských zemí EU musí mít silnou vazbu na středomořský region.
www.cimettafund.org

Pépinières européennes pour jeunes artistes
Organizace podporuje mobilitu mladých umělců (od 18 do 35 let) v několika svých programech (např. MAP); rezidence jsou určeny pro vizuální umělce, scénické umělce a umělce pracující s více obory; českým partnerem v činnosti organizace je Mezinárodní centrum pro umění a nové technologie (CIANT).
http://pepinieres.ciant.cz/, www.art4eu.net

CEC ArtsLink
Organizace nabízí pětitýdenní rezidenční pobyty v neziskových uměleckých organizacích v USA – rezidenční pobyty jsou určeny umělcům (zaměření se mění s každou výzvou) a kulturním manažerům. Podpora je rovněž nabízena v rámci programu Nezávislé projekty (Independent Projects), a to pro umělce zamýšlející pořádat projekty v USA.
www.cecartslink.org

5.4. Mezinárodní kulturní organizace a sítě

Pro mezinárodní kulturní spolupráci mají velký význam mezinárodní kulturní organizace a sítě. Komunikace a spolupráce organizací podobného poslání a zaměření na mezinárodní úrovni má bohatou a letitou historii. Vznik většiny formalizovaných mezinárodních organizací především na nevládní úrovni se datuje do 20. století. Velkou zásluhu na vzniku oborových mezinárodních organizací má UNESCO (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu), které vzniklo v roce 1949 s cílem usilovat o udržení mezinárodního míru rozvíjením spolupráce v oblasti výchovy, vědy a kultury. O rozvoj mezinárodní spolupráce se zasloužila i Rada Evropy, založená v roce 1950. Rada Evropy a UNESCO se v druhé polovině 20. století podílely např. na vzniku a financování kulturních sítí zaměřených na oblast kulturní politiky (např. síť Circle sdružující informační a dokumentační střediska v oblasti kultury a Culturelink zaměřená na výzkum).

Na konci 20. a na začátku 21. století mezinárodní spolupráce a síťování nabírají na intenzitě především díky rozvoji informačních a komunikačních technologií i finančně dostupných způsobů cestování. Díky těmto faktorům se mění i formy spolupráce. Vedle tradičních mezinárodních organizací typu Mezinárodní hudební rady při

UNESCO, která byla ustavena v roce 1949 s pevnou strukturou a hierarchií, vzniká velké množství neformálních sítí, které nemají pevnou hierarchii ani podmínky členství a spolupracují na neformální, otevřené a flexibilní bázi.

Formování sítí v poslední době ovlivňuje i Evropská unie. Evropská komise jako její výkonný orgán síťování evropských nevládních neziskových organizací v oblasti kultury po vzoru např. sociální oblasti iniciuje a podporuje s cílem možnosti jednání s reprezentativním představitelem určitého oboru a zájmu. Některé sítě, jejichž cílem je mimo jiné také lobbovat za svou oblast v EU, jsou poněkud paradoxně EU také financovány. Jedná se např. o síť Culture Action Europe (dříve European Forum for Arts and Heritage – EFAH) či IETM a Evropskou hudební radu.

I v ČR se jednotlivé umělecké oblasti začleňovaly do mezinárodních struktur v průběhu 20. století. České centrum Mezinárodního PEN klubu sdružující literáty bylo založeno Karlem Čapkem již v roce 1925, ITI – mezinárodní nevládní divadelní organizace byla založena v Praze v roce 1948 a Česká hudební rada (ČHR) vznikla v roce 1972. Po druhé světové válce byla spolupráce možná pouze v rámci socialistického bloku. Po roce 1989 mnohé nevládní mezinárodní organizace „oživily“ své mezinárodní aktivity (např. ČHR obnovila svou činnost v roce 1993) a organizace i jednotlivci měli konečně možnost se plně zapojit do mezinárodní spolupráce v rámci nejrůznějších sítí. Některé nestátní neziskové organizace využily příležitosti a začleněním se do mezinárodních sítí získaly zkušenosti a kontakty, díky kterým zkvalitnily a zviditelnily své aktivity v ČR. Příkladem jsou Divadlo Archa a festival Tanec Praha, jejichž ředitelé aktivně využili možnosti zprostředkování osobních kontaktů v oblasti scénických umění v rámci sítě IETM (International Network for Contemporary Performing Arts).

Zapojení do mezinárodních sítí přináší členům mnohé výhody: osobní kontakt, možnost výměny praktických i teoretických zkušeností, produkcí, osvědčených postupů, kontaktů, inspirace, srovnání, spolupráce na společných projektech i možnost společného lobbingu za danou oblast či předmět zájmu na mezinárodní úrovni.

Přesto v ČR není síťování a zapojování se do mezinárodních sítí ani po 20 letech obnovené demokracie příliš rozšířené a oblíbené. Souvisí to zřejmě s nízkou kulturou síťování na národní úrovni, která zdá se ještě zcela nepřekonala trauma povinného a politického sdružování socialistického období. I když u nás existuje množství zastřešujících organizací a sítí pro nejrůznější obory a oblasti umění, nejsou příliš silné a aktivní. A příliš aktivní nejsou tyto národní sítě ani jednotlivé organizace a individuální umělci či kulturní pracovníci v návazném napojení na mezinárodní struktury. Nižší aktivitu v síťování však lze sledovat v celém středoevropském prostoru (země V4). To je dáno také nedostatkem personálních a finančních kapacit. Zapojení se do mezinárodních sítí je téměř vždy spojeno s placením členských příspěvků, vyžaduje jazykovou vybavenost a aktivitu.

Formy fungování sítí na mezinárodní úrovni jsou velmi různorodé. Některé jsou postaveny na individuálním členství, jiné na členství organizací a mnohé kombinují obě možnosti. Některé jsou velmi otevřené a neformální, jiné vyžadují dodržování určitých pravidel a kritérií členství. Fungování sekretariátů je v naprosté většině postaveno na příjmu z členských příspěvků.

V jednotlivých oborech, které jsou obsahem této studie, je situace v podpoře začlenění českých subjektů do mezinárodních sítí velmi různorodá.
Významná podpora je v této oblasti poskytována především oblasti divadla a okrajově i hudbě prostřednictvím Institutu umění – Divadelního ústavu (IDU), příspěvkové organizace Ministerstva kultury. IDU poskytuje sekretariátům národních sekcí mezinárodních nevládních organizací sídlo a podporu. Jedná se o národní středisko ITI – Mezinárodního divadelního institutu, Sdružení českých divadelních kritiků – SČDK (International Association of Theatre Critics – AICT), Českou organizaci scénografů, divadelních architektů a techniků – ČOSDAT (International Organization of Scenographers, Theatre Architects nad Technicians – OISTAT), České středisko mezinárodní unie loutkářů – UNIMA (Union Internationale de la Marionette), České středisko SIBMAS – Mezinárodní organizace divadelních knihoven a muzeí, Kabinet pro studium českého divadla je členem Mezinárodní federace pro divadelní výzkum – FIRT, České středisko ASSITEJ – Mezinárodní organizace divadel pro děti a mládež a Českou hudební radu (ČHR).
V ostatních oblastech je situace ve smyslu systematické podpory velmi nepřehledná.

Jedním z úkolů (č. 28) Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013 je řešit i tuto problematiku: „Podpora účasti národních sekcí na práci mezinárodních nevládních organizací v oblasti umění. Posilování intergace českých subjektů do sítí EU formou částečné úhrady nákladů spojených s účastí na pracovních setkáních a posilování účasti na společných mezinárodních projektech. Vytvoření metodiky posuzování integrace českých subjektů v rámci mezinárodních asociací a sítí a jejich průběžné mapování v rámci Zprávy o mezinárodní spolupráci v oblasti umění.“

Dosavadní praxe podpory účasti národních sekcí na práci mezinárodních nevládních organizací ze strany MK není koncepčně řešena a vykazuje nevyváženosť, pokud jde o jednotlivé umělecké obory i úrovně (viz výše a dále, např. v dotačním řízení ORNK na podporu zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit je přednostně podporována účast na akcích pořádaných mezinárodními nevládními organizacemi, profesionální umění zatím tuto možnost nenabízí).

V souvislosti s podporou integrace českých subjektů do mezinárodních struktur je důležitá i informovanost české odborné veřejnosti o existenci sítí a možnostech spolupráce. V roce 2009 vydala Česká kancelář programu Culture informační publikaci s názvem *Umělci bez hranic, mezinárodní spolupráce a mobilita v oblasti kultury*, která obsahuje i základní výčet mezinárodních sítí a organizací. Cenným informačním zdrojem na téma mezinárodní sítě, především pro oblast divadla, je magisterská diplomová práce Jiřího Sulženka: Evropské kulturní sítě, Katedra produkce DAMU, Praha 2005.

5.5. Kulturní centra a velvyslanectví jiných zemí v ČR

Po roce 1989 zahraniční subjekty – většinou kulturní centra – velmi významně podporovaly kulturní aktivity v ČR. Největší podporu poskytovaly především British Council, Goethe-Institut, Institut Français a program nizozemského ministerstva zahraničních věcí MATRA a Pro Helvetia. Tyto a další české pobočky vesměs státních sítí center na propagaci národních kultur významně podporovaly především v 90. letech prezentaci umění svých zemí v ČR a společné projekty českých umělců

s umělci z daných zemích a svou podporou měly pozitivní vliv i na vznik a fungování nestátních neziskových subjektů v ČR. V posledních letech není, vzhledem ke vstupu ČR do EU, tato podpora tak výrazná (např. program MATRA určený k podpoře kulturních projektů již zanikl), zmíněné instituce přesunuly svou podporu dále na východ, nicméně centra a velvyslanectví stále podporují bilaterální projekty a prezentaci své kultury. Některá centra mají vlastní kulturní programy (např. Institut Français), jiná podporují samostatná vystoupení souborů a umělců ze svých zemích nebo začleňují tato vystoupení do českých festivalů. Stále platí, že některá z center a ambasád upřednostňují spolupráci s neziskovými subjekty, některá spolupracují i s institucemi financovanými státem či samosprávnými orgány. Významným cílem center je také podpora výuky národních jazyků v ČR, mnohá centra mají také vlastní knihovny přístupné české veřejnosti a poskytují stipendia. Z koncepčního pohledu má nejzajímavější systém podpory British Council, který nepodporuje prvoplánově prezentaci své kultury, ale zaměřuje se na podporu regionálních, komunitních akcí, které sledují rozvoj témat důležitých z pohledu celoevropského rozvoje.

British Council
Kromě výuky jazyka se British Council od roku 2007 zaměřuje v oblasti kultury na velké mezinárodní projekty koncepčně rozvíjející několik oblastí. Tyto projekty jsou zaměřeny na regiony, podporují komunitní přístup, soukromá a veřejná partnerství a diskusí. Cílovou skupinou je hlavně věková generace od 6 do 40 let. Projekty probíhají pod záštitou významných osobností a ve spolupráci s partnerskými organizacemi. Příkladovými tématy jsou: kreativní města, mezikulturní dialog a multikulturní vzdělávání. Projekt Kreativní města, plánovaný do roku 2011, podporuje sdílení zkušeností mezi 15 evropskými státy v oblasti kreativity, podnikání a inovací a jejich vlivu na zlepšení života lidí ve městech. Účastníci projektu získávají nové dovednosti a mezinárodní kontakty. Města, která se do projektu zapojují, dostávají příležitost získat výhodu v konkurenci současných evropských měst, upoutat pozornost kreativních talentů a položit základy budoucího moderního ekonomického rozvoje. Projekt má tři paralelní části: Hru Budoucí město, Pekárnu nápadů a Urbánní fórum. Hry Budoucí město se účastnila v ČR tato města: České Budějovice, Ostrava, Plzeň, Zlín, Praha – Jižní město. V Plzni se také v červnu 2010 uskutečnila Pekárna nápadů. Jejím cílem bylo najít kreativní nápady, jak učinit z Plzně lepší místo pro život, hlavně pokud jde o jeho veřejné prostory. Účastníci projektu – „pekaři“ – byli většinou obyvatelé Plzně, ale také lidé ze Slovenska, Estonska, Ruska, Polska a Spojeného království. Akce se účastnilo i deset evropských odborníků, kteří se s „pekaři“ podělili o své zkušenosti z podobných akcí. Celý proces hrál důležitou roli v kandidatuře Plzně na titul Evropské hlavní město kultury 2015.
V současné době připravuje British Council novou koncepci pro spolupráci v oblasti kultury a kreativity. Koncepce začne být uváděna v život od dubna roku 2011 a měla by zahrnovat dva programy: Nová díla pro nová publika a Mapování kreativních průmyslů.
www.britishcouncil.cz

Jako příklady záběru činností center jsou uvedeny příklady Německa a Francie.

Goethe-Institut je kulturní institut Spolkové republiky Německo, jehož cílem je podpora znalosti německého jazyka v zahraničí a pěstování mezinárodní kulturní spolupráce. Institut v Praze (založený v roce 1990) je také regionálním centrem pro

střední a východní Evropu. Programové oddělení Goethe-Institutu v Praze pořádá kulturní program ve všech oblastech, a to jak v budově Institutu, tak i mimo ni. Realizuje také program na podporu překladu, kterým podporuje publikování knih německých autorů v jiných jazycích. Podpora zahrnuje překládání naučné literatury a vědeckých děl, náročných beletristických děl a literatury pro děti a mládež.
www.goethe.de/praha

Francouzský institut
Francouzský institut v Praze se prezentuje jako multidisciplinární kulturní centrum, jako centrum výuky francouzštiny, místo konání kulturních akcí, kulturní partner a platforma pro kulturní setkávání. Jeho cílem je přiblížit aktuální francouzskou kulturu, hostit nevšední projekty, uvádět odvážná a novátorská díla, iniciovat setkání mezi českými a francouzskými umělci, rozvíjet stále plodné vztahy mezi oběma zeměmi se silnou kulturní tradicí.
www.ifp.cz

Podporu prezentace své kultury poskytují téměř všechny instituty i ambasády. Téměř ve všech případech vždy o podporu žádají české instituce s tím, že zahraniční strana zváží vhodnost a výši podpory. Systém grantových programů používají zahraniční instituty jen ojediněle, Velvyslanectví USA realizuje mimo jiné Program malých grantů v rozmezí 500–3 000 dolarů, který je vypisován dvakrát ročně a Velvyslanectví Nizozemského království realizuje Program kulturních projektů velvyslanectví (PCAP).

Následuje výčet dalších aktivních institutů a velvyslanectví.

Americké centrum a Velvyslanectví USA (www.americkecentrum.cz, prague.usembassy.gov), Institut Cervantes (praga.cervantes.es), Italský kulturní institut (www.iic-praga.cz), Maďarské kulturní středisko v Praze (www.magyarintezet.hu/praga), Polský institut (www.polskyinstitut.cz), Rakouské kulturní fórum v Praze (www.bmeia.gv.at/cz/kultura/praze.html), Rumunský kulturní institut (www.rumunskoprovas.cz), Slovenský institut v Praze (www.slovakemb.cz/SI/), Velvyslanectví Belgického království a Vlámské zastoupení v ČR (www.belgie.cz**,** www.flanders.be/prague) Velvyslanectví Nizozemského království v Praze (www.mfa.nl/pra-cz), Velvyslanectví Švýcarska (www.eda.admin.ch).

Některá národní kulturní centra jsou členy sítě EUNIC – European Union National Institutes for Culture, jež si klade za cíl podporovat kulturní rozmanitost a porozumění mezi evropskými společnostmi a posílit mezinárodní kulturní spolupráci s mimoevropskými zeměmi. V ČR je členy klastru osmi zahraničních center, které úzce spolupracují s Českými centry a některými velvyslanectvími.
www.eunic-online.eu

5.6. Mezinárodní spolupráce v jednotlivých oborech

5.6.1. Divadlo
Martina Černá

Vývoj a současný stav
Do roku 1989 měl v Československu na provozování divadel monopol socialistický stát. Divadlo díky svému přímému kontaktu s divákem a možnosti improvizace bylo podrobeno mimořádné silné cenzuře jak v 50. letech minulého století, tak po politické oblevě 60. let v období tzv. „normalizace“. Mezinárodní spolupráce, a to ať už aktivity českého divadla v zahraničí či zahraničních divadelníků v ČSSR, podléhala centrálnímu plánování a schvalování ze strany tehdejšího Ministerstva školství a kultury (později Ministerstva kultury), ale také Hlavní správy tiskového dohledu a státních agentur. Celostátní zahraniční kulturní politiku v oblasti divadla řídil Zahraniční odbor, jehož referenti pracovali na základě teritoriálního členění. Spolupráce probíhala také s Československým divadelním a literárním jednatelstvím (později DILIA), které monopolně převzalo činnosti soukromých divadelních agentur v roce 1948 a kromě agenturní činnosti doporučovalo českou dramatiku do zahraničních dramaturgických plánů, pořizovalo přehledy a pracovní překlady pro zahraničí a naopak zprostředkovávalo dění v zahraniční dramatice pro tuzemsko. Dalším významným hráčem se stal Divadelní ústav, založený v roce 1959, který kromě informační a dokumentační práce pro české divadlo plnil i úlohu střediska mezinárodních organizací, jejichž činnost předcházela jeho založení (ITI, UNIMA), popř. vznikly během jeho fungování (OISTAT, IACT, ASSITEJ, SIBMAS, FIRT). DÚ navrhoval konkrétní náplně prováděcích plánů mezistátních kulturních dohod uzavřených prostřednictvím MK a inicioval i realizoval projekty na základě přímé spolupráce se zahraničními institucemi. Samotnou výjezdní činnost českých divadel pak navrhovali a schvalovali jejich zřizovatelé (kraje, stát), pouze v období politického uvolnění 2. poloviny 60. let předkládala divadla své návrhy přímo MK. Programování kulturních domů pak zajišťovala okresní a městská kulturní střediska poskytující jednotnou nabídku.

Prezentace českého divadla se na oficiální úrovni realizovala především v zemích bývalého socialistického bloku (hlavně Polsko, NDR, Jugoslávie), ze západní Evropy např. ve Finsku a Holandsku. Česká divadla se účastnila festivalů jako Théâtre des Nations v Paříži, Edinburgh International Festival, Berliner Festtage ve východním Berlíně ad. Z oficiálních scén byly exportovány především soubory Národního divadla a Laterna Magika, popř. Ústřední loutkové divadlo. V šedesátých letech si mezinárodní prestiž vydobylo především Divadlo Za branou, ale také Činoherní klub či Divadlo na zábradlí. Po roce 1968 probíhal pod tlakem cenzury postupný přesun těžiště české divadelní kultury z centra na okraj. Konjunkturu včetně úspěchů zaznamenávaných na nejrůznějších přehlídkách ať už v socialistickém táboře či okolním světě prožívaly hlavně okrajové žánry jako loutkové a amatérské divadlo a alternativa. V tzv. šedé až ilegální zóně byly pod příkrovem utajení provozovány (nejen) mezinárodní aktivity, z nichž české divadlo odvodilo svůj opakovaný vstup do mezinárodního kontextu bezprostředně po roce 1989. Na hostování souborů Living Theatre a Bread and Puppet nebo tanečníka Mina Tanaky v 80. letech v pražském klubu Na Chmelnici navázaly mezinárodní festivaly zakládané po roce 1989. Divadelní pouti na Střeleckém ostrově propojené se západoevropskými divadelníky, jichž se účastnili divadelníci jako Ctibor Turba nebo bratři Formani, Divadlo v pohybu pořádané brněnským Divadlem na Provázku, popřípadě Karavana Mir, jíž hnutí alternativní kultury vyvrcholilo těsně před listopadem 1989, tvořily podhoubí pro polistopadové mezinárodní projekty českých a moravských divadel.

České oficiální divadlo prochází v 90. letech odstátněním. Nová politická situace nastoluje úplnou svobodu i na poli mezinárodních aktivit. Od roku 1989 jsou dokumentovány pouze oficiální prioritní akce a částečně činnost příspěvkových organizací, zatímco v oblasti „soukromých“ aktivit divadel zřizovaných subjekty z komerčního sektoru nebo neziskovými organizacemi typu občanské sdružení apod. se nelze opřít o úplná tvrdá data. Jak import, tak i export českého oficiálního divadla se přestává omezovat na bývalý socialistický blok a politicky prověřené soubory, převratné změny nastávají v dovozu zahraničního divadla novými subjekty nebo samotnými divadly (boom festivalů), koprodukčních aktivitách (hostování režisérů, herců, scénografů apod.), proměně dramaturgie (otevření trhu s divadelními texty a vznik nových soukromých divadelních agentur jako Aura-Pont, Elekta ad.), publikační činnosti (vznik nových odborných časopisů jako Svět a divadlo nebo Divadelní revue, obnovení Divadelních novin), vysokém divadelním školství i doplňkových kurzech a workshopech.

České divadlo se v 90. letech obrozuje především na základě konfrontace se světovými produkcemi dováženými na tuzemské scény divadelními festivaly. Zásadní a průkopnickou roli v uvedení světového divadla do českého kontextu po roce 1989 sehrálo pražské Divadlo Archa (nejen hostování umělců a souborů jako Robert Wilson, Wim Vandekeybus, Anna Teresa de Keersmaeker, Jan Fabre, Royal Shakespeare Company, Cheek By Jowl, Ultima Vez, DV8, Handspring Puppet Company, Dogtroep, ale i díky svým mezinárodním projektům). Sousedské vztahy s Německem a Rakouskem obnovil Pražský festival divadla německého jazyka a posléze pak projekty (včetně příhraniční) spolupráce podporované Česko-německým fondem budoucnosti. Na novou úroveň byla postavena spolupráce s některými bývalými socialistickými partnery podporovaná např. z prostředků Visegrádského fondu. Na česko-polskou spolupráci navazuje i po roce 1989 Těšínské divadlo v Českém Těšíně disponující českou a polskou scénou a jeho středoevropsky orientovaný Mezinárodní festival Na hranici. Novým fenoménem je mezinárodní spolupráce se slovenskými divadly po rozdělení Československa v roce 1993. (Západo)evropské a světové divadlo začalo být kontinuálně přítomné i na festivalech převážně činoherního divadla (Mezinárodní festival Divadlo v Plzni, Mezinárodní festival divadla evropských regionů v Hradci Králové), loutkového divadla (Spectaculo Interesse) i v dalších žánrech, což ovlivnilo i mezinárodní prestiž jejich jednotlivých pořadatelů. Do českého divadla byly a jsou díky nejrůznějším přehlídkám a workshopům uváděny i zcela nové divadelní projevy, jako např. divadelní alternativa a site-specific projekty (festivaly Čtyři dny v pohybu, Next Wave, Velká inventura) nebo nový cirkus (festival Letní Letná).

Ve sféře exportu útočí na oficiální divadla po roce 1989 hlavně divadla zřizovaná podnikatelskými subjekty se svými muzikálovými produkcemi. V posledních letech tento trend přebírají divadla zřizovaná občanskými sdruženími. Příspěvkové organizace vykazují víceméně stabilizovaný stav. Momentální statistiky počtu představení odehraných v zahraničí z důvodu dlouhodobé podfinancovanosti oboru vykazují klesající tendenci.

Vícesouborová divadla jako Národní divadlo, Národní divadlo Brno, Národní divadlo moravskoslezské, Jihočeské divadlo České Budějovice a další hostují v cizině převážně s operními a baletními produkcemi. V těchto složkách také po roce 1989 nachází stálé angažmá velký počet zahraničních umělců (kromě hostování

špičkových režisérů, jako je opakované vystoupené Roberta Wilsona v Národním divadle, také operní sólisté, choreografové apod.). Významným muzikálovým divadlem s vysokým počtem představení odehraných v zahraničí je brněnské Městské divadlo. Mapu divadelního hostování průběžně rozšiřuje i tradiční český exportní artikl, loutkové divadlo (divadla Drak a Alfa, Naivní divadlo, Divadlo loutek). Své působení zmnožuje černé divadlo, jemuž se věnuje několik souborů, nově založených po roce 1989 (mimo Černé divadlo Jiřího Srnce např. Image Theatre). Stagnující tendenci vykazuje činohra, jejíž zahraniční úspěšnost závisí do značné míry na silných režisérských osobnostech (Petr Lébl – Divadlo Na zábradlí, Dušan D. Pařízek – Divadlo Komedie, mezi další vývozní činoherní divadla patří po roce 1989 Divadlo v Dlouhé, Dejvické divadlo, Činoherní klub, CED, Klicperovo divadlo, Činoherní studio).
Nejprogresivnější skupinou jsou ve sféře exportu aktuálně subjekty z nezávislé a experimentální oblasti. Jejich vzestup podporuje nejen častá jazyková bezbariérovost a umělecká inovativnost (pohybové divadlo a pantomima, site-specific projekty, použití nových technologií, pouliční divadlo, nový cirkus), ale i specifické podmínky jejich fungování. K těm patří jednak nedostatečné prostředky plynoucí z grantových programů (saturace obecně vyššími honoráři v zahraničí), programovou strukturou tuzemských festivalů (programátoři běžně zařazují pouze jediné představení dané inscenace), nedostatkem zájmu tuzemského publika (konkurence zábavního průmyslu, chybějící prostředky na kvalitní PR a medializaci). Mezi současné soubory a umělce, u nichž počet zahraničních představení někdy i přesahuje počet repríz v ČR, spadají: Buchty a loutky, Continuo, Divadlo bratří Formanů, Nori Sawa, Teatr Novogo Fronta, Décalages, Boca Loca Lab, Farma v jeskyni, Handa Gote, SKUTR, La Putyka ad. Tato úspěšnost v zahraničí souvisí i s novým modelem producentských skupin, které některé tyto projekty zastřešují (Art Prometheus, Jedefrau).

Intenzivní spolupráce v oblasti divadelního školství se v masové míře uplatňuje hlavně po roce 2000 (program Erasmus využívaný jak praktickými, tak teoretickými divadelními obory, příp. další spolupráce na základě meziuniverzitních dohod). Tato položka se týká jak praktických, tak teoretických divadelních oborů a výzkumu. Navazují na ně i mezinárodní festivaly divadelních škol v Praze a Brně.

Nástroje podpory
Po decentralizaci mezinárodní spolupráce v oblasti divadla se sféra aktivit rozprostřela po celém spektru organizací a subjektů. Ministerstvo kultury podporuje ze svých zdrojů zahraniční aktivity implicitně od první poloviny 90. let prostřednictvím financování svých příspěvkových organizací (Národní divadlo, Státní opera, Institut umění – Divadelní ústav), divadel zařazených do Programu státní podpory profesionálních divadel a grantového programu na podporu divadelního umění (Odbor umění a knihoven). O něco později se rozbíhá explicitní podpora prostřednictvím grantového programu Zahraničního odboru (objem prostředků v tomto programu je však velmi omezený).

Exportem české kultury jsou dále pověřena Česká centra zřizovaná Ministerstvem zahraničí. Jejich činnost se z důvodu finanční nákladnosti divadla omezuje spíše na prezentace českého divadla formou výstav, přednášek, konferencí apod. Česká centra do minulého roku vypisovala Výběrová řízení projektů prezentujících českou kulturu v zahraničí, kde se však divadlo objevovalo zřídka. Jejich protipól, tj.

zastupitelské úřady nebo kulturní střediska cizích států na území ČR se soustředí zejména na import vlastních divadelních produkcí do ČR a spolupracují převážně s tuzemskými mezinárodními festivaly, popř. se zapojují do koprodukčních projektů českých divadel s příslušníky či subjekty ze své země.

V případě divadel zřizovaných či financovaných kraji a městy se další podpora na zahraniční aktivity skrývá v příspěvcích na jejich uměleckou činnost a provoz. Důležitými hráči v oblasti koprodukčních divadelních projektů jsou fondy, které české umělce propojují s partnery ze zemí sousedících s ČR jako Visegrádský fond a Česko-německý fond budoucnosti. Na evropské úrovni se čeští divadelníci zapojují do programu Evropské Unie Culture, a to převážně jako spoluorganizátoři krátko- nebo dlouhodobých projektů nebo organizátoři projektů literárních překladů.

Publikační činnost, výzkum či rezidence dále podporují další programy MK (Podpora vydávání neperiodických publikací, Podpora vydávání české literatury v zahraničí, Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely, Výzkum a vývoj v oblasti umění). Menší projekty včetně divadelních a mezinárodních jsou podporovány Nadací Život umělce, na překlady dramatické literatury (granty i stipendia) přispívá Nadace Český literární fond či divadelní, literární, mediální agentura DILIA, popř. zahraničních kulturní instituty. Cestovní, vědecká nebo umělecká stipendia lze žádat v nadačním programu Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.

Komplexní program mezinárodní spolupráce nabízí Institut umění – Divadelní ústav, příspěvková organizace MK. IDU poskytuje informační servis o českém divadle pro tuzemsko i zahraničí na svých webových portálech www.theatre.cz a www.idu.cz a jako vydavatel časopisu *Czech Theatre* v anglickém jazyce. Marketingu českých divadel napomáhají projekty jako *Online Marketing pro česká divadla* nebo katalog českých inscenací na vývoz *Czech Performance Collection*. IDU vystupuje také jako organizátor celé škály mezinárodních projektů, jako jsou výstavy včetně Pražského quadrienále scénografie a divadelního prostoru, cizojazyčných publikací o českém divadle nebo českého dramatu, přímé spolupráce s vybranými zeměmi a regiony zahrnující reciproční hostování divadelních souborů, workshopy, koprodukce a další formy prezentace divadelní kultury. V současné době IDU pracuje na nové koncepci těchto aktivit, která by se měla zaměřit na systematičtější práci zaměřenou zejména na prezentaci českého divadla na nejvýznamnějších světových veletrzích performing arts, pořádání vlastních veletrhů např. ve spolupráci s partnerskými zeměmi v regionu, pravidelné kontaktování a zprostředkování informací pro nejvýznamnější světové divadelní festivaly a pořádání dalších prezentačních akcí, setkání a sympozií v rámci již existujících českých divadelních festivalů a aktivit středisek mezinárodních organizací se sídlem v IDU za účelem zajištění účasti a informování zahraničních odborníků. Jedním z hlavních cílů nové zahraniční koncepce IDU by se měla taktéž stát koordinace výše uvedených aktivit s programy podpory MK v oblasti zahraničních aktivit pro česká divadla.

Nejvýznamnější akce

- zprostředkování dění ve světovém divadle a přehlídka aktuálních projektů českého divadla: Mezinárodní festival Divadlo Plzeň

- propagace českého divadla v rámci aktivit MK a Institutu umění – Divadelního ústavu
- regionální kontakty a výměna: Pražský festival divadla německého jazyka, festival Na hranici Český Těšín, Setkání/Stretnutie Zlín
- oborové přehlídky: Skupova Plzeň, Spectaculo Interesse, festival Opera, 4+4 dny v pohybu, Malá inventura, Letní Letná
- ceny: Ceny Alfréda Radoka, Ceny Sazky a Divadelních novin
- cirkulace inscenací: Nová síť; zde je nutno vytvořit nové nástroje podpory

5.6.2. Hudba

Lenka Dohnalová

Vývoj a současný stav

Hudba má velmi dlouhou tradici v mezinárodních kontaktech a migraci pracovní síly, a to zejména díky neexistenci jazykové bariéry, ve srovnání např. s tancem také flexibilnějšímu funkčnímu užití a produkčním podmínkám.
V Československu do r. 1989 i v hudbě probíhal zahraniční styk regulovaně a monopolně, a to prostřednictvím státní agentury Pragokoncert, p. o. Organizace byla zisková, zajišťovala export a import s preferencí konzervativního repertoáru a s cenzurou. Provozovala Pražskou komorní operu, Pražský komorní balet, pořádala Mezinárodní jazzový festival, Intertalent, Talentinum, poskytovala přímé umělecké zakázky dalšímu cca tisíci umělců.
V oblasti hudebně vydavatelské měl širší pravidelné zahraniční kontakty zejména Supraphon. Československo se stalo členem střechové nevládní organizace Mezinárodní hudební rada při UNESCO.
Zahraničním kontaktům se také tradičně věnovala OSA, která byla od r. 1926 členem mezinárodní asociace CISAC, dále Hudební informační středisko, člen IAMIC, muzikologická akademická a vysokoškolská pracoviště (Jiří Bajer byl členem předsednictva ISME).
V oblasti průmyslu poměrně prosperoval export hudebních nástrojů (Petrof, Cremona, Amati, Delicia). Z hudebních festivalů nejvíce pravidelně spolupracovaly se zahraničím etablované mezinárodní hudební festivaly dotované ze státních zdrojů: MHF Pražské jaro, Smetanova Litomyšl, MFF Strážnice, Mezinárodní jazzový festival v Karlových varech a v Přerově.

Po r. 1989 byly mezinárodní vazby poznamenány rychlou privatizací zejména agentáže, vydavatelství a médií. Oblast hudby se dostala i v ČR do kontextu tvrdých tržních mechanismů, zejména po r. 2002, kdy se na mezinárodním trhu zvýšil tlak nakladatelské politiky „majors“ (Universal Music, Sony Music, EMI, Warner Music), do hry s prodejem hudby vstoupily mobilní operátoři a on-line distributoři, narostla východoasijská nabídka umělců i hudebních nástrojů , čímž se zkomplikovaly podmínky realizace exportu i pro ČR na světové trhy. V importu se stala kvalitní produkce obtížně dosažitelná především z finančních důvodů.
V r. 1994 došlo k problematické privatizaci agentury Pragokoncert. Pragokoncert Bohemia a. s. (od r. 1995 je majitelem firma Graddo) se prezentuje jako nástupnická organizace, zúžila ovšem výrazně rozsah hudební agentáže a doplnila je komerčními aktivitami, podobně jako další větší privátní agentury (např. Auviex, s. r. o). Došlo k rozbití dlouhodobých agenturních mezinárodních kontaktů v oblasti hudby. Vzniklo velké množství malých privátních agentur, vydavatelství, projektů, klubů a sdružení,

která jen pomalu směřují k vzájemné spolupráci a koordinaci i v oblasti mezinárodních styků (Asociace festivalů v ČR, Asociace uměleckých agentur atd.). Výrobci hudebních nástrojů se sice sdružili v r. 2006 do klastru Music Czech Made s motivací zlepšení exportu, ale díky mnohým důvodům, např. zadluženosti některých členů, je klastr v současné době neaktivní.

Ve vydavatelství je oblast ovládána nakladatelskou politikou „majors“ (smluvní ceny, exkluzivní licenční smlouvy), poplatky nakladatelům/vydavatelům činí největší podíl portfolia poplatků za užití. Nakladatelské politice se přizpůsobují také správci kolektivního práva. Licenční politika vytěsňuje také domácí firmy nevýhodnými podmínkami užití katalogů „majors“ při distribuci a prodeji. Supraphon obchoduje z důvodů vysokých pořizovacích nákladů na nové nahrávky se snímky z archivu, pokud pořizuje nové, tzv. nekomerční, žádá o dotaci MK ČR.

V r. 1991 došlo k transformaci kulturních fondů, Český hudební fond včasnou transformací uchránil únik finančních toků v oblasti licenčního práva z děl L. Janáčka a B. Martinů.

Od r. 1995 se prezentuje hudba ČR na největším hudebním veletrhu MIDEM s podporou MK ČR (od r. 2005) a soukromých vystavovatelů v pořadatelství Institutu umění – Divadelního ústavu a agentury C.E.M.A.
Účast na ostatních hudebních veletrzích např. WOMEX není pravidelně podporována z veřejných zdrojů.
Výrazně se rozvíjí a profesionalizuje mezinárodní spolupráce v oblasti neprofesionální, zejména folkloru, sborového zpěvu a komorní a symfonické hry.

Podmínky pro export se zhoršily ve všech evropských zemích. České orchestry vyvážejí produkci za nevýhodných finančních a produkčních podmínek (výnos 50–150 tis. Kč za koncert), nejlépe si vedou Pražská komorní filharmonie, orchestr Berg, Collegium Marianum, agenturní orchestry, např. Český národní symfonický orchestr, Pražský komorní orchestr a další. Ještě problematičtější je export opery, kdy není výjimkou, že české operní domy žádají o finanční podporu vyjma pronájmu sálu, přičemž zisky z prodeje jdou opět na stranu zahraničního partnera.
Z důvodů zhoršených podmínek exportu ve světě vznikla v Evropě myšlenka tzv. vývozních kanceláří/export offices, a to především pro nepřehledná, komerčně zajímavá teritoria (USA, Čína). I v ČR se již objevily snahy založit Českou exportní kancelář pro oblast hudby), ale zatím nebyla založena pro nezájem ze stranu státu, jehož podpora je pro funkčnost kanceláří nezbytná.

Dosah na lobbingová sdružení hudebních organizací na úrovni EU (European Music Office a European Music Platform) je alespoň zprostředkovaný nevládní organizací Česká hudební rada (ČHR), která je aktivním členem Evropské hudební rady. ČHR byla znovuustavena v r. 1993, je součástí IDU a je dotována z prostředků MK ČR.

Česká centra (www.czechcentres.cz) nemohou výše zmíněné vývozní kanceláře (export offices) nahradit. Co se týče propagační podpory výjezdů našich souborů do zahraničí, má dobré zkušenosti se spoluprací s Českými centry pouze několik komorních orchestrů.

Co se týče importu zahraničních projektů a umělců, pak z hlediska umělecké kvality v oboru klasické hudby je stále nejžádanější účast na Mezinárodním hudebním festivalu Pražské jaro. Většinou se import umělců klasické hudby opírá o kooperaci českého subjektu se zahraničním dirigentem nebo labelem, což je případ např. orchestru České filharmonie, Pražské komorní filharmonie, Symfonického orchestru hl. m. Prahy, FOK, Českého národního symfonického orchestru (Festival PROMS), Ostravského centra nové hudby (Festival Ostravské dny), Concentu Moraviae či na základě odborné spolupráce a osobních kontaktů dramaturgů (Collegium Marianum, Collegium 1704 – spolupráce s Drážďany, Expozice nové hudby, Musica nova, EuroArt festival, jazzové projekty ad.).
V oblasti alternativní a scénické tvorby pak největší prestiž a dlouhodobé kontakty mají zejména Divadlo Archa (O. Hrab), Palác Akropolis (zejména s projekty Fringe off, Euroconnections, součinnost agentury Rachot Production, s.r.o.) a Experimentální prostor Roxy.
V ČR aktuálně existují stovky mezinárodních festivalů, z toho cca 150 větších a pravidelných. Všechny jsou poznamenány nižšími finančními možnostmi v porovnání s podobně významnými v hospodářsky silnějších zemích. Angažování zahraničních hvězd se tedy děje buď na sklonku kariéry, díky osobním kontaktům, atraktivitě destinace či společné nahrávací společnosti. Podobně jako orchestry, využívají i významné mezinárodní festivaly zahraniční finanční zdroje a pravidelné institucionální kontakty minimálně (vcelku ojediněle Visegrádský fond, Fond česko-německé budoucnosti, prostředky kulturních středisek), a to buď z důvodu nedostatečného finančního zázemí nebo dramaturgického zaměření.
Po r. 1989 se rozvinuly jako novum především velké mezinárodní open air festivaly (Rock for People, Colours of Ostrava, Mácháč apod.), megakoncerty zahraničních hvězd. Rozšířilo se mezinárodní klubové zázemí jazzu.
Relativně úspěšným řešením je v oblasti mezinárodní výměny opery marketingový model Metropolitní opery s distribucí záznamů oper v síti kin, který je provozován také u nás jako MET Live in HD (www.metinhd.cz)
.

Nástroje podpory
Nástroje lze rozdělit na informační, organizačně/poradenské a finanční.

Podpora informační výměny, organizace a koordinace
V ČR je mnoho organizací profesionální hudby aktivní v mezinárodních sítích formou mezinárodní výměny informací, účastí na konferencích, koordinace domácích akcí v kontextu mezinárodních témat. Jedná se o spolupráci v rámci zastřešujících organizacích, mezinárodních sítích typu Mezinárodní hudební rady při UNESCO, Mezinárodní asociace evropských konzervatoří, Evropské asociace festivalů a aktivních specializovaných neprofesionálních sítí typu Mezinárodní rady organizátorů folklorních festivalů a lidového umění, Jeuneusses musicales International či Europa Cantat.

Finanční podpora
Z veřejných prostředků jsou nejčastěji finanční příspěvky pro hudební mezinárodní aktivity čerpány z Odboru umění a knihoven MK ČR, Zahraničního odboru MK ČR (v menší míře, především jako součást scénických projektů nebo vývoz komorní hudby, ve spolupráci s Českými centry), Odboru regionální a národnostní kultury MK ČR (především projekty ve spolupráci s Národním a informačním střediskem pro kulturu – NIPOS), ojediněle z Odboru pro kulturu, komunikaci a prezentaci Ministerstva

zahraničních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (především projekty Hudební mládeže). Výjimečně je získána stipendijní podpora nebo formou ceny z Hlávkovy nadace (www.hlavkovanadace.cz).
Stoupá podíl příspěvků regionů a měst pro podporu mezinárodních festivalů organizovaných v daných lokalitách (např.výrazně Colours of Ostrava, Moravský podzim, Smetanova Litomyšl ad.). Klesá podíl příspěvků z dalších obecněji zaměřených nadací pro zahraniční spolupráci: výjimečně je využit Mezinárodní visegrádský fond, Fond česko-německé budoucnosti (např. Concentus Moraviae, Svatováclavský festival, orchestr Berg. ad.). Zejména v 90. letech býval více využíván Open Society Fund Praha, který změnil aktuální zaměření podpory, a nadace Pro Helvetia.
Z kulturních center a ambasád jsou podporovány bilaterální části projektů desetitisícovými částkami nejčastěji z Francouzského kulturního institutu, Goethe-Institutu, Polského, Rakouského a Italského kulturního institutu, Maďarského kulturního střediska, španělského Cervantes Instituto Praga a Izraelského velvyslanectví v Praze.
Čistě hudební mezinárodní projekty dosahují na evropské dotace (program Culture, strukturální fondy EU) jen zcela výjimečně.
Dále jsou využívány pro podporu mezinárodních aktivit v oblasti hudby tyto zdroje:
Nadace Český hudební fond prošel transformací v r. 1993, podporuje přímo v r. 1996 delimitované Hudební informační středisko a Kruhy přátel hudby. Grantové příspěvky se poskytují z Fondu NIF a z tzv. Nadačních příspěvků, zdroje jsou především výnosy z cenných papírů, podílových listů, nemovitostí, stále klesajících výnosů z úroků depozita. Z tohoto důvodu v r. 2009 nadace ČHF neposkytovala žádné příspěvky. Příspěvky jsou poskytovány nízkorozpočtovým mezinárodním festivalům a soutěžím.
www.nchf.cz
Nadace OSA, založena v r. 1998. Nadaci financuje OSA částkou, kterou určuje dozorčí rada OSA, nadační činnost však není daná zákonem. Příspěvky jsou poskytovány na podporu a propagaci soudobých českých hudebních děl v rámci národních i mezinárodních akcí (festivaly, soutěže, vydání CD, výjezdy umělců). OSA od r. 2010 spolupracuje s SČC a podporuje rezidence skladatelů v zahraničí.
www.osa.cz
Nadace Život umělce, založená 1992, je financována především INTERGRAMem, neslouží pouze hudbě, podporuje také prezentaci českých interpretů doma i v zahraničí.
www. zivot-umelce.cz
Nadace L. Janáčka, založena 1991 Českým hudební fondem z výnosů užití Janáčkova díla. Podporuje informační centrum NLJ a projekty propagující a šířící dílo L. Janáčka, popř. jím inspirovaná díla.
www.janacek-nadace.cz
Nadace B. Martinů, založena 1990 Českým hudební fondem z výnosů užití díla Martinů. Podporuje Institut B. Martinů, propagující dílo především v zahraničí i formou vydávání kritického díla a pořádání mezinárodního festivalu, projekty propagující šíření díla.
www.martinu.cz
Fond – Janáčkovy Hukvaldy, slouží pouze pro organizaci MHF Janáčkovy Hukvaldy.
Nadace HAMU, od r. 2006 činnost pozastavena, resp. podpora je poskytována pouze studentům pro účast na mezinárodních workshopech a v soutěžích.

www.hamu.cz

Pokud jde o podporu mezinárodních hudebních aktivit prostřednictvím soukromých zdrojů, lze konstatovat, že v ČR je málo silných sponzorů. V hudbě preferují podporu velkých, většinou mezinárodních festivalů. Stoupá podíl sponzorů v regionech, kde se festivaly konají (zejména Ostrava, Plzeň, Brno, Ústí n. Labem). Pokud v některých případech odpadne generální sponzor, je akce ohrožena existenčně (př. Pražský podzim). Sponzory jsou upřednostňovány akce pro široké publikum, tj. nikoli dramaturgicky výjimečné akce (např. z oblasti soudobé hudby). Sponzorské příspěvky se poskytují především formou smlouvy o reklamě. K pravidelným velkým sponzorům mezinárodních hudebních festivalů patří zejména: Česká spořitelna, a. s. (např. Pražské jaro, Colours of Ostrava, Smetanova Litomyšl ad.), RWE (Pražské jaro, Moravský podzim, Janáčkův máj), ČEZ (Colours of Ostrava, Janáčkův máj, Concentus Moraviae, Prague PROMS), O2 (Struny podzimu, open air festivaly), Skanska, a. s. (Smetanova Litomyšl, Brno, město uprostřed Evropy). K dalším podporovatelům patří Škoda Plzeň, na Ostravsku OKD, a. s., v Praze např. KKCG a Pražská teplárenská (zejména Dvořákova Praha), ČD, České lesy, Kooperativa, a. s., Renoma, a. s.(např. Mezinárodní jazzový festival Přerov). Drobnější menšinové akce jsou zcela závislé na veřejných dotacích.

Nejvýznamnější akce
Koncept jednoznačných preferencí je sporný, protože z hlediska kulturní politiky je třeba udržet kulturnost regionů i žánrovou a druhovou pestrost, tj. včetně zachování menšinových žánrů v ČR i rozvoj kulturního specifika, které má hodnotu i v mezinárodním kontextu (viz např. Stanovisko Výboru regionů Evropský program pro kulturu v globalizovaném světě 2008/C 53/05).

Kritéria preferencí mohou být sociální (obslužnost regionů, zaměstnanost), druhová – např. mezinárodní soutěže jsou důležité z hlediska podpory mladých, jejich mobility a uplatnění na trhu práce. V ČR existuje celé spektrum etablovaných soutěží, z nichž některé jsou prestižní (při MHF Pražské jaro, Beethovenův Hradec apod.), jiné jsou důležité z hlediska stylu – tj. např. Ostravské dny, Mezinárodní letní škola staré hudby Valtice nebo ojedinělosti oboru – např. Mezinárodní soutěž Z. Fibicha v oboru melodramu nebo Mezinárodní soutěž elektroakustické hudby Musica nova. Důležité je také udržet mezinárodní styk v oblasti neprofesionálních aktivit.

Z hlediska četných mezinárodních festivalů jsou tradičně preferovány v oboru klasické hudby: MHF Pražské jaro, MHF Moravský podzim, MHF Janáčkův máj, z dalších z hlediska kvality: MHF Concentus Moraviae, MHF Letní slavnosti staré hudby, MHF Expozice nové hudby, projekty orchestru Berg.

V oboru alternativy, world music a jazzu jsou preferovány: MHF Colours of Ostrava, MHF Struny podzimu, MHF Československý jazzový festival Přerov, MHF Jazz meets world, Euroconnections.

V oboru folkloru pak: MFF Folklor bez hranic Ostrava, MFF Strážnice.

5.6.3. Tanec
Jana Návratová

Vývoj a současný stav
Tanec, stejně jako další umělecká odvětví před rokem 89, realizoval své mezinárodní aktivity především v rámci zemí RVHP. Až na výjimky (dále v textu) se mezinárodní styky týkaly oboru klasického a lidového tance. Hostování zahraničních souborů a umělců, stejně jako výjezdy do zahraničí, byly organizovány a kontrolovány státními orgány. V roce 1958 byla založena Hudební a divadelní agentura (později Pragokoncert), jejímž úkolem bylo zajišťovat mezinárodní kulturní styky socialistického Československa. Jedním z významných tanečních artiklů této příspěvkové organizace Ministerstva kultury byl svého času např. Československý soubor písní a tanců, Pražský komorní balet a Laterna magika, v 80. letech pak např. komerčně orientovaný soubor UNO.

Další mezinárodní aktivity před rokem 89 jsou spjaty s Vysokoškolským uměleckým souborem, jehož prostřednictvím se už počátkem 70. let rozšiřuje povědomí o moderních tanečních technikách (graham, limón, jazz dance) a nových choreografických přístupech, a to díky absolventům London School of Contemporary Dance (Kubicová, Hartmann). Na jejich kontakty později navazují další aktivity, jako jsou návštěva zahraničních lektorů a založení festivalu Mezinárodní týden tance (1987), který jak prezentoval zahraniční soubory, tak nabízel ojedinělou možnost vzdělání v moderních technikách. Mezinárodní aktivity VUSu, později Tanečního centra Univerzity Karlovy v Praze, se dají označit za „nadstandardní“ v rámci předrevolučního klimatu a byly dány pravděpodobně tím, že tanec byl do jisté míry na okraji zájmu tehdejších orgánů, a také zvláštním zřizovacím statutem souboru v rámci UK.
Na počátku 90. let minulého století se český tanec ocitl ve zcela nové situaci. Pro klasický a lidový tanec se díky zhroucení existujících struktur v postkomunistických zemích a privatizaci státních agentur situace dočasně zkomplikovala. Pro oblast současného tance se pak otevřely doslova životodárné možnosti, které bylo třeba prozkoumat, osvojit si a využít je.

Současný tanec
Klíčový význam pro rozvoj mezinárodních kontaktů v oblasti profesionálního tance po roce 1989 představovalo založení mezinárodního festivalu Tanec Praha (1989), založení české pobočky Kyliánovy nadace (1991) a konzervatoře Duncan Centre (1992). Tyto tři subjekty zprostředkovaly během 90. let základní informace o kvalitě, estetice, teorii a pedagogice tanečního umění ve světě a umožnily rozvoj nového žánru – současného tance. Pro svoje fungování mohly tyto instituce využívat podpory Open Society Fund, ambasád a kulturních středisek západních zemí. Jednalo se především o Aliance Français, nadaci Pro Helvetia, Goethe-Institut, British Council a program MATRA nizozemského ministerstva zahraničí. Tyto subjekty pomáhaly přímo i nepřímo. Přímo přispívaly na nezávislou tvorbu i na stipendijní pobyty tvůrců, nepřímo pak tím, že zvaly do Prahy umělce ze svých zemí, a tím zprostředkovaly aktuální informace z oboru.
Ve druhé polovině 90. let se čeští producenti stávají členy mezinárodních organizací jako IETM (Informal European Theatre Meeting) a MAPA (Moving Academy of Performing Arts), nepřerušena zůstává činnost Českého výboru pro tanec při ITI (International Theatre Institut), v němž od roku 2001 začali působit i zástupci nezávislého tance. Tyto organizace představují mezinárodní platformu výměny informací, prostor pro oborovou diskusi.

Velký význam pro rozvoj oboru mělo zapojení odborných škol do programů mezinárodní spolupráce (Erasmus, Leonardo, Elia). Díky nim byla možná výměna stážistů, působení zahraničních pedagogů, hostování školních souborů v zahraničí. Mezinárodní aktivity tanečních konzervatoří a tanečních kateder (HAMU, JAMU) se staly velmi významným momentem, který pozitivně ovlivňuje celou profesionální sféru tance. Řada z nich se odehrává na základě osobních kontaktů a dlouhodobé strategie škol na poli mezinárodních vztahů.

Lidový tanec

Po roce 1989 se ocitla oblast lidového tance ve velmi složité situaci, což mělo dopad i na mezinárodní vztahy v tomto oboru. V roce 1991 byl transformován Ústav lidového umění, který dnes funguje jako příspěvková organizace MK ČR pod názvem Národní ústav lidové kultury – NULK. Jeho úkolem je odborně pečovat o minulost i přítomnost tradičních folklorních projevů ČR. NULK je sídlem České národní sekce CIOFF (Conseil International des Organizations de Festivals de Folklore et d'Arts Tradicionnels – Mezinárodní rada pořadatelů festivalů folkloru a lidového umění se statutem konzultanta UNESCO), zabezpečuje činnost této sekce a umožňuje tak kontakt s devadesáti národními sekcemi zemí všech kontinentů. Z iniciativy NULK byl shromážděn a předložen k posouzení UNESCO rozsáhlý dokumentační materiál o živé taneční tradici sólového mužského tance verbuňk z moravského Slovácka.
V listopadu 2005 generální ředitel UNESCO Koichiro Matsuura prohlásil slovácký verbuňk za Mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva. Verbuňk se zařadil mezi devadesát prohlášených fenoménů a vstoupil tak na Seznam památek světového kulturního dědictví. Mezi četnými předměty činnosti NULK je i pořádání Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice – MFF.

Další organizací, která zajišťuje mezinárodní výměnu a prezentaci českého lidového umění doma i v zahraničí, je Folklorní sdružení České republiky – FOS, (vzniklo v roce 1990). Jeho činnost zahrnuje pořádání mezinárodních folklorních festivalů, přehlídek a soutěží, dále kursy a semináře pro vedoucí souborů, choreografy a tanečníky, a to i se zahraniční účastí. V rámci Visegrádské čtyřky spolupracuje při organizaci tvůrčích dílen Dnů tradiční kultury.
FOS zastupuje své členy v mezinárodních folklorních organizacích CIOFF (Conseil International des Festivals de Folklore et d'Arts Tradicionnels – Mezinárodní rada organizátorů festivalů folkloru a lidového umění), IOV (International Organization of Folk Art – Mezinárodní organizace folklorního umění), EFCO (European Folk Culture Organization – Evropská organizace folklorní kultury) a IGF (International Union of Folklore Associations – Mezinárodní unie folklorních sdružení). Organizuje výměnné pobyty našich a zahraničních souborů, zejména dětských a mládežnických.

Nástroje podpory

Ministerstvo kultury podporovalo mezinárodní spolupráci implicitně prostřednictvím grantů udělovaných projektům profesionálního umění (od roku 2004 samostatný okruh Profesionálního tance a nonverbálního divadla, v letech 1992–2003 pod divadlem), explicitně pomocí grantů zahraničního odboru (od roku 2001). Dalším nástrojem byl svého času i Státní fond kultury a činnost příspěvkových organizací (viz projekty propagace českého umění v zahraničí organizované Divadelním ústavem v letech 2002 až 2006, jichž se zúčastnilo několik tanečních souborů).
Taneční subjekty též využívají podpory mezinárodního programu Culture a zdrojů Visegrádského fondu.

Nejvýznamnější akce
V současnosti je uplatnění na mezinárodním trhu dá se říci prioritou managementu uměleckých těles. Tradici si zatím získala například česká účast na FRINGE Festivalu Edinburgh (DOT504, Farma v jeskyni, Teatr Novogo Fronta). Hostování českých souborů v zahraničí se snaží podporovat např. Česká centra (NANOHACH, VerTeDance), Institut umění – Divadelní ústav, Tanec Praha o. s. (účast na evropské taneční platformě a veletrhu Tanzmesse; organizace České taneční platformy, kam jsou zváni zahraniční producenti a programoví ředitelé divadel a festivalů) a v rámci grantového řízení v oblasti kultury i Magistrát hlavního města Prahy.
V posledních letech se objevuje snaha regionálních festivalů o navázání mezinárodních kontaktů (inspirováno projektem Tanec Praha v regionech) a koprodukcí (Festival Divadelní Flora, Město v pohybu – České Budějovice, Tanec – Valašské Meziříčí).
Importu se věnují v oblasti tance především festivaly (Tanec Praha, 4 dny v pohybu, Festival Nové Evropy) a producentské domy (Ponec – Tanec Praha, Archa, Alfred ve dvoře). Aktivity státem zřizovaných a municipálních divadel jsou spíše ojedinělé; zahraniční kontakty rozvíjejí intenzivněji Národní divadla v Praze a Brně. V Praze dochází k hostování zahraničních souborů 1–2× do roka, soubor baletu ND Praha se občas vydává na zahraniční turné (v posledních letech např. USA, Řecko, Německo, teď na EXPO v Číně). Balet ND Praha má k tomuto účelu i speciálně sestavené programy pro zahraničí (třeba jen Kylián nebo jen Zuska).
O intenzivnější spolupráci se zahraničím usiluje management baletu v ND v Brně, který se orientuje především na německy mluvící země (např. projekt Tanzbrücke). Obohacením profesionální praxe a vzdělávání tanečních profesionálů se staly pravidelné mistrovské kurzy pořádané od roku 2003 v Praze z iniciativy primabaleríny Anglického národního baletu Darii Klimentové. Podobnou prestiž si získávají i letní baletní kurzy v Ostravě, na nichž se podílí ostravský balet a ostravská konzervatoř.
Obecně se dá konstatovat, že vzdělávací projekty patří k nejvitálnějším projektům mezinárodní spolupráce a jsou součástí činnosti mnoha kulturních subjektů či jejich hlavním posláním (např. o. s. Setkávání současného tance).

Nejvýznamnější akce
- Tanec Praha (mezinárodní festival se zaměřením na současný tanec)
- 4 dny v pohybu (mezinárodní festival se zaměřením na site-specific projekty)
- Nová síť (projekt pro domácí, ale i blízkou zahraniční distribuci inscenací převážně z oblasti současného tance)
- Mezinárodní choreografická soutěž / Mezinárodní baletní soutěž
- Letní Letná (mezinárodní festival nového cirkusu)
- Choreografická soutěž o cenu Jarmily Jeřábkové

5.6.4. Výtvarné umění
Vlasta Čiháková Noshiro

Vývoj a současný stav
Do listopadu 1989 byla v důsledku státního monopolu kultury spolupráce ČSSR se zahraničím v oblasti výtvarného umění velmi jednoduchá. Probíhala jednak po státní linii za účelem reprezentace státu prostřednictvím zahraničního odboru Ministerstva kultury či odboru kultury Ministerstva zahraničí, jež byly teritoriálně členěné a stanovovaly priority v rámci mezivládních kulturních dohod podle potřeb tehdejší

kulturní politiky a naplňování cílů socialistické ideologie. Na straně druhé se organizovala drobná individuální iniciativa výměny či nabídky výstav prostřednictvím Svazu československých výtvarných umělců (SČVU) a Českého fondu výtvarného umění (ČFVU) či obchodních organizací jako Artcentrum, Artia, Technoart a Dizart. Ty brzy zanikly po změně režimu buď přímou podnikovou likvidací, či postupným rozdrobením své činnosti. Na úrovni povolení místní správy kulturních domů a kulturních středisek také probíhala dílčí kulturní spolupráce se skrovnou prezentací zahraničních výstav.

Na počátku 90.let se tento výchozí stav radikálně proměnil a v některých případech došlo z důvodu odideologizování i ke zbytečnému rozbití kulturní infrastruktury. Typickým příkladem bylo zrušení celostátní prodejní sítě podniku Dílo, podřízeného ČFVU, dále neúspěšně provedená privatizace institucí ÚLUV (Ústředí lidové umělecké výroby), Ústředí uměleckých řemesel v Praze či Uměleckých řemesel v Brně. Zato však vznikla řada soukromých galerií, agentur i muzeí, v té době ještě státem podporovaných, jež se horlivě snažily překlenout neznalost a informační mezery o umění ve světovém kontextu. Kromě tehdejších malých prestižních galerií jako MXM či Béhemót v Praze se zrodila i řada prodejních galerií s široce pojatou profilací, a na základě zákona č.83/1990 Sb. o sdružování občanů se ustavilo množství občanských sdružení, zakládajících festivaly a mezinárodní přehlídky (Nový zlínský salon umění, Plzeňské bienále kresby, Pražské bienále mladých aj.). Tradiční spolky jako S. V. U. Mánes, Umělecká beseda, Jednota umělců výtvarných či grafický spolek Hollar obnovily svou činnost se ctižádostí navázat na nové možnosti mezinárodní spolupráce. Překotný byl i vznik řady soukromých nadací a nadačních fondů, z nichž mnohé jak rychle vznikly, tak rychle zanikly, neboť neplnily statutární podmínku sdružování majetku pro dosažení obecně prospěšných cílů. Na jejich podporu byl sice ustaven Nadační investiční fond (NIF), jenž za předpokladu splnění podmínek kvalifikace zajišťoval i přísun finančních prostředků, avšak z něho byla například vyloučena Nadace fondu českého umění, transformovaná z původního ČFVU a působící společně s UVU (Unie výtvarných umělců, transformované z původního SČVU), pro toto neplnění zásad obecné prospěšnosti. Na straně druhé vznikly smysluplné nadace jako Open Fund Society (1992), tehdy podporující i odborné časopisy a neperiodika, dále Sorosovo centrum současného umění, jež však později podlehlo transformaci v Nadaci a Centrum pro současné umění, orientované na podporu mladé umělecké činnosti.

Zavedení tržních mechanismů v té době však bylo spíše zbožným přáním radikálních demokratů, takže nebylo ani jasně definováno, která ze zahraničních akcí či který ze vstupů našeho umění na světovou scénu mají být kryté dotacemi, a které podnikáním, tedy investicemi svých iniciátorů. Proces odstátnění a privatizace kultury byl oficiálně nastartován od roku 1992, kdy byly stanoveny grantové podpory na podporu profesionálního umění a zahrnovaly styky se zahraničím, avšak nebyla provedena analýza, co na mezinárodní scéně slouží obchodnímu podnikání, a co neziskovým účelům. Zpočátku se dotace MK vztahovaly pouze na občanská sdružení, pak se změnou rozpočtových pravidel v roce 1995 (novela zákona č. 57/1995 Sb.) začaly týkat i ostatních fyzických a právních osob. Teprve v nedávné době se grantová státní podpora opět omezila na neziskové aktivity. Stát po dlouhou dobu dotoval i obchodní účast na velkých zahraničních veletrzích jako např. v Basileji, Kolíně nad Rýnem, Miláně, Armory Show v New Yorku anebo také v pražském Mánesu. Nebyla rozlišována podpora tržních mechanismů od neziskové

tvůrčí soutěže i z důvodu, že u veletrhů se rovněž předpokládá prestižní účast špičkového umění, jež se v konkurenci stává soutěží. Bylo sice voláno po návratnosti dotací u tržních akcí, avšak nedocházelo k jejich řádné systematické evaluaci, takže k vrácení investovaných státních prostředků vesměs nedošlo.

Grantové řízení MK bylo od počátku zahlcováno velkým počtem žádostí, jemuž transformace státní správy a převod 30 regionálních muzeí a galerií na kraje, s dokončením procesu odstátnění v roce 2002, odlehčily jen částečně. Spíše bylo od roku 2000 oceňováno vypsání grantů pro spolupráci se zahraničím, s upřesněním rozsahu veřejné podpory pro vyslání a příjem výstavních projektů, při zohlednění prospěšnosti a pravidelnosti zahraniční spolupráce. Podpora projektům zahraniční spolupráce byla doporučována i krajským a místním úřadům, přestože se u nich projevuje čím dál více tendence k úspornosti a šetření na kultuře, na úkor jiných potřeb, čímž se nadnárodní hodnotná činnost umění redukuje. Nadto, i Česká centra v zahraničí, postupně zřizovaná Ministerstvem zahraničních věcí v různých částech světa, jež po dlouhou dobu soběstačně plnila účel začleňování českého umění do světového kontextu, začala postupně trpět snižováním rozpočtu Ministerstva zahraničí, což omezuje kvantitu i kvalitu jejich činnosti. Není pro ně totiž jednoduché integrovat specifický český program do oborové sítě na cizozemské půdě.

Významnou roli v podpoře mezinárodní činnosti sehrály od počátku 90.let i zahraniční instituce s působením v ČR, neboť stimulovaly nejen ekonomicky, ale i obsahově nové možnosti mezinárodní spolupráce. Programy švýcarské nadace Pro Helvetia (např. podporující klášter Plasy/Sdružení Hermit), British Council či holandského ministerstva zahraničí MATRA byly po vstupu ČR do EU ve svých aktivitách utlumeny, avšak v letech 1993–2002 vynaložily na rozvoj mezinárodní kulturní spolupráce až 130 milionů korun. Už zmíněná nadace Open Society Fund (dnes Otevřená společnost o. p. s) nebo Nadace a Centrum současného umění v Praze zajišťovaly specifické programy, databáze, rezidence i výběrové výstavní projekty, orientované na Evropu, Asii a USA. Podporou mezinárodních akcí ve výtvarném umění se tradičně také vyznačuje mezivládní Česko-německý fond budoucnosti, Visegrádský fond a Kulturní centra cizích velvyslanectví v ČR.

Nástroje podpory

Po dokončení decentralizace a odpolitizování státní podpory umění v mezinárodní spolupráci se během posledních let na české umělecké scéně objevila nová iniciativa, vyrostlá na domácí půdě v širokém spektru, jež se snaží kromě tvorby a prezentace děl vlastního okruhu umělců rozvíjet i obecně prospěšnou mezinárodní činnost. Tato činnost vychází z potřeby kompenzovat nedostatečnou aktivitu příspěvkových institucí typu Národní galerie v Praze a zakládá se většinou na kontaktech a organizačních schopnostech teoretiků kurátorů, popřípadě uměleckých manažerů. Vyznačuje se spontaneitou, tedy i poněkud roztříštěnou strukturou, založenou na jednotlivých kontaktech, z nichž vycházejí i aktivity periodické spolupráce se zahraničím. Jde například o Centrum současného umění Futura s italskou účastí pro výstavy a rezidenční pobyty, sdružení Tranzit.cz, podporované rakouskou Erste Bank Group, organizující i českou účast na Manifestě ve Španělsku (2010), Sdružení výtvarných kritiků a teoretiků (a České sekce AICA – International Association of Art Critics) se zázemím v Galerii kritiků v Praze, jež organizuje účast

na Bienále současného umění ve Florencii, na Sovereign Art Prize v Londýně či Mezinárodní muzejní noci v Tokiu. Dále jde o smíchovskou MeetFactory, jež nabízí svůj výstavní prostor a workshopy zahraničním stážistům a seznamuje je s českými umělci za účelem vytvoření základů budoucí tvůrčí spolupráce. Z menších soukromých galerií je to Galerie Jiří Švestka, jež organizuje kontakty především s Německem prostřednictvím své sesterské galerie v Berlíně, dále Hunt Kastner Artworks s kontakty na americkou výtvarnou scénu či Galerie Vernon, pořádající každoročně mezinárodní výtvarný festival Tina B. a spolupracující hlavně s italskými a francouzskými galeriemi. Na Čínu je orientovaná Galerie Zdeňka Sklenáře a hodnotné výstavní a informační aktivity vyvíjí i nově ustavené Centrum pro současné umění DOX v pražských Holešovicích, jež uskutečňuje velmi tendenční výběrový program. Na Moravě je to v Brně především Moravská galerie a Dům umění města Brna, jež spolu s menšími galeriemi komunikují v širokém dramaturgickém záběru mezinárodně nejživěji s blízkou Bratislavou, Budapeští či Vídní. Ostatní regionální galerie, jež vyvinuly v polistopadové éře se státní podporou hodnotný mezinárodní program, bohužel trpí v poslední době omezením krajských samospráv, které jim redukují rozpočet a ovlivňují hodnotnou dramaturgii. Výjimkou se zdá být jen středočeský GASK (Galerie umění Středočeského kraje), jenž vznikl transformací ze Středočeského muzea v Praze a přesunul své sídlo do Kutné hory, kde s podporou krajské samosprávy usiluje o experimentální program skloubení prezentace sbírek starého umění s náročnými projekty současného umění.

V několika jazykových mutacích se snaží také autorský kolektiv odborného časopisu Umělec a Divus, vydávaný několikrát do roka, spolu s časopisem Flash Art zprostředkovat zahraničnímu zájemci informace o současném českém umění, stejně tak česká mutace grafického časopisu Grapheion. Do zahraničí jsou zasílány i odborný měsíčník Art and Antiques a odborný čtrnáctideník Ateliér. Nelze opomenout ani fakt zahraniční prezentace studentských výstav z našeho vysokého uměleckého školství, jež je stále na rozvíjející se úrovni. Pracovníci studijních oddělení a výzkumných pracovišť AVU, VŠUP v Praze, FaVU v Brně a dalších vysokých uměleckých škol v regionech poskytují svými kontakty a studijním programem garanci nejen pro výměnu studentů ze zahraničí, ale i možnost výstavní spolupráce. Jsou napojeny na mezinárodní studijní programy Erasmus, SCIEX, DAAD, Fullbright Commission, CEEPUS pro střední a východní Evropu, reflektují i možnosti vyplývající z mezivládních smluv či uzavírají vlastní meziškolské dohody o výměně stážistů.

Z mezinárodních akcí vizuálního umění v zahraničí je v Čechách tradičně nejvíce ceněné Bienále současného umění v Benátkách, jehož česká účast je ovšem zatím poněkud neuspokojivě zajišťovaná Národní galerií v Praze, a jednou za 4 roky pořádaná Documenta v německém Kasselu, s nominacemi umělců našimi kurátory. Omezené prostředky však brání českému současnému umění účastnit se plnohodnotně i jiných bienále, počínaje tradičním v Sao Paulo, přes vyspělé asijské země, až po vyspělé státy Evropy, jež se konají s větší či menší popularitou. Pokračuje však účast na Mezinárodním bienále současného umění ve Florencii a na Manifestě ve Španělsku.

Mezinárodní akce v tuzemsku jsou organizovány jak veřejnými, tak i soukromými institucemi. Praha má v současnosti dvě mezinárodní bienále současného umění, jedno Karlínské a jedno ve Veletržním paláci NG v Praze, dnes změněné na trienále, jejichž koncepce je ovšem ve vývoji a zaslouží si postupného zdokonalování. Jejich

spontánním protějškem je už zmíněný mezinárodní festival Tina B., pořádaný každoročně galerií Vernon, vždy na několika místech v Praze. Kromě těchto akcí se pořádají i specializovaná bienále Press Foto v Praze, Bienále kresby v Plzni, Mezinárodní trienále grafiky (Inter-Kontakt-Grafik) v Praze, Bienále plakátu a užité grafiky v Brně, či Mezinárodní sympozium keramiky v Bechyni aj. Snaží se prorazit i nové mezinárodní festivaly videa, nových médií a technologií. Veletrhy, které mají skromnou zahraniční účast, se v ČR konají dva ročně, jednak veletrh umění Art Prague v Mánesu, a v roce 2009 poprvé konaný BAF Brno, který byl ovšem pro rok 2010 zrušen. Koncepce těchto akcí, které navštěvuje i zahraniční publikum, ovšem není dosud dostatečně propracovaná, také proto, že podpora ze zdrojů např. Ministerstva obchodu a průmyslu či Ministerstva pro místní rozvoj je nepatrná, efektivnost akcí je nedostatečně vyhodnocená a publicita si rovněž zaslouží dalšího rozvoje.

Nezanedbatelnou součástí mezinárodní spolupráce jsou soutěžní Ceny pro mladé umělce, v čele s Cenou Jindřicha Chalupeckého, jež je udělována nejschopnějšímu mladému umělci roku mezinárodní porotou, se zahraniční spoluúčastí ji spolupořádá Ministerstvo kultury. Prioritní pozornost je také věnována soutěži Start Point o nejlepší dílo roku v Galerii Bílého jednorožce v Klatovech, i když v poslední době je její význam poněkud snížen správním ekonomickým zásahem Plzeňského kraje. Další ceny jako Cena kritiky v Praze, ARSkontakt v Brně a Cena NG 333 a Skupiny ČEZ v Praze jsou určeny mladým českým umělcům, s výhledem na rozvoj spolupráce se zahraničím.

Perspektiva vývoje mezinárodní spolupráce je podmíněna nejen financemi, ale do značné míry i současným vývojem umění, zaměřeným mezioborově, jemuž se věnují všechny výše uvedené soutěžní Ceny. Stát by měl z těchto soutěží odvodit jednak výši poskytované grantové podpory, jednak poučení pro svůj program navazování nových forem mezinárodní spolupráce. Dá se vypracovat na základě plnění kulturních dohod a prostřednictvím výběrového grantového řízení, dále i aktivní spoluúčastí státu na konkrétních projektech s dlouhodobou vizí. Nanejvýš potřebná je tato spoluúčast pro formulování koncepce zahraniční kulturní politiky MK. MK by mělo také realizovat Program pro prezentaci soudobé výtvarné tvorby v galeriích, muzeích a výstavních síních, schválený v rámci Kulturní politiky už v roce 1999 (úkol č.18), ale bohužel splněný jen jednorázovou zkušební variantou v roce 2008.
V současné době mají nejvyšší tvůrčí potenciál oborové nevládní neziskové organizace živého umění. Stát by se měl proto věnovat především evaluaci a podpoře jejich činnosti, zvláště pak v případě periodických a víceletých projektů.

Nejvýznamnější akce

Bienále a soutěže

- Mezinárodní bienále současného umění v Karlíně, Praha
- Mezinárodní trienále současného umění, NG Praha
- Bienále plakátu a užité grafiky v Brně
- Bienále kresby v Plzni
- Mezinárodní trienále grafiky (Inter-kontakt-Grafik) v Praze
- Mezinárodní bienále a sympozium keramiky v Bechyni
- Press Foto v Praze

Ceny

- Cena Jindřicha Chalupeckého
- Startup
- Cena kritiky
- ARSkontakt
- Cena 333 NG a Skupiny ČEZ

5.6.5. Literatura

Jaroslav Císař, Viktor Debnár

Vývoj a současný stav

Před r. 1989 se fakticky o spontánní mezinárodní spolupráci v oblasti literatury a knižní kultury ze strany českých, resp. československých subjektů příliš hovořit nedalo. Podle oficiální rétoriky se sice podporovala spolupráce socialistických zemí a od konce 50. let se rozšiřovala kulturní výměna s rozvojovými zeměmi, ale prakticky vše probíhalo spíše jen formálně. Faktická spolková činnost byla v této oblasti paralyzována (např. České centrum Mezinárodního PEN klubu po r. 1948 sice nebylo zlikvidováno, ale s výjimkou krátkého období v r. 1968 žádnou svou činnost nevyvíjelo).

Existovaly však výjimky, jako např. Česká sekce Mezinárodního sdružení pro dětskou knihu IBBY, která vznikla již v r. 1964 jako první zástupce socialistických zemí. Nakladatelství Albatros zase patří mezi zakladatele mezinárodního veletrhu v Bologni, který se specializuje na dětskou literaturu a knihy pro mládež.

Na mezinárodní úrovni zajišťovali oficiální československé zastoupení hlavně představitelé ústředních orgánů či institucí, kteří byli (po patřičném prověření) pověřeni zajišťováním mezinárodních styků. Známé jsou např. jejich konfrontace s českými emigranty u národního stánku na Mezinárodním knižním veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem. Nebo naopak podpora našich perzekvovaných literátů západními profesními organizacemi. Rovněž je třeba zmínit, že již r. 1953 došlo k založení nakladatelství Artia, jehož cílem byla propagace knižní kultury v zahraničí; v 60. letech často docházelo ke kooperaci Artie se zahraničními subjekty při vydávání bohatě ilustrovaných, často pohádkových knih nebo výpravných fotografických publikací.

Po r. 1989 nastal rozmach spolkové profesní činnosti i v literární oblasti.

Činnost Českého PEN klubu se podařilo obnovit v létě 1989. Vrcholem mezinárodní činnosti PENu je každoroční světový kongres. Jeho 61. ročník se v r. 1994 uskutečnil v Praze (poprvé zde proběhl v r. 1938) s výjimečnou podporou prezidenta V. Havla i státních institucí a za účasti významných literárních osobností (A. Millera, T. Stopparda ad.). Dnes patří ke stěžejní činnosti Českého PENu také udělování Ceny Karla Čapka, účast na práci Výboru pro vězněné spisovatele a vydávání knih zakazovaných autorů, které probíhá ve spolupráci s organizací Člověk v tísni.

Česká dětská kniha začala vstupovat do mezinárodního povědomí v r. 1958, kdy si na Světové výstavě EXPO 58 v Bruselu odneslo Státní nakladatelství dětské knihy, pozdější Albatros, Grand Prix za kolekci dětských knih. Již roku 1953 ustavil Svaz československých spisovatelů Komisi pro dětskou knihu, ze které vznikl Kruh přátel dětské knihy pro mládež a posléze Společnost přátel knihy pro mládež, jež se r. 1964 vstupem do IBBY přetvořila v Českou sekci IBBY (International Board on Books for Young People). Činnost IBBY pokračuje i po r.1989 prostřednictvím dvou sekcí: Klubu spisovatelů a Klubu ilustrátorů.

Profesní sdružení Obec spisovatelů bylo založeno krátce po listopadu 1989. Ve své činnosti navazuje na Československý svaz spisovatelů, který byl rozpuštěn v r. 1970. Sdružuje i české autory žijící v zahraničí. Mezi jeho aktivity, zaměřené na mezinárodní spolupráci, patří pořádání seminářů pro zahraniční bohemisty (na tento projekt přispívá grantem MK), které napomáhají orientaci přirozených vyslanců naší literatury a kultury z celého světa v dění v ČR a kterých se každoročně účastní zhruba 30 frekventantů.
Profesní organizace překladatelů krásné literatury Obec překladatelů byla založena v r. 1990. Je členem Evropské rady asociací literárních překladatelů (CEATL) a Mezinárodní federace překladatelů (FIT); mezinárodní spolupráce Obce je spíše jednorázová (pozvání zahraničních specialistů na přednášky), řadu individuálních zahraničních kontaktů udržují jednotliví členové Obce. V l. 2007–2008 se Obec podílela i na první srovnávací studii sociálního a ekonomického postavení evropských překladatelů, kterou iniciovala CEATL. Z jejích výsledků mj. vyplynulo, že na rozdíl od řady evropských zemí v ČR neexistuje ucelený systém státní podpory národní literatury v zahraničí a také že ohodnocení práce našich překladatelů v evropském srovnání patří k nejhorším.
Svaz českých knihkupců a nakladatelů (SČKN) byl založen v r. 1879, zlikvidován v r. 1949 a znovu obnoven v r. 1990. Jeho činnost je financována zejména z příspěvků členů; vedle toho získává prostředky z grantů MK a hl. m. Prahy. Potřebám rozvoje činnosti včetně zapojení do mezinárodních profesních struktur slouží především výtěžek z pořádaných veletrhů Svět knihy Praha společností Svět knihy s. r. o. (viz dále), jejímž stoprocentním vlastníkem je SČKN, a také zisk z inzerce časopisu Knižní novinky. Omezené finanční prostředky limitují i zapojení SČKN do mezinárodních projektů. V r. 1997 se SČKN stal členem Mezinárodního sdružení nakladatelů – IPA (později kvůli výši nákladů na příspěvky z IPY vystoupil a kontakty se udržovaly pouze prostřednictvím tajemníka), od roku je 1999 členem Mezinárodní/Evropské knihkupecké federace (IBF/EBF); přidružen k Federaci evropských nakladatelů (FEP) bez nutnosti hradit členský příspěvek.
Z výše nastíněných aktivit českých profesních sdružení vyplývá, že jejich největším problémem je aktivní zapojování do činnosti mezinárodních organizací, které je spojeno s úhradou členských příspěvků a cestovních nákladů. Jejich rozpočty, závislé zpravidla na členských příspěvcích, to neumožňují. ČR již také není jako členský stát EU považována za rozvojový stát, a proto nepodléhá režimu podpory a úlev jako krátce po listopadu 1989. Rovněž v první polovině 90. let uskutečňovaná možnost vysílání zástupců profesních organizací na odborné zahraniční akce prostřednictvím MK a MZV je v současnosti mizivá. Poukazuje se většinou na skutečnost, že se jedná o nevládní organizace. Z tohoto důvodu se nemohou čeští zástupci výrazněji prosazovat v řídících orgánech mezinárodních organizací, příp. výrazněji lobbovat za zájmy ČR. Podobná situace je i při obesílání a přihláškách českých děl, tvůrců a artefaktů, kde se požaduje vložné.

Nástroje podpory
Z praktických důvodů je vhodné rozdělit podporu na prostředky určené na vydávání publikací a literární aktivity.

Vydávání publikací
Rozhodující podporu při vydávání publikací poskytuje MK prostřednictvím výběrových dotačních řízení: Podpora vydávání neperiodických publikací (tematický okruh Podpora vydávání překladové literatury), Podpora periodik a literárních akcí

(řada tematických okruhů: např. festivaly, výstavy, autorská čtení, semináře) a Podpora překladů děl české literatury v zahraničí (v l. 1998–2010 podpořen překlad téměř 400 titulů); ohledně jasnosti a efektivity výběrových kritérií posledně jmenovaného programu proběhla na jaře 2010 diskuze na stránkách Lidových novin mezi členy výběrové komise a zástupci literárních agentur – výběrové řízení je dle názorů některých z žadatelů neprůhledné a nejasné, a tudíž i nepředvídatelné. E. de Bruin poukázal například na fakt, že mnohdy nejsou podpořeny překlady autorů, jejichž výjezdy na zahraniční veletrhy jsou podporovány samotným MK.
Dalším významný zdrojem je program EU Culture, který poskytuje finance na překlad jak jinojazyčných děl do češtiny, tak vice versa. Grantové programy pro překladovou literaturu nabízejí rovněž Nadační fond Obce spisovatelů, Nadace Českého literárního fondu, ale také některé zahraniční subjekty – např. nizozemský Fond pro podporu středo- a východoevropských knižních projektů (Nederlands Fonds voor Midden – en Oosteuropese Boekprojecten, CEEBP), polský Knižní institut (Instytut Książki) či norská NORLA. Omezenou podporu poskytuje i Český PEN klub (viz výše). Dalším zdrojem jsou české pobočky zahraničních kulturních institutů (typicky např. francouzský a rumunský institut) a nadací (např. Japonská nadace s pobočkou v Budapešti a s působností pro ČR), které mnohdy poskytují podporu prostřednictvím speciálních programů určených na podporu překladů.
Podporu lze získat i od subjektů (nadace, fondy ad.), které nejsou primárně zaměřeny na podporu literatury (např. Česko-polské fórum), samosprávy, školských zařízení atd. (v mnoha případech je vydání publikace součástí výstupu širšího projektu).
V neposlední řadě vycházejí knihy českých autorů v zahraničí i zahraniční v ČR bez institucionálních subvencí. Pokud se jedná o publikace, které nejsou výdělečné, je nutno připsat zásluhu na jejich vydání nakladateli, překladateli, editorovi, autorovi ad.

Literární aktivity
Mezinárodní spolupráce v oblasti aktivit je rovněž podporována především MK prostřednictvím výběrového dotačního řízení zahraničního odboru (Podpora kulturních aktivit organizovaných ve spolupráci se zahraničními partnery) a odborem umění a knihoven, který formou veřejných zakázek řeší prezentaci české knižní kultury na zahraničních knižních veletrzích (5–7 akcí ročně); finanční prostředky státu však nepokrývají veškeré náklady těchto prezentací, jejich dofinancování záleží na zájmu nakladatelů o spoluúčast na dané akci znamenající riziko, s nímž úspěšný adept v rámci řízení musí počítat**.**
Svět knihy s. r. o., pořadatel stejnojmenného veletrhu, se od r. 1998 úspěšně zúčastňuje výše zmíněných výběrových řízení MK a za dobu své existence připravil prezentace české literatury a nakladatelství na více než sto zahraničních knižních veletrzích (Bologna, Bratislava, Frankfurt nad Mohanem, Göteborg, Harare, Chicago, Lipsko, Londýn, Los Angeles, Lucembursko, Moskva, New York, Paříž, Varšava, Vídeň, Tchaj-pej). Třetina těchto kolektivních expozic byla uskutečněna zcela bez podpory státu, zbývající účasti byly spolufinancovány MK, hl. m. Praha, Visegrádským fondem, programem EU Culture 2000 a subjekty českého knižního trhu. V mnoha případech pomáhají při realizaci doprovodného programu v dané lokalitě Česká centra či kulturní oddělení velvyslanectví ČR. MK nejen v této souvislosti připravuje propagační tiskoviny v podobě anglicko-českých brožur Česká kniha pro děti a mládež, Nejkrásnější české knihy roku… a v r. 2010 také vydalo česko-anglicko-německou Českou literaturu v překladu (1998–2010). Příležitost být

čestným hostem nejvýznamnějšího světového knižního veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem však dosud ČR nevyužila.

Exportem české kultury jsou pověřena Česká centra, která pořádají především čtení a diskuze s jednotlivými autory; významnou akcí pražské pobočky se postupně stala Noc literatury, pořádaná ve spolupráci s několika partnery. Důležitými činiteli v oblasti importu, exportu a projektů spolupráce jsou fondy (Visegrádský fond, Česko-německý fond budoucnosti, Česko-polské fórum ad.). Na evropské úrovni mohou získat české organizace podporu z již zmiňovaného programu Culture, který poskytuje granty také na tzv. krátko- a dlouhodobé projekty i v oblasti literatury (např. rozsáhlý projekt Literature Across Frontiers, jehož českými účastníky jsou Svět knihy, Agite/FRA a Den poezie).
Importu se věnuje především každoroční veletrh Svět knihy Praha. V případě festivalů se jedná o Festival spisovatelů Praha a Měsíc autorského čtení, řada zahraničních hostů se objevuje na veletrzích a festivalech menších rozměrů a významu, popřípadě na jednorázových akcích (čtení, uvedení knihy apod.). Aktivní jsou též zahraniční instituty, které prezentují své kultury. V případě zahraničních festivalů, veletrhů či dalších akcí (např. turné k nové knize) je řada autorů zvána jako hosté pořadateli příslušné akce.
Specifickou oblast podpory tvoří rezidenční pobyty a stipendia: v této oblasti lze obdržet podporu ze strany MK (tzv. Stipendijní program), rezidenční výzvy pro literáty z ČR pravidelně vypisují Institut umění – Divadelní ústav (IDU) a Pražský literární dům autorů německého jazyka, obě organizace jsou rovněž častými příjemci zahraničních rezidentů (Pražský literární dům z německojazyčné oblasti, IDU na základě svého členství v síti Halma, která sdružuje téměř třicet evropských literárních center; cestovní stipendia vypisuje i Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových; překladatelé mají možnost se ucházet o stipendia u Divadelní a literární agentury (DILIA) a u Obce překladatelů (Tvůrčí stipendium Hany Žantovské); zahraniční bohemisté mohou využít stipendií Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Čeští autoři se také v posledních letech naučili využívat nabídek zahraničních subjektů (např. P. Hůlová, P. Borkovec).
Klíčovou složku v propagaci (a následném exportu) české literatury v zahraničí tvoří literární agentury – Literární agentura Dana Blatná a agentura Pluh, sídlící v Nizozemí. V případě importu nedosahuje význam českých agentur takové míry, neboť možností, jakými lze získat práva na překlad děl zahraničních autorů než jen čistě prostřednictvím agentur, je více.
Kontakt s vývojem v zahraničí zprostředkovávají pravidelně konané kongresy světové literárněvědné bohemistiky (pořádá Ústav pro českou literaturu AV ČR), kongresy pořádané Společností pro vědy a umění či konference organizované Mezinárodním koordinačním výborem zahraničních Čechů – v rámci těchto setkání dostávají slovo i literární témata.

Portál české literatury (www.czechlit.cz), jehož správa přešla v r. 2009 z MK na IDU, je primárně určen k propagaci české literatury v zahraničí prostřednictvím poskytování informací především o žijících a v současné době tvořících literátech a o jejich díle. Slouží jako centrální zdroj pravidelně aktualizovaných informací, určených hlavně pro zahraniční odbornou veřejnost, pořadatele literárních akcí, publicisty, krajany či pro běžné čtenáře a zájemce o českou literaturu; pravidelný kontakt s překladateli, bohemisty a bohemistickými pracovišti je velmi důležitý pro úspěšnou propagaci české literatury a jejích autorů. Cílená informační strategie

portálu poskytuje značné možnosti pro rozšiřování komunikačního a prezentačního prostoru českým autorům, nakladatelům, překladatelům a dalším relevantním subjektům české literární scény a knižního trhu.

Česká knižní kultura dosud nemizí z povědomí mezinárodního odborného i laického publika, dokáže na sebe upozornit – nicméně bez výhledové koncepce a rozpočtového plánu určeného na propagaci české kultury v zahraničí s delší časovou garancí nelze dosáhnout její plné efektivity a potřebné rezonance. Klíčovou roli v koncepci by mělo plnit literární centrum, které by mělo propagaci ve své gesci; obdobné instituce jsou v zahraničí standardem, a to především v případech tzv. malých literatur. Užší kontakt mezi odbory příslušných ministerstev a profesními organizacemi, kterých se propagace knižní kultury ČR dotýká, je rovněž bezpodmínečně nutný.

Nejvýznamnější akce oboru
- veletrhy: zahraničí (Frankfurt nad Mohanem, Bologna), domácí (Svět knihy, Veletrh dětské knihy Liberec)
- festivaly: Měsíc autorského čtení, Festival spisovatelů Praha, KomiksFEST!, Jičín – město pohádky, Noc literatury

Zvláštní kategorii tvoří ocenění, která představují významné vodítko pro zahraniční nakladatele, bohemisty, překladatele či čtenáře: Cena Jaroslava Seiferta, Státní cena za literaturu, Státní cena za překladatelské dílo, Cena Magnesia Litera, Cena Franze Kafky, Drážďanská ceny lyriky, Cena za nejkrásnější české knihy roku, Cena knihovna roku, Zlatá stuha, Cena Josefa Jungmanna.
K zvýšení mezinárodní prestiže hl. m. Prahy rovněž přispěje eventuální získání titulu *UNESCO kreativní město literatury* (konsorcium partnerů pod vedením Českých center, žádost bude podána v r. 2011).

5.6.7. Film
Jana Černík

Vývoj a současný stav
V roce 1948 byl zřízen státní podnik Československý státní film a založeno šest samostatných organizací (Filmové studio Barrandov, Krátký film, Filmové laboratoře, Filmový průmysl, Ústřední půjčovna filmů (ÚPF) a Československý filmexport). V 70. letech byl dále zřízen Československý filmový ústav a z Krátkého filmu bylo vyčleněno samostatné Filmové studio Gottwaldov. Vztah státu a kinematografie byl v tomto období jednoznačně dán centrálním řízením a úplnou kontrolou všech odvětví filmu. Export a import filmů za hranice obstarával Československý filmexport. U zahraničních filmů zajišťovala ÚPF jazykovou úpravu, výrobu kopií a jejich distribuci. Listopad 1989 přinesl s pádem režimu i zhroucení centralizovaného, samofinancujícího se modelu kinematografie a spontánně převládla privatizace. Pověření v oblasti kinematografie „přebralo“ MK. Postupně vznikly nové profesní asociace. V roce 2002 iniciovala Asociace producentů v audiovizi (APA) vznik Českého filmového centra (ČFC), které dostalo za úkol propagovat český film a filmový průmysl v zahraničí. V roce 2003 přešlo pod obecně prospěšnou společnost Česká filmová komora (zřízená APA, UFD a APK). Pod ČFK začala od roku 2004 fungovat i kancelář Czech Film Commission, která poskytuje servis příchozím zahraničním filmovým produkcím a propaguje ČR jako místo k natáčení. Pod ČFK

dále patří i Media Desk, kancelář programu EU Media, který rozděluje finanční prostředky v audiovizuálním sektoru v oblastech vývoje, distribuce a festivalů.

Nástroje podpory mezinárodní spolupráce oboru

Formy mezinárodní spolupráce v oblasti filmu jsou velice různorodé a dají se shrnout do následujících větších okruhů:

- Koprodukce (mezinárodní spolupráce na výrobě filmu, zahrnuje i scénář, herce, techniky, know-how, místa natáčení, financování)
- Prezentace (archivních i nových filmů, filmového průmyslu atd.)
- Distribuce (českých filmů do zahraniční a zahraničních filmů do české distribuce)
- Festivaly (účast českých filmů na mezinárodních festivalech a trzích v zahraničí, účast zahraničních filmů na českých festivalech)
- Vzdělávání, training a setkání (účast českých filmových profesionálů na seminářích, stážích atd. v zahraničí, účast zahraničních filmových profesionálů na seminářích, stážích atd. v ČR)

Koprodukce

Na mezinárodní spolupráci v oblasti českého filmu se podílí různé instituce, programy a festivaly nejen v ČR. Hlavním finančním zdrojem v oblasti produkce, čili i koprodukce je Statní fond na podporu a rozvoj české kinematografie. V roce 2010 vyčlenil poprvé od svého působení 1 mil. eur na minoritní koprodukce (www.mkcr.cz, dále statní fondy). Tento zdroj podporuje také vývoj scénářů, filmových publikací, distribuci filmů, festivaly a technický vývoj kin v ČR. Důležitým zdrojem podpory je program Evropské unie Media a fond Rady Evropy Eurimages (www.coe.int/eurimages). Na aktivity česko-německého charakteru přispívá Česko-německý fond budoucnosti a mezinárodní spolupráci mezi ČR, Slovenskem, Maďarskem a Polskem podporuje Visegrádský fond.

Prezentace

Další zdroje podpory českého filmu jak finančního typu, tak ve věcném plnění pro aktivity v zahraničí, lze získat ze strany jednotlivých Českých center (nebo zastupitelských úřadů po celém světě). Jednou z důležitých aktivit Českého filmového centra (ČFC) je organizace pravidelných, často i putovních přehlídek českých filmů v zahraničí, které vznikají často ve spolupráci s Českými centry nebo se zastupitelskými úřady dané země. Tyto přehlídky vznikají také ve spolupráci se zahraničními partnery (kina, festivaly, nadace atd.). V oblasti prezentace české kinematografii dále působí i Národní filmový archiv (www.nfa.cz).
Cílem Czech Film Commission, která v zahraničí propaguje filmový průmysl přes české řemeslo a lokace, je přilákat zahraniční producentské společnosti do ČR, a tím stimulovat „spolupráci“ formou zakázek nebo koprodukcí.

Distribuce

Na distribuci německých filmů v ČR lze žádat u German Film o grant, který obdrží český distributor (www.german-films.de). Podpora pro filmy ze Skandinávie existuje pod názvem Nordic High Five (www.nordicfilmandtvfund.com). Swiss Film poskytuje granty pro distribuci švýcarských filmů v zahraničí (www.swissfilms.ch).
Pokud je český film vybrán na určité mimoevropské festivalové trhy, lze žádat u Film Sales Support (FSS) o podporu na propagační náklady. FSS je program, který je spravován European Film Promotion za podpory programu Media. ČFC je členem programu již od roku 2002, což umožňuje zástupcům českých filmů požádat o grant

na propagaci konkrétního filmu na daném festivalu (www.efp-online.com). Obecně lze říct, že i zahraniční zastupitelské úřady v ČR přispívají k prezentaci svých národních filmů, např. při premiéře filmu.

Festivaly
Stejně jako v zahraničí, i v ČR si festivaly filmy k prezentaci vybírají samostatně. O nových českých filmech je ale nutné zahraniční festivaly informovat. Důležitou náplní ČFC je tedy také shromažďování a poskytování informací o české kinematografii a filmovém průmyslu od roku 1991. ČFC také poskytuje konzultační servis v oblasti festivalové strategie (např. pro MFF Berlín, MFF Cannes, MFF Toronto, MFF Locarno, MFF San Sebastian, MFF Pusan atd).

Vzdělávání, školení (training) a mezinárodní setkání
ČFC pravidelně pořádá odborné semináře, zaměřené na osvojení dovedností prezentace připravovaného filmového projektu (tzv. pitching workshopy), semináře věnované financování filmu, možnostem mezinárodní koprodukce apod. Při přípravě spolupracuje ČFC s evropskými vzdělávacími programy (EAVE, Strategics), které se danou problematikou zabývají. Na domácí půdě je tradičním partnerem MEDIA Desk a FAMU. Dále pořádá ČFC mezinárodní setkaní producentů nebo se jich účastní v zahraničí, s cílem iniciovat mezinárodní koprodukce do budoucna.
V některých zemích podporují další vzdělávání profesionálů národní filmové instituce (Velká Británie – UK Film Council – iniciativa SkillSet). Řadu prestižních vzdělávacích programů financuje i program MEDIA – jako Ateliers du Cinéma Européen (ACE), European Audiovisual Entrepreneurs (EAVE), Media Business School nebo Cartoon Masters, ty jsou však pro naše profesionály poměrně nákladné. Díky stipendiím MEDIA a MK se v letech 2003–2008 mohlo těchto programů zúčastnit více než 80 českých filmových profesionálů. Stipendia MEDIA byla zrušena kvůli procesním důvodům, ale organizátor každého programu má povinnost vyhradit určitý počet míst jako stipendia pro účastníky z nových členských zemí (kam ČR stále patří). Je proto zásadní zachovat model přidělování stipendií alespoň na národní úrovni, prostřednictvím tzv. Stipendijního programu MK. Důležité je umožnit čerpat stipendia nejen začínajícím nebo mladším profesionálům, ale i těm zkušenějším, neboť některé, zejména producentské kurzy vyžadují pouze účastníky, kteří už za sebou mají nějaké výsledky.
Důležitá je i role národních filmových institucí a ministerstev jako partnerů vzdělávacích programů – ať už jako přímo spoluorganizátora, tak i formou finanční podpory kurzů, které si jako místo konání jednoho ze svých workshopů vyberou ČR. Podpora vlastních vzdělávacích programů umožňuje vytvořit takové programy, které lépe odpovídají podmínkám středo- a východoevropského trhu než ty, které byly vytvořené ve starých členských zemích EU. U nás již takto funguje Ex Oriente Film, nově Anomalia, v Polsku např. program ScripTeast – všechny zároveň s podporou programu MEDIA.
Pokud se mezinárodní workshopy konají na domácí půdě, je možné zajistit účast většího množství domácích profesionálů, a díky tomu, že lektoři vzdělávacích programů jsou často „decision makers“, i zviditelnění na filmové mapě Evropy.
V okolních státech jsou filmové instituce například partnery workshopu SOURCES2 (Maďarsko), MAIA Workshops (Slovensko).

Vzdělávací programy se sídlem v ČR:

MIDPOINT je vzdělávací program se zaměřením na dramaturgii absolventských filmů a debuty studentů filmových škol (www.midpoint-center.eu).
Ex-Oriente Film – vývoj, financování a distribuce autorského dokumentárního filmu z regionu střední a východní Evropy, organizovaný Institutem dokumentárního filmu. (www.dokweb.net/cs/ex-oriente-film).
ANOMALIA – vzdělávání v oboru 3D animace – vývoj, financování, výroba, samotná animace (www.anomalia.eu).
TRANSisTOR – tvorba v oblasti nových médií (www. transistor.ciant.cz).

Činnost Českého filmového centra
Od roku 2002 ČKC zastupuje český film a filmový průmysl formou stánků na nejvýznamnějších filmových trzích v Cannes, Berlině a Clermont-Ferrand. Film Commission se pravidelně účastní veletrhu lokací Locations Trade Show v Santa Monice v USA. ČFC je členem organizace European Film Promotion (www.efp-online.com), která propaguje evropský film ve spolupráci s 32 evropskými filmovými institucemi. Mezi nejviditelnější společné aktivity patří prezentace mladých herců (*Shooting Star* na MFF Berlín), mladých producentů (*Producers on the Move* v Cannes). FC je členem asociace European Film Commission Network (EuFCN), která nyní sdružuje přes 70 kanceláří Film Commission z více jak 20 evropských zemí. ČFC také vydává publikace, které jsou distribuovány na zahraničních festivalech a dalších akcích (katalog a DVD České filmy, brožuru Nové české hrané a animované filmy, Production Guide a filmové mapky lokací, na kterých se natáčely známé filmy). Dále provozuje ČFC dvojjazyčné webové stránky obsahující výše zmíněné informace a databázi českých kontaktů (www.filmcenter.cz, www.filmcommission.cz).

V ČR existuje přes 50 filmových festivalů, pokud nepočítáme filmové přehlídky, které také prezentují české a zahraniční filmy a zvou hosty ze zahraničí. Nejvýznamnější festival je MFF Karlovy Vary – jako jediný festival kategorie A podle FIAPF (www.fiapf.org). Dále patří mezi významné soutěžní festivaly v oblasti dokumentů MFDF Jihlava (www.dokument-festival.cz*),* v oblasti krátkého filmu je to Prague Shorts (www.pragueshorts.com*)*, pro animovaný film existují festivaly dva – Anifest (www.anifest.cz) a Anifilm (www.anifilm.cz), český film reprezentuje Finále Plzeň (www.filmfestfinale.cz), dětské filmy zase MFF Zlín (www.zlinfest.cz*)*.
Kompletní a průběžně aktualizovaný seznam festivalů v ČR s odkazy na ně je k dispozici na stránkách ČFC (www.filmcenter.cz).

Film Commission začala v roce 2009 nabízet tzv. Location Tour – organizované obhlídky lokací. Jsou určené odborné veřejnosti, především producentům, režisérům, scénáristům a lokačním manažerům nejenom ze zahraničí. Díky Location Tour dostanou možnost blíže poznat specifické a často také těžko dostupné lokace v různých regionech ČR.

Nejvýznamnější akce
Pokud předpokládáme, že se v blízké době konečně podaří vytvořit systém dostatečného financování českého filmu a filmového průmyslu, který zajistí dlouhodobou a kontinuální podporu pro vývoj tohoto sektoru, tak se dají v již jmenovaných oblastech pojmenovat následující strategické směry a s ním související akce.

Koprodukce napomáhají českým filmům proniknout za hranice malého českého filmového trhu. Úzce souvisí s celkovou podporou kinematografie – pokud nejsou dostatečně a dlouhodobě zajištěny prostředky ve Státním fondu na podporu a rozvoj české kinematografie, tak jsou možnosti mezinárodní spolupráce formou koprodukce velice omezené. Iniciovat mezinárodní koprodukce lze prostřednictvím mezinárodních setkání producentů včetně prezentace projektů (ČFC), prohlídkami lokací pro zahraniční producenty (Czech Film Commission), zakotvením a zajištěním dostatečné finanční podpory minoritních koprodukcí mezi ostatní programy státního fondu.

V oblasti distribuce je vhodné finančně podporovat zahraniční distributory českých filmů, např. formou příspěvku na titulkování kopií do potřebného jazyka. Toto opatření používají např. skandinávské země nebo Německo.

V oblasti prezentace v zahraničí jde především o budování image „Český film“ .Je vhodné podporovat: putovní přehlídky ČFC, které se konají v Německu, ve Velké Britanii nebo ve Francii a mají za cíl vytvořit alternativní formu distribuce nových českých filmů v zahraničí, přehlídky NFA propagující archivní český film, prezentaci českých herců a producentů v rámci aktivit European Filmpromotion v zahraničí (ČFC), výrobu a distribuci propagačního DVD českých krátkých filmů (ČFC).

Podpora festivalů: MFF Karlovy Vary, Letní filmová škola, MFF Zlín, MF krátkých filmů, MFDF Jihlava Anifest nebo Anifilm a dalších. V ČR chybí aktivní platforma pro český hraný film po vzoru např. Hungarian Film Week (screeningy všech filmů, zvláštní screeningy pro zahraniční hosty atd). Finále Plzeň – Festival českého filmu, který funguje již více jak 20 let, své možnosti v oblasti mezinárodní spolupráce využívá jen částečně i přesto, že ČFC na Finále Plzeň pořádá již 10 let prezentaci připravovaných hraných a animovaných filmů. Na MFDF Jihlava se během 10 let stal důležitou součástí festivalu funkční trh, který každý rok láká zahraniční filmové profesionály z oblasti dokumentárního filmu.

Podpora prezentace české kinematografie na nejdůležitějších festivalech a trzích v zahraničí (ČFC): MFF Berlin, MFF Cannes, MFKF Clermont-Ferrand. Czech Film Commission prezentuje ČR jako vhodnou filmovou destinaci na největším světovém lokačním trhu v Santa Monice v USA.

Pro oblast vzdělávání, trainingu a setkání platí obecně, že těchto aktivit není nikdy dostatek. V oblasti filmu slouží vzdělávání zejména k poznávání nových technologických postupů a k důležitému přesunu know-how. Současný český film tyto znalosti v oblasti vývoje scénářů, dramaturgie a marketingu postrádá. Důležité jsou vzdělávací programy jako MIDPOINT, Ex-Oriente a Anomalia. Dále by se měla podporovat účast českých filmových profesionálů na zahraničních vzdělávacích programech a zahraničních stážích: ScripTeast, EAVE, ACE atd. Velkým přínosem je finanční spoluúčast při pořádání workshopů a setkání v ČR – SOUCES, ACE.

5.6.8. Oborová statistika

Statistiku kultury z pověření MK má na starosti příspěvková organizace MK Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. V rámci oborových statistik jsou

sledována i některá data týkající se zahraničního působení českých kulturních organizací (v případě oblasti hudby i hostování zahraničních souborů a umělců v ČR).
Bohužel vypovídací hodnota, především kvůli nízkému počtu sledovaných jednotek, není příliš přesvědčivá a někdy je i poněkud zavádějící, díky procentnímu srovnání v pětiletých cyklech.
V oblasti Divadla statistika uvádí, že v roce 2009 se sice celkový počet představení divadel v ČR o něco zvýšil (o 10 % oproti roku 2005), ale došlo k mírnému poklesu počtu našich divadelních představení v zahraničí. Nicméně je nutné dodat, že v roce 2008 to byl v pětiletém srovnání ještě propad o 21 %, v roce 2009 již jen 7%, nicméně to je dáno počtem zahraničních představení výchozího roku srovnání (v r. 2004: 1272, v r. 2005: 1128), protože skutečný počet zahraničních představení až tak odlišný není (v r. 2009: 1050, v r. 2008: 1004). V případě opery jde v r. 2009 o 50% pokles, v případě tance o pokles 60 %, naopak stoupl počet zahraničních představení muzikálů, baletu a kategorie dalších. Úspěšnými ve vývozu svých představení jsou především neziskové organizace (oproti roku 2005 nárůst o 50 %), na rozdíl od soukromých subjektů (pokles o 24 %) a veřejnoprávních subjektů (pokles o 20 %).
V oblasti Hudební soubory, která sleduje pouze 29 hudebních souborů v r. 2009 a 32 souborů v r.2008, zaznamenal počet koncertů v zahraničí v r. 2009 nárůst o 2 %, v r. 2008 pokles o 27 %, nicméně počet koncertů se v letech 2008 a 2009 výrazně nelišil (v r. 2008: 410, v r.2009: 403 koncertů). Tato situace je opět dána počtem zahraničních koncertů ve výchozím roku srovnání. Naopak byl zaznamenám nárůst počtu hostujících uměleckých těles a umělců-sólistů: v r. 2009 348 těles a 1356 sólistů, v r. 2008 337 těles a 1339 sólistů (v r. 2004: 180 těles a 1313 sólistů, v r.2005: 160 těles a 994 sólistů).
V oblasti Výstavní činnost v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury činí počet sledovaných jednotek 310 a jediným údajem, který je relevantní pro oblast mezinárodní spolupráce, je počet účastníků rezidenčních pobytů, který kontinuálně roste. V r.2009 to bylo 155, v r. 2008 145 účastníků oproti 59, resp. 41 v letech 2004 a 2005).

5.7. Mezinárodní spolupráce a mobilita jako součást evropské kulturní agendy

Pavla Petrová

Ještě než se v kuloárech orgánů Evropské unie začalo hovořit o významu a důležitosti mezinárodní kulturní spolupráce, systematicky se této oblasti již věnovala Rada Evropy. *Evropská kulturní úmluva Rady Evropy*[1], která byla podepsána v listopadu 1954 v Paříži a k dnešnímu dni k ní přistoupilo 48 zemí, hovoří vůbec poprvé o významu kulturní spolupráce. Publikace, která byla vydána Radou Evropy s příznačným názvem *„40 let kulturní spolupráce v Radě Evropy 1954–1994“,*[2] shrnuje hlavní vývojové tendence v oblasti kulturní spolupráce v Evropě, klíčové dokumenty a obecné principy vzešlé ze 40leté spolupráce v kontextu Rady Evropy. EU se začala zabývat mezinárodní kulturní spoluprací intenzivněji v souvislosti s přípravou vize evropské kulturní politiky, s nástupem nového tisíciletí. Nejprve se tato

[1] *Evropská kulturní úmluva*, 1954, Rada Evropy, http://www.radaevropy.cz
[2] *40 let kulturní spolupráce v Radě Evropy/ 40 Years of Cultural co-operation at the council of Europe 1954–1994*), Rada Evropy, http://www.coe.int/t/e/cultural_co-operation/commun/40cceng.asp#P334_77975

oblast nazývala mezinárodní kulturní spolupráce, později (viz dále v textu) se začal více používat termín mobilita, který samozřejmě v sobě obsahuje všechny aspekty mezinárodní kulturní spolupráce.
V roce 2001 Evropský parlament přijal *Rezoluci o kulturní spolupráci v Evropské unii*[3]. Rezoluce obsahovala mimo jiné apel na Evropskou komisi ke zřízení Evropské observatoře pro monitorování kulturní spolupráce. Schválení Rezoluce předcházelo vypracování zprávy Evropského parlamentu *The Unity of Diversities: Cultural cooperation in the European Union/ Jednota rozmanitostí: Kulturní spolupráce v EU*[4], která zmapovalo danou oblast v EU a stala se jedním z důležitých podkladů pro rezoluci.
V roce 2002 byla zveřejněna studie *Study on the Mobility and Free Movement of People and Products in the Cultural Sector/ Studie o mobilitě a volném pohybu osob a výrobků v kulturní oblasti)* Oliviera Audéouda.[5] V roce 2003 byla pro Evropskou komisi zpracována sítí EFAH (nynější Culture Action Europe) a společností Interarts *Zpráva o stavu kulturní spolupráce v Evropě/ Report on the State of Cultural Cooperation in Europe*[6]**.** Zpráva ukázala, že mezivládní kulturní spolupráce je nedílnou součástí velmi složitých vztahů mezi evropskými státy a téměř vždy je nástrojem propagandy a sebeprezentace jednotlivých států.
V roce 2006 k nim přibyla studie *Dynamics Causes and Consequences of Transborder Mobility in the European Arts and Culture* (*Dynamičnost, příčiny a důsledky přeshraniční mobility v evropském umění a kultuře*)[7], kterou připravila výzkumná organizace ERICarts pro LabforCulture. Práce byla výsledkem pilotního projektu z let 2005–2006 a jejím hlavním cílem bylo vytvořit teoretickou základnu, která by pomohla porozumět podstatě, příčinám a důsledkům mobility umělců a duševních hodnot (intellectual assets) obsažených v uměleckých dílech. Mobilita myšlenek neprobíhá pouze v „hlavách“ mobilních umělců, ale také prostřednictvím mezinárodních produkcí a šířením uměleckých děl a služeb kulturních průmyslů a má významný dopad na společnost. Projekt se zaměřoval také na tzv. novou mobilitu mezi zeměmi bývalé východní a západní Evropy.
Další studie *Evropská kulturní spolupráce: Definice a součásti koncepčního rámce/ European Cultural Co-operation: Definition and Elements of a Conceptual Framework*[8] z roku 2006 připravená společností ERICarts jako příspěvek k projektu „Gateway to Cultural Co-operation“, který byl podpořen Evropskou komisí, vyjasňuje definici evropské kulturní spolupráce a pokouší se pro ni vystavit koncepční rámec.

---

[3] *Rezoluce o kulturní spolupráci v EU/ Resolution on cultural Co-operation in the European Union*, 2001, Evropský parlament, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2002/ce072/ce07220020321en01420146.pdf
[4] *The Unity of Diversities: Cultural Cooperation in the European Union,* http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2001-0281+0+DOC+PDF+V0//EN&language=EN
[5] *Study on the Mobility and Free Movement of People and Products in the Cultural Sector* / Olivier Audéoud. European Commission, 2002, http://ec.europa.eu/culture/pdf/doc913_en.pdf
[6] *Report on the State of Cultural Cooperation in Europe/ Zpráva o stavu kulturní spolupráce v Evropě*, 2003 , EFAH a Interarts, http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc938_en.htm
[7] *Dynamics, Causes and Consequences of the Transborder Mobility in the European Arts and Culture.* ERICarts, 2006, www.labforculture.org/en/resources-for-research/contents/research-in-focus/dynamics,-causes-and-consequences-of-transborder-mobility-in-the-european-arts-and-culture
[8] Evropská kulturní spolupráce: Definice a součásti koncepčního rámce/ European Cultural Co-operation: Definition and Elements of a Conceptual Framework, 2006, společnost ERICarts http://www.labforculture.org/en/resources-for-research/contents/research-in-focus/european-cultural-cooperation/european-cultural-co-operation-in-the-g2cc-lab-environment-portal-definition-and-elements-of-a-conceptual-framework

Zahraniční kulturní politikou členských zemí EU se zabývá též studie *A Cultural Component as an Integral Part of the EU´s Foreign Policy?/ Kultura jako nedílná součást zahraniční politiky EU?,*[9] která zkoumá, do jaké míry vlády 25 členských států EU podporují integraci kultury do zahraniční politiky EU a vnějších vztahů se třetími zeměmi a jakou roli v tom hraje EU.

V roce 2006 byla rovněž zpracována studie *Study on Impediments to Mobility in the EU Live Performance Sector and on Possible Solutions* (*Studie o překážkách mobility uměleckých produkcí v EU a jejich možných řešeních*),[10] která byla součástí projektu *Mobile.Home*. Závěrečná zpráva studie byla zveřejněna v roce 2007. Obsahuje pohled na úspěchy a překážky bránící mobilitě umění a umělců v rámci Evropy.
V České republice byly rozhovory vedeny s Divadlem Archa, Tancem Praha a s Pražskou komorní filharmonií.
V roce 2007 byla na zakázku Evropské komise vypracována studie proveditelnosti informačních systémů, které podporují přeshraniční mobilitu umělců a zajišťují informace o všech důležitých aspektech mobility v kulturní oblasti, *Information Systems to Support the Mobility of Artists and Other Professsionals in the Cultural Sector* (*Informační systémy podporující mobilitu umělců a dalších profesionálů v kulturní oblasti*).[11] Mezi jejími doporučeními je mimo jiné ustavení pracovních skupin, které by pomohly prosadit tzv. znalostní centra kulturní mobility/Cultural Mobility Knowledge Centres (CMKC) jako klíčových informačních bodů a na úrovni členských zemí, Evropské komise a představitelů kulturních organizací využít zkušenosti získané pilotním projektem *Practics*, tj. především zkušenosti z existence tzv. kontaktních míst pro kulturní mobilitu/Cultural Mobility Contact Points, CMCP (viz dále) a zajistit, aby informace o mobilitě byly prioritou v příštím programu Culture (od roku 2014).
V roce 2008 vznikla pro Evropskou komisi další studie týkající se mobility v kulturní oblasti, a to studie *Mobility Matters*: *Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Other Cultural Professionals* (*Na mobilitě záleží*: *Programy a systémy podpory umělců a dalších kulturních profesionálů*).[12]Cílem studie bylo získat přehled o stávajících programech mobility (jejich zaměření, druzích podpory a příjemcích), o různých aspektech mobility a jejích hlavních překážkách v praxi. Ve studii jsou zpřehledněny různé trendy a prostředí mobility, nástroje podpory mobility pro kulturní profesionály, dopady a efektivita existujících programů. Jako hlavní nedostatek byla shledána nedostupnost informací a dat o mobilitě umělců a dalších profesionálů, a to včetně statistických měření. V jednotlivých zemích existují značné disproporce ve sledovaných datech, a proto nemohlo dojít ani k obecnému srovnání. Do studie byla zapojena i Česká republika.

---

[9] *A Cultural Component as an Integral Part of the EU´s Foreign Policy?/ Kultura jako nedílná součást zahraniční politiky EU?*, 2006, Boekmanstichting, LabforCulture a Evropská kulturní nadace http://www.labforculture.org/en/resources-for-research/contents/research-in-focus/a-cultural-component-as-an-integral-part-of-the-eu-s-foreign-policy

[10] *Study on Impediments to Mobility in the EU Live Performance Sector and on Possible Solutions* / Richard Poláček. Performing Arts Employers Associations League Europe (Pearle), January 2007, www.institutumeni.cz/res/data/004/000552.pdf

[11] *Information Systems to Support the Mobility of Artists and Other Professionals in the Culture Field*. DG Education and Culture of the European Commission, March 2009, http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/cultural_mobility_final_report.pdf (Executive Summary, http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/cultural_mobility_executive_summary.pdf)

[12] *Mobility Matters: Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals*. ERICarts, October 2008, www.mobility-matters.eu

V roce 2010 byla dokončena zatím poslední studie *Study on the Mapping and Evaluating of Existing Platforms (Websites) within the Cultural Sector Aimed at Stimulating Debate and Cross-border Exchange of Matters Concerning European Culture/ Studie mapující a hodnotící stávající platformy /webové stránky/ v rámci kulturního sektoru, zaměřená na podporu diskuze a přeshraniční výměny informací týkající se evropské kultury.*[13] Výsledkem studie byl vznik on-line databáze „CultureMap“. Databáze mapuje stávající platformy (webové stránky) v rámci oblasti kultury, které se zabývají nebo které přispívají k debatě a přeshraniční výměně. Mezi českými platformami jsou uvedené portály IDU, včetně např. portálu www.czechmusic.org.

Strategie Evropské komise – pracovní plány pro kulturu
Mobilita umělců a dalších pracovníků v oblasti kultury byla jedním z pěti hlavních principů *Work Plan for Culture 2008–2010/ Pracovního plánu pro kulturu na roky 2008–2010,*[14] který byl schválen Evropskou radou v roce 2008 a který vycházel z historicky první evropské kulturní strategie pro oblast kultury.[15] Mobilita umělců a kulturních pracovníků spolu s mobilitou uměleckých děl a kulturních produktů jsou také dvěma ze tří hlavních cílů evropského programu Culture na období 2007–2013.[16]

Tento pracovní plán pro kulturu zavedl nový pojem rozhodování, tzv. otevřenou metodu koordinace (Open Method of Coordination, OMK).[17] Evropská komise zvolila v rámci OMK dva nástroje:

- pracovní skupiny pro oficiální představitele členských zemí
- kulturní platformy pro občanskou společnost.

Pracovní skupina OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury (dále jen pracovní skupina OMK pro mobilitu) byla jednou ze čtyř OMK skupin, do kterých byly příslušnými národními ministerstvy nominováni zástupci jednotlivých členských zemí. Vedle této pracovní skupiny se mobility týkala rovněž pracovní skupina OMK pro mobilitu sbírek.
Pracovní skupina OMK pro mobilitu pracovala v období od roku 2008 do června 2010 a měla za úkol zmapovat existující aktivity, příklady dobré praxe a navrhnout doporučení jak pro Evropskou komisi, tak pro členské státy EU.
Skupina byla sestavena ze zástupců celkem 22 členských zemí a rozdělena do 4 podskupin: 1) Zprostředkovatelé (Intermediaries), 2) Podpůrné programy a systémy (Support Programmes and Schemes), 3) Měření mobility (Measuring Mobility) a 4) Odstraňování překážek (Removing Obstacles).

---

[13] Study on the Mapping and Evaluating of Existing Platforms (Websites) within the Cultural Sector Aimed at Stimulating Debate and Cross-border Exchange of Matters Concerning European Culture, http://kb.empirica.biz/kb_culturemap/search.do
[14] *Work Plan for Culture 2008–2010*, www.institutumeni.cz – kulturní politika (k dispozici i v českém překladu)
[15] Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World (*Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě),* 2007, www.institutumeni.cz – kulturní politika (k dispozici i v českém překladu); dokument je doplněn doprovodným materiálem Evropské komise *Inventory of Community Actions in the Field of Culture* (*Přehled programů Společenství v kulturní oblasti*).
[16] Viz www.programculture.cz
[17] Více na http://europa.eu/scadplus/glossary/open_method_coordination_en.htm

Pilotní projekty v oblasti mobility
Evropská komise se rozhodla získat a ověřit nové postupy při podpoře mobility také prostřednictvím pilotních projektů.
Na podzim 2007 Evropský parlament odsouhlasil vyhlášení první pilotní výzvy na projekty v oblasti mobility s rozpočtem 1,25 mil. eur. Tato výzva byla zaměřena na iniciování inovativních projektů v oblasti mobility. V této výzvě uspěly celkem čtyři projekty z třiatřiceti přihlášených – projekty SPACE (český partner projektu Institut umění – Divadelní ústav), e-mobility (český partner CIANT Praha), Practics a Changing Room. Projekty zahájily svoji činnost v prosinci 2008 a jejich trvání je u některých do konce roku 2010, u jiných až do konce roku 2011.
Z pohledu EK je zvlášť užitečným projekt Practics – See mobile see practical[18] – tříletý projekt s ukončení v listopadu 2011. Projekt má odzkoušet v praxi tzv. kontaktní místa pro kulturní mobilitu (Cultural Mobility Contact Points, CMCP), a to ve čtyřech zemích (Belgie, Španělsko, Velká Británie – Wales a Nizozemí). Ve spolupráci s tímto projektem Evropská komise zahájila přípravu v současné terminologii nazývaných Infopointů – viz doporučení v návrhu nového pracovního plánu pro kulturu. Tyto Infopointy nebo též CMCP by měly podporovat mobilitu mezi zeměmi EU a napomoci překonat existující překážky bránící mobilitě. CMCP by měla být prvními místy, na která je možné se obrátit a získat potřebné informace i administrativní pomoc.

Druhá pilotní výzva pro mobilitu s rozpočtem 1,5 mil. eur byla vyhlášena v březnu 2009. Záměrem této výzvy bylo posílit a podpořit již existující programy mobilit a zahraničních pobytů umělců prostřednictvím propracovanější spolupráce a zvýšením počtu zúčastněných umělců z různých členských států EU a vytvořit nové programy pro zahraniční pobyty umělců. Uspělo celkem 9 evropských projektů: MUSXchange, HALMA, Territoires Convergents (český partner projektu Centrum pro středoevropskou architekturu), Compagnonnage artistique à travers l'Europe, ART-FARES, Re-tooling residency: International Conference on Artistic Residencies followed by exchange programme for emerging Professional (český partner FUTURA, o. s.), Bridge between European Cultural Centres, House for Open Mobility Exchange a projekt Rendez-vous (český partner 4 dny v pohybu, o. s.).
Začátek projektů byl stanoven na prosinec 2009 a všechny projekty budou ukončeny v průběhu roku 2011.

Pracovní skupina OMK, platformy i pilotní projekty pro mobilitu z první výzvy předložily EK do konce června 2010 svá doporučení na změny ve stávajícím systému, a to především s ohledem na připravovaný nový pracovní plán pro kulturu na období 2011–2014 a jako příspěvek k veřejné konzultaci o budoucnosti Programu EU Culture od roku 2014.
Jejich doporučení se vesměs shodovala, ať už v důležitosti informačních toků, větší škále programů pro umělce i kulturní pracovníky či ve zmírnění překážek bránících mobilitě v oblasti kultury (vízové otázky, sociální pojištění, daně).

Paralelně s pracovní skupinou pro mobilitu v období 2008–2010 pracovala též pracovní skupina pro mobilitu sbírek**.** Tato skupina měla napomoci odstraňování překážek v oblasti mobility sbírek. Diskutovala otázky jako je mezinárodní spolupráce a reciprocita, potřeba snížení nákladů spojených se zápůjčkami, požadavky „due

[18] www.practics.org

diligence“ a další. Její práce se zúčastnilo 25 členských zemí. Také ona předložila svá doporučení EK v červnu 2010.

Další vývoj na straně EU

EK většinu doporučení, týkajících se mobility umělců a dalších kulturních pracovníků a mobility sbírek, zapracovala do návrhu implementace nového pracovního plánu pro kulturu 2011–2014, který má být schválen do konce roku 2010.
Návrh obsahuje zachování nástroje „otevřené metody koordinace“, včetně práce expertních skupin pro mobilitu. V příštím období chce hlouběji rozpracovat téma programů podporujících mobilitu, chce se zaměřit na podporu rezidenčních center jako důležitého článku mezinárodní kulturní spolupráce. Evropská komise ve spolupráci s experty chce v roce 2011 dopracovat informační standardy Infopointů pro mobilitu. Také chce zjednodušit administrativní procesy v oblasti mobility umělců, včetně oblasti víz, daní a sociálního pojištění. Ve spolupráci s relevantními pilotními projekty pro mobilitu z první a druhé výzvy a se zástupci ESSnet chce zlepšit sledování statistických dat k mobilitě. Chce rovněž pokračovat v tématu mobility sbírek a kulturních statků obecně. Ve spolupráci s experty mají být vypracovány příručky, včetně příkladů dobré praxe a návodů postupu jak v oblasti mobility sbírek, tak v oblasti zamezení nelegálního obchodu s kulturními statky.

5.8. Závěr

Mezinárodní spolupráce v ČR se po roce 1989 a v souvislosti se vstupem do EU stala přirozenou součástí uměleckého života v ČR. Zahrnuje velké množství aktivit, probíhá velmi živelně na všech úrovních a jsou do ní zapojeni všichni aktéři, nehledě na právní subjektivitu organizací (ministerstva a jejich příspěvkové organizace, neziskové organizace i jednotlivci).
Nicméně systém a opatření podpory z veřejných i soukromých zdrojů významně aktivity v oblasti mezinárodní spolupráce ovlivňují, ať už jde o kvantitu či kvalitu mezinárodních aktivit, a podílejí se na vytváření celkového obrazu úrovně umění v ČR i jeho konkurenceschopnosti v globálním měřítku.
V této souvislosti je nutné konstatovat, že současný stav veřejné podpory mezinárodní spolupráce v ČR vykazuje jisté známky nekoordinovanosti a nevyváženosti. Ministerstvem kultury plánované zpracování zahraniční kulturní politiky je nezbytné především pro přijetí strategických opatření pro posílení propagace a prezentace českého umění v zahraničí. Export českého umění v posledních letech zaznamenává, především v porovnání s jinými evropskými zeměmi, viditelný pokles, což je dáno především finanční náročností, ale také nedostatečnou institucionální základnou. České umění tak ztrácí konkurenceschopnost a „role kultury v politice vnějších vztahů a prosazování hospodářských zájmů v zahraničí“[19] tak zůstává nevyužita.
Je nutné především optimalizovat spolupráci a koordinaci aktivit zvláště ministerstev kultury a zahraničních věcí (ale i dalších) včetně aktivit jejich příspěvkových organizací.
Pro propagaci a prezentaci českého umění v zahraničí hraje klíčovou roli příspěvková organizace MZV Česká centra, která však vedle nedostatečné výše svého rozpočtu čelí i problémům koordinace aktivit jednotlivých poboček, nahodilosti

[19] viz Státní kulturní politika (2009–2014)

při výběru podporovaných aktivit i nejasností celkové koncepce (např. existence Českého centra Praha se zdá být, vzhledem k poslání celé instituce, sporná). Dle názoru mnohých odborníků by se činnost Českých center měla soustředit pouze na kulturu a je otázkou, zda by tato instituce neměla spadat pod gesci ministerstva kultury. Nezbytná je však i provázanost příspěvkových organizací i dalších ministerstev, jmenovitě organizací CzechTrade, CzechInvest i CzechTourism. Role ministerstva průmyslu a obchodu se zdá být, především v souvislosti s vnímáním umění jako součásti kulturních a kreativních průmyslů, rovněž nevyužitá (např. v oblasti podpory českých subjektů na zahraničních veletrzích). Proto by se do zpracování zahraniční kulturní politiky mělo vedle ministerstva kultury, zahraničních věcí a průmyslu a obchodu zapojit i ministerstvo pro místní rozvoj a ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
Nedostatečnou koordinací a nevyvážeností podpory jednotlivých uměleckých oblastí se vyznačuje i systém podpory v rámci samotného ministerstva kultury. Jako př. lze uvést dosavadní praxi podpory prezentace českého umění na prestižních mezinárodních akcích, kdy je účast v některých případech podporována věcnými odbory, v některých případech odborem zahraničním, někdy je podpora poskytována na základě dotačních řízení, někdy mimo tento rámec.
Ze srovnání jednotlivých uměleckých oborů lze vyvodit, že největší podporu (množství financí i aktivit) v oblasti zahraniční prezentace má oblast filmu. Oblast divadla a částečně tance je do určité míry podporována aktivitami příspěvkové organizace Institutu umění – Divadelního ústavu, který rovněž na zakázku MK řeší i dílčí propagační aktivity dalších oborů (např. správa portálu české literatury či zajištění české účasti na mezinárodním hudebním veletrhu MIDEM). Pokud jde o systematičnost podpory, tak je na tom nejhůře oblast výtvarného umění.

Pro rozvoj mezinárodní spolupráce jsou důležité také možnosti zahraničních výjezdů a zahraničního působení českých umělců a manažerů. MK sice splnilo jeden z úkolů Koncepce účinnější odpory umění spočívající v založení tzv. stipendijního programu, nicméně po prvním roce vyhlášení, kdy měl program přiměřený rozpočet, došlo vzápětí k jeho výraznému poklesu a pro některé obory nebyl program vůbec vyhlášen. Je také nanejvýš žádoucí, aby MK vytvořilo doplňující nástroj podporující individuální výjezdy, tzv. program krátkodobé mobility, který je též jedním z úkolů Koncepce účinnější podpory. Tento program by měl umožnit navázání kontaktů a spolupráce a na rozdíl od stipendijního programu (který je určen pro dlouhodobé pobyty) by nevyžadoval příliš velký rozpočet. O jeho potřebnosti svědčí i skutečnost, že krátkodobé výjezdy českých manažerů a umělců nejsou v současné době v ČR nijak podporovány (s výjimkou velmi omezených možností např. Českého hudebního či literárního fondu). Významnou roli pro rozvoj meznárodní spolupráce hrají i programy rezidenčních pobytů.

Pro zlepšení stavu mezinárodní spolupráce v ČR jsou tedy stále aktuální úkoly Koncepce účinnější podpory umění. Kromě již zmiňovaných témat se dále jedná o optimalizaci a posílení dotačního řízení zahraničního odboru MK s tím, že je nutná koordinace s dalšími možnostmi podpory mezinárodní spolupráce v ostatních dotačních řízeních MK, dalších ministerstev i prostřednictvím dalších fondů a programů. Pro navazování kontaktů a spolupráce je důležitá i podpora účasti národních sekcí na práci mezinárodních nevládních organizací v oblasti umění. I zde panuje nevyváženost pro jednotlivé umělecké obory i úrovně (např. v dotačním řízení pro neprofesionální umění je možné žádat o podporu účasti na akcích pořádaných

mezinárodními nevládními organizacemi, profesionální umění tuto možnost zatím nemá).

Kromě zahraniční kulturní politiky by bylo žádoucí vytvořit celkovou strategii, která by řešila i oblast dovozu, tedy prezentace zahraničních akcí v ČR a podporu společných projektů mezinárodní spolupráce. Je již dokázané, že kulturní akce typu festivalů, veletrhů, ale i reprezentativních výstav přinášejí multiplikační efekty.[20] Jako příklad lze uvést závěr studie ekonomického dopadu festivalu Prague Fringe 2010,[21] ve které se uvádí, že dotace jediného veřejného podporovatele festivalu – pražského magistrátu – ve výši 400 tis. Kč představovala investici, která přinesla 3,9 mil. Kč ve formě výdajů návštěvníků festivalu. V poslední době jsme si již bohužel zvykli na to, že se zajímavé výstavy neodehrávají v ČR, ale naopak Češi na ně jezdí do Vídně, Berlína, Budapešti či Paříže. A i v ostatních oborech se příliš nedaří přitáhnout zahraniční, ale někdy ani domácí publikum. Kromě zavedených mezinárodních akcí typu Pražského jara či filmového festivalu Karlovy Vary, tvoří výjimku poměrně častá vystoupení zahraničích hudebních skupin a zpěváků populární hudby.

K průběžnému hodnocení stavu mezinárodní spolupráce v oblasti umění by přispělo také lepší monitorování a statistiky. V Koncepci účinější podpory je navrženo v souvislosti s prezentací českého umění v zahraničí vypracování každoroční zprávy. Taková zpráva by se neměla omezovat pouze na tento segment mezinárodní spolupráce, ale měla by obsahovat celou škálu aktivit, a to nejen na úrovni MK (mimo jiné by bylo např. prospěšné sledovat i podporu mezinárodních aktivit v oblasti kultury prostřednictvím strukturálních fondů). Mimochodem strukturální fondy by mohly být v budoucím období strategicky využity např. i na podporu zahraniční prezentace.

Na závěr nezbývá než zmínit i možnost a potřebnost větší provázanosti aktivit v oblasti mezinárodní spolupráce nejen na úrovni ČR, ale také na úrovni středoevropského regionu, kde se jako nejvhodnější platforma nabízí visegrádská skupina. Jako příklad společného postupu při prezentaci může sloužit spolupráce severských zemí v podobě konkrétních akcí (aktuálně např. společná prezentace severských zemí na festivalu scénických umění CINARS 2010 v Montrealu) či v podobě strategických programů (např. tzv. Partnerství severní dimenze pro kulturu, které bylo založeno v květu 2010 a jehož cílem je vytvoření platformy pro sítě, projekty a ostatní kulturní a kreativní aktivity[22]).

---

[20] *Multiplikační efekty kulturních a kreativní odvětví v ČR*, Ing. MgA Tereza Raabová, Ph.D, 2010, studie zpracovaná v rámci projektu Institutu umění – Divadelního ústavu Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR

[21] *Prague Fringe Festival 2010: studie ekonomického dopadu*, Ing. MgA. Tereza Raabová, Ph.D, 2010.

[22] http://www.norden.org/; http://www.norden.org/en/nordic-council-of-ministers/council-of-ministers/nordic-council-of-minsters-for-culture-mr-k/the-northern-dimension-partnership-on-culture-ndpc

5.9. Literatura a prameny

Grantový systém hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění na léta 2010–2015*. MHMP, Praha, 2010*
Kompendium kulturních politik a trendů v Evropě.
http://www.culturalpolicies.net/web/index.php
Koncepce kulturní politiky hl. města Prahy*. Magistrát HMP, Praha, 2010*
Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*. Ministerstvo kultury ČR, Praha, 2006*
Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2009–2014*. Ministerstvo kultury ČR, Praha, 2008*
Podkladová studie ke státní kulturní politice na léta 2009–2014. Filozofická fakulta UK, katedra teorie kultury ve spolupráci s Ministerstvem kultury, Praha, 2008
Statistika kultury*. Národní a poradenské středisko pro kulturu, Praha*
Státní kulturní politika České republiky na období 2009–2014*. Ministerstvo kultury ČR, Praha, 2008*
Výroční zprávy MK ČR. *Ministerstvo kultury ČR, Praha*
Výroční zprávy Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu MHMP*. Praha*
Zprávy o zahraniční politice ČR, *Ministerstvo zahraničních věcí, Praha*
Webové stránky a strategické dokumenty ministerstev a jejich příspěvkových organizací (Ministerstvo kultury, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo pro místní rozvoj, Česká centra, CzechTourism, CzechTrade, CzechInvest, Institut umění – Divadelní ústav atd.).
Webové stránky a dokumenty mezinárodních organizací a sítí (UNESCO, Culture Action Europe atd.)
Webové stránky a výroční zprávy nadací, fondů a dalších programů a organizací (Česko-německý fond budoucnosti, Visegrádský fond, …)
Webové stránky a dokumenty zahraničních kulturních center a velvyslanectví v ČR
Prague Fringe Festival 2010: studie ekonomického dopadu, Ing. MgA. Tereza Raabová, Ph.D, 2010.
Multiplikační efekty kulturních a kreativní odvětví v ČR, Ing. MgA Tereza Raabová, Ph.D, 2010
Jiří Sulženko: *Evropské kulturní sítě,* Katedra produkce DAMU, Praha 2005.
Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů, UNESCO, 2005.
Pracovní plán pro kulturu 2008–2010, Evropská komise, Brusel
Sdělení o evropském programu v globalizovaném světě, Evropská komise, Brusel, 2007
Evropská kulturní úmluva, 1954, Rada Evropy
*40 let kulturní spolupráce v Radě Evropy/ 40 Years of Cultural co-operation at the council of Europe 1954–1994***)**, Rada Evropy
Rezoluce o kulturní spolupráci v EU/ Resolution on cultural Co-operation in the European Union, 2001, Evropský parlament
Study on the Mobility and Free Movement of People and Products in the Cultural Secto, Olivier Audéoud.
European Commission, 2002,
Report on the State of Cultural Cooperation in Europe/ Zpráva o stavu kulturní spolupráce v Evropě, EFAH a Interarts, 2003
Information Systems to Support the Mobility of Artists and Other Professionals in the Culture Field. DG Education and Culture of the European Commission, March 2009

Mobility Matters: Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals. ERICarts, October 2008,

Příloha č. 2

Překážky mobility sbírek v České republice

PhDr. Magda Němcová, členka OMK pracovní skupiny pro mobilitu sbírek
při Evropské komisi

Obsah:

1. Úvod – Mobilita sbírek jako nezbytná podmínka výstavních a vědeckých projektů na národní i mezinárodní úrovni v 21. století. Doporučení Expertní pracovní skupiny OMK pro mobilitu sbírek se zvláštním přihlédnutím k otázce nástrojů ke snižování nákladů na mobilitu sbírek, především systému státní záruky a sdílené odpovědnosti

2. Mobilita českých muzejních sbírek na národní a mezinárodní úrovni. Současný stav, informovanost, zdroje, mobilita odborných pracovníků, využití nástrojů na snižování nákladů na národní a mezinárodní úrovni

3. Závěr – doporučení pro Ministerstvo kultury ČR a česká muzea vyplývající z analytické studie Expertní pracovní skupiny OMK pro mobilitu sbírek

Mobilita sbírek jako nezbytná podmínka výstavních a vědeckých projektů na národní i mezinárodní úrovni v 21. století

Mobilita sbírkových předmětů se stala realitou muzejní a výstavní praxe na národní i mezinárodní úrovni. Málokterý výstavní projekt by byl uskutečnitelný bez více či méně rozsáhlých výpůjček exponátů z řady partnerských institucí, veřejných i soukromých sbírek. V poslední době se do popředí výrazně dostává i význam spolupráce mezi jednotlivými institucemi při organizování výstavních projektů, což vyplývá z velmi vysokých a neustále vzrůstajících nákladů na jejich uspořádání. Spolupracující instituce tak mohou spojit své zdroje a mají větší šanci získat některé z grantů, které jsou především na evropské úrovni často podmíněny spoluprací několika partnerů. Co je však nesmírně důležité, partnerské instituce mohou díky sdílení toho nejcennějšího, co mají – tedy svých sbírkových fondů a vědomostí a zkušeností svých pracovníků – obohatit, zhodnotit a představit v novém kontextu své sbírky a navíc je zpřístupnit mnohem širšímu okruhu veřejnosti. V důsledku zvyšujícího se významu spolupráce mezi organizátory výstav se jedním z klíčových podmínek podpory mobility sbírek stala mobilita muzejních pracovníků. Partneři, kteří spolu budou sdílet i nemalá rizika, včetně finančních, si musí navzájem důvěřovat, avšak nikoli slepě. Zkrátka řečeno, velký výstavní projekt je vždy týmová práce, která není možná bez vzájemné důvěry mezi pracovníky partnerských institucí. Vzájemnou důvěru lze vybudovat pouze důkladným, a tedy dlouhodobým seznámením se sbírkovým fondem, prioritami a cíli, metodami práce a bezpečnostními podmínkami partnerské instituce. Podmínkou spolupráce je také sdílení obdobných principů, vědeckých, etických i právních, komunikovatelných pomocí obecně přijatých nástrojů (jako jsou vzorové výpůjční smlouvy, protokoly o stavu díla či protokolu o bezpečnostních a klimatických podmínkách výstavních prostor).

V době vzrůstajících cen na trhu s uměleckými předměty, nedostupností některých unikátních předmětů na trhu vůbec a zároveň škrty ve veřejné sféře vzrůstá důležitost mobility sbírek nejen pro krátkodobé, ale i dlouhodobé výstavní projekty. Touto formou lze např. doplnit dlouhodobé expozice díly, která jsou pro dané

muzeum nedostupná finančně nebo se pro svou unikátnost nevyskytují na trhu vůbec či naopak představit v partnerské instituci předměty z depozitáře, pro které nemá určité muzeum uplatnění ve vlastních výstavních prostorách či dokonce klíčové soubory děl z vlastních stálých expozic v době rekonstrukce muzea, jak je dobře známo z příkladu Rijksmusea v Amsterdamu. Skutečně sofistikovanou formou mohou být společné projekty založené na rovnocenném partnerství, spojování v důsledku historického vývoje rozdělených děl, představování vlastních sbírek v novém kontextu apod.

Aspekty vědecké, vzdělávací či role mobility sbírek při vytváření identit jsou dobře známy. Otázkám podpory mobility muzejních sbírek a odstranění překážek spolupráce mezi muzei byla intenzivně věnována pozornost i na evropské úrovni. *Expertní pracovní skupina OMK (Open Method of Coordination) pro mobilitu sbírek*, ustanovená roku 2008, navazovala ve své práci na doporučení, zprávy a akční plány vzešlé z mezinárodních seminářů a konferencí, které se konaly od roku 2000. Výchozím bodem pro práci expertní skupiny bylo *Sdělení o evropské agendě pro kulturu v globalizujícím se světě (Communication on a European Agenda for Culture in Globalizing World)* z roku 2007, respektive *Pracovní plán pro kulturu na období let 2008–2010,* který vychází z výše uvedeného dokumentu. Prioritami, které stanovila Rada Evropy (Výbor pro kulturní otázky – Cultural Affairs Committee / CAC), bylo zlepšení podmínek pro mobilitu umělců a profesionálních pracovníků v oblasti kultury a podpora přístupu ke kultuře, především prostřednictvím podpory kulturního dědictví, mnohojazyčnosti, digitalizace, kulturní turistiky, součinností se vzděláváním, zejména uměleckým, a prostřednictvím větší mobility sbírek (http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc399_en.htm). Na práci expertní skupiny pro mobilitu sbírek se v letech 2008–2010 podíleli odborníci z 25 členských zemí. Skupina pracovala v pěti podskupinách, které se zaměřily na analýzu následujícími pěti prioritních témat:

1. Státní záruka a sdílená odpovědnost
2. Imunita proti zabavení (kulturního statku zapůjčeného na výstavu)
3. Dlouhodobé zápůjčky
4. Prevence krádeží a nezákonného obchodování (s kulturními statky)
5. Mobilita odborných muzejních pracovníků / Výměna odborných poznatků a zkušeností

Na základě analýzy jednotlivých témat připravila expertní skupina soubor hlavních doporučení, směřovaných na Evropskou komisi, členské státy a muzea. Závěrečná *Zpráva a doporučení výboru pro otázky kultury týkající se zlepšení podmínek pro podporu mobility sbírek (Final Report and Recommendations to the Cultural Affairs Committee on Improving the Means of Encreasing the Mobility of Collections)* byla předložena Výboru pro otázky kultury v červnu 2010.
Celý dokument, jehož některým aspektům se budeme věnovat podrobněji, je v originálním anglickém znění přístupný na portálech Europeana (http://www.europeana.eu/portal/) a Lending for Europe in the 21st Century (www.lending-for-europe.eu). Český překlad, který je již dokončen, bude v dohledné době zpřístupněn na webových stránkách Metodického centra pro muzea výtvarného umění Národní galerie v Praze (http://www.mc-galerie.cz).

Expertní skupina navrhla některé mechanismy pro podporu mobilitu sbírek. Ty zahrnují mj. dlouhodobé výpůjčky, výměnu odborníků a využití principu sdílené odpovědnosti.

Expertní skupina také porovnávala a vyhodnotila osvědčené postupy (best practices), které doporučuje šířit a průběžně aktualizovat především prostřednictvím internetu. (Užitečný je již zmíněný portál www.lending-for-europe.eu či www.ne-mo.org).

Pracovní skupina se také zaměřila na identifikaci vazeb s ostatními oblastmi kultury v rámci kulturní politiky EU a jejich využití. Doporučila modelové postupy při zápůjčkách kulturních statků, včetně modelových výpůjčních smluv, protokolu o stavu díla (Condition Report) a protokolu o bezpečnostních a klimatických podmínkách výstavních prostor (Facility Report). Dokumenty jsou dostupné na výše uvedených internetových portálech.

Dle doporučení expertní komise by hlavním principem, kterým by se měly řídit všechny aspekty, které se týkají mobility sbírek a péče o sbírky, měl být princip tzv. *due dilligence.* Tento termín, používaný v anglosaském právu, lze přeložit jako „náležitá péče“ V praxi se jedná o uplatňování nejvyšších možných standardů právních i etických. V případě výpůjček kulturních statků se jedná o celou škálu aspektů od výzkumu provenience a předcházení nezákonného pohybu kulturních statků až po zajištění bezpečnosti zapůjčovaných předmětů během jejich přepravy a vystavení. První aspekt zahrnuje mj. i problematiku majetku obětí holocaustu a může se týkat kulturních statků, které byly do muzejních sbírek převedeny nějakou formou znárodnění či zestátnění, především v bývalém tzv. východním bloku.

Dle doporučení expertní skupiny lze mobilitu sbírek podpořit prostřednictvím programů na *snižování nákladů* na výpůjčky kulturních statků. Jde zejména o efektivní využívaní systému státní záruky a principu sdílené odpovědnosti, které výrazně šetří nemalé prostředky obvykle investované do komerčního pojištění.

Mobilita sbírek má potenciál jako sociální faktor – je hybnou silou ekonomiky, turismu, významným nástrojem vzdělávání.

Expertní skupina doporučila podpořit mobilitu sbírek, respektive výměnu poznatků a zkušeností prostřednictvím využívání projektů celoživotního vzdělávání a dalších programů na podporu vědecko-výzkumné práce a mobilitu odborných pracovníků.

Expertní skupina rovněž zdůraznila význam podpory mobility odborných pracovníků a výměny poznatků a zkušeností pro rozvoj partnerství a spolupráce, včetně budování povědomí o standardech pro výpůjčky a zápůjčky kulturních statků mezi muzejními pracovníky.

Expertní skupina považuje vědecké zpracování sbírek a efektivní využívání poznatků za klíčové faktory pro zvyšování kvality projektů mobility sbírek.

Soustředila bych se podrobněji na otázku *snižování nákladů* na výpůjčky kulturních statků, především využívaní systému státní záruky a principu sdílené odpovědnosti, které výrazně šetří náklady na komerční pojištění, tedy ty náklady, které tvoří

nemalou položku v rozpočtu výstavy. Navíc se jedná o prostředky, které jsou de facto investovány do komerční sféry. Takto ušetřené prostředky lze mnohem efektivněji investovat do zlepšování bezpečnostních a klimatických podmínek výstavních a depozitárních prostor organizátora výstavy, a tak nejen zlepšit péči o vlastní sbírkový fond, ale zároveň podpořit mobilitu sbírek, neboť vysoká úroveň zabezpečení výstavních a depozitárních prostor je jedním z klíčových faktorů, podle kterých se potencionální půjčitelé rozhodují, zda ten který výstavní projekt podpoří zápůjčkou ze svých sbírek, či nikoli.

Státní zárukou rozumíme takový mechanismus, kdy komerční pojištění zapůjčených děl je nahrazeno závazkem státu (vlády, ministerstva financí, ministerstva kultury) uhradit případnou škodu, vzniklou na zapůjčeném předmětu v souvislosti s výstavou, ze státního rozpočtu. Efektivnost státní záruky se projevuje v překvapivě malém riziku tohoto systému, jak dokazuje minimálním množství škodních událostí. V letech 2003–2008 bylo ve členských zemích uděleno 5 605 státních záruk, přičemž vzniklo pouze 7 škodních událostí v celkové výši 79 981 eur. Ve Velké Británii, která je ve využívání systému státní záruky „premiantem“, nebyl v průběhu posledních tří let uplatněn nárok na odškodnění prostřednictvím státní záruky ani v jednom případě. Tyto skutečnosti jednoznačně vyplývají jak z vysoké úrovně zabezpečení výstavních prostor a jejich zázemí, tak z vysoké profesionality muzejních pracovníků. Udělení státní záruky určitému výstavnímu projektu bývá většinou i potvrzením jeho vědeckého a kulturního významu. Udělení státní záruky je obvykle podmíněno ze strany státní správy ověřením bezpečnostních a klimatických podmínek objektu, kde se má výstava konat. Díky tomu je udělení státní záruky i určitým indikátorem o kvalitním zabezpečení výstavních a depozitárních prostor a profesionalitě organizátora výstavy. Většina členských zemí má zaveden systém státní záruky, některé z členských zemí systém státní záruky zavedly v průběhu práce odborné skupiny. Expertní skupina zavedení systému státní záruky doporučuje jako efektivní prostředek na snižování nákladů. Expertní skupina doporučila poskytování státní záruky tzv. „z hřebíku na hřebík“, tedy na dobu transportu zapůjčovaného předmětu od půjčitele k vypůjčiteli tam i zpět, pobyt předmětu u vypůjčitele, a omezit možné výluky na co nejmenší míru. Systémy státních záruk se poněkud liší co se týče rozsahu, výluk, mechanismu atp., některé systémy lze kombinovat s komerčním připojištěním apod. Expertní skupina zpracovala srovnávací přehled všech existujících systémů, který je dostupný na výše uvedených internetových portálech Europeana a Lending for Europe. *Expertní skupina doporučila muzeím, které půjčují své sbírkové předměty na výstavní projekty, aby se vynasnažila přijmout 100% nabízenou státní záruku, pochopitelně pro zevrubném prostudování podmínek a zvážení rizik. Komerční pojišťování zápůjček, při kterém se vybraná pojišťovna dělí s půjčitelem o zisk, není považováno za etické.*

V České republice byl zaveden systém státní záruky zákonem č. 203/ 2006 Sb., o některých typech podpory kultury. Českému systému státní záruky, jeho výhodám a nevýhodám se budeme věnovat podrobněji v oddílu zaměřeném na analýzu překážek mobility sbírek v České republice.

Expertní skupina se také zabývala principem *sdílené odpovědnosti (Shared Liability)*, který spočívá v tom, že se partneři dohodnou na vzájemném rozdělení odpovědnosti vyplývající z potencionálních rizik spojených se zapůjčováním sbírkových předmětů. V praxi se princip sdílené odpovědnosti většinou realizuje formou pojištění, které

kryje pouze nejrizikovější činnosti spojené se zapůjčováním kulturních statků, což bývá obvykle transport. Partnerská muzea se také mohou dohodnout, že nebudou trvat na pojištění svých zápůjček proti všem rizikům. Nutným předpokladem pro zapůjčování sbírkových předmětů na principu sdílené odpovědnosti je vzájemná důvěra partnerských institucí, která může pramenit pouze ze vzájemné znalosti a poskytování srovnatelných bezpečnostních, klimatických a dalších parametrů. Obě partnerské strany také musejí vycházet z premisy o nenahraditelnosti muzejních sbírek a jejich vynětí z obchodní činnosti („extra commercium“). Netřeba znovu zdůrazňovat význam mobility odborných muzejních pracovníků pro budování vzájemné důvěry.

Princip sdílené odpovědnosti se stal běžnou součástí muzejní praxe na národní úrovni, např. zápůjčky mezi členy francouzského Réunion des Musées Nationaux jsou pojišťovány pouze na transport. Obdobná praxe panuje i v České republice, kde především členové Rady muzeí a galerií České republiky běžně pojišťují své vzájemné zápůjčky pouze na transport. Tato praxe, která u nás vykrystalizovala jako jakési „zvykové právo“, vyplývá ze vzájemné znalosti prostředí, ať již klimatických a bezpečnostních podmínek partnerských institucí, tak i práce kolegů v těchto institucích, a shodného přístupu. Na *mezinárodní úrovni* není praxe sdílené odpovědnosti příliš rozšířena, ačkoli by mohla pomoci tam, kde není zaveden systém státní záruky a především pak pro *dlouhodobé zápůjčky,* které ve většině případů nelze opatřit státní zárukou. V každém případě lze k uplatnění sdílené odpovědnosti přistoupit pouze na základě dobré znalosti partnerské instituce a pečlivém zvážení všech rizik. Mezinárodní spolupráci v oblasti sdílené odpovědnosti rozvíjí maďarská a rumunská muzea, nejpropracovanější systém sdílené odpovědnosti na mezinárodní úrovni je mezi Nizozemím a Belgií (Vlámským společenstvím). V rámci podskupiny pro dlouhodobé zápůjčky při Expertní skupině OMK pro mobilitu sbírek vznikla i jakási platforma, pomocí které ta muzea, která mají o projekty dlouhodobých zápůjček na mezinárodních zápůjček na mezinárodní úrovni zájem, mohou vyhledávat své potencionální partnery (Viz portál Lending for Europe).

V souvislosti s otázkou pojišťování sbírkových předmětů a sdílené odpovědnosti vyvstává otázka *pojistných hodnot,* které by také do určité míry měly odrážet principy sdílené odpovědnosti a extra commercium. Tedy, ač odvozeny z hodnot tržních, neměly by být stanovovány v maximální či nadhodnocené výši, ale v rozumném, nikoli podhodnoceném (!) rozpětí tzv. „odsouhlasené hodnoty“ (agreed value).

Požadování tzv. výstavních či zápůjčních poplatků (loan fee, exhibition fee), fakticky nájemného, je jednoznačně považováno za nežádoucí překážku mobility sbírek. Naproti tomu nejsou žádné námitky proti rozumnému administrativnímu poplatku (administration fee) či uhrazení nákladů nezbytných pro realizaci zápůjčky (restaurování, paspartování atp.).

Dalším z účinných administrativních nástrojů na podporu mobility sbírek je tzv. *Imunita proti zabavení* (u nás známa někdy jako „doložka nezabavitelnosti“). V principu se jedná o právní záruku, že kulturní statek zapůjčený na výstavu bude navrácen půjčiteli bez ohledu na to, vznese-li někdo v zemi, kam je tento kulturní statek zapůjčen na výstavu, nárok pod jakoukoli záminkou (restituce, odškodění apod.) Ještě tvrdší formou imunity proti zabavení je imunita proti jurisdikci, což znamená nejen záruku návratu zapůjčeného předmětu půjčiteli, ale i garanci, že

soudy v zemi, kam byl předmět kulturní hodnoty zapůjčen, se nebudou domnělými nároky na jeho vrácení vůbec zabývat. Naopak „měkčí“ a právně méně účinnou formou záruky o navrácení kulturního statku je tzv. „písemné prohlášení o bezpečném a včasném návratu (kulturního statku zapůjčeného na výstavu)“, známého pod anglickým názvem jako „letter of comfort“. Tento tzv. „letter of comfort“ je založen na mezinárodním právu, které upravuje pohyb statků kulturní hodnoty. Legislativy jednotlivých zemí se v oblasti imunity proti zabavení dosti liší, což vyplývá z rozdílností jednotlivých právních systémů.
Muzea z některých zemí, především zemí bývalého východního bloku a z nich pak v prvé řadě Rusko, zapůjčení svých sbírkových předmětů nekompromisně podmiňují udělením imunity proti zabavení.
České právo imunitu proti zabavení nezná. Ministerstvo kultury může dle svého rozhodnutí vystavit pro zapůjčovaný předmět tzv. „letter of comfort“.

Mobilita muzejních sbírek V České republice

Mobilita sbírek je principem, který muzea v České republice hojně využívají a pracují s ním běžně na národní i mezinárodní úrovni. Oblast mezinárodní spolupráce je však poněkud disproporční, především co se týká zapojení velkých, středních a malých muzeí do tohoto procesu, a rovněž pokud jde o „tok“ kulturních statků zapůjčovaných z českých muzeí do zahraničí a ze zahraničních institucí do českých muzeí. Je třeba podotknout, že v druhé ze zmiňovaných oblastí se situace pomalu, ale jistě mění k lepšímu a česká muzea se z významného poskytovatele četných zápůjček na mezinárodní výstavní projekty pomalu ale jistě mění na hrdé organizátory velkých výstav.
Na *národní úrovni* spolu v oblasti mobility sbírek česká muzea čile spolupracují, a to jak v oblasti krátkodobých zápůjček na tematické výstavní projekty, tak i dlouhodobých zápůjček do svých stálých expozic, jakož i při organizování společných putovních výstav. Je zde také, pochopitelně v závislosti na velikosti a specializaci konkrétních muzejních sbírek, poměrně vyrovnaný poměr mezi úlohou jednotlivých muzeí v roli půčitele a vypůjčitele. Obecně lze říci, že není žádná „národní“ (státní příspěvková) instituce či krajská galerie a muzeum, které by se na tomto procesu intenzívně nepodílely. Do čilého ruchu „muzejní mobility se zapojují v určité míře i městská muzea (mezi které nepočítám Galerii hlavního města Prahy a Muzeum hlavního města Prahy, které se rozsahem a významem svých sbírek řadí k nejdůležitějším „hráčům“ na tomto poli). Spolupráce zejména krajských galerií při organizování tematických a retrospektivních putovních výstav (např. „Folklorismy v českém výtvarném umění“, „Exotismy v českém výtvarném umění“ a řada dalších) je příkladná. Principy sdílené odpovědnosti jsou takřka všeobecně rozšířené a uplatňované. Obvyklé je pojišťování zápůjček pouze na transport, stanovování pojistných hodnot na principu „agreed value“, sdílení kurýrních doprovodů, případně i upuštění od požadavku na kurýrní doprovod apod. Tyto skutečnosti jsou podmíněny vzájemnou znalostí prostředí jednotlivých muzeí a galerií i sdílením obdobných názorů na úlohu muzeí a kultury obecně. Nemalou úlohu nepochybně hraje i skutečnost, že velká část české muzejní obce se zná doslova osobně. V důsledku této takřka „rodinné atmosféry“ vyplývá i ne zcela důsledné vyžadování standardních písemných podkladů jako jsou Facility Reports výstavních prostor či podávání nebo měnění žádostí o zápůjčku doslova na poslední chvíli před zahájením výstavy (neboť co by naši milí kolegové pro nás neudělali, však my příště uděláme totéž pro ně).

Oblastí, kterou česká muzea využívají v omezené míře, jsou dlouhodobé zápůjčky celých vybraných výstavních celků, např. při příležitosti rekonstrukce muzea (kde za ideální příklad ze zahraničí mohou sloužit výstavní projekty realizované v souvislosti s rekonstrukcí Rijksmusea v Amsterdamu) či zapůjčování tematických celků z depozitářů apod., i když uplatnění těchto principů by určitě přispělo k zatraktivnění muzeí pro veřejnost.
Mobilita *muzejních pracovníků* na národní úrovni je relativně intenzivní, ačkoli v podstatě bez systematického organizačního zaštítění. Do značné míry závisí, jako nemalý díl ostatní muzejní práce, na osobním nasazení jednotlivých pracovníků. Důležitou formou této mobility je podílení se na výstavních projektech partnerských galerií kurátorsky. Významnější platformu pro setkávání odborných muzejních pracovníků (kurátorů a lektorů), výměnu a formování názorů a standard jsou Rada galerií a muzeí České republiky a Asociace muzeí České republiky. Účast na aktivitách, organizovaných výše uvedenými profesními organizacemi, je však, bohužel, negativně ovlivňována fundamentálním faktorem, který působí na mobilitu sbírek a odborníků obecně, a tím jsou limitované finanční prostředky. Některé regionální galerie si nemohly dovolit vyslat své zaměstnance ani na odborné semináře pořádané v České republice, přestože sami zaměstnanci měli o účast velký zájem a ani vedení muzea nepovažovalo účast svých pracovníků za nepřínosné. Ještě větší „rezervy“ a poměrně malá informovanost panují v oblasti zapojení českých muzejníků do mobility odborných pracovníků v mezinárodním rozměru. Mnozí vedoucí pracovníci si ani důležitost mobility odborných pracovníků neuvědomují. Byla jsem svědkem situace, kdy kurátorce v jednom z regionálních muzeí byla zamítnuta krátká zahraniční pracovní cesta se slovy „musí pracovat, ne jezdit na výlet“.

Na mezinárodní úrovni působí česká muzea jak v roli *půjčitele*, tak *vypůjčitele*. Podíváme se nejprve podrobněji na postavení českých muzeí v těchto dvou oblastech a poté na zapojení českých muzejních odborníků do mezinárodní spolupráce.

Česká muzea jako půjčitel
Bohatství českých muzejních fondů je hojně využíváno organizátory výstav v zahraničí. Týká se to opět především velkých muzeí, i když zdaleka nejen jich. Méně potěšitelné je, že zahraniční organizátoři jeví často zájem o „vybraná“ známá díla evropských starých mistrů a mezinárodní klasické moderny. Např. zájem o stěžejní malby z tzv. francouzské sbírky Národní galerie v Praze, jako např. Picassův *Autoportrét* z roku 1907, je takový, že by tato díla mohla být teoreticky trvale „na cestách“ a ani tak by nebyl uspokojen zájem všech zájemců o zápůjčku těchto děl. Je v zájmu české kulturní veřejnosti, aby bohatství českých muzeí bylo představeno i mezinárodní veřejnosti ve větší šíři. Velice účinným způsobem, jak podpořit rozšíření povědomí o skutečném bohatství českých sbírek u české i mezinárodní veřejnosti, a tímto způsobem rovněž podpořit mobilitu českých sbírek na národní a mezinárodní úrovni, je *digitalizace muzejních sbírek*. Tento proces je pochopitelně náročný nejen finančně, ale klade i nové nároky na muzejní pracovníky a jejich metody práce. Jako kvalitní příklad digitalizace muzejní sbírky můžeme uvést projekt bývalého Českého muzea výtvarných umění (dnešní GASK). Nákladná digitalizace je však pouze prvním krokem. Velmi důležité je také vytvořit prostor pro šíření informací tak, aby digitalizované sbírky byly snadno přístupné pro domácí i zahraniční odborníky i širší veřejnost. Ideálním se jeví již zmíněná evropská digitální knihovna Europeana. Pro

muzea speciálně uzpůsobeným nástrojem, kterým lze digitalizovaná data o svých sbírkách zveřejnit na portálu Europeana, je projekt ATHENA, jehož národním koordinátorem na národní úrovni pro Českou republiku je pracoviště Národního muzea. Bohužel tyto informace nejsou mezi muzejní obcí dostatečně rozšířené, jak jsem se mohla opakovaně přesvědčit. Přitom digitalizace je skutečně klíčovým předpokladem pro rozšíření spolupráce a mobility sbírek na národní i mezinárodní úrovni. *Velká muzea* mohou díky digitalizaci zapojit do procesu mobility sbírek dosud méně známé či depozitární předměty. *Střední a malá muzea* mohou tímto způsobem zveřejnit mnohdy neznámé bohatství a najít tak případné partnery pro společné projekty na národní i mezinárodní úrovní. Znovu bych v této souvislosti zdůraznila otázku *metodickou*, konkrétně zapojení do funkčních sítí (viz již zmiňovaná Europeana, Lending for Europe, ale také portál muzeí www.ne-mo.org). Podmínkou digitalizace je adekvátní *finanční* podpora ze strany Ministerstva kultury i jednotlivých zřizovatelů. Digitalizace by měla být chápána jako priorita a předpoklad nového přístupu práce se sbírkami, která mj. může výrazně přispět k podpoře jejich mobility muzejních sbírek.

V případě, že české muzeum žádost o zápůjčku svých sbírkových předmětů od zahraničního organizátora výstavy obdrží, měl by následovat standardní proces, jehož realizace v sobě fakticky odráží náhled na celou škálu otázek – odborných, etických i právních. Tohoto procesu se účastní celý tým odborných pracovníků muzea, kurátoři, kteří posoudí smysluplnost a přínosnost účasti na projektu z hlediska vědeckého a odborného, restaurátoři, kteří rozhodnou, zda je vůbec možné sbírkový předmět vystavit riziku transportu a když, tak za jakých podmínek, registraři, kteří musí zajistit zápůjčku po administrativní stránce (výpůjční smlouva, pojištění, transport) a většinou koordinují komunikaci mezi oběma stranami, instalační četa, která připraví předmět k balení; na celém procesu se často podílí i další pracovníci (depozitárníci, fotografové). Obecně řečeno, velká muzea, která disponují dostatečným zázemím svých odborných pracovníků, nemají problémy se zajištěním tohoto procesu dle zvyklostí, které odpovídají mezinárodním standardům. Menší a střední muzea, která takovýmto zázemím logicky nemohou disponovat ve stejné míře jako velká muzea, často v takovém případě potřebují teoretickou oporu, někdy i praktickou pomoc (např. restaurátorský posudek a na jeho základě vypracování tzv. Condition Report). Tento problém se netýká jen českých muzeí. Jak bylo konstatováno na plénu Expertní skupiny OMK pro mobilitu sbírek, na mezinárodní úrovni nemají s mobilitou sbírek problémy velká muzea, zejména členové tzv. Bizot Group (z českých muzeí je členem Bizot Group Národní galerie v Praze), ale střední a malá muzea, jímž by programy na podporu mobility sbírek měly posloužit především. V případě, že odborní pracovníci shledají účast na výstavním projektu v zahraničí smysluplnou a přínosnou a také restaurátorský posudek vyznívá ve prospěch zápůjčky, nastává nutnost administrativního zpracování. Uplatnění principu *due dilligence* by nemělo být omezeno jenom na posouzení bezpečnostních a klimatických podmínek výstavních prostor žadatele o výpůjčku, obsažené v tzv. Facility Report, ale velká pozornost by měla být věnována i zkoumání provenience předmětu. Přestože Česká republika patří mezi postkomunistickými zeměmi k „premiantům“ co se týče navracení majetku obětem holocaustu a restitucí znárodněného majetku, je v českých sbírkách stále dosti předmětů, zejména kulturních statků zabavených na základě Benešových dekretů, při jejichž zapůjčování do zahraničí by měla být muzea velice obezřetná – minimálně trvat na vystavení *záruky proti zabavení* na zapůjčovaný předmět či tento předmět raději vůbec

nepůjčovat. Medializovaný případ obrazu Velké vápenky ze Státního zámku Valtice či dočasné zadržení obrazů ze sbírky Vladimíra Železného, zapůjčených na výstavu českého kubismu v Salcburku, by měly být pro všechny dostatečnou výstrahou. I v případě, že je záruka proti zabavení vystavena, je nutno pečlivě prostudovat její podmínky. Je také nutno mít na zřeteli, že imunita platí pouze pro zemi, která ji udělila, tudíž např. byla-li imunita proti zabavení vystavena francouzskými úřady, vztahuje se pouze na území Francie a nikoli již na transport přes německé území. V takovém případě je lépe dopravit předmět do Francie nikoli na kamionu, ale letecky. Naproti tomu přijetí *státní záruky* namísto komerčního pojištění, pakliže ho žadatel nabízí, lze určitě doporučit. Jednotlivé národní legislativy v této oblasti jsou většinou nejen přeloženy do angličtiny, ale i přístupny na webu. Jako užitečné vodítko pro posouzení konkrétního systému státní záruky může posloužit srovnávací analýza, kterou vypracovala podskupina zaměřená na problematiku státní záruky v rámci Expertní skupiny OMK pro mobilitu sbírek, která je přístupná on-line na portálu Europeana. Navíc žadatel obvykle připojuje k žádosti o výpůjčku podrobné informace o tom, jak „jeho“ systém státní záruky funguje. Pojistná hodnota zapůjčeného předmětu, jak již bylo řečeno, by se měla odvíjet od aktuální tržní hodnoty, ale měla by zohlednit princip extra commercium formou „agreed value“. O přistoupení na principy *sdílené odpovědnosti* v případě zápůjček do zahraničí lze uvažovat pouze v případě partnera, prověřeného dlouhodobější spoluprací. Požadavky na uhrazení nezbytných nákladů spojených s výpůjčkou, jako je restaurování, patří k běžným podmínkám výpůjčky. Naproti tomu muzeum, a to i to, které se zatím mobility sbírek účastní spíše jako půjčitel než jako vypůjčitel, by mělo odolat prvoplánově lákavé představě o vylepšení vlastního rozpočtu účtováním exhibition fee. V případě výběru *komerční pojišťovny* a *dopravce* má dle všeobecných zvyklostí půjčitel (majitel předmětu) právo pojišťovnu i dopravce určit, může se však dohodnout s vypůjčitelem na využití služeb jeho partnerských firem a touto formou kolegiálně přispět ke snížení nákladů vypůjčitele, ovšem klíčovým kritériem by vždy měla být kvalita poskytovaných služeb a pojištění. Půjčiteli se naopak nedoporučuje přistoupit na podpis výpůjční smlouvy, připravené zahraničním vypůjčitelem už proto, že tato se neřídí českým právem a případné projednávání sporu u zahraničního soudu by mohlo představovat velkou finanční zátěž. Vzorovou smlouvu dle českého práva mohou muzejní pracovníci nalézt v Příručce muzejníkově (Žalman a kol. Praha 2006), kterou vydalo Ministerstvo kultury České republiky.
Účinnou podporou pro menší a střední muzea by bylo zpřístupnění vzorových dokumentů a informací on-line, nejlépe na portálu některého z metodických center. Ideálním by bylo i zřízení určité *diskusní platformy* s tímto informačním centrem spojeným. Toto řešení by však vyžadovalo finanční podporu ze strany Ministerstva kultury. Obecně velké instituce by měly menším muzeím poskytovat podporu metodickou i praktickou (např. formou sdílených kurýrních doprovodů, restaurátorský dohled).
Z osobní zkušenosti bych doporučila, aby se muzea pokud možno nezříkala svého práva na kurýrní doprovod zapůjčovaného předmětu. Jednak kurýrní doprovod má skutečně praktický význam pro bezpečný transport, instalaci a deinstalaci předmětu, jednak je fakticky formou mobility odborných pracovníků, která jinak není v českém muzejním prostředí rozšířena tak, jak by bylo žádoucí. Možnost poznat práci partnerského muzea z vlastní zkušenosti, případně navázat užitečný kontakt s kolegy z partnerského muzea, je pro obě strany velice přínosné. Skutečnost, že mnozí čeští muzejníci mají možnost poznat práci svých zahraničních kolegů často pouze prostřednictvím kurýrních cest, je tristní.

Česká muzea jako vypůjčitel

Jak již bylo konstatováno výše, česká muzea stále více vystupují v úloze organizátorů velkých mezinárodních projektů, na které si půjčují předměty ze zahraničních muzeí, včetně těch nejprestižnějších. Svědčí o tom celá řada výstav z poslední doby. Jde jednak o více či méně převzaté celé soubory předmětů od jednoho půjčitele, jakými byla výstava umění biedermeieru z knížecích lichtenštejnských sbírek, kterou organizovalo Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, nebo v současné době probíhající výstava Mistrovských děl ze sbírek Albertina Museum a Batlinerovy sbírky v Národní galerii v Praze. Druhým příkladem jsou náročné kurátorské projekty, jejichž realizace je podmíněna řadou zápůjček z mnoha domácích i zahraničních sbírek. Příkladem tohoto typu výstavních projektů je výstava Decadence Now!, kurátorsky připravená Ottou M. Urbanem, která probíhá v Galerii Rudolfinum (Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze) či velkorysý vědecko-výzkumný projekt Karel Škréta a s ním spojená výstava (Národní galerie v Praze ve spolupráci se Správou Pražského hradu a Arcibiskupstvím pražským). Všechny jmenované výstavní projekty mají společného jmenovatele: jejich organizátorem je některé z velkých („národních“) muzeí. Na mezinárodní spolupráci je tradičně založena řada výstavních projektů organizovaných Galerií hlavního města Prahy, včetně právě probíhající výstavy Královský sňatek. Z krajských galerií velkorysejší mezinárodní projekty připravuje Galerie Středočeského kraje v Kutné Hoře, Západočeská galerie v Plzni a další.

Všechny velké výstavní projekty jsou také nesmírně *finančně náročné.* Je tedy otázkou, jak moc velký bude negativní dopad chystaných rozpočtových škrtů na mobilitu sbírek a práci muzeí obecně.

Jedním z nástrojů, které slouží ke snižování nákladů na komerční pojištění, je systém *státní záruky.* Do českého práva byl tento systém zaveden zákonem 203 / 2006 Sb., o některých typech podpory kultury. O něčem vypovídá skutečnost, že od doby, kdy byl roku 2006 systém státní záruky uveden do českého práva a poprvé použit k pojištění zápůjčky Codexu Gigas ze Švédska do Národní knihovny, jeho druhá a třetí aplikace byla realizována až letos na pojištění zápůjčky na výše zmiňovanou výstavu Mistrovská díla z Albertina Museum a Batlinerovy sbírky v Národní galerii v Praze a pojištění menší části zápůjček na rovněž výše zmíněnou výstavu Karla Škréty. Podívejme se na systém státní záruky, na její klady a zápory podrobněji. Nesporným kladem české státní záruky je to, že poskytuje krytí „z hřebíku na hřebík“ ve 100% výši pojistné hodnoty předmětu. Muzeum, které o pojištění prostřednictvím české státní záruky žádá, nenese žádnou spoluúčast v případě, že dojde ke škodní události. Dalším kladem je, že podání žádosti o českou státní záruku není zatíženo žádným správním poplatkem. Navíc výše české státní záruky je teoreticky neomezená, není pro ni stanovena žádná horní hranice či speciální kapitola v rozpočtu; pochopitelně však záleží na tom, zda tu kterou žádost v té které výši Ministerstvo kultury ČR a Ministerstvo financí schválí. Zákon 174/206 Sb. i modelová Dohoda o poskytnutí náhrady za vypůjčený předmět jsou dostupné v autorizovaném anglickém překladu, který pořídilo Ministerstvo kultury ČR, bohužel nejsou dostupné na internetových stránkách ministerstva. Česká státní záruka může být poskytnuta na předmět z veřejných i soukromých sbírek, nemůže být poskytnuta na předmět ze sbírek státních příspěvkových organizací. Prvním z podstatných omezení české

státní záruky je skutečnost, že česká státní záruka může být *poskytnuta pouze státním příspěvkovým organizacím*. *V důsledku toho vypadává důležitý segment veřejných institucí (krajská a městská muzea především) z možnosti benefitu české státní záruky využívat.* Přitom v zahraniční je často rozšířen takový model státní záruky, kdy rozhodujícími kritérii jsou kvalita výstavního projektu a vysoký standard zabezpečení výstavních prostor bez ohledu na organizátora výstavy, kterým může teoreticky být nejen veřejnoprávní instituce, ale např. nadace nebo jiný subjekt. Dalším z omezení je velká administrativní náročnost. Žádost o poskytnutí české státní záruky musí být doručena na Ministerstvo kultury ČR nejpozději deset měsíců před plánovaným zahájením výstavy. Tato žádost již musí obsahovat čestné prohlášení půjčitele, že s pojištěním prostřednictvím české státní záruky souhlasí. To by nebylo nic neobvyklého, písemný souhlas s pojištěním prostřednictvím státní záruky patří ke standardním krokům u většiny systému. V důsledku termínu deseti měsíců před zahájením výstavy je často obtížné, přes veškerou snahu, získat požadovaný dokument od partnerského muzea v zahraničí včas. Kvůli tomu jsme nemohli některé zápůjčky na výstavu Karla Škréty do žádosti o českou státní záruku vůbec zařadit. Menší problémy působí požadavek na prohlášení půjčitele, že je majitelem zapůjčovaného předmětu, neboť jak je tomu i u nás v případě státních příspěvkových organizací, tyto nejsou majitelem svých sbírkových předmětů, tím je český stát a tyto instituce tento státní majetek toliko spravují. Nejinak je tomu u řady zahraničních muzeí. Tento problém lze poměrně lehce překonat a na správném znění se s partnerským zahraničním muzeem domluvit. Poněkud větší rozpaky budí požadavek na čestné prohlášení půjčitele, že si svůj předmět nepojistil komerčně „z hřebíku na hřebík“. Vzhledem ke skutečnosti, že státní záruka je vždy poskytována jako alternativa za drahé komerční pojištění, budí tento požadavek rozpaky. Každý, koho jsme požádali, zda by zvážil případné pojištění své zápůjčky prostřednictvím české státní záruky, a kdo o jejím přijetí uvažoval, se nás telefonicky dotazovat, zda to není omyl. Další administrativní zátěží je ta skutečnost, že česká státní záruka není platná po podpisu Dohody mezi půjčitelem (organizátorem výstavy) a Ministerstvem kultury ČR (včetně doložky Ministerstva financí ČR), ale až po podpisu Dodatku k výpůjční smlouvě, která funguje jako pojistný certifikát. Vzhledem ke skutečnosti, že tento postup se zcela liší od v zahraniční běžné praxe, není vždy jednoduché přesvědčit zahraničního partnera o důležitosti tohoto (dalšího) dokumentu. *Zcela zásadní slabinou české státní záruky je, že nekryje škody způsobené vypůjčitelem (tedy organizátorem výstavy).* Tato výluka byla důvodem, proč někteří z partnerů na nabídku na pojištění své zápůjčky prostřednictvím české státní záruky vůbec nepřistoupili nebo žádali komerční dopojištění této výluky. Komerční dopojištění tzv. „odpovědnosti za škody“ je tak finančně náročné, že dvě rakouská muzea, která původně s pojištěním svých sbírkových předmětů zapůjčených na výstavu Karla Škréty souhlasila, od svého souhlasu na poslední chvíli odstoupila a díla, pro celý projekt klíčová, musela být nakonec pojištěna komerčně. Přitom se domnívám, že celý problém vznikl pravděpodobně nedopatřením, kdy formulace, v zahraničních systémech běžná a zcela logická, o výluce v případě škod způsobených půjčitelem (tedy majitelem), byla zaměněna za „vypůjčitelem“. Drobná novelizace v tomto smyslu by učinila systém české stání záruky mnohem efektivnějším.

Imunita proti zabavení není součástí českého práva a dle sdělení Ministerstva kultury ČR se o této právní úpravě ani neuvažuje. V České republice dosud nebyla ratifikována ani konvence OSN z roku 2004 (UN Convention on Jurisdical Immunities

of States and their Property), která slouží jako „výchozí bod“ pro národní legislativu garance nezabavitelnosti. Ministerstvo kultury na vyžádání vystaví tzv. „letter of comfort“, který vystavilo např. pro soubor děl z knížecích lichtenštejnských sbírek představených na výstavě biedermeieru (organizátor: Uměleckoprůmyslové museum v Praze) či zápůjčku z petrohradské Ermitáže na výstavu Hanse von Aachena (organizátor: Správa Pražského hradu). Přijetí výše zmíněné konvence OSN z roku 2004 by nepochybně přispělo k pevnějšímu právnímu rámci pro „letters of comfort“ a mohlo by poskytnout základ pro případné další legislativní kroky v této oblasti.

Závěr

Mobilita sbírek v České republice je běžnou realitou na národní i mezinárodní úrovni. Do mezinárodní spolupráce jsou zapojena spíše větší muzea. Postupně se také vyrovnává nepoměr sbírkových předmětů zapůjčovaných z českých muzeí na výstavy do zahraničí a počet předmětů ze zahraničních institucí na výstavy v České republice zapůjčovaných, je však otázkou, jak bude tento pozitivní trend ovlivněn plánovanými rozpočtovými škrty. Není mobility sbírek ani odborníků bez peněz. Samo sebou se rozumí, že mobilita sbírek musí být smysluplná a zakládat se na vědecké práci se sbírkami. Což opět není možné bez dostatečného zázemí včetně finančního.

Za poměrně rozvinutou mobilitou sbírek pokulhává *mobilita odborníků.* Vyplývá to jednak z toho, že této problematice dosud nebyl přikládán takový význam, jaký by si zasloužila, jednak z obtížnější dostupnosti informací. V podstatě mobilita odborníků do značné míry závisí na iniciativě jednotlivců. Bylo by nepochybně užitečné vybudovat on-line informační platformu při některém z metodických center. Tedy klíčové jsou *informace* (a ovšem i peníze).

Mobilita sbírek do budoucnosti bude ve velké míře záviset na kvalitní *digitalizaci* muzejních fondů. Je tedy třeba považovat tuto oblast za klíčovou prioritu. Tedy opět se jedná o otázku informovanosti (muzeí i jejich zřizovatelů) a zabezpečení dostatečných finančních zdrojů.

Zákon 203/2006 Sb.(tzv. „*česká státní záruka*“) je přes jeho velice zdlouhavé a složité zúřadování účinným nástrojem na snižování nákladů na výpůjčky, a tudíž i nástrojem na podporu mobility sbírek, a to za daného stavu věci velice žádoucím způsobem výpůjček do České republiky. Zveřejnění oficiálního anglického překladu tohoto zákona a modelové Dohody o náhradě z vypůjčený předmět na stránkách Ministerstva kultury by přispělo k šíření povědomí o české státní záruce mezi muzejní obcí. Zákon by se stal výrazně přijatelnějším pro zahraniční partnery, kdyby došlo k jeho novelizaci, která by nahradila nelogickou výluku škod způsobených vypůjčitelem za standardní výluku škod způsobených půjčitelem. Vyloučení celého významného segmentu muzeí jako možného příjemce tzv. české státní záruky není ku prospěchu mobility sbírek.

Dostupnost zápůjček z (nejen) ruských muzeí na výstavy v České republice by byla zajisté zlepšena, došlo-li by k ratifikaci konvence OSN z roku 2004 (UN Convention on Jurisdical Immunities of States and their Property), případně i dalším legislativním krokům, díky kterým by na zápůjčky do České republiky možno udělit „imunitu proti zabavení“.

Nastartovaný proces mobility českých sbírek lze vhodnými zásahy podpořit (nebo také v důsledku omezování prostředků a malé pozornosti věnované této oblasti zbrzdit). Za klíčové vedle *naprosto fundamentálního požadavku dostatečných finančních zdrojů*, považuji tři oblasti. Jsou jimi *digitalizace* sbírkových fondů, systematická podpora *mobility odborných muzejních pracovníků,* která měla by se týkat nejen kurátorů, ale i dalších odborných profesí a v neposlední řadě i *legislativní* iniciativa, především zvážení novelizace zákona 203/2006 Sb. a ratifikace konvence OSN z roku 2004).

V Praze 28. listopadu 2010

Příloha č. 3

Přehled platných smluv ČR o zamezení dvojího zdanění v oboru daní z příjmu - poslední stav v prosinci 2010

	Smluvní stát	Platnost ode dne	Sbírka zákonů (event. Sbírka mezinárodních smluv)	Poznámka
1	**Albánie**	10.9.1996	270/1996 Sb.	
2	**Arménie**	15.7.2009	86/2009 Sb.m.s.	
3	**Austrálie**	27.11.1995	5/1996 Sb.	
4	**Ázerbájdžán**	16.6.2006	74/2006 Sb.m.s.	
5	**Belgie**	24.7.2000	95/2000 Sb.m.s.	
6	**Bělorusko**	15.1.1998	31/1998 Sb.	
7	**Bosna a Hercegovina**	12.5.2010	58/2010 Sb.m.s.	
8	**Brazílie**	14.11.1990	200/1991 Sb.	
9	**Bulharsko**	2.7.1999	203/1999 Sb.	
10	**Čína**	23.12.1987	41/1988 Sb.	
11	**Dánsko**	27.12.1982	53/1983 Sb.	
12	**Egypt**	4.10.1995	283/1995 Sb.	
13	**Estonsko**	26.5.1995	184/1995 Sb.	
14	**Etiopie**	30.5.2008	54/2008 Sb.	
15	**Filipíny**	23.9.2003	132/2003 Sb.m.s.	
16	**Finsko**	12.12.1995	43/1996 Sb.	
17	**Francie**	1.7.2005	79/2005 Sb.m.s.	
18	**Gruzie**	4.5.2007	40/2007 Sb.m.s.	
19	**Chorvatsko**	28.12.1999	42/2000 Sb.m.s.	
20	**Indie**	27.9.1999	301/1999 Sb.	
21	**Indonésie**	26.1.1996	67/1996 Sb.	
22	**Irsko**	21.4.1996	163/1996 Sb.	
23	**Island**	28.12.2000	11/2001 Sb.m.s.	
24	**Itálie**	26.6.1984	17/1985 Sb.	
25	**Izrael**	23.12.1994	21/1995 Sb.	
26	**Japonsko**	25.11.1978	46/1979 Sb.	
27	**Jihoafrická republika**	3.12.1997	7/1998 Sb.	
28	**Jordánsko**	7.11.2007	88/2007 Sb.	

29	**Bývalá republika Jugoslávie**	17.4.1983	99/1983 Sb.	Jen do 31.12. 2010
30	**Kanada**	28.5.2002	83/2002 Sb.m.s.	
31	**Kazachstán**	29.10.1999	3/2000 Sb.m.s.	
32	**Korejská republika**	3.3.1995	124/1995 Sb.	
33	**KLDR**	7.12.2005	3/2006 Sb.m.s.	
34	**Kuvajt**	3.3.2004	48/2004 Sb.m.s.	
35	**Kypr**	26.11.2009	120/2009 Sb.m.s.	
36	**Libanon**	24.1.2000	30/2000 Sb.m.s.	
37	**Litva**	8.8.1995	230/1995 Sb.	
38	**Lotyšsko**	22.5.1995	170/1995 Sb.	
39	**Lucembursko**	30.12.1992	79/1993 Sb.	
40	**Maďarsko**	27.12.1994	22/1995 Sb.	
41	**Makedonie**	17.6.2002	88/2002 Sb.m.s.	
42	**Malajsie**	9.3.1998	71/1998 Sb.	
43	**Malta**	6.6.1997	164/1997 Sb.	
44	**Maroko**	18.7.2006	83/206 Sb.m.s.	
45	**Mexiko**	27.12.2002	7/2003 Sb.m.s.	
46	**Moldávie**	26.4.2000	88/2000 Sb.m.s.	
47	**Mongolsko**	22.6.1998	18/1999 Sb.	
48	**Německo**	17.11.1983	18/1984 Sb.	
49	**Nigérie**	2.12.1990	339/1991 Sb.	
50	**Nizozemí**	5.11.1974	138/1974 Sb.	
51	**Norsko**	9.9.2005	121/2005 Sb.m.s.	
52	**Nový Zéland**	29.8.2008	75/2008 Sb.m.s.	
53	**Polsko**	20.12.1993	31/1994 Sb.	
54	**Portugalsko**	1.10.1997	275/1997 Sb.	
55	**Rakousko**	22.3.2007	31/2007 Sb.m.s.	
56	**Rumunsko**	11.8.1994	180/1994 Sb.	
57	**Rusko**	18.7.1997	278/1997 Sb.	
58	**Řecko**	23.5.1989	98/1989 Sb.	
59	**Spojené arabské emiráty**	9.8.1997	276/1997 Sb.	
60	**Singapur**	21.8.1998	224/1998 Sb.	
61	**Slovensko**	14.7.2003	100/2003 Sb.m.s.	
62	**Slovinsko**	28.4.1998	214/1998 Sb.	
63	**Srbsko a Černá Hora**	27.6.2005	88/2005 Sb.m.s.	
64	**Srí Lanka**	19.6.1979	132/1979 Sb.	

65	**Sýrie**	12.11.2009	115/2009 Sb.	
66	**Španělsko**	5.6.1981	23/1982 Sb.	
67	**Švédsko**	8.10.1980	9/1981 Sb.	
68	**Švýcarsko**	23.10.1996	281/1996 Sb.	
69	**Tádžikistán**	19.10.2007	89/2007 Sb.	
70	**Thajsko**	14.8.1995	229/1995 Sb.	
71	**Tunis**	25.10.1991	419/1992 Sb.	
72	**Turecko**	16.12.2003	19/2004 Sb.m.s.	
73	**Ukrajina**	20.4.1999	103/1999 Sb.	
74	**USA**	23.12.1993	32/1994 Sb.	
75	**Uzbekistán**	15.1.2001	28/2001 Sb.m.s.	
76	**Velká Británie**	20.12.1991	89/1992 Sb.	
77	**Venezuela**	12.11.1997	6/1998 Sb.	
78	**Vietnam**	3.2.1998	108/1998 Sb.	

Příloha č. 4

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Překážky mobility umělců a pracovníků v kultuře – oblast DIVADLA

V rámci výzkumu byla oslovena divadelní obec v ČR k participaci na dotazníkovém šetření. K rozšíření informace o možnosti vyplnění dotazníku byly využity kontakty Asociace profesionálních divadel, Institutu umění – Divadelního ústavu a Divadelní fakulty Janáčkovy akademie múzických umění v Brně. Dotazník nakonec vyplnilo 49 divadel. Jejich strukturu (jak z pohledu zřizovatele, tak z pohledu demografického) lze vyčíst z následujících grafů.

O organizaci

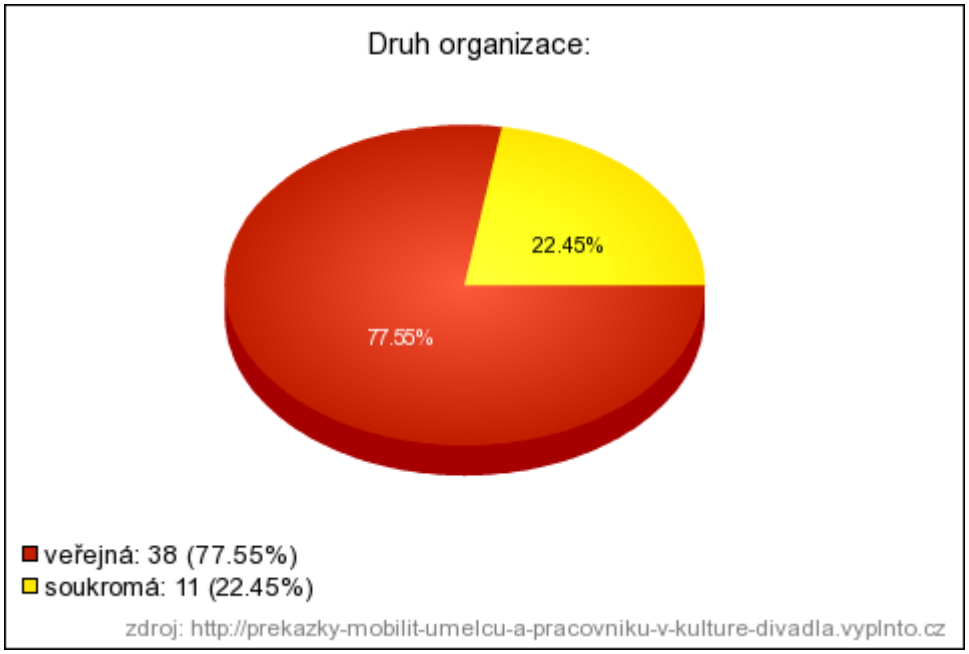

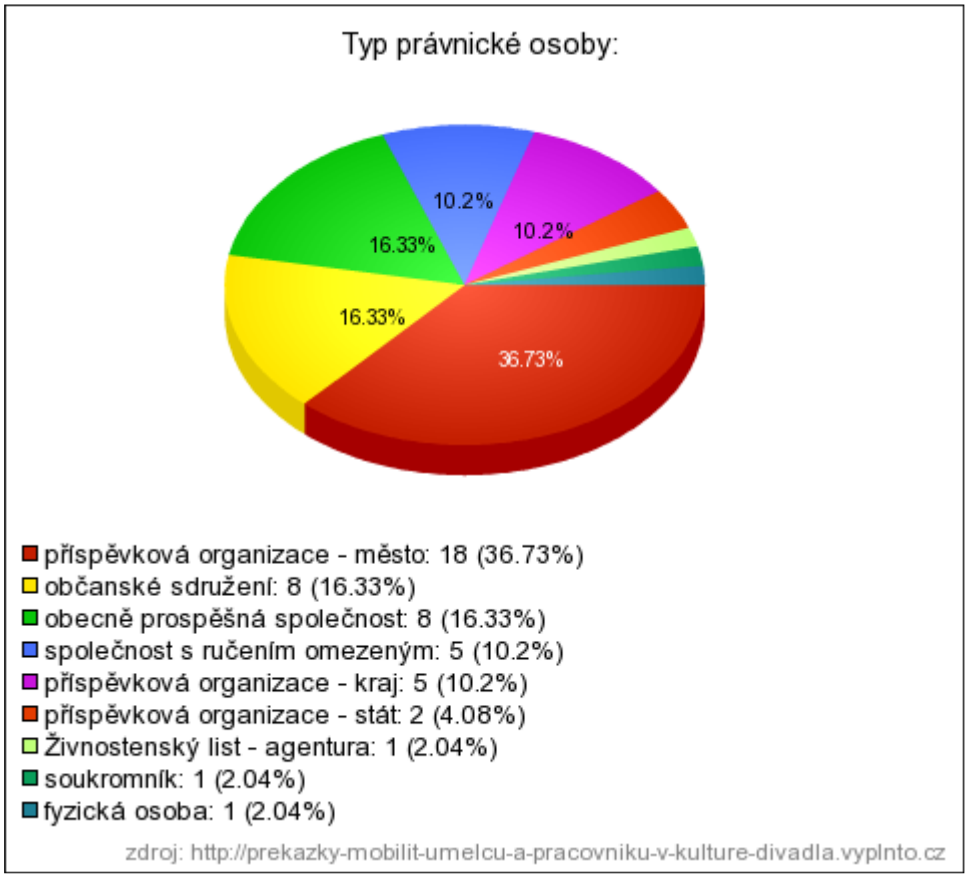
Typ právnické osoby:
10.2%
10.2%
16.33%
16.33%
36.73%
příspěvková organizace - město: 18 (36.73%)
občanské sdružení: 8 (16.33%)
obecně prospěšná společnost: 8 (16.33%)
společnost s ručením omezeným: 5 (10.2%)
příspěvková organizace - kraj: 5 (10.2%)
příspěvková organizace - stát: 2 (4.08%)
Živnostenský list - agentura: 1 (2.04%)
soukromník: 1 (2.04%)
fyzická osoba: 1 (2.04%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-divadla.vyplnto.cz

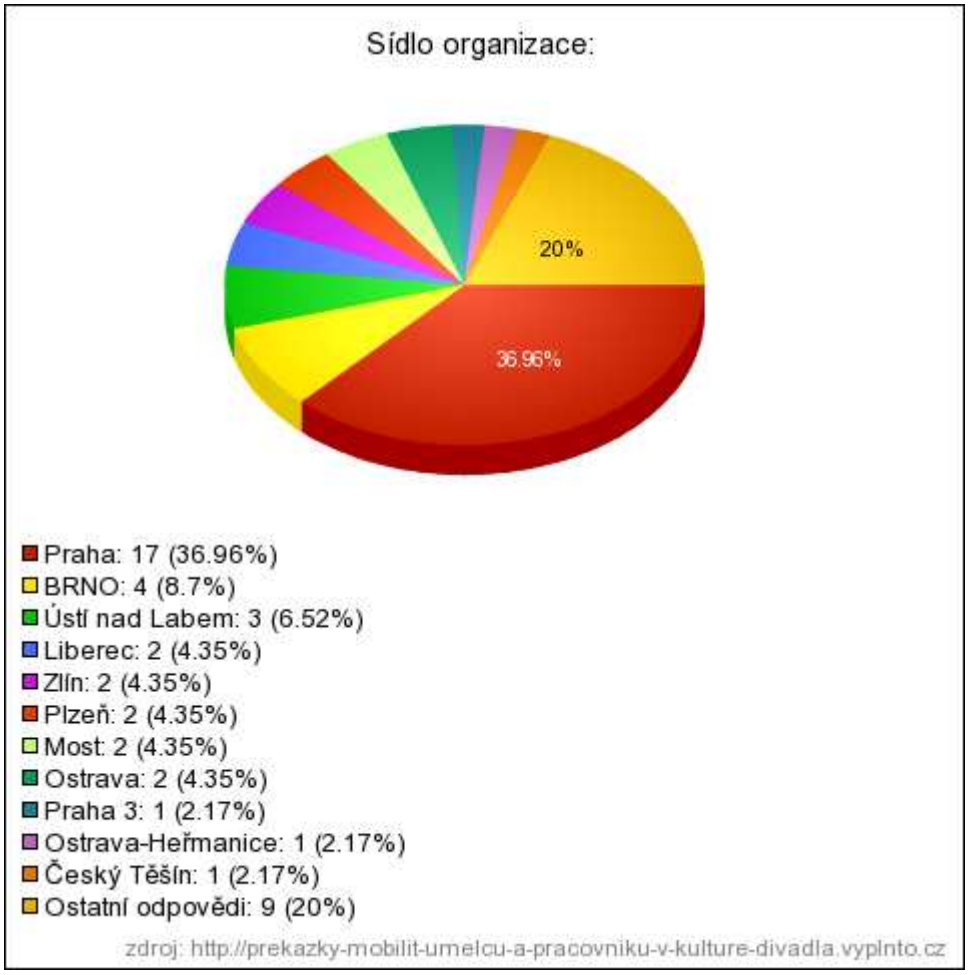
Sídlo organizace:
20%
36.96%
Praha: 17 (36.96%)
BRNO: 4 (8.7%)
Ústí nad Labem: 3 (6.52%)
Liberec: 2 (4.35%)
Zlín: 2 (4.35%)
Plzeň: 2 (4.35%)
Most: 2 (4.35%)
Ostrava: 2 (4.35%)
Praha 3: 1 (2.17%)
Ostrava-Heřmanice: 1 (2.17%)
Český Těšín: 1 (2.17%)
Ostatní odpovědi: 9 (20%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-divadla.vyplnto.cz

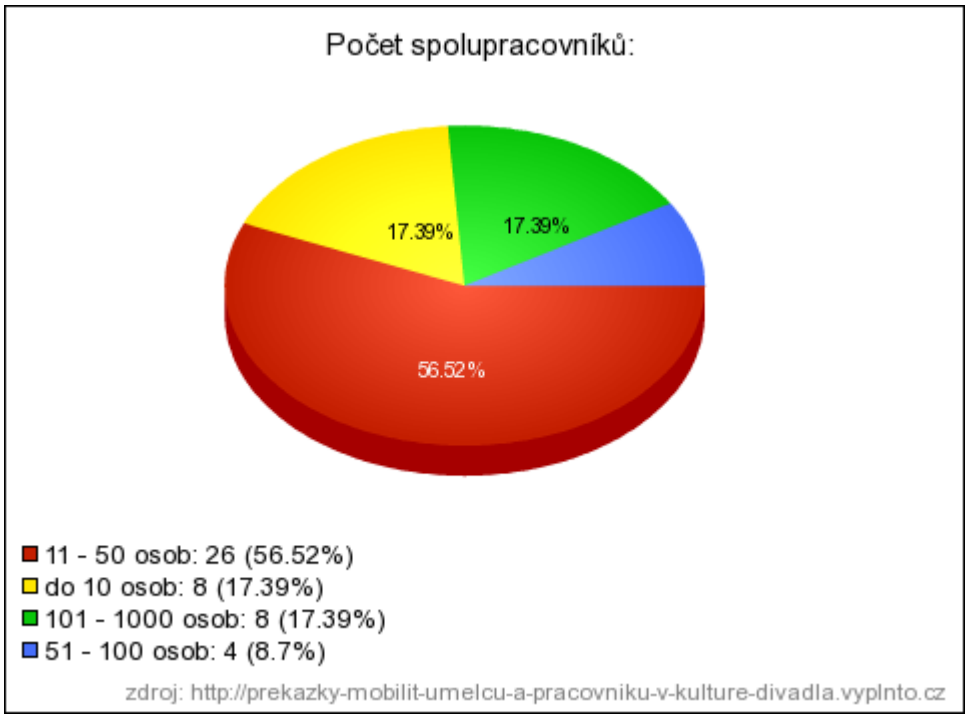
Počet spolupracovníků:
17.39%
17.39%
56.52%
11 - 50 osob: 26 (56.52%)
do 10 osob: 8 (17.39%)
101 - 1000 osob: 8 (17.39%)
51 - 100 osob: 4 (8.7%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-divadla.vyplnto.cz

Národnostní struktura

Faktor, který zkoumá četnost výskytu pracovníků s cizí státní příslušností v zaměstnaneckém poměru, ukazuje, že více jak polovina dotazovaných divadel (59 %) zaměstnává pouze občany ČR. Mezi divadly, které mají ve svém zaměstnaneckém poměru osoby s jinou státní příslušností než ČR, je 24 % těch, které zaměstnávají maximálně 5 cizinců. Nad 10 cizinců v jedné organizaci se pak vyskytuje u 8 (16 %) organizací.

Z výzkumu vyplynulo, že nejčastěji jsou pak v českých divadlech zaměstnaní občané Slovenska. Občané Ukrajiny, Ruska, Bulharska a Japonska také patří mezi hojně zastoupené národy v českých divadlech.

Překvapivě poměrně málo jsou zaměstnáváni občané ostatních států EU (nepočítaje Slovenskou republiku, která má zastoupení nejvyšší). Z těchto dalších států EU jsou v ČR zaměstnáváni převážně občané z Itálie, Velké Británie, Francie a Německa. Vzácně se vyskytují i případy zaměstnávání občanů z Kanady, Izraele, Austrálie či Nového Zélandu.

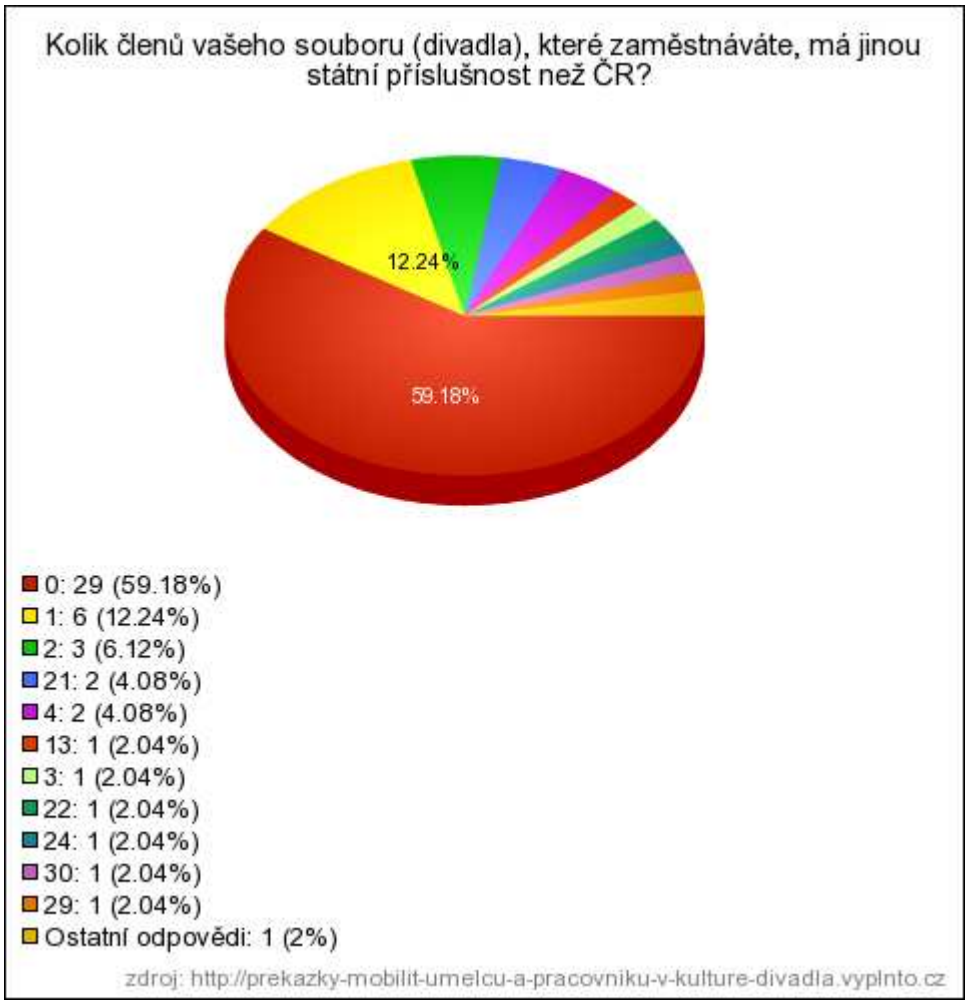

Četnost odpovědí na otázku: **Z jakých zemí tyto osoby pocházejí?**

Slovensko 13×

Ukrajina 7×

Rusko 6×

Bulharsko 5×

Japonsko 5×

Itálie 3×

Polsko 3×

USA 3×

Moldávie 2×

další uvedené země:

Gruzie

Bělorusko

Německo

Chorvatsko

Makedonie

Rakousko

Izrael

Lotyšsko

Kanada

Kyrgyzstán

Velká Británie

Francie

Švýcarsko

Austrálie

Nový Zéland

Turkmenistán

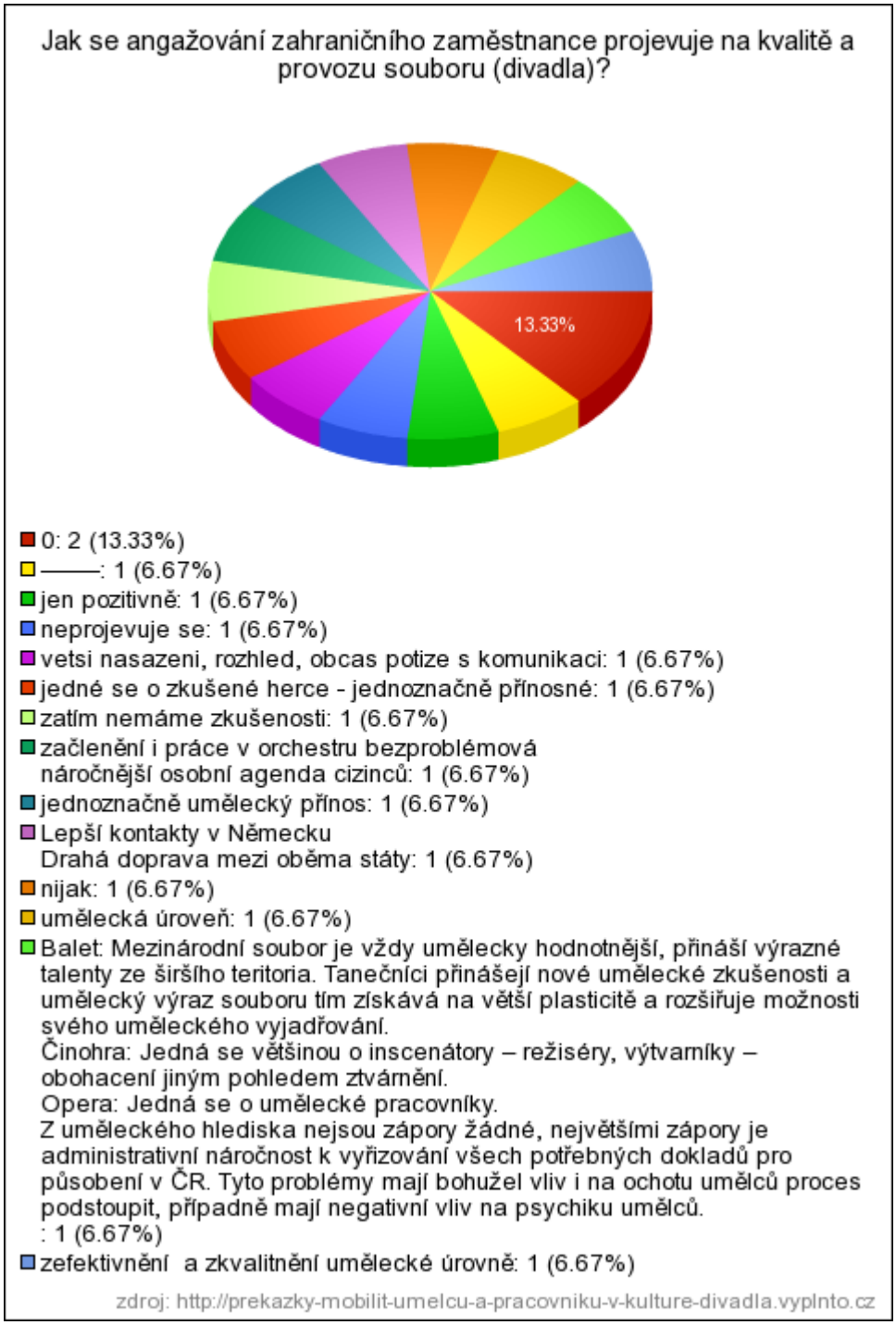

Vízové otázky, pracovní povolení a zelené karty pro umělce z třetích zemích

Většina organizací uvádí, že se zaměstnáváním cizinců nemá problémy. Jen několik uvedlo konkrétní problematické příklady:

- Problém se získáním povolení k pobytu.
- **Problémy jsou hlavně ve velkém množství a časovém omezení platnosti požadovaných dokladů nutných k udělení dlouhodobého víza. Jednotlivé lhůty často vyprší v době, než se vyřídí další dokumenty. Dokud nemá cizinec vízum, nemůže uzavřít pracovní smlouvu. Některá požadovaná potvrzení jsou nesmyslná – např. potvrzení o dosaženém nejvyšším stupni vzdělání a jejich ověření musí být přeloženo do češtiny v úředně ověřeném překladu – pořízení takového překladu a jeho transport na zahraniční zastupitelství je finančně náročný a především zbytečný, neboť umělec v té době již prošel náročným konkurzem na uvolněnou pozici v souboru. Je tedy na odpovědnosti zaměstnavatele, že o konkrétního pracovníka stojí a bude pro něho přínosem. Pro potřeby státu a vydání víza není potvrzení nezbytně nutné a proces by se velmi zjednodušil.**
- Smlouvy přes agentury, nejsme plátci DPH.

Problematika mobility umělců převážně při pobytu cizinců v ČR či zájezdu s cizincem do zahraničí byla uvedena na následujících příkladech:

- Nevyřízená víza pro účinkující folklorního souboru z Demokratické republiky Kongo. Problém však spíš vidím na straně agentury, která vystoupení zajišťovala a včas víza nezajistila.
- Občasné komplikace s platnosti víz při výjezdech do zahraničí.
- Otázka DPH – nutnost registrace k DPH. V případě zájezdů do zahraničí je potřeba vyřídit potřebná krátkodobá víza, tato však nejsou natolik administrativně náročná.
- **Složité zjišťování podmínek pro vstup cizinců třetích zemí na území jednotlivých států EU a Schengenu.**
- Víza pro Ukrajince.

Daňová oblast

Již zde zmíněná problematika DPH byla také součástí šetření:

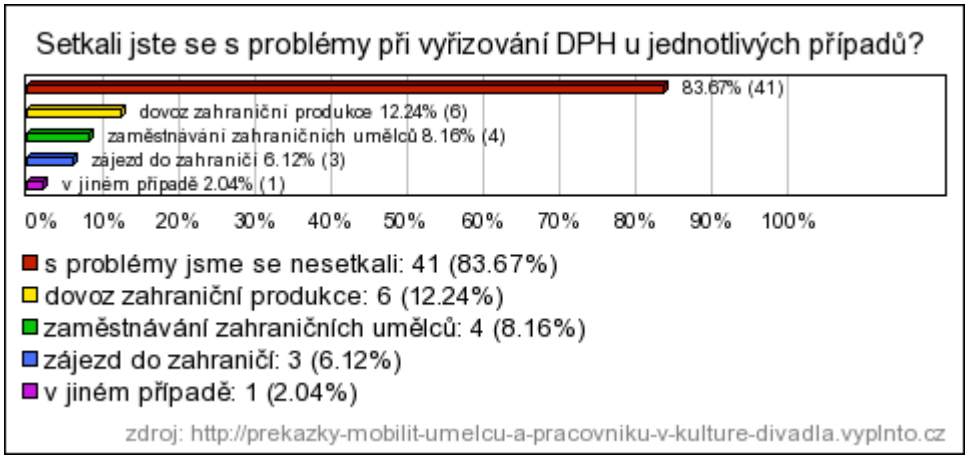

Podle respondentů pak nastávají převážně tyto problémy:

- Často spolupracujeme s hostujícími členy inscenačního týmu (režisér, skladatel hudby, scénograf) ze zahraničí a herci – především ze Slovenska a **permanentně řešíme „obcházení“ DPH, protože bychom se mohli stát plátcem DPH, ačkoliv je to pro divadlo velmi nevýhodné. Smlouvy řešíme přes agentury, živnosti atd.**
- **Nejsme plátci DPH, každá smlouva zahraničního umělce musí jít přes agenturu**, např. Dilia.
- **Registrace k DPH v jiném členském státě EU při realizaci zájezdu. Dodaňování DPH nepeněžních plnění. Problém je u externích uměleckých spolupracovníků. Zahraniční umělci a spolupracovníci se sami špatně orientují v zákonech a předpisech jednotlivých zemí. Divadlo v dnešním světě je povinno spolupracovat s evropskými a světovými umělci, pokud má vyšší cíle a úkoly než malé provinční zaměření. Náklady na vytvoření díla a získání licencí však jsou daněny 20% DPH (respektive 10% za vytvoření um. díla). Toto danění významným způsobem odčerpává příspěvek státu divadlům. Nejvíce se to projevuje v oblasti opery a baletu. Tento příspěvek je určený pro vytváření kulturních hodnot, získání umělecké srovnatelné evropské, případně světové úrovně, nikoliv k placení DPH.**
- **Rozpor mezi DPH v ČR a DPH EU.**
- Vysvětlení faktu, umělci nám musí fakturovat s DPH.
- **Vždy je složité zjistit, zda je pořadatel v zahraničí plátce DPH nebo osobou povinnou k dani, to samé v případě dovozu zahraniční produkce a případné osvobození (ve vazbě na smlouvu o zamezení dvojího zdanění nebo v rámci vládních dohod ad.).**

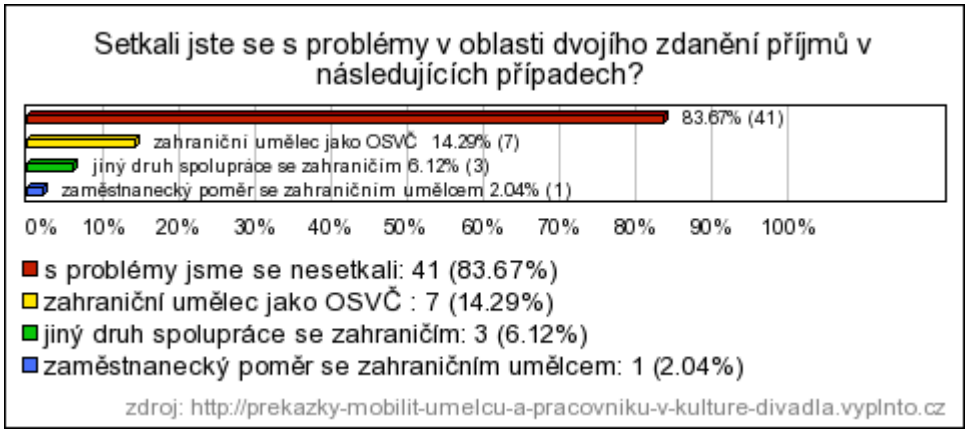

Problematika dvojího zdaňování příjmu pak byla uvedena na příkladech:

- Daň za honorář zde v ČR i v zahraničí.
- Dotyčný umělec (Francouz), jehož honorář jsme při jeho účinkování v ČR zdanili, požadoval navrácení zdaněné částky.
- **Někdy není jasné, co je pro umělce výhodnější. Neexistují souhrnné manuály k jednotlivým zemím EU a často tuto otázku řešíme i několik měsíců. Umělci většinou přenášejí zkomolené informace od svých daňových poradců a je časově náročné dojít k co nejvýhodnějšímu a zároveň legislativně správnému řešení.**
- Nutno posoudit, zda jde o veřejně či neveřejně vystupujícího umělce a zda jsou licenční poplatky osvobozeny nebo se daní srážkovou daní
- Při zájezdech do Polska chtěla polská strana danit honorář divadla (který v sobě na přání polské strany zahrnoval nejen skutečný honorář divadlu, ale i úhradu stravného, dopravu dekorací, přepravu i autorské poplatky) 20 %, čímž by kromě honoráře byla snížena úhrada skutečných nákladů, které divadlo muselo platit třetímu subjektu. Nepomohlo ani potvrzení o daňovém domicilu divadla. Nyní řešíme smlouvy s Polskem tak, že je u ceny výslovně uvedeno, že částka honoráře uvedená ve smlouvě je netto.
- **Vzhledem ke specifice umělecké práce a umělců je někdy obtížné získat od umělců potvrzení nutná k zamezení dvojího zdanění. Toto však považujeme za záležitost, kterou není možné již dále řešit na úrovni státu. Nejednoznačnost výkladu smluv o zamezení dvojího zdanění (zejména výjimek ze zdanění).**

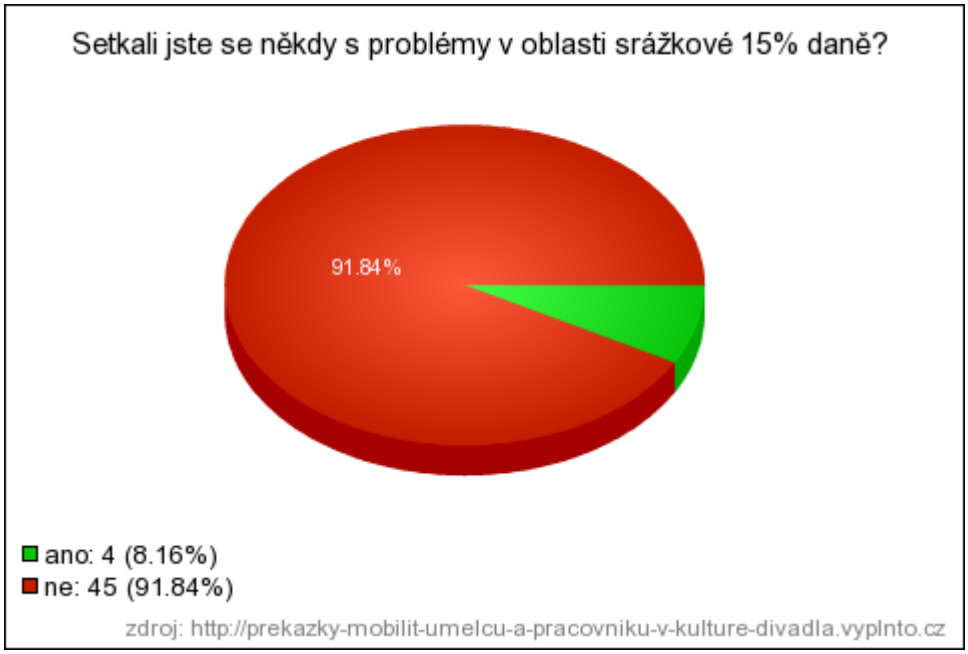

- Problém vysvětlení nutnosti srážky na našem území v případě jednotlivce i zahraničních souborů.
- **Při dodaňování nepeněžního plnění. Dodání daňového domicilu je v některých případech obtížnější, neboť každý FÚ pracuje na jiných principech a zahraniční umělci se mnohdy příliš neorientují v ekonomických a daňových problémech.**
- Vždy je třeba rozlišit veřejně vystupujícího a neveřejně vystupujícího umělce.

Sociální pojištění

Jedna ze zkoumaných oblastí byla i otázka sociálního pojištění. Zde se většina divadel nesetkala s žádnými problémy. Ti, kteří problémy při vyřizování sociálního pojištění při spolupráci se zahraničními umělci měli, je popsali níže.

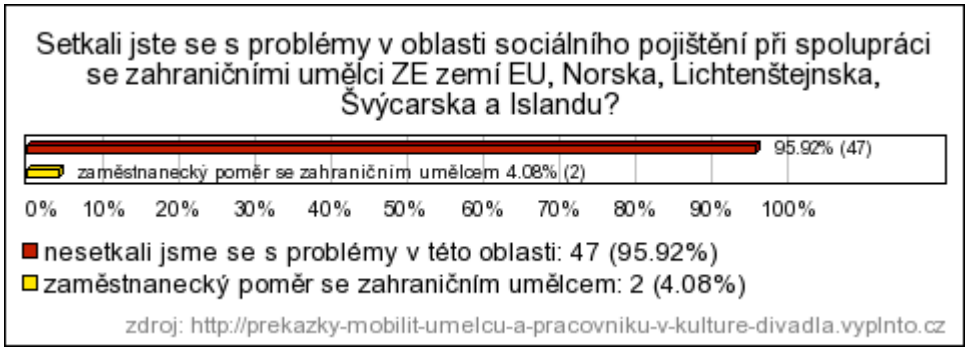

Obecně není veřejně připraven materiál, ve kterém by se zahraničním pracovníkům podaly jasně a přehledně informace o sociálním pojištění v ČR a možností jeho řešení (např. v budoucnu v důchodovém věku).

Zdravotní pojištění

V otázce zdravotního pojištění divadla uvedla pouze problémy při spolupráci se zahraničím, a to konkrétně se zeměmi EU, Norska, Lichtenštejnska, Švýcarska a Islandu. Avšak podrobnosti o této problematice nejsou známé.

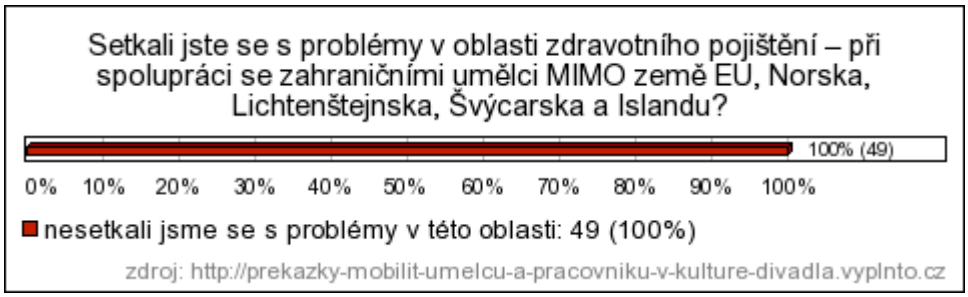

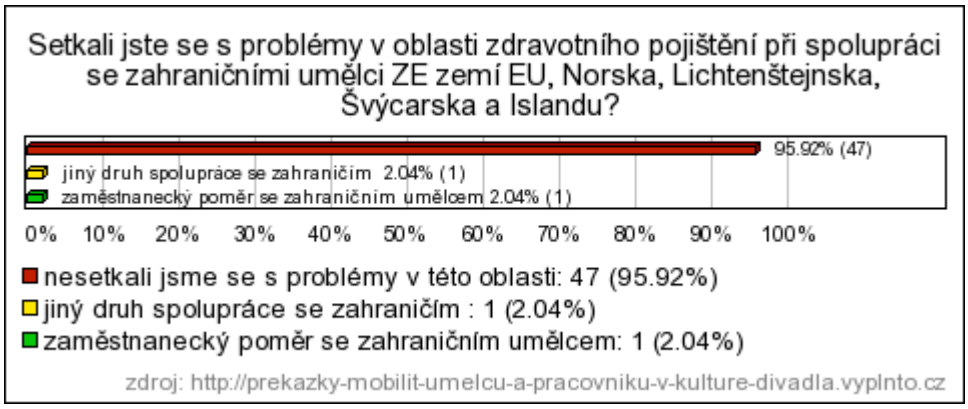

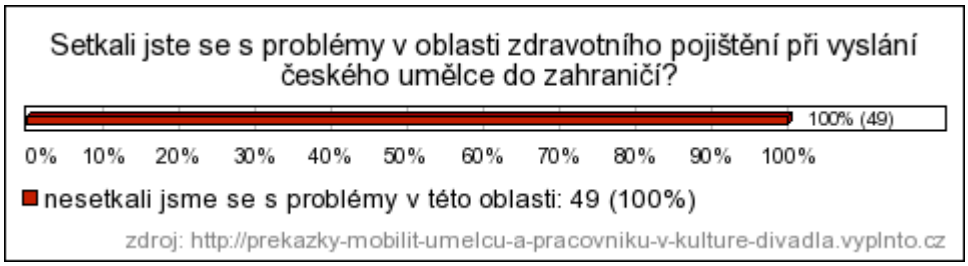

Problematika výjezdu do zahraničí

Divadla nadále odpověděla i na otázku: **S jakými dalšími problémy jste se setkali při výjezdu/výjezdech do zahraničí?**

- Cestujeme do Německa, Švýcarska a Francie. Výrazné problémy nebyly. Pouze Francie chtěla jednotlivá pracovní povolení pro naše zaměstnance.
- **Doprava dekorací a kostýmů spojená s divadelními zájezdy v cizině by měla podléhat jinému režimu než běžné obchodní zboží na základě skutečnosti, že dekorace a kostýmy jdou tam i zpět jako komplet.**
- Neodvedení srážkové daně nebo nedoložení o jejím sražení pro jednotlivé umělce.

Autorské právo

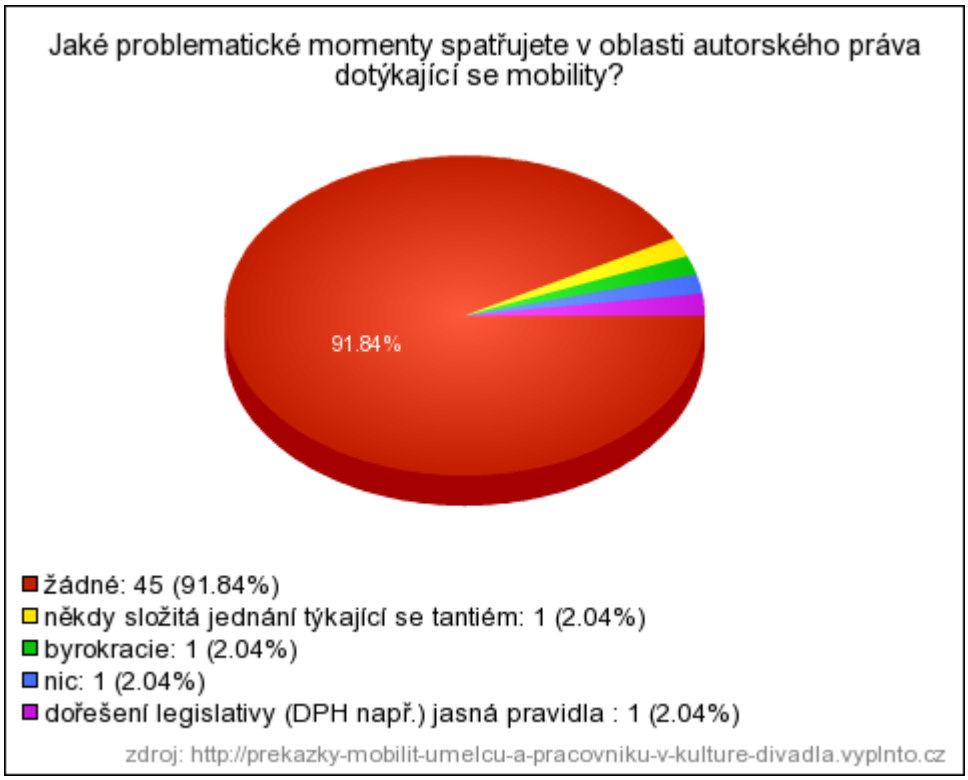

Infopointy – Evropská komise připravuje možnost uložit členským zemím EU založení národních kontaktních bodů pro mobilitu, které by měly sloužit jako centrální místa pro poskytování všech informací týkajících se mobility.

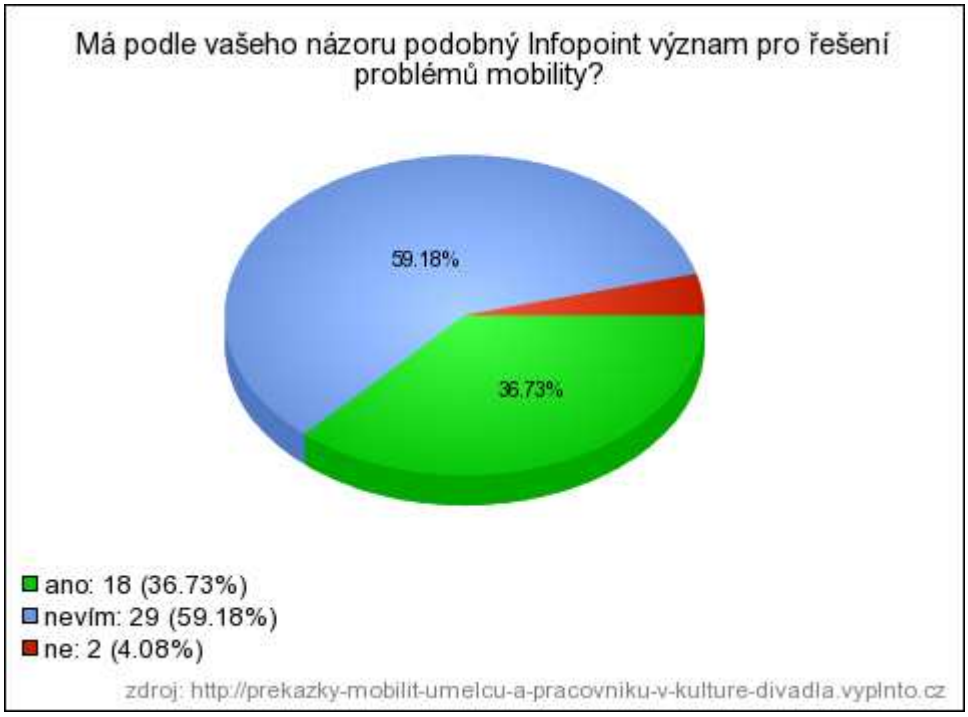

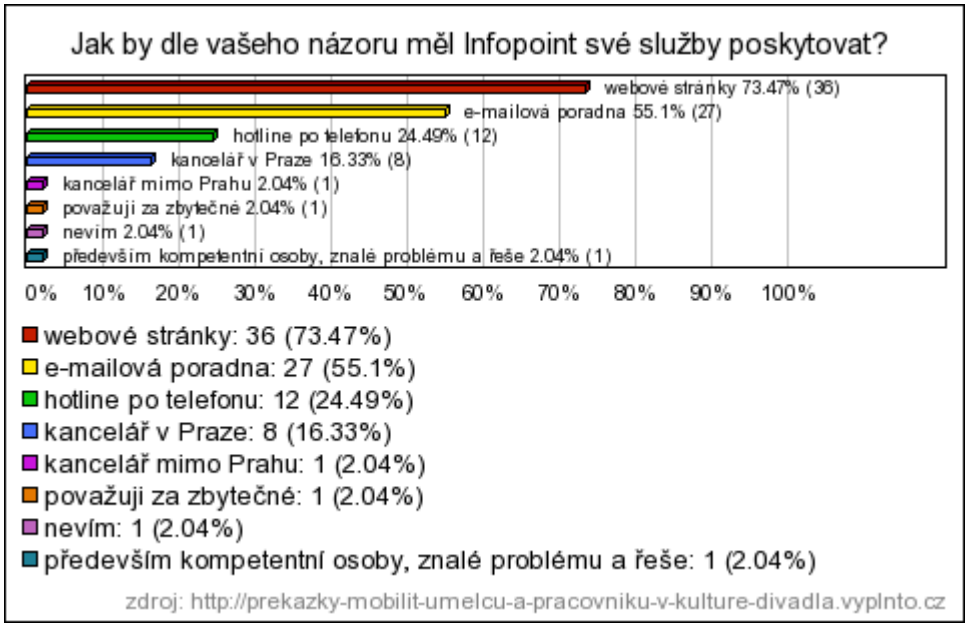

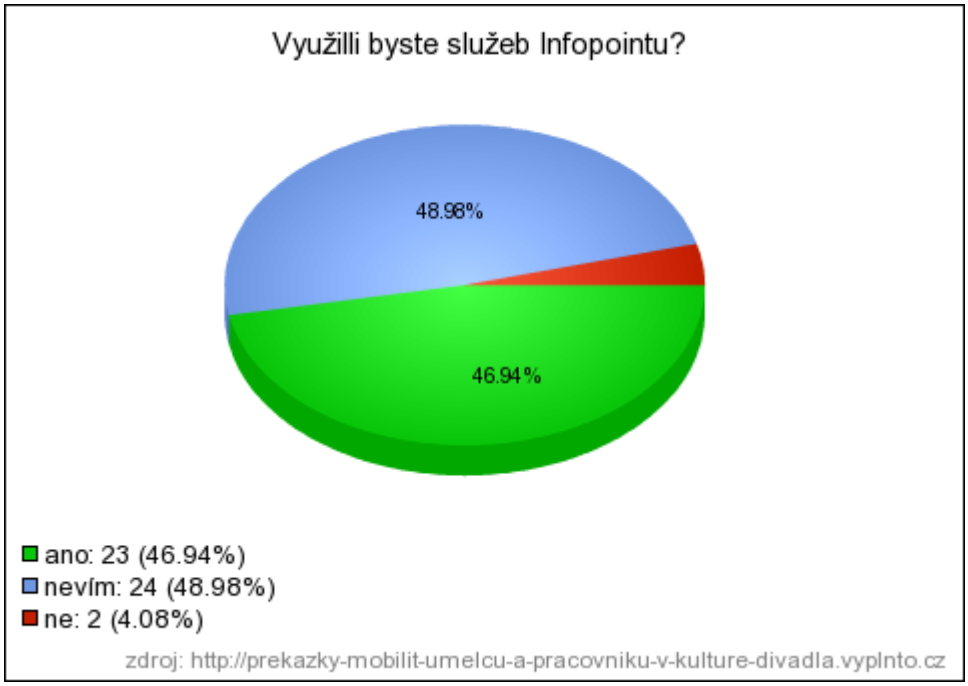

Pro výzkum důležitá otázka o zřizování možných infopointů, které by nabízely informace o mobilitě umělců a orientaci v právních aspektech, byla odpovězena kladně z 36 %. Důležité ale je, že více jak 46 % dotazovaných uvedlo, že by daný infopoint využilo. Infopoint by dle výzkumu měl být zřízen převážně formou webových stránek zabývajících se danou problematikou s e-mailovou, potažmo telefonickou podporou pro specifické problémy.

Infopointy by se tak dle respondentů v oblasti divadel měly zabývat a sledovat především následující oblasti:

- **Autorské právo**
- **Celková právní a daňová oblast**
- **Daňová oblast, autorské právo, pracovní povolení**
- **Daňová problematika, vízum, pracovní povolení. Práce na delší dobu, ale i práce na krátkodobé pobyty pracovníků. Pobyty v rozpětí např. roku, ale s nárazovým výjezdem**
- **Podrobné a jasné podmínky včetně požadovaných dokladů pro vstup cizinců EU a třetích zemí na území jednotlivých států EU a států Schengenského prostoru**
- **Větší problémy omezující mobilitu jsou na národní úrovni – zákony a nařízení – viz výše. Infopointy by byly dobrým informačním zdrojem, limity jsou však způsobeny zákony. Infopoint v ČR by měl podporovat výměnu informací mezi zájemci o mobilitu, státní správu a úřady EU pro vzájemnou informovanost s možností reakce a hledání vhodného řešení včetně daňové problematiky vč. DPH**
- **Všechny oblasti výše uvedené v dotazníku**.

Příloha č. 5

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Překážky mobility umělců a pracovníků v kultuře – oblast FESTIVALY

Cílovou skupinou v tomto případě byly festivaly – hudební i divadelní, které se konají na území ČR. Distribuce dotazníků byla prováděna ve spolupráci s Asociací hudebních festivalů České republiky. Celkový počet respondentů se ustálil na čísle 12. V případě festivalů se nezkoumala demografie ani počet zaměstnanců organizace vzhledem k faktu, že na přímé organizaci festivalu se většinou podílejí jen malé skupinky lidí z dané oblasti. Zkoumala se tedy rovnou problematika zaměstnávání či spolupráce se zahraničím.

Vízové otázky, pracovní povolení a zelené karty pro umělce z třetích zemích

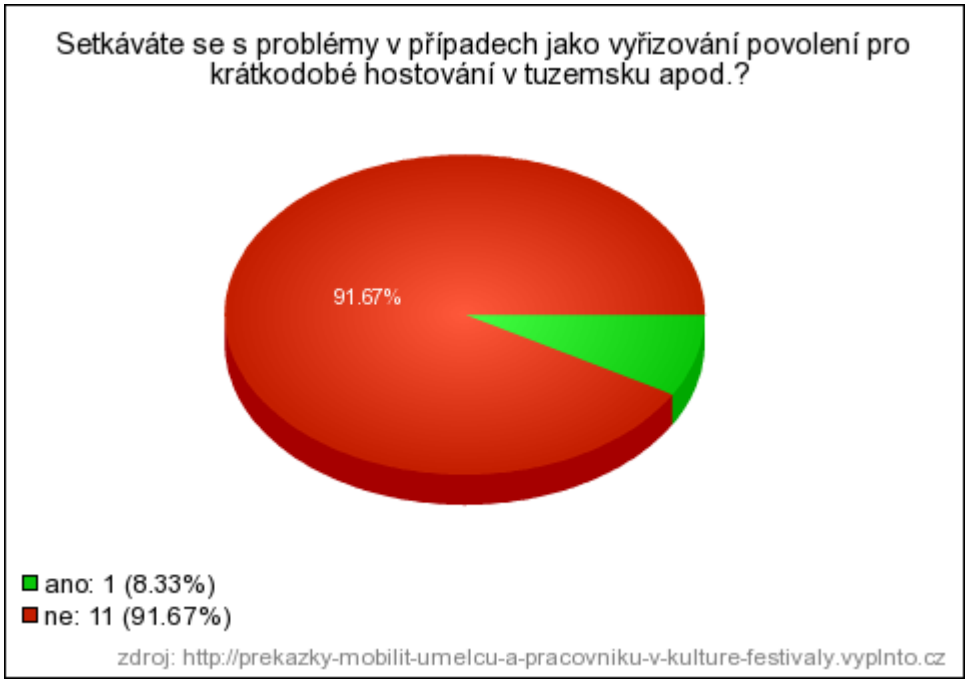

Ve vízových otázkách neshledávají organizátoři víceméně žádné problémy. Jediný problém, který se naskytl, je popsán zde:

- Vyřizovali jsme opakovaně 3 roky pozvání pro 3–4 umělce z Indie, vyřízení víz na cizinecké policii bylo vždy velice nepříjemné, zdlouhavé, psychicky vyčerpávající. Úředníci podávali neúplné informace, takže bylo nutné vždy opakovaně vystát několikahodinovou frontu. Telefonicky to nebylo možné vůbec. Pořadová čísla byla už během dopoledne vyčerpána, což nás přesvědčilo o naprosto nedostatečné kapacitě úřadu.

Daňová oblast

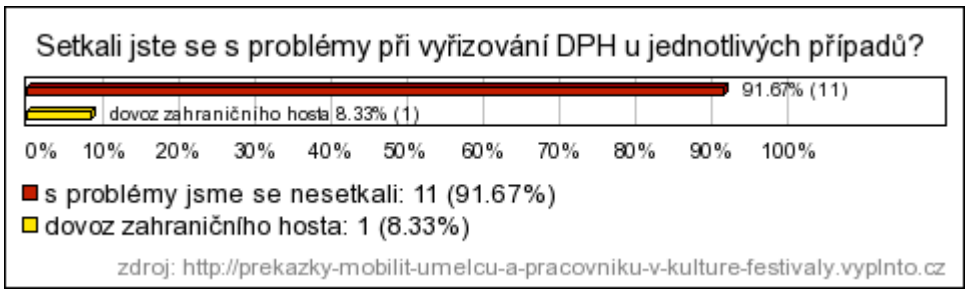

- Nejasné formulace ze strany zákonů a finančního úřadu.
- Problémy se srážkovou daní, kterou mnohé soubory nechtějí respektovat.

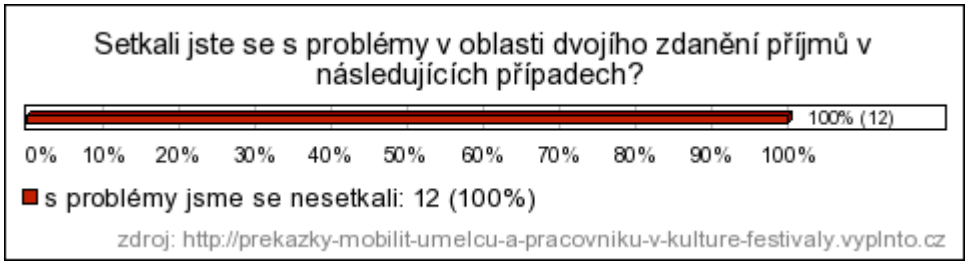
Setkali jste se s problémy v oblasti dvojího zdanění příjmů v následujících případech?
100% (12)
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%
s problémy jsme se nesetkali: 12 (100%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-festivaly.vyplnto.cz

Setkali jste se někdy s problémy v oblasti srážkové 15% daně?
83.33%
16.67%
ano: 2 (16.67%)
ne: 10 (83.33%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-festivaly.vyplnto.cz

Sociální pojištění

V rámci sociálního pojištění se pouze jeden organizátor setkal s problémy při spolupráci se zahraničím, žádné podrobnosti k tomu však neposkytl.

Zdravotní pojištění

U zdravotního pojištění neshledal žádný respondent problémy při spolupráci se zahraničím.

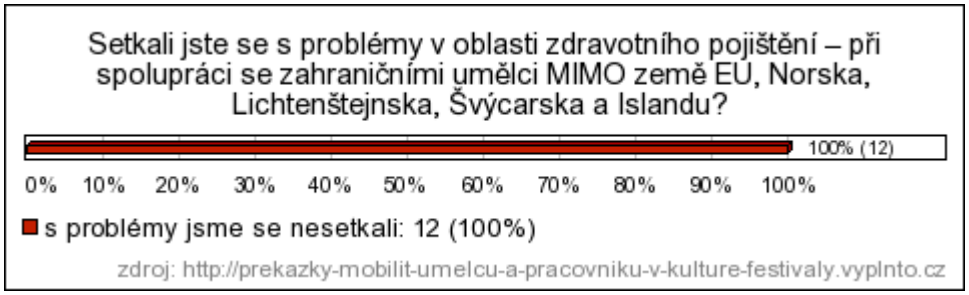

Problematika výjezdů do zahraničí

Ani jeden z organizátorů neuvedl jiný problém spolupráce se zahraničím, než byly výše uvedené.

Autorské právo

V oblasti autorského práva pouze jeden respondent uvedl jako problém:

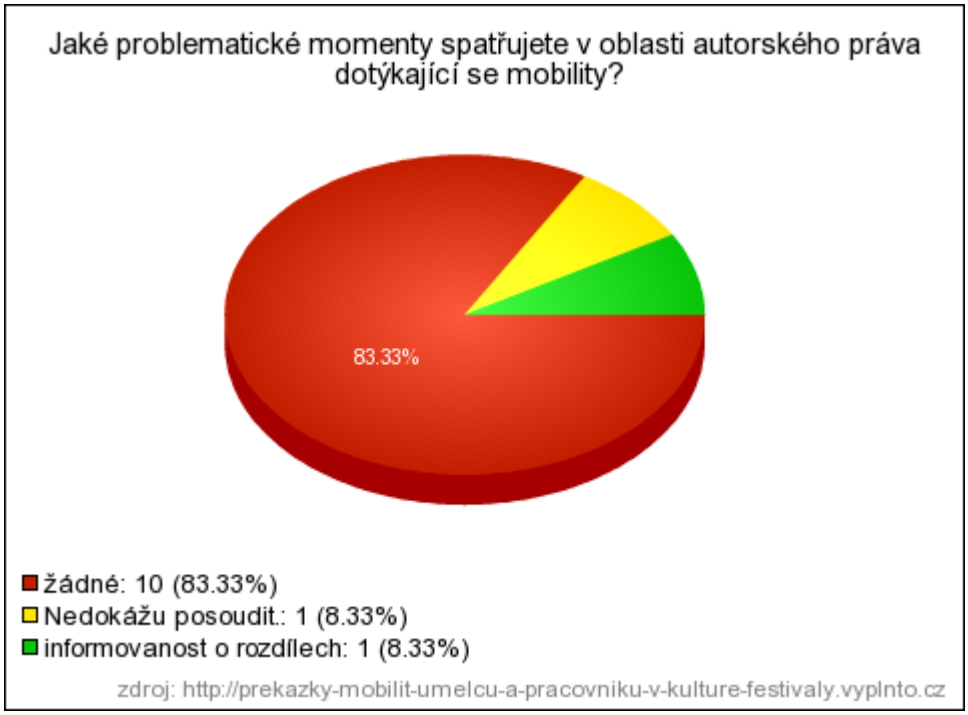

Infopointy – Evropská komise připravuje možnost uložit členským zemím EU založení národních kontaktních bodů pro mobilitu, které by měly sloužit jako centrální místa pro poskytování všech informací týkajících se mobility.

33 % respondentů uvedlo, že Infopoint jistě význam pro řešení mobility umělců má. Většina, tedy 58 %, neví, zda by byl takový Infopoint užitečný pro řešení problémů mobility. Oproti tomuto váhavému postoji však přesně polovina dotazovaných odpověděla, že by služby Infopointu využila. Ty by měly být řešeny především formou e-mailové poradny a webových stránek.

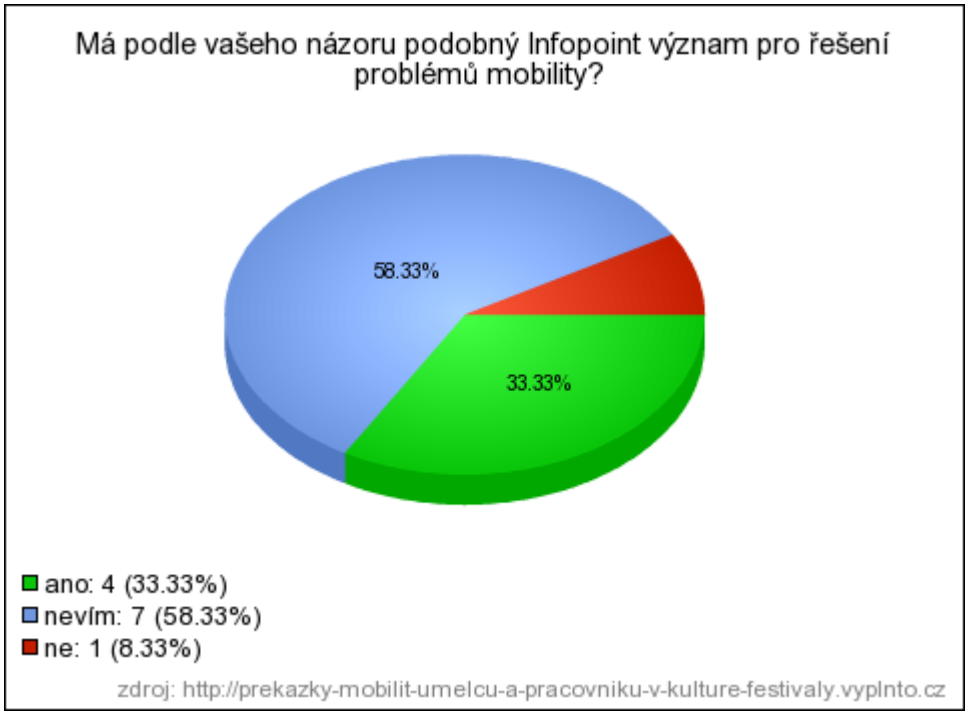
Má podle vašeho názoru podobný Infopoint význam pro řešení problémů mobility?
58.33%
33.33%
ano: 4 (33.33%)
nevím: 7 (58.33%)
ne: 1 (8.33%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-festivaly.vyplnto.cz

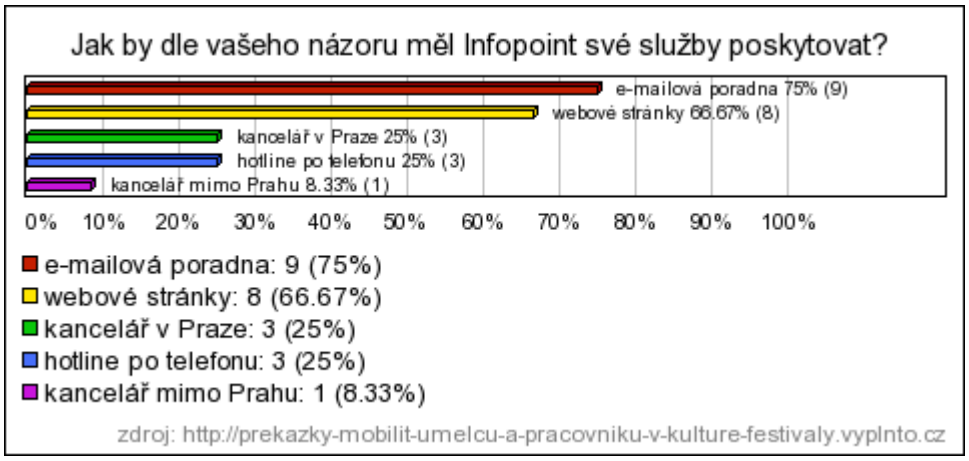
Jak by dle vašeho názoru měl Infopoint své služby poskytovat?
e-mailová poradna 75% (9)
webové stránky 66.67% (8)
kancelář v Praze 25% (3)
hotline po telefonu 25% (3)
kancelář mimo Prahu 8.33% (1)
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%
e-mailová poradna: 9 (75%)
webové stránky: 8 (66.67%)
kancelář v Praze: 3 (25%)
hotline po telefonu: 3 (25%)
kancelář mimo Prahu: 1 (8.33%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-festivaly.vyplnto.cz

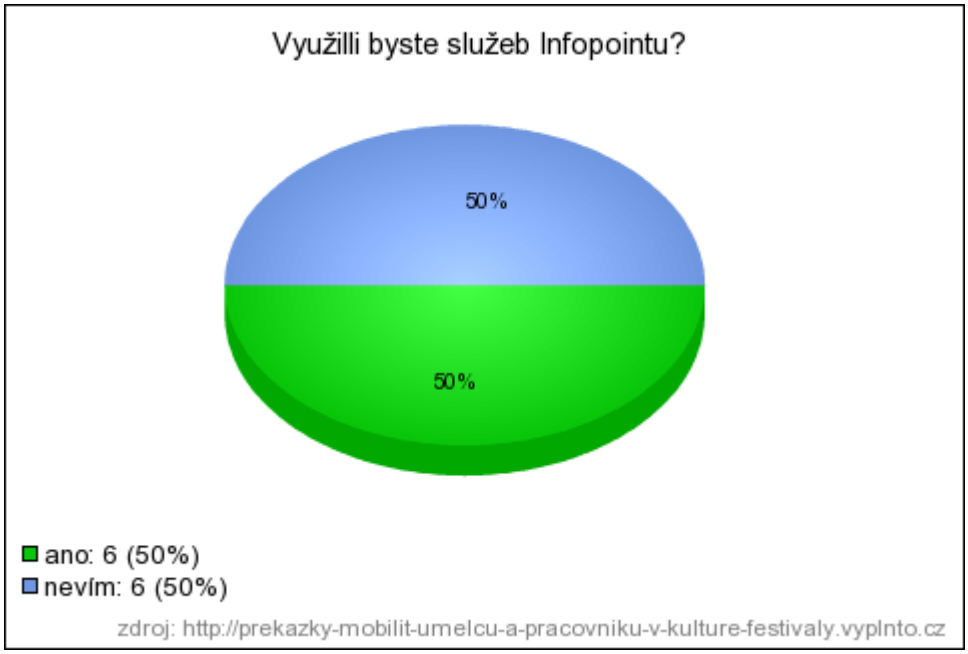
Využilli byste služeb Infopointu?
50%
50%
ano: 6 (50%)
nevím: 6 (50%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-a-pracovniku-v-kulture-festivaly.vyplnto.cz

Příloha č. 6

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Překážky mobility umělců a pracovníků v kultuře – oblast ORCHESTRY A PĚVECKÉ SBORY

Cílovou skupinou byly orchestry a pěvecké sbory. Distribuce dotazníků této cílové skupině probíhalo ve spolupráci s Asociací symfonických orchestrů a pěveckých sborů ČR. Počet navrácených dotazníků byl 12.

Vzhledem k povaze činnosti a fungování bylo u této cílové skupiny zjišťováno demografické působení a typ organizace, která se šetření zúčastnila.

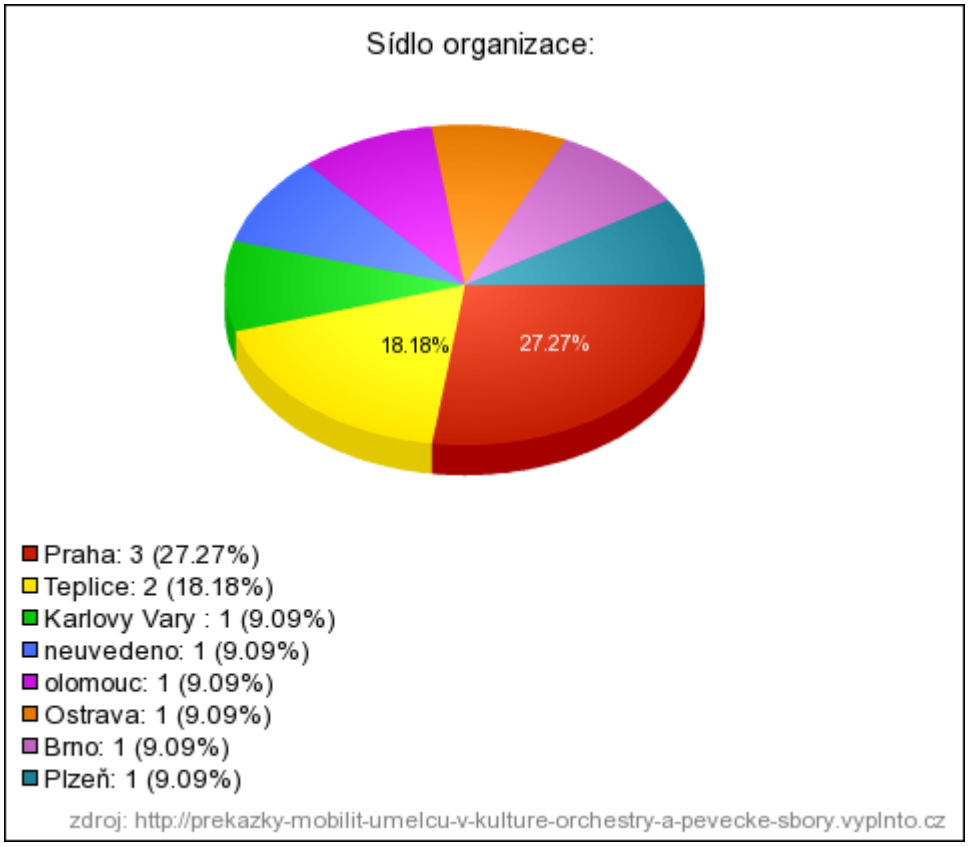
Sídlo organizace:
18.18%
27.27%
Praha: 3 (27.27%)
Teplice: 2 (18.18%)
Karlovy Vary : 1 (9.09%)
neuvedeno: 1 (9.09%)
olomouc: 1 (9.09%)
Ostrava: 1 (9.09%)
Brno: 1 (9.09%)
Plzeň: 1 (9.09%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-v-kulture-orchestry-a-pevecke-sbory.vyplnto.cz

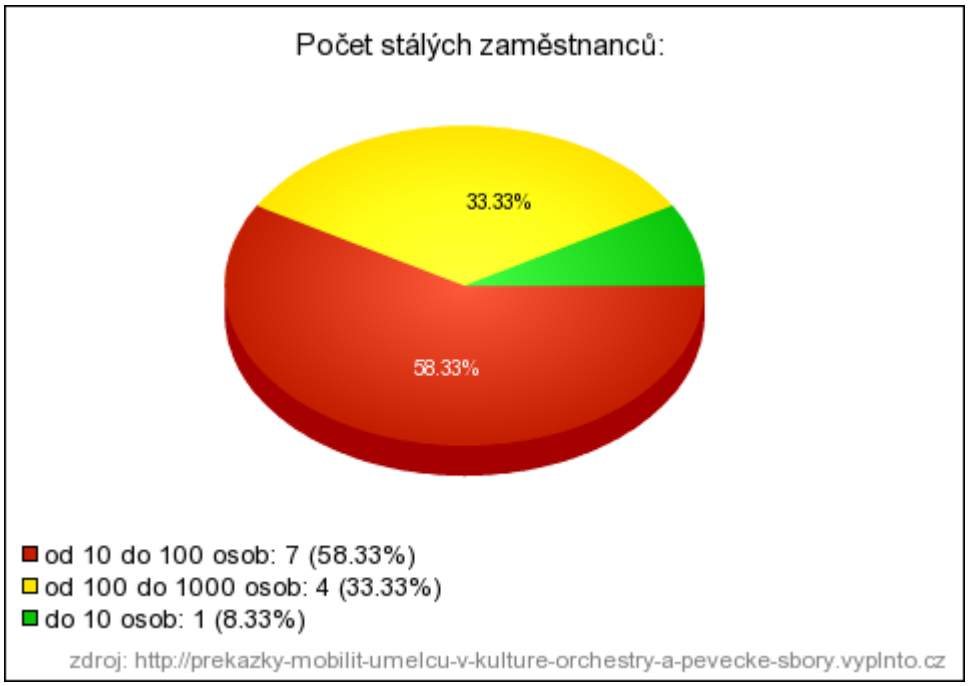
Počet stálých zaměstnanců:
33.33%
58.33%
od 10 do 100 osob: 7 (58.33%)
od 100 do 1000 osob: 4 (33.33%)
do 10 osob: 1 (8.33%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-v-kulture-orchestry-a-pevecke-sbory.vyplnto.cz

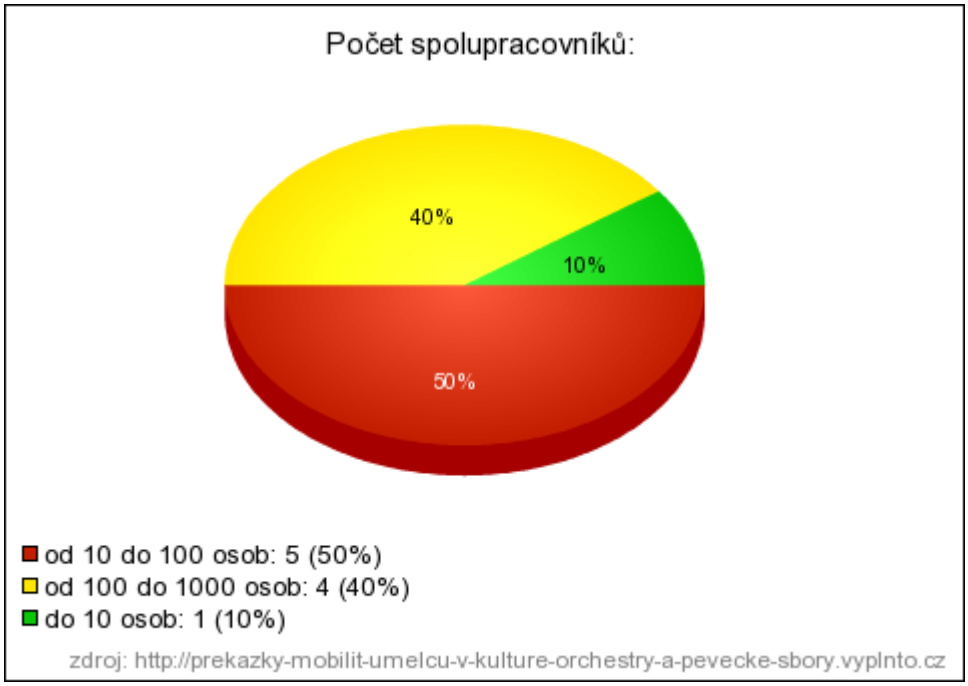
Počet spolupracovníků:
40%
10%
50%
od 10 do 100 osob: 5 (50%)
od 100 do 1000 osob: 4 (40%)
do 10 osob: 1 (10%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-v-kulture-orchestry-a-pevecke-sbory.vyplnto.cz

Národnostní struktura

Mezi zaměstnanci orchestrů a pěveckých sborů se již z podstaty samotného povolání nachází i cizinci.

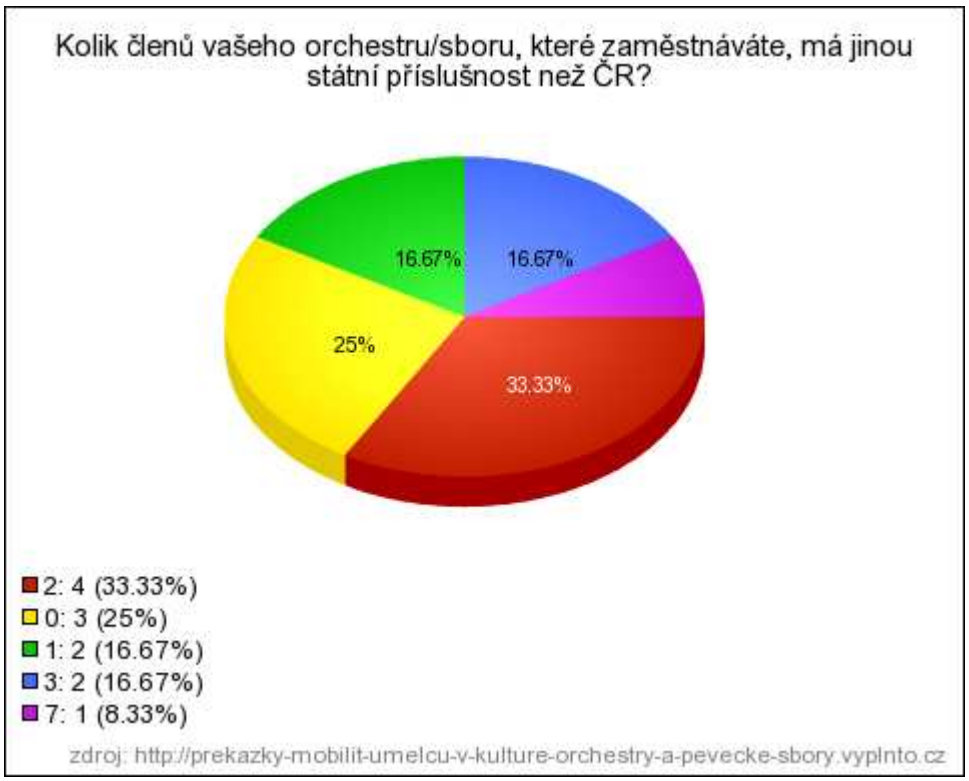

Především pak jde o lidi z těchto zemí (uvedena je četnost odpovědí):

Německo 5×

Slovensko 3×

Itálie 2×

Japonsko 2×

Maďarsko

Ukrajina

Bělorusko

Rumunsko

Rusko

Dle odpovědí respondentů se však zaměstnávání cizinců na kvalitě a provozu orchestru či pěveckého sboru neprojevuje.

Vízové otázky, pracovní povolení a zelené karty pro umělce z třetích zemích

Respondenti uvedli pouze jediný problém při zaměstnávání cizinců v instituci:

- V minulosti to byla japonská houslistka. Po ukončení jejího předchozího prac. poměru v ČR jí okamžitě zaniklo pracovní povolení. Musela k jeho obnovení cestovat do zahraničí na konzulát ČF (v té době to byl myslím čerstvě otevřený konzulát ve Vratislavi).

V oblasti zájezdu s cizincem za hranice ČR byla uvedena jako problém vízová povinnost.

- Setkal jsem se s tím v předchozím působení, kdy bylo velmi problematické získat vízum pro ruského občana, zaměstnaného v orchestru, při zájezdu do Japonska.

Daňová oblast

Stejně jako u všech ostatních cílových skupin, i zde se v rámci daní řešily především daň z přidané hodnoty, problematika dvojího zdanění příjmů a srážková daň. U všech vyjmenovaných daní se respondenti s problémy potýkají.

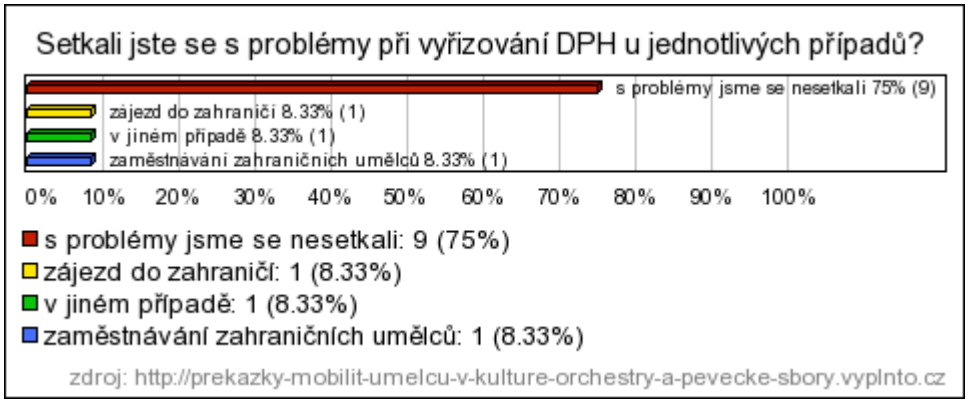

Uvedenými problémy v oblasti DPH jsou:

- **Nákup hudebních nástrojů – není možné zahrnout do poptávkového řízení zahraniční firmu bez toho, abychom se nestali plátci DPH. Musí se nakupovat přes tuzemského dodavatele, což se značně prodražuje. Služby – půjčovné notového materiálu, stejný případ jako nástroje, noty musíme ze zahraničí půjčovat přes tuzemského zprostředkovatele.**
- **Přeprava osob, rozdílnost předpisů pro vyrovnání povinností vyplývajících z rozdílností zákonů o DPH pro jednotlivé země EU.**
- **U licenčních smluv – u plátců DPH přidaňujeme honorář.**

- Pro hostování orchestru v Rakousku (Linec) jsme uzavřeli s organizátorem smlouvu s brutto honorářem s dodatkem, že bude snížen honorář o 20 % v případě nedodání všech potřebných dokumentů o dvojím zdanění. Přestože jsme požadované dokumenty dodali (potvrzení o daňovém domicilu, potvrzení o tom, že jsme příspěvkovou organizací HMP a že příspěvek pokrývá 70–75% nákladů, zřizovací listinu), byl honorář zdaněn. Se stejnými problémy se potýkají i další české orchestry a subjekty, organizátoři se odvolávají na neexistenci úpravy zamezení dvojího zdanění v současných rakouských právních normách a neexistenci bilaterální dohody mezi ČR a Rakouskem. Na legislativu EU vůbec není brán zřetel.
- Problémy byly v r. 2007 v Rakousku při koncertním zájezdu do Grafeneggu.
- Zahraniční pořadatel požaduje prostřednictvím nás potvrzení od finančního úřadu žádost o osvobození daně za umělecký a artistický výkon atd. o dvojím zdanění. Stalo se, že německý pořadatel si po několika letech uvědomil, že za nás zaplatil daně a zpětně chtěl po finančním úřadu potvrzení vystavit. Samozřejmě mu zpětně nikdo nic nedá.

- Někdy se s daňovým poradcem dohadujeme, co vlastně má být zahrnuto do 15% daně kromě honoráře – doprava, ubytování, pohoštění atd.

Sociální pojištění

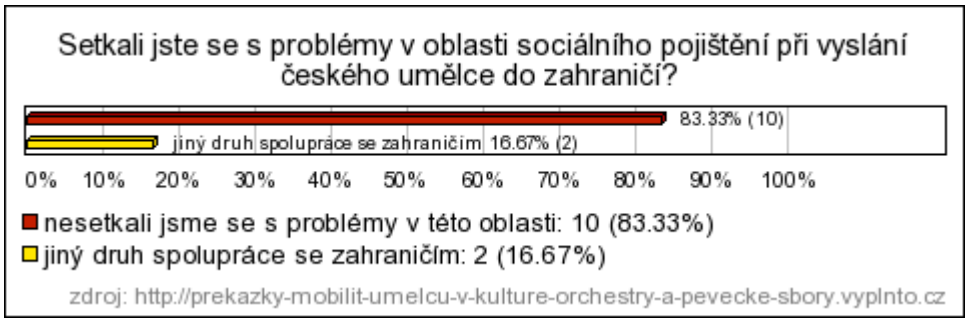

V rámci sociálního pojištění se respondenti setkali s problémy pouze při vysílání českého umělce do zahraničí:

- Formulář E 101 – před několika lety jsme vycestovali do Francie s jedním potvrzeným papírem, na kterém bylo všech 70 členů orchestru, dnes je potřeba na každou osobu zvlášť žádost a zvlášť potvrzení, ještěže máme na OSSZ ochotné a vstřícné pracovnice.

Zdravotní pojištění

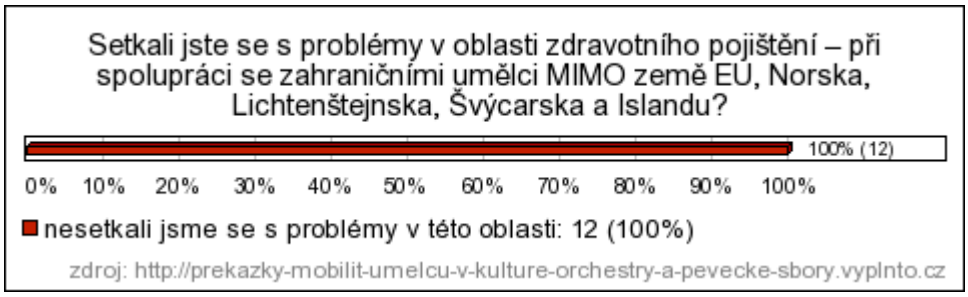

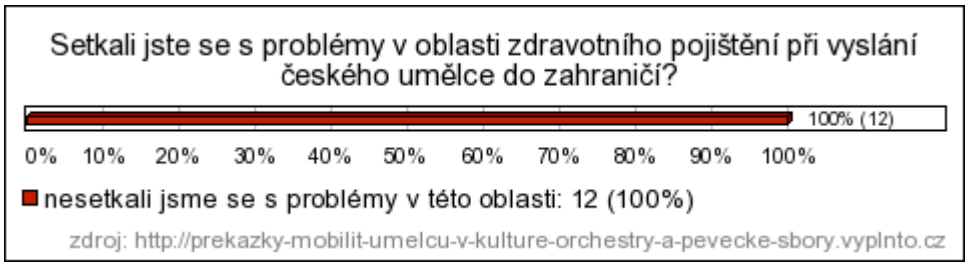

U zdravotního pojištění se žádný z dotázaných orchestrů ani pěveckých sborů nesetkal s problémy.

Problematika výjezdu do zahraničí

Na dotaz **S jakými dalšími problémy jste se při výjezdech/pracovních cestách do zahraničí kromě výše uvedených potkali?** odpověděli respondenti následovně:

- **Problémem jsou země mimo systém ATA a proclívání nástrojů na základě celní doklad.** Tuto činnost zadáváme celnímu deklarantovi.
- Problémů bylo hned několik, např. v sobotu v době, kdy je zákaz provozu nákladních automobilů, se dodávka nad 3,5 tuny, která vezla hudební nástroje na koncert, nedostala přes hranice Německa, až po urgencích a vyhrožování, že celní úřad zaplatí celý koncert, se pánové umoudřili a auto do Žitavy pustili. Jeden čas při vývozu nástrojů do zahraničí na koncert v dodávce po nás chtěli celní jistotu, to už se naštěstí zrušilo. O kontrolách na hranicích a za hranicemi, i tříhodinových, nemluvě.

Autorské právo

V oblasti autorského práva při mobilitě umělců respondenti této cílové skupiny neshledávají žádné problémy.

Infopointy – Evropská komise připravuje možnost uložit členským zemím EU založení národních kontaktních bodů pro mobilitu, které by měly sloužit jako centrální místa pro poskytování všech informací týkajících se mobility.

Polovina respondentů uvedla, že podobný typ Infopointů by měl význam pro řešení mobility umělců, stejný počet by těchto služeb využilo. Informace by Infopointy měly podávat především přes webové stránky a také e-mailovou poradnou, případně telefonicky. Objevil se zde však i názor jednoho respondenta, že Infopointy jsou zbytečné. Dle jiného by Infopoint měl řešit především problematiku daňovou, vízovou, pojišťovací a problematiku pracovních povolení.

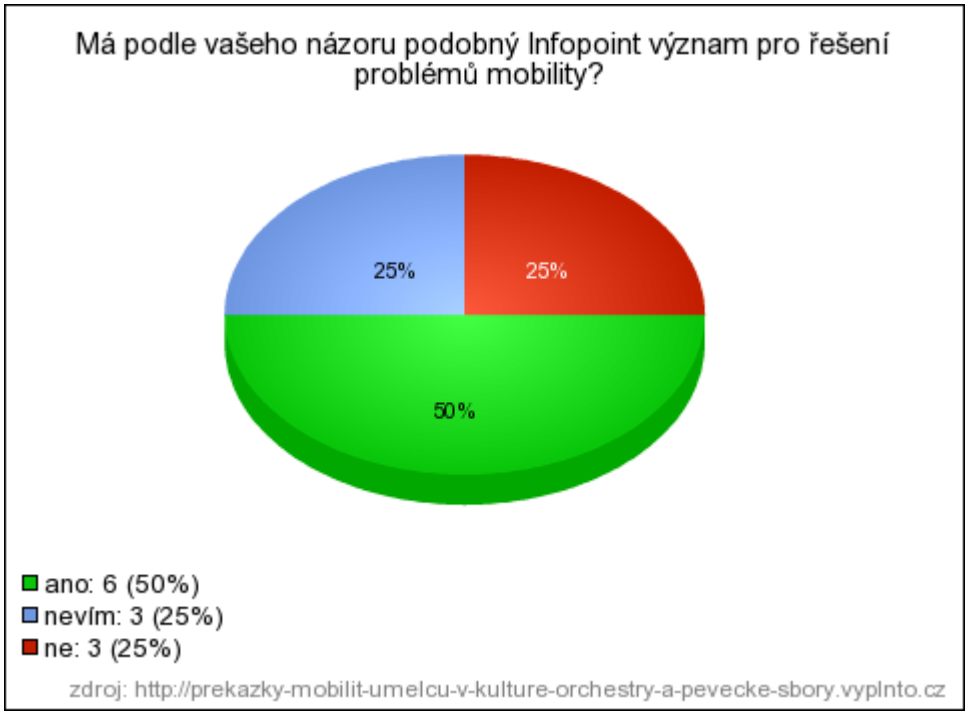
Má podle vašeho názoru podobný Infopoint význam pro řešení problémů mobility?
25%
25%
50%
ano: 6 (50%)
nevím: 3 (25%)
ne: 3 (25%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-v-kulture-orchestry-a-pevecke-sbory.vyplnto.cz

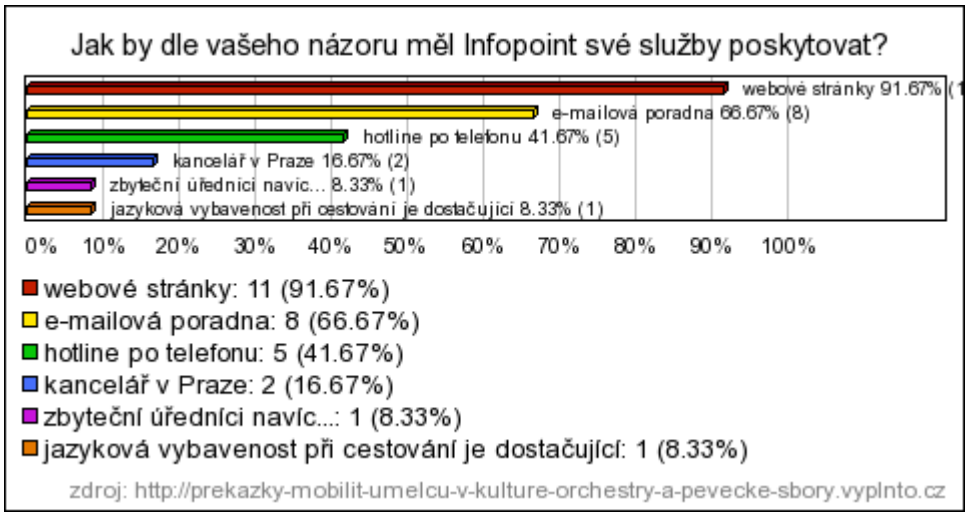
Jak by dle vašeho názoru měl Infopoint své služby poskytovat?
webové stránky 91.67% (1
e-mailová poradna 66.67% (8)
hotline po telefonu 41.67% (5)
kancelář v Praze 16.67% (2)
zbyteční úředníci navíc... 8.33% (1)
jazyková vybavenost při cestování je dostačující 8.33% (1)
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%
webové stránky: 11 (91.67%)
e-mailová poradna: 8 (66.67%)
hotline po telefonu: 5 (41.67%)
kancelář v Praze: 2 (16.67%)
zbyteční úředníci navíc...: 1 (8.33%)
jazyková vybavenost při cestování je dostačující: 1 (8.33%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-v-kulture-orchestry-a-pevecke-sbory.vyplnto.cz

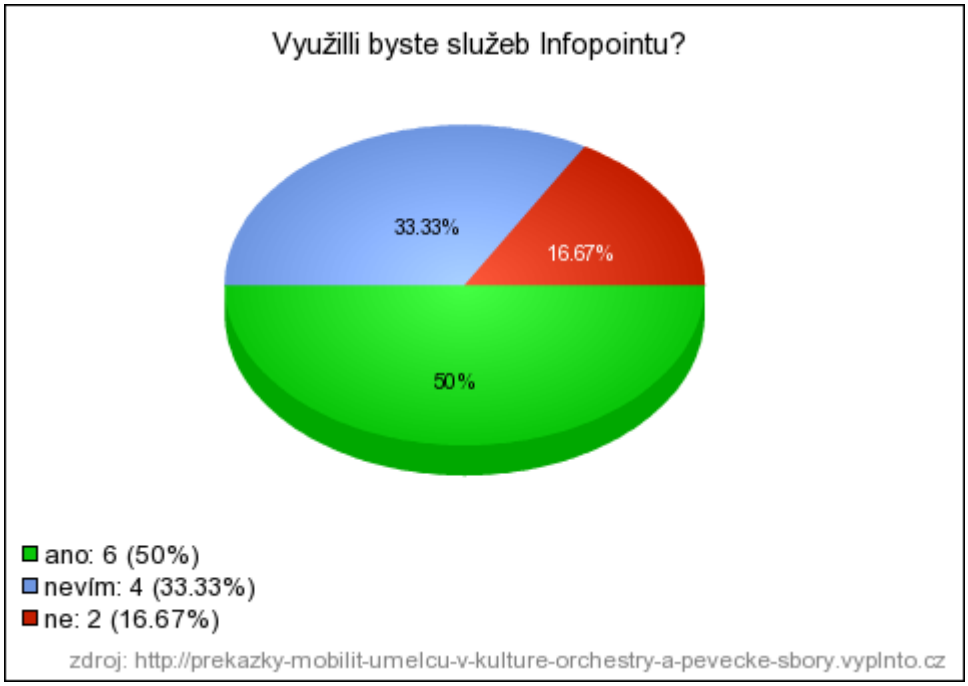
Využilli byste služeb Infopointu?
33.33%
16.67%
50%
ano: 6 (50%)
nevím: 4 (33.33%)
ne: 2 (16.67%)
zdroj: http://prekazky-mobilit-umelcu-v-kulture-orchestry-a-pevecke-sbory.vyplnto.cz

Příloha č. 7

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Překážky mobility umělců a pracovníků v kultuře – oblast HUDEBNÍ PROMOTÉŘI

Cílovou skupinou byli hudební promotéři. Sběr dat byl zajištěn ve spolupráci s Institutem moderní hudby o. s. Celkem se vrátilo 16 vyplněných dotazníků.

Vízové otázky, pracovní povolení a zelené karty pro umělce z třetích zemích

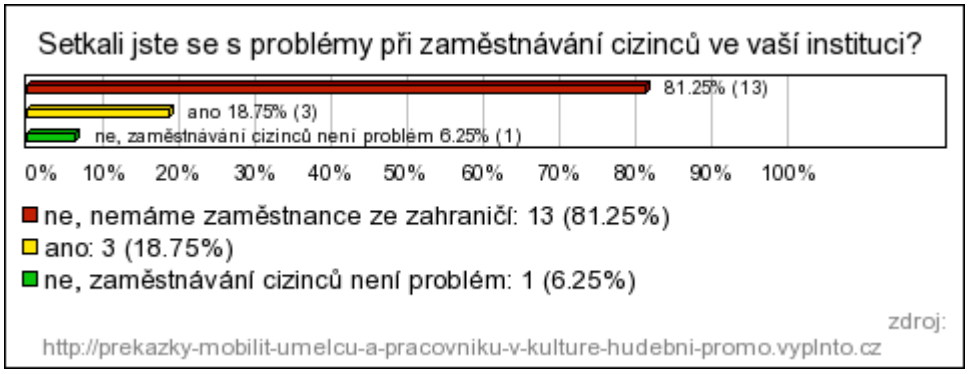

Většina dotazovaných se nesetkala s problémy při zaměstnávání občanů s jinou státní příslušností, než je ČR, avšak ti, kteří ano, uvedli jako problém:

- nepřiměřené komplikace s udělováním trvalého pobytu.

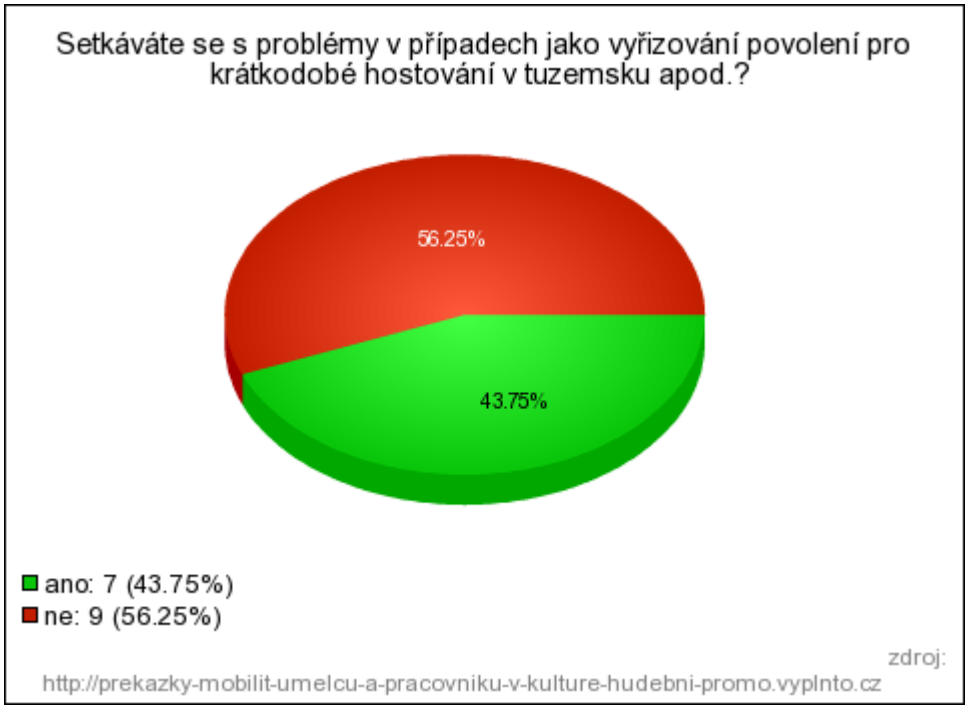

S problémy při vyřizování krátkodobého hostování cizince v tuzemsku se však setkala většina respondentů a popisují je následovně:

- **Dlouhé lhůty pro vyřízení víz ze zemí mimo Schengen.**
- Hudební soubor Trigon z Moldavska, vyřizovali jsme hudebníkům víza, vystupovali na mezinárodním jazzovém festivalu Jazz Goes to Town v roce 2007
- Já konkrétně ne, ale kolegové viz Ukrajina atd.
- Měli jsme kdysi **problém s vyřízením víz pro umělce z Moldávie a Namibie.**
- **Nedůstojné podmínky na cizinecké policii, kde je třeba ověřit pozvání.** Instalován například číselník na vydávání pořadových čísel, ale ten je přelepený a lístky přijde 1× za dvě hodiny vydat zaměstnanec.
- Občas **problémy s vízy pro umělce z Latinské Ameriky.**
- **Setkávám se s vízovou povinností pro umělce z Latinské Ameriky a z Indie, Turecka a Izraele. Vždy je to velká komplikace a dlouhodobá administrativní práce, kde je třeba komunikovat s mnoha úřady a velvyslanectvími. Proces obvykle trvá až 4 měsíce a v některých případech uměleckých osobností je to opravdu až trapné. Konkrétní případy nebudu uvádět. Situace se méně komplikuje, pokud akci podporuje příslušné velvyslanectví a může se tak za umělce zaručit a celý proces povolení vyřešit na diplomatické úrovni.**
- **Složitý proces udělování víz v zemích, kde není český konzulát.**

Daňová oblast

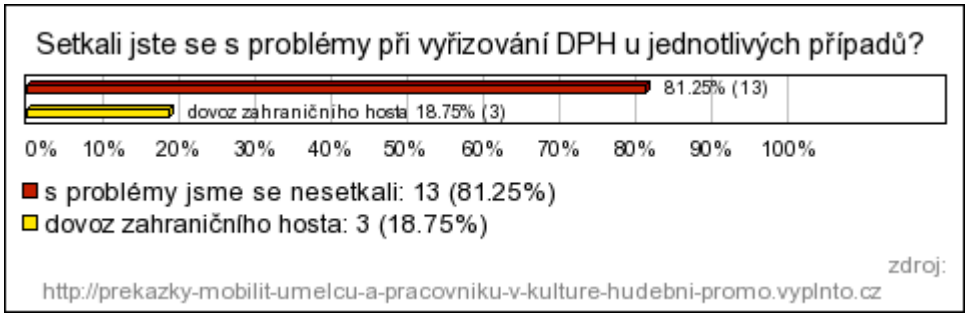

- **Pokud zahraniční host není plátce DPH, a my ano, pak náklad na realizaci představení roste o DPH, které jsme povinni platit. Pak se hledají jiná východiska, neboť na podobné náklady jednoduše není rozpočet.**

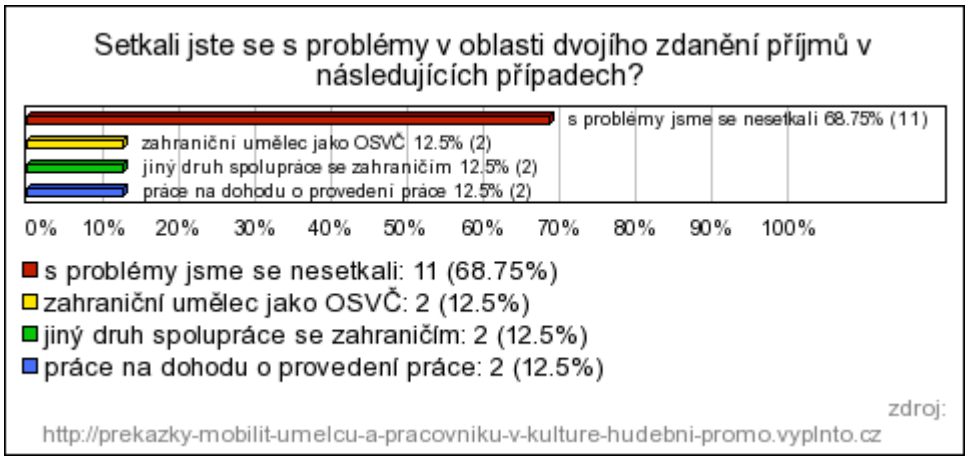

- **Srážková daň má různé sazby v Evropě a pro úlevy platí v různých zemích různá pravidla, celkově je systém zmatečný. Nikdo přesně neví, jak zákon vykládat, dokonce se výklad liší i u různých správců daně v ČR. Daňová sazba v ČR je navíc vysoká a zbytečně zatěžuje pořadatele.**

Sociální pojištění

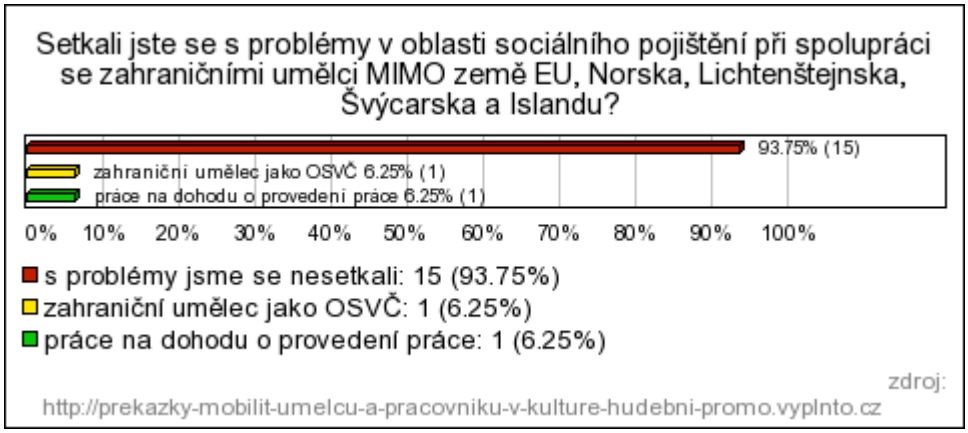

Ačkoli se někteří hudební promotéři s problematikou v oblasti sociálního pojištění setkali, nesdělili žádné specifické příklady problémů.

Zdravotní pojištění

Ačkoli se někteří hudební promotéři s problematikou v oblasti zdravotního pojištění setkali, nesdělili žádné specifické příklady problémů.

Problematika výjezdů do zahraničí

Mezi další problémy, s kterými se hudební promotéři v oblasti mobility setkali, patří:

- **Transport hudebních nástrojů letecky.**
- **Výjezd cizinců žijících trvale na území ČR s platným povolením k trvalému pobytu a doloženým buď Průkazem k trvalému pobytu nebo razítkem v pase. Oba doklady jsou legálním cestovním dokladem v rámci EU, a přesto jsme měli problém např. v Polsku nebo na Slovensku.**

Autorské právo

Problémem v oblasti autorského práva se zdá být kolektivní správa:

- problém je OSA, a to obecně
- výplata skutečně odvedených poplatků autorům
- „většinový systém“ kolektivního správce daní

Infopointy – Evropská komise připravuje možnost uložit členským zemím EU založení národních kontaktních bodů pro mobilitu, které by měly sloužit jako centrální místa pro poskytování všech informací týkajících se mobility

Většina hudebních promotérů (62 %) se shoduje na tom, že Infopointy by měly význam pro řešení problém mobility. 31 % promotérů by daných služeb také využila. Nejlepším řešením pro zřízení Infopointu zdá se opět zřízení webové stránky s informacemi a také e-mailová poradna s případnou telefonickou poradnou.

Oblasti, kterými by se Infopoint měl zabývat, jsou následující:

- Komplexní hudební informatika o všech lokacích zemí EU (poradenská činnost ve smyslu „kdo je kdo“).
- **Měl by být schopen zodpovědět všechny relevantní dotazy z oblasti podnikání v kultuře. Pokud ne, měl by být schopen odkázat na zdroje, které to dokáží.**
- **Vízové povinnosti a jejich podmínky. Daňové povinnosti a smlouvy mezi zeměmi. Finanční, daňové a právní poradenství. Pomoc při řešení sporných situací na hranicích (hotline). Kancelář by měla být garantem legislativně platných informací, často mají úřady v různých zemích rozdílné podklady a neznají zákony jiných států.**

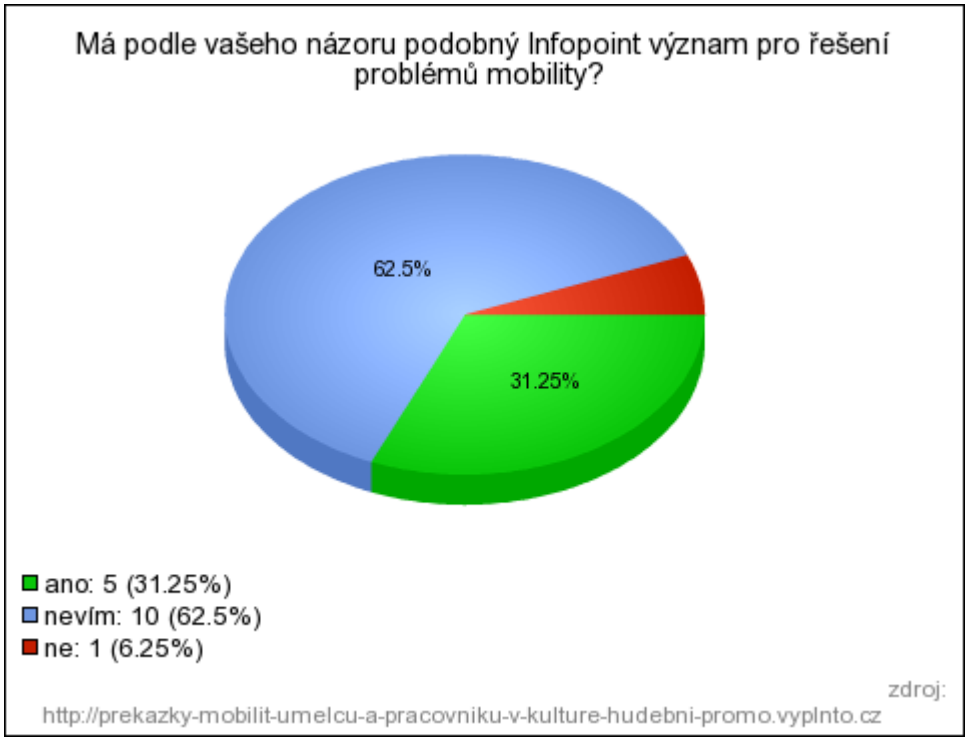

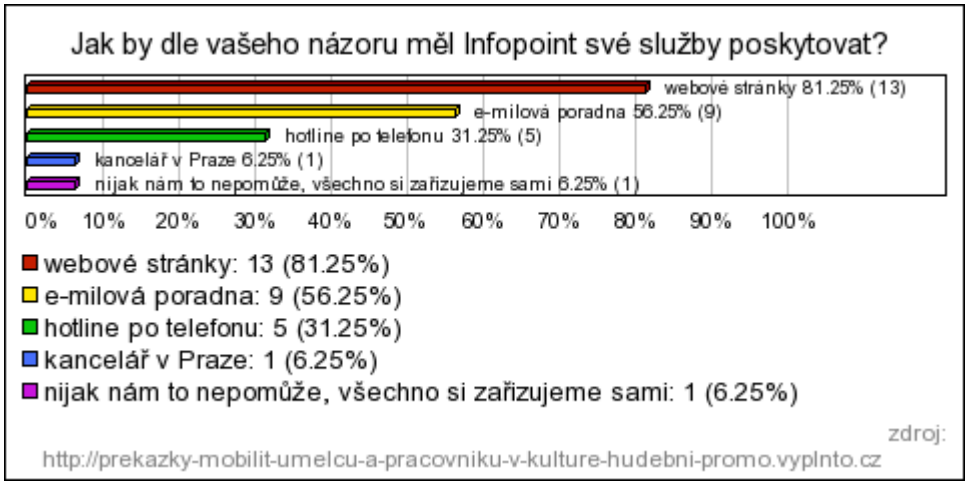

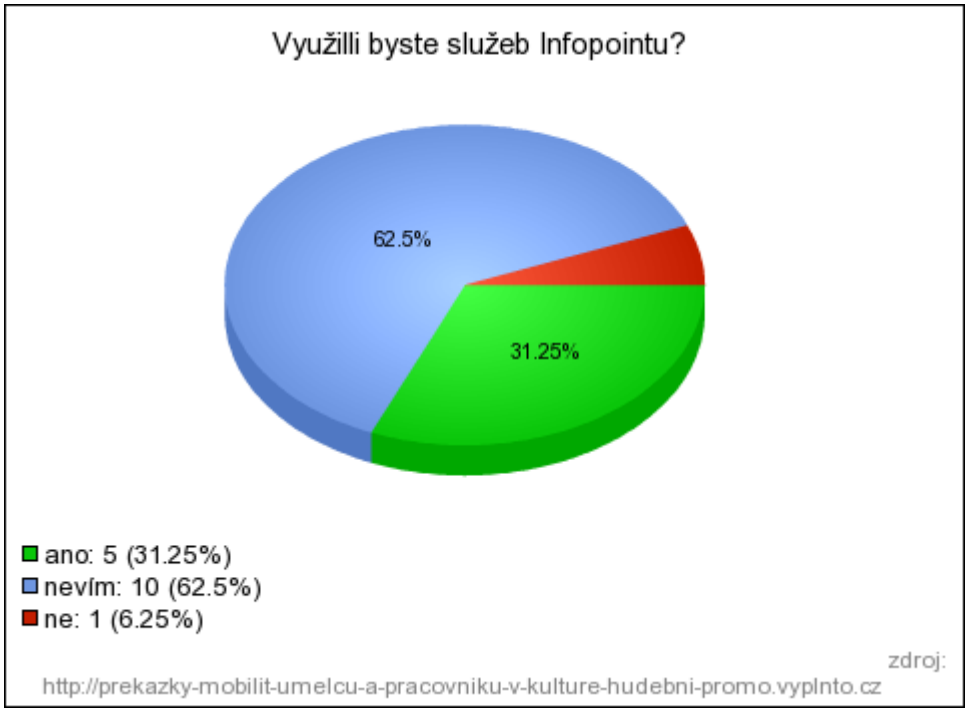

Další podněty

- Nezaměstnávám cizí umělce, jsem z malého městečka, ale obrovský problém je OSA. Příklad: uděláte špičkový jazzový koncert a přijde 5 až 30 lidí, víc prostě nepřijde. OSA chce zaplatit mnohdy víc, než se vybere na vstupném. Bude to někdo konečně řešit? Odbory kultury na malých obcích berou jako podnikatele. Kultura se všude dotuje, a to by měla pochopit i OSA. Mobilitu zde neřeším, ale jestli můžete s tím molochem, jako je OSA, něco udělat, budu vám vděčný.
- **Prioritou k řešení pro pořadatele zahraničních umělců v ČR je pravděpodobně srážková daň.** Fakt, že jde o import ze zemí s vyšší kupní silou, který se v tuzemsku nabízí sociálně slabším (studentům a mladým lidem), je většinou ztrátový (téměř vždy u nových objevů), je tak absurdně zatěžován dalšími neadekvátními náklady.
- Přístup k praktickým informacím pro mobilitu směrem z ČR ven: doporučení a garantování dodavatele služeb, především v oblasti ubytování a dopravě (hromadné i individuální).

Příloha č. 8

Řízené rozhovory s hudebními promotéry a agenty

Řízené rozhovory vedla Jana Tomášková, Institut moderní hudby, o.s.

Rozhovor č. 1

1. Problematika daní a poplatků a nákladů ke koncertům

Lokální náklady a poplatky v ČR nutí pořadatele k závislosti na grantových systémech nebo k obcházení standardních cest, jak kulturní akci správně a řádně zorganizovat. Pořadatelé koncertů v ČR musejí hradit různé daně a poplatky, které v podstatě znemožňují rozumně uspořádat většinu koncertů zahraničních umělců u nás.

SRÁŽKOVÁ DAŇ - většinou 33% nad honorář, který dostává umělec (25% z celkové částky vynaložené na jeho honorář), tzn. pokud dostává umělec 100 Eur, daň je 33 Eur = ze 133 eur je 25% 33 Eur. Zahraniční umělce nezajímá, jak velký náklad s daněmi při koncertu máme a dávají si proto do smlouvy honorář "net of taxes". Zahraniční umělci většinou nevědí, že naše srážková daň se dá odečíst jako záloha na zaplacení daně u nich doma.

MĚSTSKÉ POPLATKY - v mnohých českých městech jsme nuceni platit 10% ze vstupného městu. To je daň, kterou jsou handicapováni pouze pořadatelé kulturních akcí. Ostatní podnikatelé takovou daň nemají. Brno jako jedno z prvních měst vyslechlo pořadatele a tuto daň zrušilo.

O.S.A. - autorské poplatky. Sazebník, který se týká konkrétně nás, je tady: http://www.osa.cz/doln%C3%AD-menu/ke-sta%C5%BEen%C3%AD/sazebn%C3%ADky/sazba-m.aspx. Nás se v něm často týká kategorie 700 lidí / průměrné vstupné mezi 301 a 400 Kč, ale i dražší. Tam se celkový poplatek pohybuje přes 20.000 Kč. Vzhledem k tomu, že tržba ze vstupného na takové akci nepřesáhne 200.000 Kč, tak je to téměř 10%. A v podstatě 10% to vychází, i když jsou akce levnější nebo dražší, navštíví je více či méně lidí.

DPH - standardní DPH ze vstupného je 10%, ale je dost možné, že dojde dokonce na zvýšení DPH na 20% a srovnání do jedné kategorie DPH. Diváci bohužel nejsou plátci DPH, tak je akce pro ně jen o to dražší. :(

ZÁBOR - parkování. Většina kulturních zařízení v Praze ale i v jiných městech jsou v místech kde bez záboru na zaparkování vozidel umělců a techniků nelze akci organizovat. Náklady na zajištění záboru se pohybují fixně mezi 3 a 5.000 Kč.

DISTRIBUCE VSTUPENEK - bez ní nelze vstupenky na akci ve větších městech prodat. Většinou jsou poplatky kolem 10% a pak od 3 do 10 Kč za tisk vstupenky a cc 2% za platby kartami, online nákup.

Teď bych si dovolil ukázat, jak je situace absurdní na následujících počtech:

Koncert, na který je průměrné vstupné 301 Kč a přijde 700 lidí (na klubové scéně v podstatě akce, která bude patřit mezi nejúspěšnější).

Celková tržba 210.700 Kč.
Z toho je DPH 21.070 Kč
Zbývá 189.630 Kč
Z toho jsou:
poplatek městu 18.963 Kč
distribuční poplatek za prodej vstupenek celkem 25.963 Kč (7000 Kč za tisk vstupenek 18.963 Kč provize)
poplatek O.S.A. 20.000 Kč

celkem další poplatky: 64.926 Kč
Zbývá 124.704 Kč.

V tuto chvíli máme polovinu tržby ze vstupného od diváků již pryč a ještě jsme se nedostali k úhradě nákladů na realizaci akce. Zbývá nám na ně 124.704 Kč a z nich máme zaplatit pronájem sálu, technické zajištění, produkci a propagaci akce a honorář umělce, ze kterého ještě budeme odvádět 33% srážkovou daň. Hypotetický příklad by mohl tedy pokračovat následujícím způsobem:

Ze 124.704 Kč zaplatím běžné náklady v ČR:

15.000 Kč nájem sálu pro 1000 lidí /nejlevnější typ sálu/
10.000 Kč technické zajištění /nic nestandardního v požadavcích kapely/
10.000 Kč odměna organizátorů (pořadatelská služba, security, produkční atp.)
10.000 Kč náklady spojené s ubytováním, dietami a dalším lokálními službami pro kapelu na turné
25.000 Kč propagační kampaň - pouze spoty v radiu a pár vyvěšených obyčejných plakátů, zase příklad jen při cenách oficiální distribuce plakátu v Praze to znamená na 1 mil obyvatel 50 plakátů vyvěšených na 14 dní a na další propagaci nezbývají finance
5.000 Kč zábor města
celkem: 75.000 Kč bez rezervy

Z tržby akce zbývá necelých 50.000 Kč. Pokud si organizátor za obchodní riziko ve výši 200.000 Kč nevezme žádnou odměnu, pokud se neobjeví žádné nečekané náklady (v rozpočtu není rezerva), tak po odečtení srážkové daně zbývá 37.500 Kč = 1500 eur. Z toho by měli umělci uhradit své honoráře a mezinárodní dopravu. Organizátor koncertu, na který není vyšší vstupné než 300-400 Kč a, který nenavštíví více jak 700 platících diváků (takových akcí je po celé republice v poměru k těm ostatním v podstatě jen malé procento) nemá možnost přivézt kapelu za vyšší náklady než 1500 eur a z toho je nutno uhradit honoráře umělců, jejich mezinárodní dopravu a případné další náklady skupiny na vystoupení v ČR.

Při 1500 eur pro umělce jsme se nedostali k úhradě běžných měsíčních nákladů pořadatele, jeho zisku / odměny, ze které by tedy ještě byla odváděna daň ze zisku a podle toho, jak jsou vypláceny odměny zaměstnancům organizátorské agentury, také sociální a zdravotní pojištění.

Od pořadatelů akcí v západních evropských zemích víme, že mají příjmy nejen ze vstupného, ale i z dalších služeb jako např. při koncertech z barů. Bohužel poměr ceny za 0,25l piva v Německu nebo Francii na koncertě, např. 4 eur a cena za 0,5l piva v ČR za 1,5 eur, tzn. o 80% méně, poukazuje na velký nepoměr ve standardech, který přetrvává a v podstatě nás handikapuje.

V případě našeho festivalu, kdy neprodáváme vstupenky,tak celou řadu poplatků v rozpočtu ušetříme. Zavedení vstupného pro nás v tomto okamžiku nemá smysl neboť by pravděpodobně většina zisku ze vstupenek padla na daně a poplatky.

2. Zaměstnávání zahraničních umělců, zdravotní a sociální pojištění

S touto problematikou se vůbec nesetkáváme. Umělce nezaměstnáváme.

3. Mobilita (zahraniční cesty, víza, propagace..)

Spolupracujeme především se zeměmi s bezvízovým stykem. Tedy s problémem s vyřizováním víz u nás se příliš nesetkáme.

Ovšem máme zkušenost s turné zahraniční kapely po Východní Evropě, kdy kapela z USA zrušila svůj koncert v Srbsku neboť byla místními ogány donucena k podrobné kontrole, při které detailně zkoumali nástrojovou aparaturu. Pro kapelu byla tato zkušenost natolik

traumatizující, že se rozhodli ze země odcestovat. Evropské východní trhy jsou pro nás rozhodně zajímavé a bude zřejmě třeba usnadnit mobilitu umělců tímto směrem.

Problém mobility shledávám především v logistické části produkce koncertních akcí. V převozu nástrojové aparatury, kterou je komplikované dopravovat letecky a pozemní doprava je velmi pomalá. Je to velký organizační problém. Kapelám by usnadnila cestování dohoda např. s železnicemi o speciální transportní službě nebo s leteckými společnostmi, kde je momentálně převoz objemných zavazadel nejen nákladný, ale taky často velice komplikovaný.

Dálším úskalím jsou propagační kanály. Město Praha, MKČR ale i jiné instituce dotují z veřejných zdrojů akce, které ale následně nejsou schopny dále podpořit v jejich životnosti. Především mám na mysli podporu v rámci propagace. Je škoda, že instituce popdorující různé projekty dále nevyužívají tyto akce ke své vlastní propagaci, která by se vrátila organizátorům jako propagace jejich akcí. Instituce často mají velký prostor, který by k propagaci podporovaných aktivit mohly poskytnout. Stačí tento příklad snad. Na stránkách některých institucí většinou žádný kulturní kalendář, na čem participují, ani snadno nenajdete, natož, aby na titulních stranách byl třeba prostor např. pro bannerovou kampaň nejbližšího podporovaného projektu.

4. Export

V ČR chybí podpora českého hudebního exportu. Našemu hudebnímu průmyslu by rozhodně prospěla akce, na kterou by byli pozvání promotéři ze zahraničí a mohli se podívat na přehlídku našich kapel. Je mnohem nákladnější vyvážet kapely do zahraničí než pozvat pořadatele a promotéry např. do Prahy a uspořádat přehlídku české hudební tvorby. Taková investice se mnohonásobně zúročí a přinese mnohem větší efekt pro rozvoj ekonomiky v kulturním sektoru. Podobné projekty podnikají i další země. Teď jsme se byli podívat na setkání pořadatelů při přehlídce katalánské world music scény. U nás bohužel taková podpora chybí. Náš festival by bez problému mohl sloužit jako základ. Stačí už jen dovézt organizátory.

5. Infopointy

V cestách do zahraničí máme často lokálního partnera, který se obvykle o spoustu věcí postará. Ale pokud by takové infopointy fungovaly pružně, využíval bych je e-mailem. Moje dotazy by směřovaly především na daně, poplatky, zábory, povolení k parkování a další povolení.

7. Grantový systém

Dlouhý proces rozhodování a časování výsledků grantů přináší pořadatelům a promotérům značné komplikace v plánování. Rozumíme složitému procesu výběru projektů a zvažování komisí, ale přesto se domníváme, že lze celý mechanizmus zjednodušit.
Velký interval mezi podáním a výsledkem grantu způsobuje promotérům a pořadatelům, že se jednoduše nemohou na veřejné zdroje předem spolehnout a musí tak balancovat mezi dobře provedenou prací a improvizací. Přidělený grant pak slouží spíše jako podpůrná finanční dotace, bez které se musí umět promotér obejít. To vede k neefektivnímu nakládání s těmito prostředky.

Řešením by mohlo být rozdělení grantového procesu na několik kol: 1. podání návrhu - stručného konceptu záměru, z nichž komise vybere projekty, které mají dle jejich hodnocení šanci na úspěch a v 2. kole pak žadatelé předloží podrobný popis projektu. Ušetří se tak čas i úsilí oběma stranám a proces rozdělování peněz nebude časově tak náročný.

Také začínám cítit velký problém. Vypisují se neustále do kola nová grantová temata, na jejichž vymýšlení reálně nespolupracuje obec organizátorů kulturních akcí. Ta témata je pak těžké naplňovat a neodpovídají často reálné poptávce diváků, nabídce umělců a cílům

organizátorů. Vidím pak kolem sebe spoustu, dovolím si říci, nesmyslných projektů, které nevznikly primárně proto, že by o ně někdo přirozeně stál, ale pouze na poptávku vyhlášeného grantu. To trochu narušuje přirozené mechanismy kulturního trhu.

Na závěr:

Užitečné by bylo setkání promotérů z ČR, kde bychom se mohli vzájemně podělit o zkušenosti a vznést konstruktivní a plodné podněty a požadavky k lepšímu vývoji ekonomiky v kultuře.

Rozhovor č. 2

1. Problematika daní a poplatků

S problémem se srážkovou daní a tím danou vysokou nákladovostí hostujících účinkujících se pochopitelně setkáváme. Nejraději bychom byli, kdyby neexistovala. Zahraniční umělci by pro nás byli dostupnější.

Problém vzniká v okamžiku, kdy umělci přijíždí pouze za cestovní a produkční náklady, bez nároku na honorář a i přesto se stále musí odvádět srážková daň. Pak pořadatelé pochopitelně hledají východiska, jak se těmto poplatkům vyhnout.

Pokud vysíláme kapelu do zahraničí, dostáváme se do konfliktu s DPH pokud zahraniční partner není registrovaným plátcem ve své zemi. Musíme pak doplácet DPH my u nás. Je naprosto jasné, že dostat českou kapelu do zahraničí není nijak snadné a obvykle jde o nevýdělečnou akci, která sotva pokryje náklady. Tedy spíše o zkušenost a příležitost. Pak je nám DPH k tíži. Jsme tedy omezeni spolupracovat se subjekty hlášenými k DPH.

Městský poplatek už naštěstí nemusíme hradit. Šplhal se na několik 100 tisíc korun. Už jsme se ale dostali do katalogu Regina, který sdružuje akce a pořadatelé osvobozené od tohoto poplatku. Umím si ale představit, že pro někoho, kdo v podobné iniciativě není, může tato výše představovat nerealizovatelnost projektu.

Dalším otazníkem je pro nás OSA a Intergram. Tyto poplatky se nám opravdu nezdají. Jsou mnohdy neprůhledné a pořadatel netuší jasně, kolik vlastně za co platí. Tyto poplatky představují vysokou částku. Často také záleží na tom, s kým na těchto "úřadech" jednáte. Někdy je dohoda velmi vstřícná, ale někdy nám vypočítají "dle tabulek" neúměrné částky. To v nás vzbuzuje dojem, že něco nefunguje správně a považujeme takové dohody za neseriózní. Jedná se o soukromou organizaci, která má silné lobby v oblasti autorského zákona a my se nemůžeme těmto povinnostem vyhnout. Není nám zcela jasné, jak se dále s poplatky, které od nás odcházejí, nakládá.

2. Zaměstnávání zahraničních umělců, zdravotní a sociální pojištění

S touto problematikou se vůbec nesetkáváme. Umělce nezaměstnáváme.

3. Mobilita (zahraniční cesty, víza, propagace..)

S problémy vízového styku se setkáváme, ale nejsou nijak zásadní ani četné. Obvykle jednáme s evropskými umělci nebo s umělci z USA. Vystačíme s "Letter of invitation". Kapely si tyto záležitosti řeší ve větší míře sami. S větším problémem jsme se setkali v roce 2005, kdy jsme pozvali účinkujícího z Kuby a dlouhosáhle jsme vedli jednání a administrativu přes ambasádu. Umíme si představit, že zjednodušení vízového/bezvízového styku s umělci by ulehčil život řadě pořadatelů i umělcům.

Naše cesty do zahraničí dosud probíhaly bez konfliktů. Lokální administrativu vždy zajišťoval místní partner nebo pořadatel.

Ve sféře promotion a propagace začíná nabývat na významu internet a digitální média, především sociální sítě. Náš festival je již zavedenou akcí a jeko komunikace vůči návštěvníkům funguje přirozenou cestou. Klasické formy inzerce už ztrácí efekt, stejně jako plakátování. Z průzkumu našich návštěvníků vyplývá, že na ně tyto způsoby oslovení nepůsobí.

4. Infopointy

Pokud by existovala info linka na téma mezinárodní mobility, určitě bychom ji využívali. Nejvíce bychom zřejmě řešili pozemní cestování větších kapel, kde se setkáváme se zákazem kamiónů o víkendu a musíme vyřizovat povolení, aby se kapela s nástrojovou aparaturou mohla dopravit na místo určení.

5. Granty

O granty z veškerých veřejných zdrojů jsme už přestali žádat. Náš festival, přestože splňuje kritéria zadání většiny vypsaných grantů (je nadregionální, přiváží umělce z celého světa a uvádí i českou scénu, je žánrově nezávislý.. atp.), byli jsme označení za komerční produkci, která nepotřebuje podporu z veřejných zdrojů. Obdrželi jsme vždy velmi malou částku (např. 20 tis. Kč z celkového rozpočtu 20 mil. Kč). Za celou administrativu, práci a čas vložený do vyřizování žádosti, vyúčtování a pravidla partnerství, která jsme museli dodržovat nám taková podpora nic nepřinášela. Navíc jsme neviděli žádný smysl v tom uvádět donátorskou instituci jako partnera dle vypsaných podmínek, když byla jejich účast a podpora prakticky symbolická.

Granty by nás samozřejmě zajímaly a prospěly by naší věci. Ale vzdali jsme úsilí tímto směrem a nechceme dále plýtvat potřebnou energií. Spoléháme sami na sebe a musíme se s naší situací nějak poprat. Víme, že co si nezařídíme, to nemáme.

Rozhovor č. 3

1. Problematika daní a poplatků

Srážková daň se odvádí v každém státě v jiné výši a i u nás je % odvodu závislé na smlouvě s danou zemí. Je tedy nutné mít k vyřízení a odvodu této daně odborného pravního poradce. Tyto sazby se neustale mění a není nikdy jasné, z čeho všeho se srážková daň musí odvádět, doprovodný personál, doprava, technická podpora, účinkující... atd. Každý úřad vykládá zákony trochu jinak a my se v konečném důsledku nevyznáme v závazcích, kterým jsme povinnováni.

Srážková daň v umělecké sféře by se opravdu měla zrušit.

Městské poplatky naštěstí v našem městě zrušili před několika lety pro všechny pořadatele kulturních akcí. To nám výrazně ulevilo na rozpočtu.

Autorské právo pro nás zůstává neprůhledné. Velmi by nám pomohlo vzhledem k pravidelným produkcím uzavřít dlouhodobou smlouvu, která by nám stanovila podmínky, podle kterých můžeme dimenzovat rozpočet a které pro nás vzhledem k dlouhodobému a pravidelnému působení budou výhodné. To se nám ale dosud nepodařilo. Domluva se správci autorských práv je velmi nepružná. Výše poplatků a jejich výpočty nám nejsou jasné a každý rok se mění.

OSA, Intergram, Ochranný svaz zvukových mistrů... dostávají na základě legislativy státu prakticky absolutní moc a nemají žádná omezení, která by chránila povinnosti poplatníků.

Stát vytváří nebo podporuje zájmové spolky, nad kterými drží ochrannou ruku. Pokud dá soukromé společnosti takovou moc, podporuje tak monopolní chování. Stát by měl vytvářet také kontrolní orgány, které budou dbát na legální a korektní jednání.

2. Zaměstnávání zahraničních umělců, zdravotní a sociální pojištění

S touto problematikou se vůbec nesetkáváme. Umělce nezaměstnáváme.

3. Mobilita (zahraniční cesty, víza, propagace..)

Setkáváme se s vízovou povinností a vyřizováním administrativy. Jsou země, se kterými se velmi špatně vyjednává, jako jsou např. státy Afriky nebo Rusko. Jakékoli zjednodušení těchto procedur by nám usnadnilo práci.

Je třeba zmínit problém při pozemní dopravě - přejezdy větších sestav účinkujících s nástrojovou aparaturou v nákladních autech o víkendu po dálnici. Festivaly se obvykle konaji o víkendech.

Příspěvkové organizace dostávají přirozeně podporu od státních institucí pro svou činnost. Nezávislé organizace, které čerpají peníze ze státního rozpočtu však takovou podporu nemají. Rozpočty na reklamní kampaň bývají významnou položkou v celkovém rozpočtu akce a zcela jistě by nám ulevily výhodné možnosti města na využití veřejných reklamních ploch, které mají ve správě. Dostáváme nějaké úlevy v rámci letního festivalu, ale na klubové a jednotlivé akce v průběhu roku již ne.

4. Infopointy

Infopointy pro mobility umělců bychom určitě využily elektronicky a to zejména v problematice srážkové daně a vízové politky.

5. Granty

Na granty již nespoléháme. Jejich příslib je příliš nejistý a nedostačuje na realizaci akce. Naučili jsme se spoléhat sami na sebe. Granty pro nás představují spíše milý a velmi užitečný příspěvek než jistotu.

Navíc, posuzování finančního úřadu naší problematiky probíhá bez znalosti reálií. Řeší ji lidé, kteří umělecké a festivalové produkci nerozumí a striktně následují pravidla byrokracie, Tím nám působí řadu nepříjemností a omezují možnosti našeho svobodného konání, které odpovídá nutné skutečnosti a bohužel se nevejde do daných teoretických předpisů.

Na závěr:

Byrokratické chování úřadů a neznalost skutečnosti je velmi svazující.

Vždyť právě umění by mělo být podpořeno stran státu. Ten ale přichází jen s pravidly, omezeními a zákony, které nás omezují a komplikují naší činnost. Navíc se stále mění a jejich složitost je někdy nad naše chápaní a možnosti věnovat jejich studiu tolik času.

Nutí nás tím k naprostému odpojení od veřejné správy a samostatné nezávislé realizaci projektů bez jakékoliv podpory a tím i závazku. To ovšem z hlediska ekonomického nabízi omezené možnosti, pesimismus a často i rozhodnutí akci nerealizovat, ačkoli by její přínos byl hodnotný pro ekonomiku i kulturní vývoj našeho státu.

Příloha č. 9

červen 2010

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA A DOPORUČENÍ VÝBORU PRO KULTURNÍ ZÁLEŽITOSTI

týkající se zlepšování podmínek podpory

MOBILITY UMĚLCŮ A DALŠÍCH PRACOVNÍKŮ V OBLASTI KULTURY

PŘEHLED DOPORUČENÍ

I. ÚVOD str. 8

1.1. Úvod do problematiky

1.2. Pracovní plán pro kulturu 2008–2010 a Expertní pracovní skupina OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury

1.3. Cíle a priority Expertní pracovní skupiny OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury

II PRACOVNÍ POSTUP str. 11

2.1. Pracovní metody a časový plán

2.2. Plnění postupu

2.3. Postup práce a prioritní otázky

III DOPORUČENÍ str. 15

3.1. Zlepšení informačních služeb týkajících se mobility v oblasti kultury

3.2. Rozpracování programů a systémů podpory mobility

3.3. Ustanovení a zlepšení funkce zprostředkovatele

3.4. Řešení otázky víz

3.5. Měření mobility

IV. DOPLŇKOVÉ INFORMACE str. 38

4.1. Zviditelnění a udržitelnost výsledků a výstupů projektu

4.2. Otázky pro další zkoumání

PŘÍLOHY

Pokyny k informačním službám v oblasti mobility

Seznam publikací

červen 2010

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA A DOPORUČENÍ VÝBORU PRO KULTURNÍ ZÁLEŽITOSTI

týkající se zlepšování podmínek podpory

MOBILITY UMĚLCŮ A DALŠÍCH PRACOVNÍKŮ V OBLASTI KULTURY

PŘEHLED DOPORUČENÍ

Zlepšení informačních služeb týkajících se mobility v oblasti kultury

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi:*

Členské státy by měly ve spolupráci s Evropskou komisí založit a financovat národní informační služby týkající se mobility v oblasti kultury a vytvořit síť takovýchto služeb. V této síti bude rozhodující aktivita jak na úrovni členských států, tak na straně EU.

Členské státy by se měly politicky a finančně zavázat k založení těchto informačních služeb, protože hlavní pozornost bude zaměřena na národní nebo v některých případech na regionální úroveň. Hlavní finanční zodpovědnost leží na národní a regionální úrovni.

Členské státy by se měly připojit k síti informačních služeb o mobilitě pomocí organizační struktury/struktur, které jsou v daném případě považovány za nejvhodnější.

Členské státy by měly zajistit, aby jejich informační služby o mobilitě spolupracovaly s podobnými informačními službami v ostatních členských státech.

- *Doporučení č. 2 – členským státům:*

Členské státy by měly zajistit nezbytné podmínky k zabezpečení spolupráce informačních služeb o mobilitě pro umělce a pracovníky v kultuře.
- ve strategických partnerstvích s již existujícími službami na národní úrovni vedoucí ke shromáždění a poskytování informací o vnitrostátních předpisech a postupech,
- s orgány a kulturními operátory na úrovni EU a na národní úrovni.

Informační služby o mobilitě by též měly shromažďovat data o mobilitě v oblasti kultury.

- *Doporučení č. 3 – členským státům a Evropské komisi:*

Členské státy by se měly dohodnout na pravidlech platících pro informační služby o mobilitě, včetně běžné minimální úrovně kvality těchto poskytovaných služeb na národní úrovni (porovnej s přiloženými pokyny).

Evropská komise se žádá o ustavení expertní pracovní skupiny, která by blíže specifikovala pokyny týkající se informačních témat, standardů kvality, strategických partnerství a komunikace. Vypracovaný koncept protokolu/dohody by měl být prezentován Výboru pro kulturní záležitosti.

- *Doporučení č. 4 – Evropské komisi:*

Evropská komise by měla prozkoumat možnosti pro spolufinancování, založení a udržení sítě informačních služeb o mobilitě pro umělce a pracovníky v kultuře v probíhajícím programu Culture a začlenit podporu těchto služeb do návrhu budoucího programu Culture.

- *Doporučení č. 5 týkající se evaluace a monitoringu – členským státům, Evropské komisi a kulturnímu sektoru*

Členské státy a Evropská komise by měly pravidelně monitorovat a vyhodnocovat informační služby o mobilitě a jejich síť.

Kulturní sektor a jeho aktéři jsou vyzváni ke spolupráci při zřizování a podpoře aktivit sítě informačních služeb o mobilitě, například k vyjasnění potřeb, vybudování kapacity a poskytnutí zpětné vazby.

Rozpracování programů a systémů podpory mobility

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Evropská komise a členské státy by měly monitorovat a vyhodnocovat své programy a systémy podporující mobilitu, a to s cílem identifikovat překážky a problémy malých kulturních operátorů a jejich projektů nebo sítí a umožnit jim tyto programy a systémy lépe využívat a používat.

Evropská komise bude vyzvána k vytvoření skupiny expertů na tuto oblast za účelem analýzy a posouzení výsledků prověřování systémů podpory, která by tyto poznatky aplikovala na konkrétní úpravy kritérií a postupů těchto systémů a programů podpory.

Evropská komise a členské státy by si měly vyčlenit rozpočet po malé nebo méně institucializované kulturní operátory a jejich projekty včetně projektů, na kterých aktivně spolupracují umělci a kulturní odborníci ze třetích zemí.

Při přípravě podpůrných programů na evropské úrovni a úrovni členských států by měla být zaměřena pozornost na „seversko-pobaltský model", který se zabývá malými projekty i samostatnými umělci.

Systémy podpory Evropské komise pro celoživotní vzdělávání, například program Grundtvig v oblasti vzdělávání dospělých, by měly být propagovány v kulturním sektoru a přizpůsobeny tak, aby lépe sloužily daným potřebám.

- *Doporučení č. 2 – Evropské komisi*

Řízení pro podávání žádostí o malé granty by mělo mít krátké lhůty a žádosti by měly být zpracovávány nebyrokratickým a decentralizovaným způsobem, pokud možno (nebo alespoň z části) přednostně.

- *Doporučení č. 3 – členským státům a Evropské komisi*

Evropská komise a členské státy by měly iniciovat financování rozvoje profesionálních infrastruktur a systémů ve východní a jižní Evropě za účelem vytváření sítí, které by zahrnovaly začínající iniciativy a podporovaly budoucí odborníky.

- *Doporučení č. 4 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor a jeho jednotliví aktéři se vyzývají k boji proti nerovnováze a jejímu zmírnění na místní úrovni a ke zvýšení povědomí o ekologické stopě způsobené mobilitou.

- *Doporučení č. 5 týkající se evaluace a monitoringu – členským státům, Evropské komisi a kulturnímu sektoru*

Evropská komise, členské státy a kulturní sektor by měly podporovat takový systém měření (kvalitativní a kvantitativní), který bude poskytovat více příležitostí malým iniciativám.

Ustanovení a zlepšení funkce zprostředkovatele

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Členské státy a Evropská komise by měly uznat roli a důležitost funkcí zprostředkovatele ve svých kulturních politikách a v podpoře kulturní mobility.

Finanční zdroje, které se vztahují k mobilitě umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury, by měly být dostupné zprostředkovatelům ve všech uměleckých sektorech (srovnej doporučení č. 1, Programy a systémy podpory mobility).

- *Doporučení č. 2 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor (např. sítě zprostředkujících organizací nebo zájmové organizace) by měl s podporou Evropské komise a zainteresovaných členských států zorganizovat seminář pro zprostředkovatele, aby jim umožnil vzájemný kontakt a prezentaci svých potřeb.

- *Doporučení č. 3 – Evropské komisi*

Evropská komise by měla zadat vypracování výzkumné studie na téma zmapování zaměstnání, funkcí a služeb zprostředkovatelů a navrhnout východiska pro jejich organizace a různé formy usnadnění jejich aktivit.

Řešení otázky víz

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Členské státy a Evropská komise by měly zvážit všechny aspekty týkající se oblasti víz pro krátkodobý i dlouhodobý pohyb při integraci a posílení kulturního rozměru ve vnějších vztazích EU.

Členské státy a Evropská komise by měly efektivně monitorovat vízovou politiku a praktiky v této oblasti na poli kultury.

Evropská komise a členské státy by měly usilovat o posílení spolupráce v oblasti vízové problematiky – týkající se umělců a ostatních pracovníků v kultuře – s těmi evropskými zeměmi, které nejsou součástí schengenského prostoru.

- *Doporučení č. 2 – členským státům*

Členské státy by měly pozorně sledovat a přizpůsobit implementaci „Směrnice o modrých kartách" z hlediska specifických potřeb a zájmů kulturního sektoru.

- *Doporučení č. 3 – členským státům*

Členské státy by měly prosazovat při implementaci vízového kodexu úzkou spolupráci mezi kulturou a vízovými orgány na všech úrovních a obzvláště v rámci zastupitelských úřadů.

Členské státy by měly zorganizovat školení konzulárních pracovníků týkající se specifických problémů umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury.

Členské státy by měly dohlédnout na to, aby národní informační služby o mobilitě sloužily již od počátku umělcům a ostatním pracovníkům v kultuře i v oblasti vízové problematiky (viz Doporučení č. 1, ke zlepšování informačních služeb a pokyny).

- *Doporučení č. 4 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor by měl pozorně sledovat uplatňování vízového kodexu a používání Příručky v kulturním sektoru a aktivně přispívat k monitorovacímu procesu.

Měření mobility

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Eurostat a národní statistické orgány by si měly být vědomy významu společných kritérií pro definování a přesnější identifikaci kultury a uměleckých profesí v údajích o zaměstnanosti a ekonomické migraci.

Členské státy a Evropská komise by měly vyzvat pracovní skupinu ESSnet pro oblast kultury (European Statistical Systems Network Project on Culture Statistics Development), aby při výkonu své práce náležitě vzala v úvahu potřebu zlepšovat statistiku kulturní mobility.

- *Doporučení č. 2 – členským státům*

Členské státy by měly ustanovit či zlepšit sběr dostupných údajů na národní úrovni.
Existuje mnoho způsobů, jak tento problém uchopit. Například:

Členské státy by měly přimět veřejné a poloveřejné orgány přímo odpovědné za mobilitu ke sběru a sdílení údajů na evropské a mezinárodní úrovni.

Členské státy by v každé zemi měly nalézt způsob, jak každý rok získat údaje o počtu zahraničních hostujících kulturních produkcí, a to s využitím údajů z dostatečně obsáhlé a reprezentativní skupiny kulturních institucí.

Členské státy by měly sledovat zdroj statistických údajů, zemi původu sebraných dat v souvislosti s představeními, díly či překlady vztahujícími se k hostování a koprodukcím. Sem může patřit i prodej uměleckých děl na trhu s uměním.

- *Doporučení č. 3 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor by se měl aktivně účastnit a přispívat ke sběru údajů obzvláště v rámci navrhovaných „light" metod či v praktického přístupu, např. nahlášením informací stávajícím či nově ustanoveným strukturám (mezi jinými) pro sběr údajů o mobilitě umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury.

- *Doporučení č. 4 – členským státům, Evropské komisi a kulturnímu sektoru*

Všechny zúčastněné strany se vyzývají, aby začaly sbírat data na úrovni EU a aby analyzovaly toky mobility. Pro doplnění těchto kvantitativních dat by měl být vyvinut kvalitativní přístup k měření mobility.

Tato závěrečná zpráva popisuje práci skupiny mezi březnem 2009 a červnem 2010 a byla vytvořena malou skupinou členů - Danielem Barroyem, Ines Da Silvou, Sarah de Heusch Ribassin, Bertem Holvastem, Julkem Jurowiczem, Ristem Kivelou, Marií Tuerlings, Yvettou Vaughan a Wernerem Weberem s podporou Oddělení Evropské komise pro kulturní politiku, rozmanitost a mezikulturní dialog.

Kontaktní osoby

Předseda pracovní skupiny OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury
Pan Risto Kivela
risto.kivela@gmail.com

Sekretariát pracovní skupiny OMK
Evropská komise, Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu, Ředitelství D Kultura & Media

Oddělení D1 Kulturní politika, rozmanitost a mezikulturní dialog
eac-info@ec.europa.eu
www.ec.europa.eu/culture

červen 2010

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA A DOPORUČENÍ VÝBORU PRO KULTURNÍ ZÁLEŽITOSTI

týkající se zlepšování podmínek podpory

MOBILITY UMĚLCŮ A DALŠÍCH PRACOVNÍKŮ V OBLASTI KULTURY

I. ÚVOD

1.1. Úvod do problematiky

Z mnoha důvodů je mobilita umělců a pracovníků v kultuře[1] vnímána jako pozitivní jev, který si zaslouží být aktivně propagován Evropskou unií a členskými státy. Mezinárodní mobilita umělců a pracovníků v kultuře je zásadní pro vytvoření společného „evropského kulturního prostoru" a pro pozvednutí kulturní rozmanitosti.

Mobilita je součástí života pracovníků v uměleckém a kulturním sektoru v Evropě po mnoho let a dokonce i po staletí. V současné době se kreativní a umělecká tvorba odehrává v mezinárodních souvislostech neformálních a formálních sítí. Pro umělce a další pracovníky v oblasti kultury se mobilita stala nutností, protože potřebují cestovat za hranice, aby se rozšířila oblast jejich aktivit, aby se setkali s novým publikem, rozšířili si obzory a našli nové zdroje inspirace pro svou tvorbu. Pro osobní rozvoj umělce je důležité vyměňovat si zkušenosti a učit se od kolegů v zahraničí s cílem rozvíjet svou kariéru.

Z pohledu evropské integrace je jasné, že aktivnější a efektivnější využití příležitostí související s jednotným trhem může vytvořit nová pracovní místa a příležitosti pro umělce a pracovníky v kultuře, tím pádem může propagovat zaměstnanost v kulturním sektoru i jako celek. Mezinárodní mobilita poskytuje přístup k pracovnímu trhu, který je několikanásobně větší a rozmanitější než národní pracovní trhy. To také platí pro kulturu a kreativní průmysly, které se v Evropě vyznačují velkým počtem malých a středních podniků, které mají stále více co dělat s ekonomikou a zaměstnaností.

Avšak když mluvíme o kulturní mobilitě, je toho v sázce mnohem více. Zatímco bouráme bariéry mezi lidmi a skupinami, kulturní mobilita posiluje smysl pro evropské občanství a propaguje evropskou integraci prohloubením znalostí naší společné kultury – což koneckonců pokládá základy pro ekonomickou, politickou a sociální integraci. Mobilita přispívá k mezikulturnímu dialogu a většímu respektu ke kulturní rozmanitosti. To je i bude obzvláště důležité v multikulturnějších společnostech. V praxi je mobilita zásadní v propagaci studia jazyka, který slouží jako prostředek pro lepší vzájemné porozumění a mezinárodní působení v kulturním sektoru.

Mobilita umělců a dalších pracovníků v oblasti kultury je klíčem k dosažení tří cílů stanovených Evropskou agendou pro kulturu. Je také prioritou programu Culture od roku 2000 a je dále vnímána jako jeden ze tří specifických cílů programu pro období 2007–2013 jako prostředek k rozšíření kulturní oblasti, o kterou se Evropané dělí, podpory aktivního evropského občanství.

[1] „Umělci a ostatními pracovníky v oblasti kultury" máme na mysli všechny umělce, manažery, pracovníky z oblasti logistiky a komunikace a ostatní osoby, které profesionálně pracují v kulturním sektoru, i umělecké profese v ostatních sektorech.

Propagace kultury jako zásadního prvku v mezinárodních vztazích EU je těžiště třetího cíle Evropské agendy pro kulturu. Evropská unie je smluvní stranou v Úmluvě UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů, kde se zavázala rozvíjet novou a aktivnější roli pro Evropu v mezinárodních vztazích a integrovat kulturní dimenzi jako zásadní prvek v jednání s partnerskými zeměmi a regiony. Úmluva[2] se výslovně zaměřuje na opatření, která jsou relevantní pro mobilitu a kulturní výměnu, např.

- Článek 14 – Spolupráce pro rozvoj

Strany se snaží podporovat spolupráci v oblasti udržitelného rozvoje a v oblasti snižování chudoby, a to zejména pokud jde o zvláštní potřeby rozvojových zemí, s cílem přispět ke vzniku dynamického kulturního odvětví

- Článek 16 – Zvláštní výhody pro rozvojové země

Rozvinuté země usnadňují kulturní výměnu s rozvojovými zeměmi tím, že prostřednictvím vhodných institucionálních a právních rámců poskytují zvláštní výhody jejich umělcům a dalším profesionálům a odborníkům v oblasti kultury i jejich kulturním statkům a službám.

Jak Evropská agenda pro kulturu, tak Úmluva UNESCO jasně rozlišují klíčovou roli, kterou hraje kulturní mobilita, a výměnu v reakci na globální výzvy, kterým čelíme.

Odstraňování překážek, které stojí v cestě mobilitě umělců a pracovníkům v kultuře, se týká především legislativy, pravidel a praxe v různých administrativních sektorech, jako je daňová správa, sociální zabezpečení a vízová politika; nicméně toto většinou není v kompetenci kulturních orgánů na národní nebo na úrovni Evropské unie. Avšak je nutné vysílat jasné politické signály do jiných administrativních sektorů o daných potřebách, aby se změnily nebo přizpůsobily současné postupy na základě článku 167.4 Lisabonské smlouvy, který stanoví, že Evropská unie by měla ve své činnosti vzít v úvahu kulturní aspekty podle dalších ustanovení v této smlouvě. Tento princip podporuje práci expertní skupiny OMK.

1.2. Pracovní plán pro kulturu 2008–2010 a expertní pracovní skupina OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury

Odstraňování překážek bránících mobilitě umělců a kulturních pracovníků je zahrnuto mezi pět prioritních oblastí v pracovním plánu pro kulturu pro roky 2008–2010. V pracovním plánu se členské státy dohodly na společném nástroji tzv. Open Method of Coordination / Otevřené metodě koordinace OMK[3].

Expertní pracovní skupina ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury byla ustavena 1. března 2008. 22 států EU vyslovilo přání zúčastnit se práce v této komisi a zároveň byly rovněž na úrovni Evropské komise zadány dvě studie[4].

---

2 http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

3 Založení pracovní skupiny OMK, ve které byli zastoupeni odborníci z jednotlivých členských zemí EU, v březnu 2008; do konce roku 2010 (přibližně 3 setkání ročně). Tato skupina se zaměřila na mobilitu umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury, mezi jinými v oblasti performing arts, a vytvoří zprávu a doporučení (včetně ověření nejlepších postupů, předkládání návrhů iniciativ spolupracujících mezi členskými státy nebo na úrovni EK, s prvky metodologie k ohodnocení pokroku) pro následující oblasti: mapování stávajících postupů v každém členském státě tak, aby bylo možné navrhnout způsoby, jak zlepšit právní podmínky a související administrativní procesy pro mobilitu, navržení řešení na národní a evropské úrovni týkající se mobility (v Evropě i mimo ni) v odborné přípravě umělců a kulturních pracovníků, zajištění sběru a přístupu k příslušným informacím o podmínkách mobility v Evropě (daňové a sociální podmínky, podmínky pro vstup a pobyt v různých členských státech), posílení regionálních, národních a evropských podpůrných mechanismů pro mobilitu a zajištění jejich komplementarity.

4 „Studie Mobility Matters / Na mobilitě záleží" provedená ERICarts v roce 2008; „Studie Informační systémy podporující mobilitu umělců a dalších profesionálů v kulturní oblasti" od ECOTEC, zveřejněno 2009.

Byly uspořádány diskuse na téma mobilita, které stále pokračují mezi experty v pracovních skupinách OMC, na úrovni občanských společností a v mnoha dalších veřejných diskusích.

1.3. Cíle a priority expertní pracovní skupiny OMK

Expertní pracovní skupina zabývající se kulturní mobilitou byla pověřena obsáhlými a složitými úkoly. Součástí mandátu této skupiny bylo zkoumání otázek na národní a evropské úrovni, aniž by byly přehlíženy regionální či dokonce místní aspekty. Cílovou skupinou byli umělci z různých oborů, ostatní pracovníci v kultuře a umělecké skupiny, soubory a představení z členských států a ze třetích zemí.

Expertní skupina se také zabývala otázkami vztahujícími se ke krátkodobým i dlouhodobým pobytům v cizí zemi z pohledu zaměstnaných a samostatně výdělečně činných umělců. Do její působnosti také spadají další významné subjekty na poli mobility, např. kulturní a vzdělávací instituce, festivaly, kulturní centra a místa, počiny v kultuře i organizátoři, producenti a ostatní zprostředkovatelé.

Díky tomuto širokému mandátu bylo zapotřebí provést průzkum. Trvalo určitou dobu, než si skupina stanovila priority a cíle pro každou otázku a než nalezla efektivní způsob spolupráce v období mezi plenárními zasedáními. Práce expertní skupiny těžila z „externích" vstupů, jako byly studie, projekty, informace z ostatních generálních ředitelství komise a výstupy z několika konferencí.

Informace o pracovním postupu se nachází v kapitole II.

Na základě výsledků průzkumné fáze určila skupina pět prioritních oblastí, které slouží jako obecný rámec pro organizaci práce.

1. Zlepšení informací, poradenství a pokyny
2. Rozpracování programů a podpůrných systémů, které podporují mobilitu
3. Profesionálové a zprostředkovatelé zabývající se mobilitou v různých odvětvích kultury
4. Odstranění překážek mobility, jež se týkají legislativy, pravidel a administrativních postupů
5. Zlepšení statistických údajů, které se týkají mobility v Evropské unii

V rámci vybraných prioritních oblastí chtěla skupina dosáhnout hmatatelných výsledků, jasných metodických postupů a konkrétních návrhů na opatření, která by měla být přijata ke zlepšení podmínek mobility umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury. Také panovala shoda, že předložené návrhy by měly být reálné, funkční a přímo adresované odpovědným orgánům členských států, evropským institucím a ostatním příslušným subjektům. Členské státy jsou oslovovány jako první a následně je vše postoupeno i na úroveň EU.

II. PRACOVNÍ POSTUP

2.1. Pracovní metody a časový plán

Stejně jako v ostatních pracovních skupinách OMK, i zde byla práce rozdělena do menších podskupin, kde se každá z nich zaměřila na odpovídající prioritní oblast nebo téma.
Každé podskupině byla přiřazena vedoucí země.

Byly ustanoveny čtyři podskupiny:
1) Podskupina zabývající se zprostředkovateli (třetí prioritní oblast), která byla původně vedena Velkou Británie, ale činnost následně v září 2009 převzala Belgie; účast: Belgie/Velká Británie, Finsko, Francie, Švédsko a Kypr. (BE/UK, FI, FR, SE, CY)
2) Podskupina zabývající se programy a systémy podpory (druhá prioritní oblast) vedená Nizozemím s účastí Rakouska, Belgie, České republiky, Německa, Španělska, Finska, Francie, Itálie, Litvy, Portugalska a Rumunska. (AT, BE, CZ, DE, ES, FI, FR, IT, LT, PT a RO).
3) Podskupina zabývající se měřením mobility (pátá prioritní oblast) vedená Francií s účastí Belgie. Skupina byla rozšířena o odborníky z různých útvarů Evropské komise.
4) Podskupina zabývající se překážkami mobility (čtvrtá prioritní oblast) vedená Německem s účastí Rakouska, Belgie, Kypru, Španělska, Maďarska, Irska, Lucemburska, Malty, Polska a Rumunska. (AT, BE, CY, ES, HU, IE, LU, MT, PL a RO).

První prioritní oblast – informační opatření – konzultovala pracovní skupina OMK s ECOTECem v rámci studie proveditelnosti, týkající se informačních systémů. O možnostech a výsledcích studie se diskutovalo na několika plenárních zasedáních. Pro návrhy pokynů pro národní informační služby v oblasti mobility byla ustanovena ad hoc skupina složená z odborníků z pilotního projektu Practics.

Postup a všechna doporučení vyplývající z podskupin se prodiskutovala na plenárních zasedáních.

2.2. Plnění postupu

<u>Vstupy z členských států</u>
V několika zemích se provádějí studie a aktivity týkající se mobility (konference, zasedání, akce, publikace atd).
Studie:
Např. *Portugalsko*, studie o „Mezinárodní mobilitě umělců a ostatních pracovníků, kteří jsou aktivní na poli kultury", Výzkum kulturních aktivit, 2009
Rakousko, „Studie o sociální situaci umělců v Rakousku", L&R Sozialforschung ve spolupráci s univerzitou ve Štýrském Hradci, 2009
Německo, „Status umělců v oblasti performing arts", Německé centrum mezinárodního divadelního institutu, 2009–2010
Belgie, probíhající studie o rezidencích, Univerzita v Antverpách, 2009–2010

Do oběhu bylo dáno několik dalších (probíhajících) studií nebo tyto studie byly prezentovány členskými státy v rámci plenárních zasedání skupiny.

<u>Vstup z Generálního ředitelství pro vzdělávání a kulturu</u>
Mezinárodní mobilita umělců a pracovníků v kultuře je prioritou programu Culture od roku 2000 a je vnímána jako jeden ze tří specifických cílů programu Culture pro období 2007-2013.
Jako průvodní opatření vytvořila Evropská komise studii financovanou z programu Culture pro poskytnutí přehledu a typologie systémů mobility, které již v Evropě existují, a aby zjistila případné nedostatky a navrhla doporučení pro možná opatření na úrovni EU. Na základě otevřeného výběrového řízení pro vypracování této studie byl vybrán

institut ERICarts. Studie byla nazvána „Mobility Matters / Na mobilitě záleží" a byla publikována v listopadu 2008.

Na konci roku 2007 schválil Evropský parlament dalších 1,5 milionu eur k rozpočtu na rok 2008 pro podporu vhodného prostředí pro mobilitu umělců pomocí nového pilotního projektu. Cílem tohoto projektu bylo přispět k práci členských států v kontextu otevřené metody koordinace a testovat nové nápady, které by mohly přispět k přípravě programu Culture pro další období po roce 2013.
První část tohoto pilotního projektu rovněž umožnila realizovat studii proveditelnosti týkající se komplexního celoevropského systému informací pro umělce a pracovníky v kultuře z hlediska různých právních, řídicích, procedurálních a finančních aspektů mobility v kulturním sektoru. Tato studie, která byla vypracována externím konzultantem ECOTEC, byla publikována v dubnu 2009.
Druhá část pilotního projektu umožnila spustit výzvu pro předkládání projektů na téma „Vytváření sítí subjektů podporujících mobilitu". V rámci této výzvy byly vybrány čtyři projekty. Se svými aktivitami začaly v prosinci 2008 a trvaly nejdéle 36 měsíců (viz ostatní vstupy/prezentace).
Třetí část navržená Evropským parlamentem v roce 2008 se skládala z „příspěvků na provozní náklady ve fondech mobility nebo podobných programech a systémech".
Na konci roku 2008 odhlasoval Evropský parlament novou rozpočtovou položku k rozpočtu roku 2009 (1,5 milionu eur). Nová výzva k předkládání návrhu byla vyhlášena v březnu 2009. Do prosince 2009 bylo spuštěno devět vybraných projektů, které netrvaly déle než 24 měsíců.

Obě studie a všechny projekty vybrané v rámci pilotního projektu pro mobilitu umělců v roce 2008 byly prezentovány v pracovní skupině OMK, kde se o nich také diskutovalo.

Studie mobility, které byly vypracovány, a diskuze a projekty, jež následovaly, objasnily, že se musí vzít v úvahu následující prioritní oblasti pro budoucí metodologický rozvoj týkající se mobility:
- *nevyvážená mobilita:* zdá se, že informace nebo znalostní systémy, přítomnost zprostředkovatelů a školení hrají důležitou roli při řešení nevyvážené mobility spolu s budováním nových infrastruktur, programů a systémů;
- *překážky v mobilitě*: je třeba horizontální přístup jak v členských státech, tak v Evropské komisi.

<u>Vstupy z ostatních generálních ředitelství</u>
Protože mobilita je problém, který se dotýká všech, Evropská komise se snažila zapojit do práce skupiny OMK také ostatní generální ředitelství, jejich politiku a projekty.

Následující orgány byly vyzvány, aby se podělily o informace s cílem usnadnit práci skupiny:
- Generální ředitelství pro výzkum, prezentace EURAXESSu, Researchers in motion (národní centra a portály mobility, mezinárodní síť služeb na poli výzkumu)
- Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti, koordinace sociálního zabezpečení, nová nařízení
- Generální ředitelství pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost, „Modrá karta" o podmínkách vstupu a pobytu vysoce kvalifikovaných státních příslušníků třetích zemí
- Generální ředitelství pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost; vízový kodex a dohody o zjednodušení vízového styku
- Generální ředitelství pro daně a celní unii, aktuální informace o připravované revizi směrnice 2006/112/EC o osvobození od DPH pro některé kulturní služby.

<u>Ostatní vstupy/prezentace:</u>
- Studie o překážkách mobility uměleckých produkcí v EU a jejich možných řešeních, 2006, Richard Poláček, Mobile Home partners
- Víza, nesouhlasný názor, Bílá kniha o vízových otázkách, Evropa & mobilita umělců, Freemuse, ELMF, ECA, 2008

- zpráva „Mobilita jako příležitost pro všechny"', High Level Expert Forum on Mobility
- prezentace čtyř pilotních projektů z roku 2008 a jejich „Doporučení pro kulturní mobilitu" (projekty Changing Room, e.Mobility, Practics a Space, březen 2010).

Konference a semináře
- Amsterdam, 9.–11. října 2008, 11. valná hromada Res Artis, „Artists in Dialogue, Transforming Communities", workshop „Towards a new European Hospitality";
- Paříž, 24.–25. listopadu 2008, francouzské předsednictví, „Opening new avenues to the performing art dissemination in Europe";
- Berlín, květen 2009, „Mobility in performing arts", prezentace předsedy o pokroku, kterého dosáhla expertní skupina;
- Nikósie, březen 2009, konference „The Status of the Artists and Mobility", idem;
- Brusel, 29.–30. září, Evropská komise, Evropské kulturní fórum;
- Brusel, listopad 2009, Pearle, seminář „Social Security and Taxation in the context of mobility in the live performance sector";
- Varšava, 16.–19. listopadu 2009, Ujazdovski Castle & Res Artis, konference „Re-tooling residency, International Conference on Artistic Residencies";
- Vilnius, prosinec 2009, NECE, konference „Impact Cultural Citizenship", workshop „Finding Your Way in the European Subsidy Jungle";
- Linec, 10.–11. prosince 2009, IGBK, International Gesellschaft der Bildenden Künste, setkání odborníků „Mobility in the visual arts sector in Europe";
- Brusel, 20. května 2010, setkání pilotních projektů týkajících se mobility umělců;
- Madrid, 25. května 2010, španělské předsednictví, „The mobility of stage and musical arts performers and productions throughout the European Union", setkání vlád a ředitelů divadel a hudebních zařízení ze členských států EU.

Publikace: Seznam v příloze 2.

2.3. Postup práce a prioritní otázky

Pracovní skupina OMC zabývající se mobilitou kulturních pracovníků se v tomto období zaměřila na:

1. Informační systémy
2. Programy a systémy podporující mobilitu
3. Zprostředkovatele
4. Diskuzi o vízech
5. Měření mobility

1. Informační systémy
Studie proveditelnosti „Informační systémy podporující mobilitu umělců a dalších profesionálů v kulturní oblasti" realizovaná ECOTECem byla prodiskutována na plenárních zasedáních 12. února a 7. května 2009.
Byly představeny projekty PRACTICS – projekt, který se snaží přenést model ECOTEC do praxe a EURAXESS, výzkumníci v pohybu.
V červenci 2009 byl rozeslán dotazník s cílem mít jasnější představu o názorech skupiny na další kroky a dosažení konsenzu o doporučeních, která mohou experti udělat. Na své šesté schůzi 1. prosince 2009 diskutovala expertní pracovní skupina o výsledcích dotazníku a vyvodila příslušné závěry.
Na schůzi 26. ledna 2010 byla ustanovena ad hoc pracovní skupina, aby načrtla konkrétnější pokyny pro tyto služby.

2. Programy a systémy pro podporu mobility
Dokument „Na cestě k nové evropské pohostinnosti" v červnu 2008 vytvořil zpětnou vazbu a vedl k založení tematické pracovní podskupiny, která zaměstnávala celou řadu odborníků. Pracovní setkání se odehrávala v Paříži, Amsterdamu a Bruselu a skupina se zabývala existujícími podpůrnými programy a systémy v Portugalsku, Litvě, Finsku, Rakousku, Polsku, České republice a Itálii a porovnávala je se seversko-pobaltským

modelem podpory. Pracovní skupina využila zkušenosti z kulturních sítí, např. Trans Artists & Res Artis[5], Pepinières.

3. Zprostředkovatelé
Vzhledem ke složitosti tohoto problému, kvůli nedostatku dostupných údajů a krátkému termínu pro splnění úkolu se podskupina rozhodla plně využít znalostí jednotlivých odborníků. S přihlédnutím k práci vedoucího podskupiny a po několika diskuzích na toto téma byl vedoucím podskupiny vypracován dotazník. Každý z odborníků byl požádán, aby ho vyplnil a zároveň ho dal k vyplnění některému ze zprostředkovatelů v dané zemi. Údaje od zprostředkovatelů jsou založena na 11 vyplněných dotaznících a zprávách[6]. Tento přístup umožnil maximálně využít znalosti z praxe a určit hlavní potřeby.

Na plenárních zasedáních se diskutovalo o pracovních verzích zpráv a doporučeních v rámci skupiny i s ostatními odborníky.

4. Diskuze o vízech
Aby členové podskupiny získali přehled o palčivých problémech, které je třeba vyřešit, zúčastňovali se konferencí a schůzí na toto téma po dobu dvou let. Podskupina vybrala případové studie, které se týkaly víz. Tyto případové studie a některé další relevantní dokumenty byly umístěny na portál EK CIRCA.

Podskupina diskutovala o pracovní verzi zprávy na schůzi podskupiny v únoru 2010 v Bonnu a návrhy byly prezentovány a projednávány na plenárním zasedání pracovní skupiny OMK v březnu 2010.

5. Měření mobility
Diskuze na plenárních zasedáních byla založena na zprávě „Contribution for reflection on the observation of the mobility of artists and culture professional in Europe / Příspěvek k úvahám o pozorování mobility umělců a pracovníků v kultuře v Evropě".

Všechny provedené studie o problémech mobility umělců a pracovníků v kultuře ukazují na nedostatek komplexních a porovnatelných informací. Neexistuje žádný systematický přístup, který v Evropě umožňuje měřit rozvoj mobility umělců a pracovníků v kultuře. Kromě toho národní programy pro podporu mobility sledují různé cíle (viz studie ERICarts) a neobsahují funkční evaluační logiku na evropské úrovni.

Podskupina se zaměřila na otázku definice této oblasti: jakou mobilitu chceme měřit? Kdo jsou umělci a pracovníci v kultuře? Který druh mobility chceme měřit? Můžeme oddělit mobilitu umělců a pracovníků v kultuře od šíření uměleckých produkcí?

V lednu 2010 se konalo setkání odborníků v Bruselu, kterého se zúčastnil Eurostat, ale i jiná generální ředitelství a zastupitelé členských států. Výstupy byly navíc podpořeny konzultacemi s odborníky a specialisty i prací skupiny OMK.

---

[5] Res Artis, Association of International Residential Art Centers – mezinárodní síť rezidenčních programů a rezidenčních center

Trans Artists: Trans Artists se zaměřuje na potřeby jednotlivých umělců, kteří hledají informace o rezidencích

[6] Mobility Matters / Na mobilitě záleží, ERICarts; Studie o překážkách mobility, R. Poláček; Informační systémy podporující mobilitu umělců a dalších profesionálů v kulturní oblasti: studie proveditelnosti, ECOTEC.

III. DOPORUČENÍ

Výsledkem pracovní skupiny OMK ke zlepšování podmínek mobility umělců a dalších profesionálů v oblasti kultury je dohoda o následujících opatřeních
- zlepšení informačních služeb týkajících se mobility v oblasti kultury;
- rozpracování programů a systémů podpory mobility;
- ustanovení a zlepšení funkce zprostředkovatele;
- diskuze o vízech;
- měření mobility.

Před prezentací doporučení expertní pracovní skupina by chtěla zdůraznit, že mobilita je důsledkem kulturní politiky, která podporuje a propaguje umění a kulturní aktivity ve velkém. To znamená, že pro položení základů mobility potřebujeme efektivní a různorodou politiku umění a kultury.

Rozvoj umění a kultury záleží na dostupnosti vzdělávání a dalšího školení, místech konání kulturních akcí a kulturních centrech, rezidencích, programech podpory a systémech grantů pro jednotlivce a organizace, kontaktech a networkingu, zprostředkovatelích a příležitostech pro rozvoj kariéry, trhu a zaměstnanosti.

Expertní pracovní skupina zjistila, že je důležité, aby byly podporovány umělecké a kulturní produkce a aby byly pracovní podmínky pro umělce a pracovníky v kultuře realizovatelné. To také znamená přístup k finančnímu systému i k systému sociálního zabezpečení pro ty, kteří se zavážou k odborné činnosti na poli uměleckém a kulturním.

Expertní pracovní skupina zdůraznila tři otázky, které tvoří pozadí všech doporučení: status umělce, zeměpisné rozdíly a potřeba horizontálního sdílení informací.

<u>Profesionální status umělce</u>
Několik podskupin se shodlo na tom, že profesionální status umělce je zásadní otázkou ve spojitosti s mobilitou.

V Evropě neexistuje žádný „jednotný" status umělce[7]. Během své kariéry mohou umělci/pracovníci v kultuře mít následující postavení:

- zaměstnanci: umělci/pracovníci v kultuře mohou být zaměstnáni dlouhodobě (např. v muzeu, v orchestru) nebo mohou být zaměstnáni krátkodobě u stejného zaměstnavatele nebo u různých zaměstnavatelů najednou (např. tanečníci).
- OSVČ: mnoho umělců (performing arts, výtvarné umění) má status OSVČ nebo jsou tzv. „na volné noze";
- zvláštní postavení: v některých zemích mají umělci zvláštní status (ve Francii jsou to „intermittents", v Belgii požívají status „umělce");
- kombinace několika statusů: status OSVČ/zaměstnance nebo několik statusů současně; jsou to umělci/pracovníci v kultuře, kteří pracují na částečný úvazek v dalším zaměstnání (např. učitelé);
- obzvláště v oblasti performing arts je práce vykonávána v souborech a skupinách (např. taneční, hudební, divadelní soubory). V těchto skupinách se může objevit mnoho druhů zaměstnaneckých poměrů;
- žádný status. Vzhledem k rozvržení práce umělců a pracovníků v kultuře (složitá situace v zaměstnanosti – omezené a nejisté pracovní smlouvy, několik zaměstnání najednou, mnoho druhů zaměstnávání) v některých zemích nemají pracovníci v kultuře žádný status. Tím pádem nejsou dostatečně (nebo vůbec) pojištěni proti nemoci, nezaměstnanosti a nemají ani penzijní pojištění.

[7] Srovnej Zpráva Evropského parlamentu o statutu umělce, 2006.

Zvláštní pozornost by měla být věnována mobilitě umělců-samouků, obzvláště ze třetích zemí, protože umělci se většinou musí prokázat osvědčením z umělecké školy.
Evropské hostitelské nebo zvoucí země by měly usnadnit vstup umělců-samouků obzvláště ze třetích zemí, pokud jsou pozváni spolehlivým umělcem, evropskou organizací nebo projektem financovaným z EU[8].

Zeměpisné rozdíly
Je jasné, že v každé problematice existují rozdíly – mezi Západem a Východem (v Evropě) a Severem a Jihem (na celém světě) –, které vyústí v situaci, kdy bude méně kulturních pracovníků, kteří budou mobilní mezi těmito dvěma oblastmi, a tato záležitost se bude muset řešit.

Protože se v těchto oblastech hromadí překážky (méně informací o mobilitě, méně programů a systémů podporujících mobilitu, méně zprostředkovatelů), je zde více rozdílů, a jako následek se objevují strukturální neshody.

Skupina OMK dokonce uvažovala o stanovení standardů pro jasnou definici toho, co je potřeba (např. který typ programů a systémů by měl být zaveden), ale místo toho se nakonec rozhodla raději řešit rozdíly komplexně: zabývala se všemi problémy a zahrnula všechny úrovně veřejné správy.

Sdílení informací mezi zúčastněnými stranami na všech úrovních
Informace o nových iniciativách a předpisech se často sděluje vertikálně, tj. v rámci vnějších vztahů, sociální nebo kulturní kompetence, ale zřídkakdy horizontálně. Začlenění kulturních aspektů do souvisejících politik také znamená předání informací o postupu a podnětech na všech úrovních podporující mobilitu bez ohledu na to, zda jsou sledovány kvůli různým cílům nebo pro všechny.

Kulturní sektor je velmi různorodý a rozmanitý a většinou se sám řídí v odvětvích se specifickými nároky a potřebami (např. výtvarné umění, performing arts, literatura a audiovizuální kultura). Prolomení těchto bariér a posílení sdílení těchto informací mezi kulturními institucemi, kulturními organizacemi a pracovníky v kultuře je ovšem také prioritní.

3.1. Zlepšení informačních služeb týkajících se mobility v oblasti kultury

3.1.1. Úvod

Při organizování práce se expertní pracovní skupina shodla na tom, že první prioritní oblastí je oblast, která zahrnuje četné problémy týkající se informací[9] o mobilitě na poli kultury.
Kvalitní poskytování informací je klíčové pro řešení konkrétních[10] i obecnějších[11] překážek mobility a rozdílů a nerovnováhy v poskytování programů a systémů podpory mobility.

V tomto bodě nereagují dostupné informace sloužící k podpoře mobility pracovníků v oblasti kultury na skutečné potřeby.

---

8 Rakousko v rámci své meziresortní skupiny projednávalo ustanovení seznamu rakouských institucí. Umělci pozvaní těmito institucemi by byli automaticky uznáni jako umělci kvůli zrychlení řízení.

9 Zpracované informace, rady, dozor, administrativní podpora atd.

10 Konkrétní překážky mobility: právní otázky, postupy a formality.

11 Obecnější překážky mobility: např. profily zemí, příležitosti pro profesní přípravu a zaměstnání.

Informace často není

- k dispozici nebo není snadno vyhledatelná či dostatečná
- dostupná
- spolehlivá (aktualizovaná)
- zpracovaná nebo vysvětlená
- konkrétní a praktická
- přesná
- relevantní, jasná, cílená a připravená k využití
- přizpůsobená uživateli
- souvislá
- řešící daný problém
- dostupná ve více jazycích (informace není přeložená)

Navíc existuje informační deficit: nejsou známa žádná možná řešení/použitelné informace[12].

Různé informační systémy – iniciované různými stranami na různých úrovních – sice existují, ale informace jsou roztříštěné. Jak ukazují studie, konference a setkání, problémy týkající se informací pro umělce a pracovníky v kultuře stále přetrvávají.

Navrhované národní informační služby jsou primární služby, které poskytují relevantní, spolehlivé, přesné a pravidelně aktualizované informace na webových stránkách i prostřednictvím osobních kontaktů.

Nakládání s problémy, jež se týkají informací o mobilitě v expertní pracovní skupině, bylo založeno na výsledcích studie proveditelnosti o informačních systémech vedenou ECOTECem[13] a probíhajícím pilotním projektem Practics.

V doporučeních citované studie je hlavní důraz kladen na členské státy, kde by informační služby k mobilitě mohly fungovat jako uzly pro rozvíjení informačních aktivit a sítí. Členské státy by měly volnou ruku při vybírání organizací, které by se staly poskytovateli vlastních informačních služeb prostřednictvím informačních bodů. Mohly by se samy rozhodnout, zda budou mít více než jeden informační bod v závislosti na velikosti a/nebo vnitrostátních správních strukturách. Národní informační služby k mobilitě by měly být budovány v rámci strategických rovin a partnerství. Informační služby by fungovaly jako prostředníci mezi pracovníky v kultuře a poskytovateli informací.

Spolupráce a networking na evropské úrovni jsou považovány za nezbytné pro doplňování a podporu práce na úrovni členských států. Tím pádem bylo doporučeno, aby Evropská komise poskytla sekretariát pro koordinaci a služby národních informačních služeb a zároveň zřídila webovou stránku, která by sloužila jako rozcestník pro další relevantní informační služby.

Podle studie by všechny informace o mobilitě měly být přizpůsobeny zákazníkovi a měly by maximálně reagovat na potřeby jednotlivých uživatelů na úrovni osobních i automatických kontaktů.

---

12 Rakousko – mezirezortní pracovní skupina: byl vyřešen informační deficit mezi správními orgány a uměleckou komunitou. Např. umělci nevěděli, že se v Rakousku mohou registrovat v projektech jako osoby hledající práci, a tím pádem mohou nahromadit přerušené pracovní dny.

13 „Informační systémy podporující mobilitu umělců a dalších profesionálů v kulturní oblasti", ECOTEC, 2009

http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc2039_en.htm

V studii ECOTECu o centrech mobility jsou nazývány „Centra znalostí kulturní mobility", aby se zdůraznila jejich role v poskytování zpracovaných nebo interpretovaných informací.

Další iniciativa, která se týká zlepšení informovanosti, je probíhající tříletý pilotní projekt PRACTICS, který byl spuštěn v prosinci 2008 a je podporován EU.
Practics se zaměřuje na rozvíjení a poskytování informačních služeb[14] v členských státech, překonává tak stávající překážky a propaguje spolupráci a networking. Konečné výsledky pilotního projektu se očekávají ke konci roku 2011. Zkušenosti a výsledky tohoto projektu byly zatím předloženy a projednány v rámci expertní pracovní skupiny.

3.1.2. Doporučení

Hlavní cíle těchto doporučení jsou:

- Zpřístupnit přesné informace o mobilitě a předat je specifické cílové skupině v celé Evropě, konkrétně umělcům a pracovníkům v kultuře, kteří jsou označeni jako vysoce mobilní pracovníci
- Uspokojení poptávky po rozvoji a zaměstnanosti lidí pracujících v kulturním sektoru a podpora pozitivních dopadů na kulturní mobility na úrovni jednotlivců, organizací a společnosti

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi:*

Členské státy by měly ve spolupráci s Evropskou komisí založit a financovat národní informační služby týkající se mobility v oblasti kultury a vytvořit síť takovýchto služeb. V této síti je rozhodující aktivita jak na úrovni členských států, tak na straně EU.

Členské státy by se měly politicky a finančně zavázat k založení těchto informačních služeb, protože hlavní pozornost bude zaměřena na národní a v některých případech na regionální úroveň. Hlavní finanční zodpovědnost leží na národní a regionální úrovni.

Členské státy by se měly připojit k síti informačních služeb o mobilitě pomocí organizační struktury/struktur, které jsou v daném případě považovány za nejvhodnější.

Členské státy by měly zajistit, aby jejich informační služby o mobilitě spolupracovaly s podobnými informačními službami v ostatních členských státech.

Pracovní skupina OMK se shodla na řešení, kdy informační služby fungují na národní úrovni a jsou doplněny sítí na evropské úrovni.
Při diskuzi o zjištěních ve studii proveditelnosti[15] se projevil obecný souhlas o významu decentralizovaného systému na národní úrovni, který by měl být ovšem silně koordinován sítí národních informačních služeb.

Pracovní skupina OMK zdůraznila zásadní roli členských států a jejich příslušných kulturních orgánů v zavádění center mobility a jejich sítě na národní a evropské úrovni.
Pracovní skupina OMK se také shodla na tom, že každý členský stát by měl zmapovat a vybrat organizační strukturu potřebnou na národní úrovni a použít organizační strukturu/struktury, které považuje za nejvhodnější v dané situaci. Členské státy by se měly zabývat nalezením udržitelné struktury/organizace, která by spravovala informační služby mobility. Klíčovými znaky takové organizace je schopnost budovat strategická

[14] V pilotním projektu Practics byly informační služby o mobilitě nazývány „Kontaktní místa kulturní mobility“, což je nyní zkráceno na "informační body – Infopointy".

[15] Studie dospěla k závěru, že v kulturním sektoru existuje velká různorodost týkající se konkrétních potřeb umělců a kulturních pracovníků a poskytování informací. Vyvstala zde tedy potřeba decentralizovaného systému navazujícího na stávající zdroje pro poskytnutí informací na míru, které reagují na individuální potřeby prostřednictvím osobních i automatických kontaktů.

partnerství, zpracovávat informace, networking, zajištění přístupnosti atd. (viz přiložené pokyny, bod 3).

Pracovní skupina OMK zdůraznila nutnost zabývat se networkingem s podporou Evropské komise (viz níže, Doporučení 2 Evropské komisi). Tato síť bude také zajišťovat poskytování informací od hostitelských zemí pracovníkům v kultuře, kteří chtějí být mobilní.

Pracovní skupina OMK zdůraznila nutnost společné iniciativy, která by zahrnula všechny členské státy a nutnost definovat roli členských států a Evropské komise.
V procesu zlepšování poskytování informací o mobilitě pracovníků v kultuře diskutovala expertní pracovní skupina o potřebě stavět na existujících kvalitních iniciativách a práci, která již byla na tomto poli vykonána a připomněla možnost zapojit dobře fungující a taktéž spolufinancovaná Cultural Contact Points / Kontaktní místa programu Culture.

- *Doporučení č. 2 – členským státům:*

Členské státy by měly zajistit nezbytné podmínky k zabezpečení spolupráce informačních služeb o mobilitě pro umělce a pracovníky v kultuře
- ve strategických partnerstvích s již existujícími službami na národní úrovni vedoucích ke shromáždění a poskytování informací o vnitrostátních předpisech a postupech,
- s orgány a kulturními operátory na úrovni EU a na národní úrovni.

Informační služby o mobilitě by též měly shromažďovat údaje o mobilitě v oblasti kultury.

V pracovní skupině OMK byl kladen důraz na to, aby informace byly k dispozici v národních strukturách, které musí být teprve určeny. Toto by měla splňovat strategická partnerství s národními službami.

Navíc pracovní skupina zdůraznila potřebu networkingu pro vytváření a posílení existujících informačních zdrojů, které jsou momentálně používány mobilními pracovníky v kulturním sektoru.

Také zdůraznila funkci sběru údajů pro zlepšení poskytování informací.

Víza a pracovní povolení jsou nezbytnou součástí informačních témat, která mají pokrývat národní informační služby a jejich sítě (viz připojené pokyny).

- *Doporučení 3 – členským státům a Evropské komisi:*

Členské státy by se měly dohodnout na pravidlech platících pro informační služby o mobilitě včetně běžné minimální úrovně kvality těchto poskytovaných služeb na národní úrovni (porovnej s přiloženými pokyny).

Evropská komise se žádá o ustavení expertní pracovní skupiny, která by blíže specifikovala pokyny týkající se informačních témat, standardů kvality, strategických partnerství a komunikace. Vypracovaný koncept protokolu/dohody bude prezentován Výboru pro kulturní záležitosti.

Formát minimální informační služby bere v úvahu, že se výchozí pozice v jednotlivých členských státech liší. V pracovní skupině OMK bylo dosaženo konsenzu s přihlédnutím k tomu, že budou preferovány minimální „vstupní standardy", aby bylo možné zapojit co nejvíce členských států, které by byly zahrnuty do sítě informačních služeb o mobilitě.

Členské státy budou mít možnost začít na různých úrovních a postupovat svým vlastním tempem.

Dohodnutý rámec pravidel a protokolů zaručí kvalitu.
Pracovní skupina se shodla na tom, že tato minimální informační služba bude poskytována každým členským státem. Tato pravidla také mapují oblasti, ve kterých by měly být definovány a respektovány běžné standardy, které jsou klíčové pro úspěch celé sítě.

Protože „Pokyny pro informační služby o mobilitě" musí být analyzovány detailně a do hloubky, obzvláště co se týče informačních témat a standardů, je založení pracovní skupiny odborníků doporučeno na druhou polovinu roku 2010.

- *Doporučení 4 – Evropské komisi:*

Evropská komise by měla prozkoumat možnosti pro spolufinancování založení a udržení sítě informačních služeb o mobilitě pro umělce a pracovníky v kultuře v probíhajícím programu Culture a začlenit podporu do návrhu budoucího programu Culture.

Národní informační služby a jejich vzájemná propojenost, například prostřednictvím společného sekretariátu[16], by měla být pro začátek finančně podpořena nebo spolufinancována v rámci probíhajícího a budoucího programu Culture.

Pracovní skupina OMK vyzývá Evropskou komisi, aby prozkoumala, jak může být podpořeno zahájení činnosti a propojenost národních informačních služeb o mobilitě v současném a budoucím programu Culture.

- *Doporučení 5 týkající se evaluace a monitoringu – členským státům, Evropské komisi a kulturnímu sektoru*

Členské státy a Evropská komise by měly pravidelně monitorovat a vyhodnocovat informační služby o mobilitě a jejich síť.

Kulturní sektor a jeho aktéři jsou vyzváni ke spolupráci ve zřizování a podpoře aktivit sítě informačních služeb o mobilitě, například k vyjasnění potřeb, vybudování kapacity a poskytnutí zpětné vazby.

Na národní úrovni by měly být zaznamenány, sbírány, analyzovány a hlášeny dotazy na informace; dále zpětná vazba od jednotlivých klientů za účelem monitoringu a s cílem zlepšení kvality a dostupnosti informační služby/služeb týkající/ch se mobility. Opakující se a strukturální problémy by měly být hlášeny kompetentním národním a EU orgánům za účelem zlepšení podmínek mobility.

[16] Na evropské úrovni studie ECOTEC navrhuje doplnění a podporu práce na národní úrovni následujícími způsoby:
- poskytnutí sekretariátu k zajištění sítě „Center znalostí kulturní mobility";
- hostování (pravděpodobně přes smluvního poskytovatele služby podobně jako EURAXESS) webového portálu pro poskytnutí vstupní brány pro ostatní služby s relevantními informacemi. To by odkazovalo na relevantní kontrolované ustanovení, které by mohlo být poskytnuto subjekty jako je např. On-The-Move, Connect Culture Info (Euclid) (viz výše Doporučení 6). Klíčové vlastnosti na evropské úrovni jsou definovány v pokynech (viz přiložené Pokyny, bod 5).

Na evropské úrovni by měla být síť informačních systémů o mobilitě jako celku pravidelně vyhodnocována s cílem určit, ve kterých ohledech pracuje síť správně, zda by měla pokračovat, jaký je prostor pro zlepšení a hlavně jak tohoto zlepšení dosáhnout.

Je důležité, aby se nové informační služby o kulturní mobilitě a jejich sítě budovaly v úzké spolupráci s kulturním sektorem a jeho různými aktéry jako jsou kulturní instituce, organizace, umělci a pracovníci v kultuře v členských státech a na evropské úrovni. Při prosazování informační sítě kulturní mobility by měly být hlavními principy transparentnost a otevřenost vůči kulturnímu sektoru.

3.2. Rozpracování programů a systémů pro podporu mobility

3.2.1. Úvod

Skupina OMK dosáhla dohody o určitých typech organizací, které potřebují finanční prostředky. Jsou nazývány „malé", ale není nutné tuto terminologii používat. Jsou to neformálnější a méně institucializovaná pracovní sdružení a organizace. Mohou to být i méně formální, flexibilnější začínající projekty (na velikosti nezáleží) a prolínají se celým spektrem (tvoření a distribuce); jsou často mezinárodní a zaměstnávají mladé i začínající umělce ze třetích zemí.
V tomto kontextu přídavné jméno „malý" odkazuje na druh pracovní metodologie: dynamické, krátkodobé, méně byrokratické a více propojené vztahy, inspirace od kolegů a odborné vzdělávání, dále výrazy jako experimentální, vzrušující, inovativní, vlivný atd.

Tyto struktury jsou důležité, protože jsou často klíčem k rozvoji v oblasti umění a kultuře a mimo tyto oblasti chtějí navázat vztahy i s ostatními obory, např. vědou, technikou, sociálním a fyzickým prostředím a ekonomikou.

Mezinárodní síť těchto vznikajících iniciativ často expanduje za hranice Evropy a vzájemné mezinárodní výměny jsou velmi přínosné. V souvislostech se zavedenějším kulturním prostředím si někdy protiřečí, ale většinou se shodují a jejich prostřednictvím se klade důraz na inovativní hodnotu pro kulturní sektor a infrastrukturu.

Zásadní otázka zněla, jak propagovat udržitelnou a dlouhodobou mobilitu při používání nových kanálů v těchto typech projektů.

Dalším palčivým problémem bylo řešení zeměpisných rozdílů. Bylo jasné, že rozdíly mohou být vyřešeny, pouze pokud všechny strany zaujmou nový postoj. Výchozím bodem je budování spolupráce s těmito oblastmi, ale zároveň se musí vzít v úvahu omezené zdroje.

Navíc pracovní skupina OMK chtěla zdůraznit, že by měli být osloveni nejen umělci, ale také široký okruh pracovníků v kultuře, kteří fungují jako cílová skupina v programech a systémech, jež je zaměřena na kulturní mobilitu. Do velké skupiny pracovníků v kultuře také patří zprostředkovatelé, zprostředkující organizace a jejich sítě (viz také doporučení týkající se zprostředkovatelů).

Současné programy podpory a systémy v členských státech a na evropské úrovni jsou obvykle otevřené různým druhům kulturních projektů: nízkorozpočtovým uměleckým iniciativám i velkým organizacím, novým iniciativám i zavedeným institucím ze všech evropských regionů. Avšak často přetrvávají neúmyslné překážky týkající se „malých" operátorů a mohou dokonce zvýšit nerovnováhu mezi příjemci podpory.

Doporučená podpora „malých" kulturních iniciativ není zamýšlena jako problém výhradně národní zodpovědnosti. Také by se měla vztahovat k programu Culture a k rozvoji podpůrných programů a systémů pro kulturu na evropské úrovni. Koneckonců i malý rozpočet může mít velký dopad.

3.2.2. Doporučení

Hlavní cíle těchto návrhů jsou:

- posílit pozici začínajících, malých a často méně byrokratických uměleckých a kulturních iniciativ v programech a systémech podpory;
- minimalizovat nerovnováhu v příležitostech mezi regiony v Evropě, obzvláště mezi Východem a Západem a mezi Severem a Jihem;
- podnítit účast uměleckých iniciativ, mezi jinými rezidenční a umělecké iniciativy, ze třetích zemí v obousměrných výměnných programech.

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Evropská komise a členské státy by měly monitorovat a vyhodnocovat své programy a systémy podporující mobilitu, a to s cílem identifikovat překážky a problémy malých kulturních operátorů a jejich projektů nebo sítí a umožnit jim tyto programy a systémy používat a lépe využívat.

Evropská komise bude vyzvána k vytvoření skupiny expertů na tuto oblast za účelem analýzy a posouzení výsledků prověřování systémů podpory, která by tyto poznatky aplikovala na konkrétní úpravy kritérií a postupů systémů a programů podpory.

Evropská komise a členské státy by si měly vyčlenit rozpočet pro malé nebo méně institucializované kulturní operátory a jejich projekty, včetně projektů, na kterých aktivně spolupracují umělci a kulturní odborníci ze třetích zemí.

Při přípravě podpůrných programů na evropské úrovni a úrovni členských států by měla být zaměřena pozornost na „seversko-pobaltský model", který se zabývá malými projekty i samostatnými umělci.

Systémy podpory Evropské komise pro celoživotní učení, například program Grundtvig v oblasti vzdělávání dospělých, by měly být propagovány v kulturním sektoru a přizpůsobeny tak, aby lépe sloužily daným potřebám.

Hlavním cílem tohoto sledování je zajištění rovnováhy mezi iniciativami malých operátorů a více institucializovaných a větších kulturních organizací a jejich projektů.

Z praktického hlediska mohou tyto překážky zahrnovat problémy týkající se: odpovídajících finančních částek, vstřebání určitého procenta strukturálních nákladů, byrokracie a délka řízení a kritéria pro národní podporu. Nadbytečná pravidla mohou být nepřekonatelnou překážkou pro malé organizace při získávání důležitých zdrojů financování.

Podmínky stanovené pro spolufinancování často nejsou reálné pro nízkorozpočtové organizace, které se značně spoléhají na dobrovolnickou a neplacenou práci. Tím pádem je důležité pro malé a mladší organizace (např. ty, které fungují méně než dva roky), aby byly schopné do svých žádostí začlenit strukturální náklady. To zajišťuje kontinuitu organizace a dlouhodobou návratnost projektu.

Standardní formáty a požadavky mohou být zbytečně složité a zatěžující pro méně institucializované operátory. Otevřenější způsob přihlášek by pomohl inovativnímu a experimentálnímu charakteru těchto organizací.

Postupy, v nichž je velký časový odstup mezi žádostí, rozhodnutím a platbou grantu, příliš nezapadají do dynamického života této vysoce flexibilní, mobilní a neformální skupiny organizací. Navíc zde často chybí finanční rezervy pro zahájení financování projektů a zajištění chodu organizace.

Úprava rozpočtů a limitů v přihláškách by mohla vést k úspěšnějším žádostem kulturních iniciativ ze všech evropských regionů a měla by pomoci vyrovnat zeměpisné rozdíly.

„Seversko-pobaltský" model zahrnuje malé projekty a jednotlivé umělce a ostatní pracovníky v kultuře. Proto by se na něj měla zaměřit pozornost během přípravy nového programu Culture od roku 2014 (možná už i v průběžném hodnocení probíhajícího programu Culture) a také během příprav národních systémů podpory.

Evropský program celoživotního vzdělávání umožňuje jedincům ve všech fázích jejich života získat podnětné vzdělávací možnosti v celé Evropě.

Program Leonardo da Vinci financuje širokou škálu akcí, zejména přeshraniční iniciativy; spolupracující projekty pro rozvoj a rozšíření inovací; a tematické sítě. Potenciální příjemci jsou přibližně stejně velkou skupinou – jsou to žáci v počáteční profesní přípravě, lidé, kteří již na pracovním trhu jsou, i odborníci a soukromé nebo veřejné organizace, které na tomto poli působí.

Program Grundtvig se zaměřuje na výukové a studijní potřeby subjektů zařazených do vzdělávání dospělých a zahrnuje i alternativní vzdělávání a instituce a organizace, které tyto služby poskytují. Program si dal za cíl poskytnout dospělým možnost, jak zlepšit své znalosti a dovednosti. To se nevztahuje pouze na studenty, kteří jsou součástí vzdělávání dospělých, ale také na učitele, školitele, pedagogické pracovníky a zařízení, která tyto služby poskytují.

Program Grundtvig je otevřený pro odborníky z oblasti kultury. Avšak účast z kulturní oblasti je nízká kvůli nedostatku informací, špatné propagaci a někdy i nepochopení výběrových kritérií na národní úrovni. Dá se očekávat, že aktivní propagace tohoto programu pro umělce a pracovníky v kultuře by pravděpodobně vedla ke zvýšení počtu žádostí z oblasti kultury. Tím pádem by se mělo uvažovat o dalších finančních prostředcích pro uspokojení zvýšené poptávky.

Pracovní skupina OMK diskutovala rovněž nové možnosti financování pro mobilní umělce a pracovníky v kultuře[17].

- *Doporučení č. 2 – Evropské komisi*

Řízení pro podávání žádostí o malé granty by mělo mít krátké lhůty a žádosti by měly být zpracovávány nebyrokratickým a decentralizovaným způsobem, pokud možno (nebo alespoň z části) přednostně.

Malý rozsahem nutně neznamená malý v konečném důsledku a malý, co se týče částky. Nízkonákladový postup je pak ale nezbytný v případě, že příspěvky nejsou příliš vysoké. Malé částky pro projekty – nebo pro jednotlivé žadatele – mohou být velmi efektivní v počáteční fázi. Například náklady na cestovné za účelem setkávání a vytváření plánů s potenciálními partnery mohou být posouzeny pouze zpětně, co se týká efektivního

[17] např. Erasmus pro mladé podnikatele http://www.erasmus-entrepreneurs.eu/index.php ; podpora příležitostí pro mladé umělce například v rámci strategie Youth on the Move.

vynakládání těchto peněz. To samé se vztahuje i na najímání konzultanta, který dokáže proměnit skvělou myšlenku v řádný finanční plán.
Částka grantu a administrativních nákladů může být vyrovnaná, pokud je rozpočet spravován flexibilně na národní úrovni.

- *Doporučení č. 3 – členským státům a Evropské komisi*

Evropská komise a členské státy by měly iniciovat financování rozvoje profesionálních infrastruktur a systémů ve východní a jižní Evropě za účelem vytváření sítí, které by zahrnovaly začínající iniciativy a podporovaly budoucí odborníky.

Členské státy s omezeným rozpočtem na kulturu mají často sklon neochotně financovat vznikající a často méně institucializované umělecké a kulturní iniciativy. Možnosti podpory na evropské úrovni mohou posílit povědomí o důležitosti tohoto druhu projektů na regionální a národní úrovni.

Kritéria pro poskytování grantů na evropské úrovni by měla být vymyšlena tak, aby národní podpora v počáteční fázi nebyla vždy podmínkou, ale projekt by musel mít perspektivu získání důležité pozice v místní kulturní infrastruktuře a v budoucnosti možnost obdržení financí od členských států.

Prováděcí prvky „seversko-pobaltského" programu podpory nabízejí užitečný a v praxi testovaný model pro rozvoj nových partnerství mezi různými regiony, systém podpory pro spolupráci při uměleckých rezidencích a sdílení zdrojů a zážitků mez různými částmi Evropy.

- *Doporučení č. 4 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor a jeho jednotliví aktéři se vyzývají k boji proti nerovnováze a jejímu zmírnění na místní úrovni a ke zvýšení povědomí o ekologické stopě způsobené mobilitou.

Vládní programy podpory nesledují prioritně mobilitu, nýbrž sledují pouze pohyby v sektoru kultury a poskytují těmto aktivitám podporu. Odstranění nerovnováhy v mobilitě je možné, pokud umělci a kulturní operátoři začnou upřednostňovat zakládání a financování projektů s partnery např. ze členských států nebo neevropských zemí.
Díky šíření sociální mediální komunikace na internetu a mobilním telefonům[18] je umožněno sdílení uměleckých produktů a inspirace mnoha novými způsoby. Kulturní sektor je vyzván, aby posoudil, jak může rozšiřující se virtuální mobilita přispět k selektivnějšímu použití fyzické mobility a zvýšení povědomí o ekologické stopě fyzické mobility na poli kultury.

- *Doporučení č. 5 týkající se evaluace a monitoringu – členským státům, Evropské komisi a kulturnímu sektoru*

Evropská komise, členské státy a kulturní sektor by měly podporovat takový systém měření

[18] Čas strávený na sociálních sítích v roce 2009 se zvýšil o 82 % a počet lidí, kteří „tweetují" vzrostl o 500 % na 75 milionů. Podle dubnových informací Twitteru se nyní toto číslo pohybuje okolo 105 milionů. Google prohlásil, že v roce 2013 budou filmy zabírat 60 % internetu. Platí předpoklad, že tempo růstu v kulturním sektoru je výrazně vyšší než celkový průměr.

kvalitativní a kvantitativní opatření pro takový přístup, který poskytuje více příležitostí malým iniciativám.

Navrhovaná zlepšení, která vedou k nárůstu a diverzifikaci programů a systémů podporujících mobilitu, by měla být zaznamenávána a sdílena, např. pro rozvoj příkladů dobré praxe a zlepšení poskytování informací.

3.3. Ustanovení a zlepšení funkce zprostředkovatele

3.3.1 Úvod

Obecným cílem v nakládání s mnohostrannou a složitou problematikou zprostředkovatelů v kulturním sektoru je určení způsobů, kterými mohou být zprostředkovatelé podporováni s cílem usnadnit mobilitu umělců a pracovníků v kultuře. Bylo proto nutné definovat, kdo je zprostředkovatel a obzvláště určit specifika těch osob, které mobilitu podporují.

V počátečním přípravném dokumentu pracovní skupiny OMK bylo zjištěno následující popsání úkolu: Otázka rozsahu – od řízení jednotlivců po velké společnosti; horizontální a vertikální otázky – záležitosti společné celé škále i jednotlivým podsektorům (a to nejen s ohledem na specifika oblasti kultury); veřejný a soukromý sektor – nezávislé komerční organizace a veřejný sektor nebo „nezávislé agentury"; řízení jednotlivců, projektů nebo povolání; problematika kvality a efektivity; problematika nových přístupů a nových technologií.

Je velmi obtížné definovat skupinu profesionálů v kultuře, kteří jsou nazýváni „zprostředkovateli". Základní styčná funkce, hlavní spojení mezi umělcem a veřejností a/nebo ostatními zprostředkovateli, je společným jmenovatelem pro všechny zprostředkovatele v umění a kulturním sektoru. Tato styčná funkce se vyznačuje manažerskými dovednostmi a schopností spolupráce.

Ačkoliv ostatní pracovníci v kultuře mohou pravidelně či nepravidelně tuto styčnou funkci vykonávat (např. umělecká škola, která prezentuje díla svých studentů), pracovní skupina OMK se zaměřila na odborníky, jejichž hlavní pracovní náplní je práce zprostředkovatele.

Zprostředkovatelé se především (ale ne nutně pouze) zabývají úkoly, které jsou nezbytné pro vytvoření, propagaci, distribuci a prodej uměleckých děl. Tyto otázky se v mezinárodním kontextu stávají složitější, takže zprostředkovatelé jsou velmi důležití pro podporu mobility. Zprostředkovatelé mají multiplikační efekt; slouží desítkám až tisícovkám umělců a souborů.

Pracovní skupina OMK určila šest různých styčných témat a funkcí pro zprostředkovatele podporující mobilitu[19]:

---

[19] Detaily typů témat nebo funkcí:

Poskytování informací umělcům a pracovníkům v kultuře, kteří jsou buď kandidáty na mobilitu, nebo jsou již mobilní. Typy informací potřebné v kontextu umělecké mobility se mohou lišit a zahrnují hlavně problematiku, kterou jsme již popsali: tj. financování, umělecká tvorba, řízení, propagace umělců, prodej a šíření.

Příklady informačních zprostředkovatelů: Culture Contact Points, exportní agentury, sítě, zahraniční kulturní nebo mezinárodní instituce, národní profesní organizace atd.

Financování tvorby a/nebo mobility umělců a pracovníků v kultuře.

Příklady financujících struktur: umělecké a kulturní agentury, nadace, sítě, umělecké organizace, kulturní operátoři, neziskové organizace, organizátoři akcí atd.

1. Poskytování informací
2. Financování
3. Umělecká tvorba
4. Manažerské aktivity
5. Propagace umělců a uměleckých center
6. Prodej a šíření

Ne všichni zprostředkovatelé se zabývají těmito problémy, ale většina z nich zastane více než jednu funkci.

Téma nebo funkce poskytování informací bude podchycena národními informačními službami (srovnej Doporučení pro zlepšení informačních služeb), jak je navrženo pracovní skupinou OMK.

To vyplynulo z údajů shromážděných v pracovní skupině prostřednictvím dotazníku a z předchozí studie, kde jsou hlavní překážky mobility uspořádány dle důležitosti: ty, které se vztahují k pravidlům a předpisům[20]; finanční problematice; propagaci.

Aby překonali tyto překážky, kontaktují zprostředkovatelé pracující v mezinárodním kontextu kolegy (doma i v zahraničí) a stráví mnoho času nad problémy, které by normálně nemuseli řešit. Někteří zprostředkovatelé – jako např. Culture Contact Points, centra mobility[21] a specializované „administrativní struktury"[22] se specializují na konkrétní témata, která jsou šitá na míru a představují časové úspory pro ty, kteří je používají, a slouží širokému spektru umělců a pracovníků v kultuře včetně ostatních zprostředkovatelů.

Doporučení pracovní skupiny OMK v této oblasti jsou stále na základní úrovni. Pracovní skupina zaznamenala různost aktérů v této styčné funkci: trh komerčních soukromých profesí/podniků, které jsou na tomto poli aktivní, iniciativy orgánů veřejné moci a mnoho dalších poskytovaných nebo smíšených iniciativ v některých zemích.

Uměleckou tvorbou se rozumí činnosti, které se zabývají realizací uměleckých děl. Tato funkce je určena pro podporu uměleckého obsahu spíše než business management (viz funkce níže). I když jsou tyto funkce analyticky odlišné, často je provádí stejní zprostředkovatelé. Umělecké výrobní činnosti jsou především určeny umělcům a často vyžadují zásah zprostředkovatelů.

Příklady: rezidence, manažeři, producenti, atd.

Řídící aktivity jsou považovány za „business stránku uměleckých aktivit", protože všichni zprostředkovatelé něco řídí. Toto zahrnuje: právní a administrativní aspekty týkající se mobility umělců a pracovníků v kultuře.

Příklad: hudební manažeři, agenti, distributoři, nahrávací společnosti, editoři, organizace pro kolektivní správu, manažeři zakázek a aktivit atd.

Propagace umělců a míst jsou aktivity, které propagují umělce a profesionály v kultuře na národní či mezinárodní úrovni. V kontextu mobility se to týká hlavně rozvoje uměleckých příležitostí a trhů a rozvoje partnerství pro umělce a profesionály v kultuře.

Příklady: exportní a kulturní agentury, Culture Contact Points, agenti, sítě, nadace, neziskové organizace…

Prodej a distribuce jsou aktivity, které umožňují prodej nebo distribuci uměleckých děl. Jsou orientovány čistě na veřejnost/publikum. Prodej se vztahuje k tomu, jak umělecké dílo vytváří příjem, a je analyticky odlišen od způsobu, jak umělec nebo pracovník v kultuře vydělává peníze z prodeje (což se vztahuje k manažerské funkci).

Příklady: divadla, festivaly, galerie atd.

20 Impediments to mobility / Překážky mobility, R. Poláček

21 Srovnej s doporučeními pro zlepšení informačních služeb: zavedení národních informačních služeb

22 Tito zprostředkovatelé jsou subjekty specializované na vnitrostátní nařízení a postupy. Převádí právní a administrativní informace na operační postupy, které jsou okamžitě připraveny k použití. Takovéto administrativní procesy jsou důležité pro umělce a pracovníky v kultuře na národní úrovni, ale ještě více v kontextu mobility.

Pracovní skupina současně zaznamenala „uzavřené" národní vnitřní kulturní trhy, kde se ukazuje, že je třeba vytvořit „otevřený trh" pro přeshraniční nabídku a poptávku kulturního zboží a služeb, což může být možná role pro prostředníky. „Přidaná hodnota" vytvořená styčnou funkcí zůstává pro některé nejasná. Jiní zdůrazňují, že jsou pracovníky v kultuře, kteří mohou žádat o existující programy a systémy, pokud se otevřou malým iniciativám (viz dále, Doporučení pro programy a systémy).

Mnoho zprostředkovatelů spojuje umělce a prodejní a distribuční struktury (přímo nebo nepřímo). Pokud jsou zprostředkovatelé mobilní, je pro ně lehčí spolupracovat a spojit se s umělci a prodejními a distribučními strukturami z různých zemí. Mobilní zprostředkovatelé by mohli tímto způsobem ulehčit „otevření" trhu.

Hlavní cíle následujících doporučení jsou:

- lépe porozumět roli zprostředkovatelů a zvýšit jejich viditelnost a uznání;
- získat lepší představu o potřebách kulturního sektoru a práci zprostředkovatelů a přispět k identifikaci těch, kteří se specializují na klíčové otázky týkající se mobility;
- podpořit zprostředkovatele v jejich mezinárodních aktivitách, protože mají multiplikační efekt na mobilitu o oblasti kultury a umění.

3.3.2. Doporučení

1. *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Členské státy a Evropská komise by měly uznat roli a důležitost funkcí zprostředkovatele ve svých kulturních politikách a v podpoře kulturní mobility.

Finanční zdroje,[23] které se vztahují k mobilitě umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury, by měly být dostupné zprostředkovatelům ve všech uměleckých sektorech (srovnej doporučení č. 1 Programy a systémy podpory mobility).

Většina zprostředkovatelů jsou malé a střední podniky, které nemají dostatečnou hotovost finančních prostředků, aby mohly financovat výdaje spojené s mobilitou. Nalézt příležitosti pro podporu těchto aktivit je naprosto klíčové, protože networking má zásadní význam pro každodenní práci zprostředkovatelů.

V některých zemích jsou limity na rozpočty určené pro mobilitu dostatečné, zatímco v ostatních by měly být zvýšeny na dostatečnou úroveň. Zřídkakdy však zahrnují pracovníky v kultuře obecně, obzvláště pak zprostředkovatele. Takovéto rozpočty by měly být dostupné ve všech zemích EU, ve všech uměleckých sférách a měly by být otevřené zprostředkovatelům, aby jim umožnily spolupracovat a setkávat se s kolegy a umělci v zahraničí.

Z těchto položek rozpočtu by mohly být vytvořeny granty pro pokrytí např. nákladů na cestování a ubytování, networking a budování mezinárodních partnerství, náklady na návštěvu přehlídek a festivalů v zahraničí.

Doporučení č. 2 – kulturnímu sektoru

Kulturní sektor (např. sítě zprostředkujících organizací nebo zájmové organizace) by měl s podporou Evropské komise a zainteresovaných členských států zorganizovat seminář pro zprostředkovatele, aby jim umožnil vzájemný kontakt a prezentaci svých potřeb.

[23] Existující a nové finanční zdroje.

Doporučuje se zorganizovat seminář se specifickými workshopy, který se bude týkat složité a rozsáhlé problematiky zprostředkovatelů.

Zprostředkovatelům z celé Evropy by tento seminář umožnil setkání, spolupráci i diskuzi o potřebách a jejich identifikaci. Workshopy by se mohly týkat problémů, které jsou hlavními překážkami pro mobilitu, např. překážky vztahující se k pravidlům a nařízením (problémy týkající se informovanosti, víz a administrativy), manažerská řešení, formální řešení vyplývající ze spolupráce, propagace a finanční záležitosti. Tento typ semináře by mohl být následně organizován v různých oblastech Evropy.
Seminář může být navázán na výzkumnou studii (viz Doporučení 3), aby se mohlo diskutovat například o průběžných výsledcích.

Kulturní sektor ale nemá finanční a logistickou kapacitu zorganizovat takovouto událost. Proto by měla být připravena projektová žádost adresovaná Evropské komisi, kde by byl popsán cíl, účel a agenda semináře.

Zároveň bude potřeba vyhlásit i výběrové řízení na úrovni jednotlivých členských zemí, a to na cesty zprostředkovatelů na podobné události jako by byl seminář (viz Doporučení 1).

- *Doporučení č. 3 – Evropské komisi*

Evropská komise by měla zadat vypracování výzkumné studie na téma zmapování zaměstnání, funkcí a služeb zprostředkovatelů a navrhnout východiska a různé formy usnadnění jejich aktivit.

Problematika zprostředkovatelů je složitá a v kulturním sektoru není dostatečně prozkoumána. Ačkoliv je networking důležitý a zásadní pro jejich práci, neexistuje dostatek konzistentních sítí.
Jak je uvedeno v této zprávě, zprostředkovatelé se pohybují v široké škále zaměstnání a funkcí.
Proto se musí před zahájením studie podrobně prozkoumat zaměření a obsah.

Studie by se mohla zabývat těmi zprostředkovateli, kteří vykazují svou přidanou hodnotu v umění a kultuře a podporují mobilitu. Zprostředkovatelé, kteří se specializují na překonávání překážek mobility, mají tendenci mít multiplikační efekt, tj. sloužit většímu počtu umělců a pracovníků v kultuře.
Studie by také mohla analyzovat možná řešení pro větší efektivitu zprostředkovatelů a obzvláště by mohla posílit propojení jejich kapacit a zaměřit se na otázku, jak nejlépe využít existující formální sítě, možnosti inspirace od kolegů a potenciál nových technologií.
Studie by mohla umožnit vypracování vhodné a cílené pobídky pro zprostředkovatele ve prospěch kulturního sektoru, což by zahrnovalo kulturní sektor (umělci, pracovníci v kultuře/instituce, organizace a malé a střední podniky), všechny úrovně veřejné správy (Evropská komise, členské státy a regionální/místní orgány) a existující zprostředkovatelské agentury/služby atd.).

Za tímto účelem mohou být průběžné výsledky studie prezentovány a analyzovány v rámci doporučeného semináře pro zprostředkovatele (viz Doporučení 2) nebo na konkrétním workshopu vztahujícímu se ke studii.

3.4. Řešení otázky víz

3.4.1. Úvod

Různé studie a několik schůzek, které se konaly převážně v roce 2009 a vztahovaly se k překážkám mobility umělců a pracovníků v kultuře, ukázaly, že pro umělce a pracovníky v kultuře jsou klíčové čtyři hlavní otázky (daně, víza, sociální zabezpečení a vzdělávání). Různé subjekty považují víza za obzvláště důležitý a palčivý problém, který se musí vyřešit.

Víza pro dlouhodobý pobyt jsou záležitostí, která úzce souvisí s otázkami sociálního zabezpečení, pracovních povolení a daní.

V květnu 2010 poskytlo Generální ředitelství pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost expertní skupině informace o zlepšení týkající se víz pro dlouhodobý pobyt, což se také týká kulturního sektoru. Toto nové nařízení[24] si klade za cíl usnadnit pohyb v schengenském prostoru[25] příslušníkům třetích zemí, kteří legálně pobývají ve členském státě na základě dlouhodobého víza typu D vydaného členským státem.
Podmínky pro vydání víza typu D se nezměnily: stále jsou v kompetenci členských států.

Nicméně pokud je vízum D jednou vydáno, přiznává svému držiteli následující práva:

- všechna platná dlouhodobá víza umožňují volný pohyb v schengenském prostoru po dobu tří měsíců v šestiměsíčním období. Příslušník třetí země, který vlastní vízum typu D vydané členským státem, má povoleno cestovat do jiného členského státu po dobu tří měsíců během půl roku za stejných podmínek jako držitel povolení k pobytu. V souladu s nařízením se toto pravidlo vztahuje také na dlouhodobá víza, která byla vydána před 5. dubnem 2010, které obsahují platná víza typu D a C;
- pro víza typu D, která už jsou vydaná, začne šestiměsíční sledovací období 5. dubna 2010. V případě víz typu D a C, která byla vydaná před 5. dubnem, by měla být doba pobytu vypočítána na základě skutečných pobytů ve členských státech před a po 5. dubnu 2010;
- členským státům je dovoleno vydávat dlouhodobá víza na maximální dobu platnosti jednoho roku; ta budou následně změněna na povolení k pobytu po jednom roce počítáno od 5. dubna 2010;

Modrá karta[26] je součástí legislativního balíčku o pracovní migraci, který byl představen v Plánu politiky legální migrace[27,] přijat v květnu 2009 a prezentován v pracovní skupině OMK.

Tento společný systém týkající se evropské imigrace umožňuje zrychlené a pružné řízení při přijímání vysoce kvalifikovaných imigrantů ze třetích zemí. Také si dává za cíl vytvořit atraktivní podmínky pro rezidence těchto imigrantů a jejich rodiny, včetně určitých úlev pro ty, kteří by se chtěli přestěhovat do druhého členského státu za vysoce kvalifikovanou prací. Členské státy by měly zakomponovat toto nařízení do své legislativy nejpozději do 19. června 2011.

---

[24] Nařízení EU č. 265/2010 Evropského parlamentu měnící Úmluvu k provedení schengenské dohody a nařízení (ES) č. 562/2006 týkající se pohybu osob s dlouhodobým vízem. Nařízení bylo přijato Evropským parlamentem a Radou v roce 2010 a vstoupilo v platnost 5. dubna 2010.

[25] Schengenský prostor a spolupráce:
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_en.htm

[26] SMĚRNICE RADY 2009/50/EC z 25. května 2009 o podmínkách pro příslušníky třetích zemí pro účely vysoce kvalifikované pracovní síly.

[27] COM (2005) 669 z 21.12. 2005

Nový systém se přímo nezaměřuje na kulturní pracovníky, ale tato problematika by se jich mohla týkat, pokud by splnili podmínky určené směrnicí včetně pracovní smlouvy nebo závazné pracovní nabídky, odpovídajícího platu a předložení osvědčení o požadovaném vzdělání.

Platební limit by měl být ustanoven na 1,5 násobku průměrné roční mzdy v dotyčném členském státě s možností stanovit nižší limit (1,2) pro takzvané „potřebné profese" (ISCO 1 a 2 hlavních skupin).

Následující analýza se ale zaměří na krátkodobá víza. Podle zúčastněných stran a výsledků citovaných konferencí jsou krátkodobá víza aktuální kvůli počtu žádostí:

S ohledem na krátkodobá víza by se měly zúčastněné strany v kulturním sektoru vážně zabývat následujícími překážkami a problémy:
- nedostatek harmonizovaných postupů při podávání žádostí o víza;
- žádná povinnost uvést důvody v případě odmítnutí;
- nedostatek průhlednosti v procesu prodlužování víz vydaných v schengenském prostoru;
- některé úřady vydávající víza trvají na oficiálním potvrzení, že je žadatel umělec;
- je nutná osobní žádost kvůli biometrickým údajům;
- nedostatek harmonizovaných definic a statusy týkající se umělců (OSVČ nebo zaměstnanci);
- žádný srozumitelný „informační systém" o schengenském prostoru týkající se umělců;
- byrokratické a zdlouhavé postupy.

V červenci 2009 přijal Evropský parlament a Rada kodex Společenství o vízech[28]. Nezaměřuje se přímo na umělce a kulturní pracovníky, ale vztahuje se na všechny obyvatele. V této společné vízové politice o krátkodobých vízech je délka pobytu nebo přesunu maximálně 90 dní v období 180 dnů. Územní platnost je omezena na schengenský prostor (22 členských států a tři přidružené státy: Norsko, Island a Švýcarsko. Spojené království a Irsko se této spolupráce neúčastní, ale mají svá vlastní pravidla).

Nařízení objasňuje, které členské státy jsou zodpovědné za zpracování žádosti o vízum a definuje různé fáze pro prozkoumání a rozhodnutí. Zahrnuje nová opatření týkající se vydávání víz pro více vstupů za určitých podmínek a obsahuje i neúplný seznam dokumentů, které musí žadatel předložit, i postupy pro jejich ověření. Tyto seznamy se musí přizpůsobit místním podmínkám.
Podle nařízení by mělo být rozhodnutí učiněno do 15 kalendářních dnů. Nařízení ukládají členským státům oznámit důvody pro odmítnutí dotyčné osobě a dávají této osobě právo se odvolat. Toto opatření je závazné od dubna 2011.

Kromě toho byla vypracována „příručka" pro harmonizované uplatňování právních předpisů a pro zpracování vízových žádostí a úpravě vydaných víz.

Z důvodu nového vízového kodexu bylo vyřešeno několik výše uvedených překážek a problémů v kulturním sektoru. Zde jsou uvedena hlavní vylepšení:
- nařízení určuje členské státy, které jsou zodpovědné za zpracování žádostí o víza, a definuje různé fáze pro zkoumání a rozhodování. Nařízení také určuje termíny pro jednotlivé kroky.
- zahrnuje nová opatření, která za určitých podmínek umožní získání víza pro více vstupů;
- uvádí dokumenty, které musí žadatel o vízum odevzdat a procesy jejich ověření;

[28] NAŘÍZENÍ (EC) č. 810/2009 EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY ze 13. července 2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex)

- sjednocuje poplatky, které mohou být vymáhány, a nastavuje společné standardy pro poskytnuté služby. Rozhodnutí musí respektovat princip nediskriminace a mělo by být učiněno do 15 kalendářních dnů;
- od roku 2011 nařízení ukládá členským státům, aby žadatelům zdůvodnili odmítnutí a poskytuje jim právo odvolat se;
- účelem příručky je poskytnout vodítko pro státy schengenské dohody, pokud jde o sjednocení uplatňování vízového kodexu.

Ve výkladu[29] vízového kodexu je uvedeno mnoho námitek. Pracovní skupina OMK považuje za důležité a relevantní následující námitky týkající se mobility umělců a ostatních kulturních pracovníků:
- členské státy by měly zajistit, že princip „jediné účasti" pro podávání žádostí se vztahuje na všechny žadatele (bod 7);
- za předpokladu, že jsou splněné určité podmínky, měla by být vydána víza pro více vstupů, aby se zmírnilo administrativní zatížení konzulátů členských států, a tím pádem by se mělo usnadnit bezproblémové cestovaní pro časté nebo pravidelné cestující. Ze zjednodušeného procesu by měli nejvíce těžit žadatelé známí pro svou bezúhonnost a spolehlivost (bod 8);
- pro zjednodušení postupu žádosti o vízum při jakékoli další žádosti by mělo být možné okopírovat otisky prstů z prvního vstupu do Vízového informačního systému ve lhůtě 59 měsíců (bod 10).

Díky novému vízovému kodexu by v blízké budoucnosti mohlo být odstraněno několik překážek. Pracovní skupina OMK zformulovala následující doporučení týkající se kulturní politiky.

3.4.2. Doporučení

Hlavní cíle těchto doporučení jsou:

- Zdůraznit praktickou důležitost víz pro mobilitu umělců a ostatních kulturních pracovníků a přizpůsobit zavádění procesů tam, kde je to potřeba;
- Uznat naléhavost implementace monitorovacího procesu;
- Zdůraznit potřebu úzké spolupráce mezi kulturními a vízovými orgány na všech úrovních;
- Zvýšit povědomí o dopadech nového vízového kodexu na kulturní sektor a účast sektoru na monitorovacím procesu.

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Členské státy a Evropská komise by měly zvážit všechny aspekty týkající se oblasti víz pro krátkodobý i dlouhodobý pohyb při integraci a posílení kulturního rozměru ve vnějších vztazích EU.

Členské státy a Evropská komise by měly efektivně monitorovat vízovou politiku a praktiky v této oblasti na poli kultury.

Evropská komise a členské státy by měly usilovat o posílení spolupráce v oblasti vízové problematiky – týkající se umělců a ostatních pracovníků v kultuře – s těmi evropskými zeměmi, které nejsou součástí schengenského prostoru.

Vízová problematika má zásadní praktický význam v procesu přehodnocení postavení kultury v rámci rozvojové spolupráce Společenství a pro vztahy se třetími zeměmi. Komise zahájila tento proces, který probíhá za podpory členských států.

[29] Body vlastně vysvětlují jednotlivé články, ale jako takové nejsou právně závazné.

Pro efektivní monitorování vízové politiky a praxe by měly členské státy a Komise zorganizovat workshopy za účelem výměny zkušeností s národními informačními službami pro mobilitu (srovnej s doporučeními pro zlepšení informačních služeb, 3.1.2.). Cílem těchto workshopů by bylo zamyšlení nad problémy hlášené klienty těchto informačních služeb. Podobné semináře jsou také nezbytné pro kulturní úředníky na ambasádách členských států a pro všechny další zúčastněné strany v kulturní oblasti.

Pracovní skupina OMK by měla vyzvat vízový výbor zřízený podle nového nařízení vízového kodexu, aby zahrnul vízovou problematiku týkající se umělců a ostatních pracovníků v kultuře do své agendy a zorganizoval speciální seminář, který se bude zabývat tímto problémem nebo aby našel jiný vhodný způsob.

Účelem monitorovacího procesu je rozvoj a přizpůsobení příručky a ostatních pokynů, pro zohlednění specifických problémů mobilních umělců a pracovníků v kultuře.

Nutnost zlepšení spolupráce se všemi evropskými zeměmi mimo schengenský prostor je obzvláště důležitá např. pro usnadnění vstupu do těchto zemí pro umělce a kulturní pracovníky s občanstvím třetích zemí a trvalým pobytem v schengenském prostoru.

Doporučení č. 2 – členským státům

Členské státy by měly pozorně sledovat a přizpůsobit implementaci „směrnice Modrých karet" z hlediska specifických potřeb a zájmů kulturního sektoru.

Zásadní otázkou, kterou je potřeba řešit, je Modrá karta týkající se víz a pracovních povolení pro vysoce kvalifikované pracovníky a její současná implementace. Národní kulturní instituce a další zúčastněné strany by měly proces implementace pečlivě sledovat. To vyžaduje konzultace s národními orgány, které mají na starost implementaci, aby jim poskytly informace o konkrétních problémech kulturního sektoru včetně odborných znalostí a pomoci při určování vysoce kvalifikovaných pracovníků a kritérií pro jejich přijetí stejně jako problémy spojené s aplikací platových limitů.

Výše platu pro vysoce kvalifikované pracovníky v kulturním sektoru je obvykle podstatně nižší než v ostatních odvětvích. Aby se zabránilo tomu, aby Modrá karta měla pouze omezenou důležitost pro kulturní sektor, platový limit aplikovaný v členských státech v kulturním sektoru by měl být nižší než obecný limit aplikovaný v režimu Modré karty. Praktické zkušenosti z Nizozemska ukazují, že takovéto rozlišení je možné a účinné[30].

- *Doporučení č. 3 – členským státům*

Členské státy by měly prosazovat při implementaci vízového kodexu úzkou spolupráci mezi kulturou a vízovými orgány na všech úrovních a obzvláště v rámci zastupitelských úřadů[31].

---

30 V Nizozemí je aplikován platový limit, který je odvozen od nejvyššího poměru z odpovídajících kolektivních smluv, ale je stále nižší než obecný limit. To se děje v souvislosti s implementací takzvaných 'migračních nařízení pro nejvyšší segment kulturního sektoru' vztahující se na tanečníky, hudebníky, kurátory v muzejním sektoru. Tato specifická vstupní kritéria byla formulována v úzké spolupráci s ministerstvy sociálních věcí a kultury a byla schválena odbory a zaměstnaneckými organizacemi aktivními v oblasti kultury.

31 Poznámka pod čarou NAŘÍZENÍ (ES) č 810/2009 EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY ze 13. července 2009 o kodexu Společenství o vízech

Citované články vztahující se přímo ke kultuře jsou relevantní z kulturního úhlu pohledu a je důležité dbát na to, jak budou realizovány, aby prospívaly kulturnímu sektoru.
Článek 14, 16 příloha II nařízení 810/2009

Členské státy by měly zorganizovat školení konzulárních pracovníků týkající se specifických problémů umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury.

Členské státy by měly dohlédnout na to, aby národní informační služby o mobilitě sloužily již od počátku umělcům a ostatním pracovníkům v kultuře i v oblasti vízové problematiky (viz Doporučení č. 1 o zlepšování informačních služeb a pokyny).

Konzultace mezi kulturními a vízovými orgány by se měla odehrávat obzvláště v oblasti následujících otázek:

- Podpůrné dokumenty
(PŘÍLOHA II Nařízení 810/2009, neúplný seznam dokumentů; dokumenty z Článku 14 "A… 4. Pro cesty vykonané z politických, vědeckých, kulturních, sportovních nebo náboženských či jiných důvodů");
- Status umělce
(Zda je žadatel podle posouzení kulturních orgánů umělec nebo jiný pracovník v kultuře);
- Prominutí požadavků a poplatků za vízum
(Posouzení předpisů v Článku 14 č. 6 (prominutí požadavků); článek 16 (poplatek za víza) č. 4,d), 5, c) a 6 podle posouzení kulturních orgánů).
- Délka procesu. Podle nařízení vízového kodexu by mělo být vyneseno rozhodnutí do 15 kalendářních dnů. Pracovní skupina OMK navrhuje, aby byla krátkodobá víza pro umělce a kulturní profesionály vyřízena do 4 dnů. V Nizozemsku je rozhodnutí o krátkodobém vízu učiněno do 48 hodin.

Nezbytností jsou cílená školení pro konzulární pracovníky, kteří jsou zodpovědní za vízovou problematiku, protože podmínky zaměstnanosti a jiné otázky v oblasti kultury bývají neobvyklé a v mnoha ohledech specifické a je třeba chápat je a vzít v úvahu při žádosti o vízum.

Založení národních informačních služeb bylo doporučeno v jiné části této závěrečné zprávy (viz doporučení o zlepšení informační služby o mobilitě a jejich síti). Je nezbytné, aby služby od samého začátku informovaly a radily svým klientům i v oblasti vízové problematiky.

To vyžaduje úzkou spolupráci s národními vízovými orgány a zřízení stálých strategických partnerství. Nicméně vhodná dělba práce s vízovými úředníky ministerstva zahraničních věcí se zdá být velmi praktická. Služba by také měla shromažďovat informace o nedostatku stávajících pravidel a praxe a poskytnout zpětnou vazbu Výboru pro víza a národním vízovým orgánům.

- *Doporučení č. 4 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor by měl pozorně sledovat uplatňování vízového kodexu a používání Příručky v

---

[…]
Článek. 14 „Doklady"
[…]
N° 6. Konzuláty
Konzuláty mohou upustit od požadavku uvedeného v odstavci 1, pokud je jim žadatel znám jako bezúhonná a spolehlivá osoba, zejména při využití předchozích víz v souladu s právními předpisy, není-li pochyb o tom, že při překračování vnějších hranic členských států bude žadatel splňovat požadavky čl. 5 odst. 1 Schengenského hraničního kodexu.
Art. 16 „Vízový poplatek"
[…]
č. 4: Od vízového poplatku jsou osvobozeni žadatelé z těchto kategorií osob
… d) zástupci neziskových organizací do věku 25 let, kteří se účastní seminářů, konferencí, sportovních, kulturních nebo vzdělávacích událostí organizovaných neziskovými organizacemi.
č. 5. Od vízového poplatku mohou být osvobozeny:
…c) osoby do věku 25 let, které se účastní seminářů, konferencí, sportovních, kulturních nebo vzdělávacích událostí organizovaných neziskovými organizacemi.
č. 6: V jednotlivých případech lze od vybírání vízového poplatku upustit nebo jej snížit, pokud to pomůže podpoře kulturních či sportovních zájmů, zájmů v oblasti zahraniční politiky, rozvojové politiky, jiných důležitých veřejných zájmů nebo z humanitárních důvodů.

kulturním sektoru a aktivně přispívat k monitorovacímu procesu.

Zúčastněné strany se vyzývají k definici a sdílení příkladů dobré praxe k dalšímu využití národními informačními službami pro mobilitu. Organizace profesionálních umělců, kulturních a uměleckých institucí, festivalů a ostatní zainteresované strany jsou vyzvány, aby vypracovaly doporučení pro zlepšení postupů.

3. 5. Měření mobility

3.5.1. Úvod

Pracovní skupina OMK nedoporučuje vyčerpávajícím způsobem přesný postup pro měření mobility umělců v Evropské unii. Nicméně na základě doporučení popsaných níže bude nezbytné zapojit zdroje na úrovni EU do sběru spolehlivých a srovnatelných údajů. Tyto údaje – ačkoli nejsou vyčerpávající – budou tvořit základ.

Údaje budou jistě i nadále částečné, ale poskytnou jasnější obraz o mobilních trendech umělců a jejich díly – např. mezi dvěma zeměmi, v rámci EU, se třetími zeměmi nebo v rámci jedné nebo více oblastí.

Vybraný přístup by byl pouze částečný, i kdyby pokrýval širokou oblast, nicméně to bude barometr mobility umělců. Spíše než se snažit mít úplnou statistickou verzi měli bychom být spokojeni s indikátory, které jsou nedokonalé, ale umožňují nám zhodnotit současné trendy a měřit dopad politik aplikovaných Evropskou unií a členskými státy.

Podle expertní pracovní skupiny by bylo vhodné dát přednost pragmatickému a jednoduchému přístupu.

3.5.2. Doporučení

Hlavní dlouhodobé cíle následujících doporučení jsou:

- Lépe využít stávající instituce a nástroje, např. Eurostat a národní statistické úřady nebo pozorovací stanoviště, a měřit mobilitu, i když jsou získané údaje neúplné;
- Lépe využít stávající údaje dostupné v kulturních organizacích na národní úrovni;
- Zapojit kulturní sektor do procesu sběru a sdílení údajů;
- Začít sbírat údaje na úrovni EU a analyzovat toky mobility doplněné o kvalitativní přístup k měření mobility umělců a pracovníků v kultuře.

- *Doporučení č. 1 – členským státům a Evropské komisi*

Eurostat a národní statistické orgány by si měly být vědomy významu společných kritérií pro definice a přesnější identifikaci kultury a uměleckých profesí v údajích o zaměstnanosti a ekonomické migraci.

Členské státy a Evropská komise by měla vyzvat kulturní pracovní skupinu ESSnet (European Statistical Systems Network Project on Culture Statistics Development), aby při výkonu své práce náležitě vzala v úvahu potřebu zlepšovat statistiku kulturní mobility.

Evropská unie prostřednictvím Eurostatu zkouší aplikovat celkový přístup pro analýzu mobility pracovníků a ekonomické migrace. Mobilita je v tomto případě měřena z místa narození pracovníka, tedy z jiné země, než je místo/země jeho zaměstnání. Avšak určité státy ještě nejsou schopny poskytnout údaje o zaměstnanosti ve vztahu k místu

narození. Navíc tento přístup bere v úvahu relativně dlouhou dobu zaměstnání, zatímco mobilita kulturních pracovníků se většinou skládá spíše z krátkodobých návštěv; a rovněž používá data začleněná podle klasifikace ISCO[32], která na evropské úrovni nejsou zatím v konsenzu.

ESSnet-culture se skládá z následujících tematických pracovních skupin:
- Kulturní statistika a definice pod vedením francouzského ministerstva kultury;
- Financování a výdaje na kulturu pod vedením Českého statistického úřadu;
- Kulturní/kreativní průmysly pod vedením estonského statistického úřadu;
- Kulturní praktiky a sociální aspekty pod vedením nizozemského ministerstva školství, kultury a vědy

Obzvláště první a třetí pracovní skupina jsou relevantní v kontextu mobility.

- *Doporučení č. 2 – členským státům*

Členské státy by měly ustanovit a či zlepšit sběr dostupných údajů na národní úrovni. Existuje mnoho způsobů, jak tento problém uchopit. Například:

Členské státy by měly přimět veřejné a poloveřejné orgány přímo odpovědné za mobilitu ke sběru a sdílení údajů na evropské a mezinárodní úrovni.

Členské státy by v každé zemi měly nalézt způsob, jak každý rok získat údaje o počtu zahraničních hostujících kulturních produkcí, a to s využitím údajů z dostatečně obsáhlé a reprezentativní skupiny kulturních institucí.

Členské státy by měly sledovat zdroj statistických údajů, zemi původu sebraných dat v souvislosti s představeními, díly či překlady vztahujícími se k hostování a koprodukcím. Sem může patřit i prodej uměleckých děl na trhu s uměním.

V mnoha členských státech organizace stimulují mobilitu tím, že podporují přítomnost národních umělců v zahraničí (Culturesfrance, Goethe Institut, British Council, Instituto Cervantes, atd). Někteří další operátoři se přímo či nepřímo zabývají pobytem zahraničních umělců a produkcí (ONDA, International Arts City, francouzský Maison des Cultures du Monde, Visiting Arts in the United Kingdom, atd.). Tyto organizace, které mají značnou podporu veřejnosti, by měly být požádány, aby sdílely svoje údaje týkající se mobility osob a uměleckých produkcí.

Pohyby mezi kulturními institucemi nemohou být sledovány na sto procent. Avšak zavedení pozorování (např. panel či jiná forma) by pravděpodobně ukázalo tendence této mobility. Tato referenční skupina by se skládala z institucí, které jsou podporovány národními orgány v případě zemí s jednotnou strukturou (ministerstva kultury, umělecké rady atp.) nebo na regionální úrovni v případě federální země.

Tyto kulturní instituce by se dobrovolně zavázaly, že předloží určité údaje o činnostech týkající se pobytu, koprodukce a distribuce do zahraničí nebo zahraniční ohlasy podle typologie, která ještě musí být definována, aby byla funkční na úrovni Společenství. Z této dílčí vize bychom mohli odvodit různé toky umělecké mobility a v ideálním případě sledovat vývoj zaměstnanosti ve Společenství v daném profesním sektoru (technici, tanečníci, tlumočníci, hudebníci atd.).

[32] Klasifikace ISCO (nyní ISCO-08). K dispozici na: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:292:0031:0047:EN:PDF

Ačkoliv se pracovní skupina OMK zaměřila na mobilitu umělců a pracovníků v kultuře, mobilita produkcí, představení, uměleckých děl a kulturních služeb je často úzce spojena právě s mobilitou umělců.
V této souvislosti jsou údaje o zboží a službách možnými zdroji informací, protože mohou představovat indikátory k mobilitě osob.

Shromažďování a rozšiřování práv umělců, spisovatelů a performerů není v rámci EU jednotné a nevztahují se na ně stejná kritéria. Avšak tím, že čerpáme z údajů poskytnutých společnostmi, které se zabývají sběrem dat a které jsou zodpovědné za správu a práva umělců a performerů, dostaneme na jedné straně částečný obraz pohybu uměleckých děl a umělců a na druhé straně odraz reality evropského trhu s uměleckými díly a rozvoje této oblasti. Podobný model byl mimo jiné použit při zpracování nedávné studie kulturní mobility ve Finsku.

- *Doporučení č. 3 – kulturnímu sektoru*

Kulturní sektor by se měl aktivně účastnit a přispívat ke sběru údajů obzvláště v rámci navrhovaných „light" metod či v praktickém přístupu, např. nahlášením informací stávajícím či nově ustanoveným strukturám (mezi jinými) pro sběr údajů o mobilitě umělců a ostatních pracovníků v oblasti kultury.

Opačné zkušenosti a informace jsou velmi důležité pro zlepšení politických opatření. Protože data shromažďují jednotlivé instituce, požaduje se po nich, aby se podělily o své znalosti a zkušenosti.

Expertní pracovní skupina byla informována o pilotním projektu SPACE/Travelogue, který je rovněž podporován Evropskou komisí. Na konci tohoto tříletého projektu by mělo být možné vystopovat – v rámci národních kulturních struktur – představení a umělecká díla vznikající v jiné zemi, než ve které jsou prezentovány.

Tento pilotní projekt je o to zajímavější, že bere v úvahu mezinárodní kontext spolupráce už od fáze tvorby a jde hlouběji než jednoduché schéma import-export. Navíc bere v úvahu rozdíly mezi západní a východní Evropou.

Průběh a výsledky čtyř pilotních projektů o mobilitě věnované výměně informací mezi institucemi podporující mobilitu umělců by měly být nadále monitorovány.

- *Doporučení 4 – týkající se členských států, Evropské komise a kulturního sektoru*

Všechny zúčastněné strany se vyzývají, aby začaly sbírat data na úrovni EU a aby analyzovaly toky mobility. Pro doplnění těchto kvantitativních dat by měl být vyvinut kvalitativní přístup k měření mobility.

Expertní pracovní skupina se zaměřuje na propagaci dlouhodobé a udržitelné kulturní mobility. Kromě shromažďování, analýzy a sdílení kvantitativních dat – i v neúplné a omezené míře – by měl být vyvinut kvalitativní přístup a odpovídající metodologie pro měření kulturní mobility.

Jaké jsou důvody umělců a kulturních profesionálů pro to, aby byli mobilní? A co „povinná", nedobrovolná mobilita? Jaká jsou kritéria „dobré" mobility? Proč jsou někteří umělci nadšeni možností práce v zahraničí, zatímco jiné to nezajímá, i když mají tu

možnost? Takovéto relevantní otázky mohou být zodpovězeny pouze prostřednictvím zlepšeného kvalitativního přístupu k měření mobility.

IV. DOPLŇKOVÉ INFORMACE

4.1. Zviditelnění a udržitelnost výsledků a výstupů projektu

Expertní pracovní skupina chce zdůraznit, že v rámci evropského pilotního projektu týkajícího se mobility bylo vybráno několik užitečných a dobrých projektů. Otázka, která vyvstává, když projekt vytvoří nové metody a nástroje, je, jak se zviditelnit a jak zorganizovat kontinuitu a udržitelnost výsledků a výstupů.

Expertní pracovní skupina vyzývá členské státy, Evropskou komisi a kulturní sektor, aby si vybraly výsledky z relevantních pilotních projektů a aby na nich dále stavěly dle potřeby.

4.2. Otázky pro další zkoumání

4.2.1. Koordinace sociálního zabezpečení

Na schůzi pracovní skupiny OMK, která se uskutečnila 1. prosince 2009, prezentovalo Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti modernizaci koordinace sociálního zabezpečení.

Evropské právo týkající se koordinace systémů sociálního zabezpečení zajišťuje, aby lidé pracující v jiném členském státě neztratili své sociální zabezpečení. Nicméně není zřejmé, že tato opatření jsou snadno aplikovatelná a dobře fungující i pro ty typy mobility v rámci EU, kde je mobilita nedílnou součástí profese a znamená, že práce je vykonávána často a v krátkých nebo velmi krátkých obdobích při různých pracovních statutech v různých členských státech, což může být právě případ umělců.

Aktualizované nařízení pro koordinaci systému sociálního zabezpečení (nařízení 883/2004 a 987/2009) vstoupilo v platnost 1. května 2010. Aktualizovaná pravidla koordinace posilují a prohlubují princip spolupráce tím, že vytvářejí nová konkrétní opatření a zjednodušují řízení. To se zdá být nezbytné pro zlepšení podávaných informací a zrychlení administrativních procesů. To by bylo užitečné pro všechny občany včetně vysoce mobilních pracovníků jako je stále se zvyšující počet umělců.

Nové nařízení zavede – nejpozději k 1. květnu 2012 – systém pro elektronickou výměnu údajů o sociálním zabezpečení (EESSI), který pomůže zrychlit řízení a zabezpečí práva občanům. V rámci nařízení musí členské státy přijmout příslušné iniciativy s cílem vytvořit plodný dialog a příklady dobré praxe.

Obecnější téma sociálního zabezpečení skupin vysoce mobilních pracovníků bude předmětem sdělení, které bude předloženo v roce 2011.

Protože je sociální zabezpečení důležitým problémem ve vztahu k mobilitě a protože se v této oblasti objevují nové problémy, navrhuje pracovní skupina OMK vybrat tuto položku pro budoucí práci v rámci nového pracovního plánu pro kulturu.

4.2.2. Vzdělávání a budování kapacit

Pracovní skupina OMK pro mobilitu umělců a pracovníků v oblasti kultury také plánovala řešení otázky vzdělávání a budování kapacit. Ačkoli se tato otázka objevuje v diskuzích pravidelně, nikdy nebyla probrána strukturovaně a do hloubky.

Nicméně znalosti, vzdělávání, budování kapacity umělců, pracovníků v kultuře a multiplikátorů jsou potřeba za každé situace.

Odpovídající vzdělávání zlepšuje znalosti a dovednosti umělců v praktických věcech a jiné manažerské dovednosti. Na národní úrovni může být tento druh vzdělávání realizován pouze ve spolupráci s uměleckými školami a jinými vzdělávacími zařízeními a orgány, které jsou za ně zodpovědné (obvykle ministerstva školství).

Mobilita hraje zásadní roli v rozvoji dovedností a schopností nejen před začátkem kariéry, ale také během ní. Příležitosti na evropské úrovni jsou nabízeny přes evropské víceleté vzdělávací programy, kterých se zúčastňují učitelé a studenti uměleckých univerzit a akademií. Partnery pro spolupráci mohou být evropské organizace a sítě uměleckých univerzit, akademií a škol.
Kromě zahrnutí osnov počátečního vzdělávání do odborné přípravy o mobilitě by mělo být další vzdělávání dostupné mezinárodně orientovaným umělcům, kteří již pracují.

Zprostředkovatelé pomáhají umělcům s problémy mobility, ale potřebují být školeni.
Tento druh podpory může být poskytnut mnoha typy multiplikátorů (producenti, agenti, manažeři, právníci, kteří se specializují na daně a sociální zabezpečení, malé zprostředkovatelské organizace, konzultanti, učitelé a školitelé, odbory, organizace pro kolektivní správu, informační služby o mobilitě a ostatní subjekty). V některých evropských zemích je zprostředkování poměrně vyspělé, zatímco jinde – obzvláště v menších zemích postrádají profesionály, kteří mohou podpořit umělce a pracovníky v kultuře a pomáhat jim, a tím pádem zvětšují nerovnováhu.

Pracovní skupina OMK se domnívá, že vzdělávání a budování kapacity jsou důležitými tématy a v této oblasti by měla být přijata další opatření.
Potřeba programů pro budování kapacity je také zdůrazněna v „Doporučeních 4 pilotních projektů pro mobilitu“[33].

4.2.3. Daně

V této závěrečné zprávě jsou daňové otázky částečně zodpovězeny v doporučeních pro zlepšení informačních služeb v kulturním sektoru (3.1). Poskytnutí informací týkajících se regulačních otázek o DPH a jiných druzích daní bude jedno z hlavních témat informačních služeb o mobilitě, které by měly být zakládány v členských zemích EU.

Expertní pracovní skupina OMK diskutovala o některých otázkách, které se vztahují k daním (např. nadměrné zdanění, dvojí zdanění, DPH) mobilních umělců a kulturních pracovníků, na pracovním setkání v červnu 2008. Mluvčí ze členských států prezentovali národní postupy a zdůraznili rozdíly v ‚kulturních' a ‚finančních' záležitostech v jednotlivých zemích, které mají často za následek obtíže pro mobilní umělce. Vysvětlovali problémy při ustanovování výjimek ze standardní sazby DPH pro určité kulturní a umělecké aktivity (tj. design, literatura).
Komise, GŘ TAXUD představily hlavní koncepci legislativy v oblasti DPH (Směrnice 2006/112/EC) a její důsledky pro mobilitu a aktualizovaly informace o nadcházející revizi Směrnice 2006/112/EC o výjimkách z DPH pro určité kulturní služby.

Co se týče reakce na otázky vztahující se k daním, zde je popis současného stavu předložený Evropskou komisí, GŘ TAXUD:
- o daních: pravidla o místě poskytnutí byla změněna Nařízením Rady z února 2008[34]. Změny provedené touto směrnicí se týkají pravidel, která upravují místo poskytnutí

[33] Doporučení v oblasti kulturní mobility od 4 pilotních projektů Changng Room, e.Mobility, Practics a Space, březen 2010.
[34] Nařízení Rady 2008/8/EC z 12. února 2008, kterým se mění Směrnice 2006/112/EC o místu poskytnutí služeb – OJ L 44, 20. 2. 2008, strana 11.

služeb a vztahující se ke kulturním, uměleckým, sportovním, vědeckým, vzdělávacím, zábavním nebo podobným aktivitám včetně služeb organizátorů takových aktivit.

Do 31. prosince 2010 budou tyto služby nadále zdaňovány v místě, kde jsou aktivity fyzicky vykonávány[35]. Pokud jde o další podobné aktivity, je jasné, že mezi ně spadají rovněž veletrhy a výstavy. Jedná se o pravidlo, které platí bez ohledu na to, zda je služba poskytnuta osobám, které podléhají nebo nepodléhají dani.
Od 1. ledna 2011 bude toto pravidlo platit pro poskytnutí služeb osobám podléhajícím dani (nebo právnickým osobám nepodléhajícím DPH, které jsou pokládány za osoby povinné odvádět daň podle článku 43) [36,37]. To bude platné pouze v případě, pokud by tyto služby byly poskytnuty přímo osobám nepodléhajícím dani. Pokud se služby a zboží dodává osobám, které podléhají dani, pak je zavedeno nové pravidlo pro služby týkající se vstupného na kulturní, umělecké, sportovní, vědecké, vzdělávací, zábavní nebo podobné události (jako veletrhy nebo výstavy) a pro doplňkové služby vztahující se ke vstupnému. Pokud není službou pouze vstupné na akci, spadá to pod obecné pravidlo, které stanoví, že služba poskytnutá osobám podléhajícím dani nebo právnickým osobám nepodléhajícím dani pro účely DPH je zdanitelná na místě, kde sídlí zákazník[38]. Pokud dodavatel služeb nesídlí v členském státu, kde sídlí zákazník, tak zákazník je osoba povinná zaplatit DPH ve svém členském státě[39]. To bude představovat zjednodušení pro umělce poskytující kulturní služby pro organizátory představení v členských státech, kde sami umělci nesídlí.

- sazby DPH na kulturní služby jsou velmi rozdílné v každém členském státě, protože za prvé, směrnice DPH z roku 2006[40] stanovuje pouze minimální úroveň (15% standardní sazba a 5% snížená sazba) a za druhé, uplatnění snížené sazby je ponecháno na vůli členských států. Podle pravidel EU pro DPH, která jsou v platnosti, mohou mít členské státy maximálně dvě snížené sazby pod 5 %, které mohou použít dle svého uvážení na zboží a služby uvedené v příloze III (seznam dodávek zboží a služeb, které mohou podléhat snížené sazbě) ke směrnici DPH.
Kulturní zboží a služby obsažené v dodatku III jsou: knihy na všech fyzických nosičích, noviny a časopisy kromě materiálu, který je zcela nebo hlavně určen k inzerci, vstupné na představení, do divadel, cirkusů, veletrhů, zábavních parků, na koncerty, do muzeí, zoologických zahrad, kin, výstav a podobných kulturních událostí a zařízení; příjem

---

35 Podle článku 53 (ve znění článku 2 Směrnice 2008/8/EC) „Místem poskytnutí služby nebo vedlejší služby vztahující se ke kulturním, uměleckým, sportovním, vědeckým, vzdělávacím, zábavním nebo podobným akcím, jako jsou veletrhy a výstavy, včetně poskytnutí služby organizátorem této akce, je místo, kde se tato akce skutečně koná.

36 Článek 43 stanoví, že „Pro účely uplatňování pravidel týkajících se místa poskytnutí služby platí, že:

1. […];

2. právnická osoba nepovinná k dani identifikovaná pro účely DPH se považuje za osobu povinnou k dani."

37 Článek 53 (ve znění článku 3 Směrnice 2008/8EC) stanoví, že „místem poskytnutí služby spočívající v zajištění vstupu na kulturní, umělecké, sportovní, vědecké, vzdělávací, zábavní nebo podobné akce, jako jsou veletrhy a výstavy, nebo vedlejší služby související s tímto vstupem osobě povinné k dani je místo, kde se tato akce skutečně koná.".
Článek 54 (ve znění článku 3 Směrnice 2008/8/EC) stanoví, že „místem poskytnutí služby nebo vedlejší služby vztahující se ke kulturním, uměleckým, sportovním, vědeckým, vzdělávacím, zábavním nebo podobným akcím, jako jsou veletrhy a výstavy, včetně poskytnutí služby organizátorem této akce, osobě nepovinné k dani je místo, kde se tato akce skutečně koná."

38 Článek 44 stanoví, že „Místem poskytnutí služby osobě povinné k dani, která jedná jako taková, je místo, kde má tato osoba sídlo ekonomické činnosti. Pokud je však tato služba poskytnuta stálé provozovně osoby povinné k dani nacházející se v místě jiném, než kde je sídlo její ekonomické činnosti, je místem poskytnutí této služby místo, kde se nachází tato stálá provozovna. Pokud takové sídlo nebo stálá provozovna neexistují, je místem poskytnutí služby místo, kde má osoba povinná k dani, které je tato služba poskytnuta, bydliště nebo místo, kde se obvykle zdržuje."

39 Článek 196 stanoví, že „daň je povinna odvést osoba povinná k dani, nebo právnická osoba nepovinná k dani identifikovaná pro účely DPH, která je příjemcem služby uvedené v článku 44, jestliže tuto službu poskytla osoba povinná k dani, která není usazena v tomto členském státě."

40 Nařízení Rady 2006/112/EC

rozhlasového a televizního vysílání; poskytnutí služeb spisovateli, skladateli a performery nebo jejich autorské odměny.
V roce 2007 přijala Evropská komise sdělení[41], v němž navrhla politickou debatu v Radě, Evropském parlamentu a s dalšími zainteresovanými stranami týkající se dalšího postupu v oblasti snížených sazeb.
V roce 2008 Evropská komise zahájila veřejné konzultace[42] na svých webových stránkách s cílem shromáždit názory zúčastněných stran na revizi stávajících předpisů o snížené sazbě DPH v souvislosti s prvním návrhem na změnu směrnice o DPH a další plánované globální přezkoumání rozsahu a struktury snížených sazeb DPH v pozdější fázi.
V roce 2008 Evropská komise přednesla návrh[43], který měl být prvním krokem v procesu revize právních předpisů týkající se snížených sazeb DPH. Hloubková revize celkové struktury snížených sazeb DPH měla za cíl následovat výsledky obecné rozpravy o dalším postupu, užitečnosti a efektivnosti nákladů spojených se sníženou sazbou DPH.
Po dlouhé a důkladné diskuzi byla diskuze v Radě o celkovém systému snížených sazeb DPH zakončena jednomyslnou politickou shodou z 10. března 2009[44]. Tato politická shoda byla výsledkem obtížných vyjednávání a respektuje křehkou rovnováhu zájmů členských států v politicky citlivé oblasti snížených sazeb DPH. To vedlo k přijetí Směrnice Rady[45] o snížené sazbě DPH v roce 2009.
Pokud jde o odvětví kultury, tato směrnice vyjasnila a aktualizovala odkaz na knihy v kategorii 6 přílohy III, která se předtím vztahovala pouze na tištěné knihy s upřesňující frází „knihy na všech fyzických nosičích". Výsledkem je, že v rámci Směrnice o DPH podléhají knihy na všech fyzických nosičích snížené sazbě DPH od 1. června 2009.

- oblast cel: Evropská komise, Generální ředitelství TAXUD spravuje legislativu, která stanoví kontrolu vývozních statků, jako jsou malby, sochy a fotografie z EU, a tím pádem přispívají k ochraně kulturní rozmanitosti a identity členských států.

Pracovní skupina OMK se domnívá, že velké a složité překážky a problémy vztahující se k danění a clům by měly být analyzovány v následujících fázích práce skupiny. Vzhledem k technické povaze otázek by se měla vzít v úvahu přítomnost expertů z členských států na finanční a celní problémy.

4.2.4. Ekologická stopa kulturní mobility

Umělci a pracovníci v kultuře jsou stále více znepokojeni ekologickou stopou, kterou zanechává jejich mobilita.
Už se pracuje na tom, aby umělci a pracovníci, např. zprostředkovatelé, uvažovali o tomto dopadu a minimalizovali ho. Členské státy a Evropská komise by také měly hrát svou roli.
Problémy stojící za úvahu:
- využití udržitelnější dopravy;
- takové modely turné, aby výsledná práce byla efektivnější a výhodnější;
- koncept „exkluzivních" dohod, které mluví proti environmentálně udržitelnému turné;
- lepší využívání digitálních platforem pro komunikaci a tvůrčí praxi;
- podpora „zelených" představení;
- vhodné použití produktů a zdrojů.

---

41 Sdělení Komise COM (2007)380 konečná verze
42 Výsledky této konzultace jsou k dispozici na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/common/consultations/tax/index_en.htm
43 COM(2008) 428 finální verze http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0428:FIN:EN:PDF
44 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ecofin/106576.pdf
45 Směrnice Rady 2009/47/EC měnící Směrnici 2006/112/EC

Ohledy na životní prostředí by měly být sledovány v rámci statistiky, sběru dat, hodnocení projektů atd.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

- Pokyny pro informační služby o mobilitě
- Seznam publikací

Kontaktní osoba

Předseda pracovní skupiny OMC - mobilita umělců a pracovníků v kultuře
Pan Risto Kivela
risto.kivela@gmail.com

Sekretariát pracovní skupiny OMC – mobilita umělců a pracovníků v kultuře
Evropská komise, Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu, Ředitelství D Kultura & Media
Oddělení D1 Kulturní politika, diverzita a mezikulturní dialog eac-info@ec.europa.eu
www.ec.europa.eu/culture

Příloha 1

Pokyny pro informační služby o mobilitě pro umělce a další pracovníky v oblasti kultury

Úvod

Při plánování své práce se pracovní skupina OMK, složená ze členských států a zabývající se kulturní mobilitou, shodla na tom, že první prioritou jsou četné problémy vztahující se k informacím (zpracování informací, jejich výměna či obecné znalosti) a také „zprostředkovatelské aktivity" (osobní přístup při poskytování rad, administrativní podpora atp.) týkající se mobility v oblasti kultury.

V doporučeních pracovní skupina OMK navrhla, aby členské státy spolu s Evropskou komisí vybudovaly síť informačních služeb o mobilitě, kde hlavní činnost bude vykonávána ve dvou úrovních – na úrovni členského státu a na úrovni EU (model navržený ve studii týkající se znalostních systémů pro kulturní mobilitu, ECOTEC).

V pracovní skupině OMK bylo dosaženo shody o minimálním „vstupním standardu", aby bylo umožněno co nejvíce členským státům se co nejrychleji zapojit do informačních služeb týkajících se kulturní mobility. Členské státy si budou moci vybrat, na které úrovni budou chtít začít. Doporučujeme progresivní přístup, aby každý stát postupoval svým vlastním tempem.
Standardy kvality zaručí smlouva o rámcových pokynech a protokolech.

Tyto pokyny jsou založeny na společném rámci, který byl vyvinut partnery projektu PRACTICS, což je tříletý projekt mobility, 2008–2011, spolufinancovaný Evropskou komisí v rámci pilotního projektu pro mobilitu umělců, který implementuje teoretický model do praxe a používá přístup „zdola nahoru".

Tyto pokyny chtějí dále rozvinout a definovat:

1. Zásady standardů kvality
2. Informační témata, rozvržená do dvou fází
3. Pokyny pro mapování a vybrání stabilní struktury, která by byla schopna poskytnout zázemí pro informační služby o mobilitě
4. Protokol o strategických partnerstvích
5. Návod pro koordinaci na úrovni EU
6. Principy týkající se společné komunikační strategie

Definice:
Informační služby o mobilitě jsou primární služby ve (všech) členských státech, které poskytují informace a poradenství pro přijíždějící pracovníky v oblasti kultury (i umělce),

včetně těch, kteří již v dané zemi bydlí. V zásadě by měli vyjíždějící pracovníci v kultuře spadat pod informační služby o mobilitě v hostitelské zemi. Kontakt mohou zprostředkovat informační služby o mobilitě v domovské zemi.

Informační služby o mobilitě jsou dány společnými standardy kvality (viz níže bod 1), odsouhlasenými informačními tématy (viz níže bod 2) a strategickými partnerstvími. Informace jsou zpracovávány ve spolupráci s národními a evropskými sítěmi kompetentních zdrojů (viz níže body 4 a 5). Informační služby o mobilitě by měly sbírat údaje o kulturní mobilitě. Služby mohou také organizovat školení pro cílovou skupinu a shromažďovat data.

Pracovní skupina OMK se shodla na tom, že primární informace by měly být poskytovány bezplatně.

Cílová skupina:
Cílovou skupinou informačních služeb o mobilitě jsou přijíždějící a vyjíždějící umělci, umělci, kteří v dané zemi bydlí, kulturní odborníci a další kulturní aktéři.
Kromě jednotlivých umělců a pracovníků v kultuře jsou klienty informačních služeb o mobilitě obzvláště malé a střední podniky, místa konání různých událostí, muzea, galerie, koncertní síně, kulturní instituce, festivaly, sdružení, spolky, networkové organizace, financující orgány a další aktéři na poli kultury. Služby o mobilitě také slouží operátorům ve vzdělávacích a jiných administrativních oblastech i tvůrcům kulturních politik a státním úředníkům na národní a evropské úrovni.
Cílovou skupinu popisujeme jako klienty nebo zákazníky (spíše než uživatele).
Poskytované služby jsou adresné.

Domovská a hostitelská země:
V tomto kontextu je „domovská země" zemí původu nebo zemí, kde pracovník v kultuře pracuje a žije, země, ve které má „základnu". „Hostitelská země" je země, kterou si pracovník v kultuře vybere nebo kam je pozván pracovat a bydlet na (krátkou) dobu (ne imigrace).

1. Standardy kvality

Standardy kvality určují společný povinný závazek pro všechny zainteresované strany v (síti) informačních služeb o mobilitě, aby tak byla zajištěna vysoká kvalita informací pro zákazníky.

Členské státy, služby týkající se mobility a jejich partneři se zavazují splnit standardy kvality
- týkající se informací jako takových
- týkající se poskytování informací
- týkající se hodnocení a následujících postupů.

Informace jako takové:

1) Informace jsou relevantní, spolehlivé, přesné a pravidelně aktualizované. Informační služby o mobilitě musí navázat strategická partnerství s příslušnými národními a evropskými službami (viz níže bod 4), aby byla neustále zajištěna správnost informací a výkladu platných národních a evropských předpisů a postupů a (dalších) informačních zdrojů a kontaktních osob, na které se odvolávají.
Informace pro mobilní umělce, pracovníky v kultuře a kulturní operátory budou pravidelně ověřovány a kontrolovány před zveřejněním.

2) Informace je přizpůsobená cílovým skupinám. Informační služby o mobilitě budou konfrontovány s konkrétními vzorci zaměstnanosti a mobility, které spadají do kulturního sektoru a způsobují vznik složitých právních a procesních situací.

Poskytování informací:

3) Informace jsou poskytovány důvěrným způsobem, který chrání identitu a soukromí uživatele v souladu s právem na ochranu osobních dat v zemi, která informace poskytuje. Informace jsou poskytovány bez diskriminace. Služba je provozována srozumitelným a transparentním způsobem.

4) Informace jsou poskytovány v hlavním úředním jazyce (jazycích) země, která službu poskytuje, a v alespoň jednom dalším evropském jazyce.

5) Informace jsou poskytovány elektronicky (např. on-line, e-mailem) i osobně (např. poradce mobility) s cílem pomoci a poradit v konkrétní situaci a reagovat na potřeby, otázky a dotazy pracovníků v kultuře.

6) Informace jsou poskytovány v rozumné časové lhůtě, obvykle během 7 pracovních dnů. Lhůta by neměla překročit dva týdny. V urgentních případech by měly být příslušné informace poskytnuty co nejdříve.

Hodnocení a následující postup:

7) Základní informace a zpětná vazba od zákazníků jsou zaznamenávány, sbírány, analyzovány a nahlášeny pro účely sledování a hodnocení s cílem zlepšit kvalitu a dostupnost služeb o mobilitě.
Opakující se a strukturální problémy vztahující se k předpisům, výkladům a postupům jsou hlášeny kompetentním národním a evropským generálním ředitelstvím a službám kvůli zlepšení podmínek mobility.

2. Informační témata

Členské státy mají možnost začít na různých úrovních a určovat si své vlastní tempo k dalšímu kroku. Avšak členské státy a jejich informační služby o mobilitě souhlasí s poskytnutím základního minima informačních témat (krok 1) jako povinné minimum poskytování informací.

V poskytování informací jsou určeny dva postupné kroky:

<u>Fáze 1, základní / výchozí / minimální</u>

1) Otázky právní úpravy, postupy a formality
   - sociální zabezpečení
   - daně
   - práva duševního vlastnictví
   - víza a pracovní povolení
   - právní úprava pro „návrat" kulturních pracovníků/umělců a pro přeshraniční spolupráci v příhraničních regionech
   - cla
   - dopravy včetně pojištění
   - smlouvy (zaměstnanecké smlouvy/smlouvy o službách)
   - uznání profesních kvalifikací

2) Národní a evropské příležitosti pro financování příchozí a odchozí přeshraniční mobility mohou být poskytnuty v Cultural Contact Points a dalších podobných službách.

Protože jsou tato témata ještě stále obecně zastřešující kategorií, (národní a evropští) odborníci budou tato témata dále analyzovat, aby se shodli na konkrétním společném obsahu služeb (viz návrh Doporučení 8 týkající se informačních systémů).

Fáze 2, ostatní užitečné informace

1) Státní a regionální profily domovské země včetně struktury a profilu kulturního sektoru, např. rozšiřování počtu stávajících zařízení, rezidencí, akcí, profesionálních kontaktů
2) Profesní a odborné vzdělávání, stáže
3) Místní trh práce a zaměstnanost
   - pracovní příležitosti s odkazem na příslušné subjekty
   - koprodukce, zájezdy, spolupráce a příležitosti pro projekty
4) Užitečné informace, které pomohou pracovníkům v kultuře vybudovat udržitelnou profesní dráhu

V potencionální 3. fázi se mohou některé země rozhodnout, zda pověří informační služby o mobilitě dalšími funkcemi, např. zprostředkovatelskými službami pro poskytování financí či uměleckým managementem a propagací. Navíc mohou informační služby o mobilitě rozvíjet nové kompatibilní funkce, které budou zaměřeny na soukromou nebo komerční sféru. Tyto úkoly spolu s informacemi o mobilitě a poskytnutí znalostí ale nejsou v tomto dokumentu obsaženy.

3. Mapování a výběr stabilní struktury, která by poskytla zázemí pro informační služby o mobilitě pro umělce a pracovníky v kultuře

Doporučujeme investovat do nalezení udržitelné struktury/organizace zajišťující zázemí pro informační služby o mobilitě.

Mapování existujících infrastruktur a vztahů, současná mobilita, aktuální poskytování informací o mobilitě atd. spolu s obecnými klíčovými vlastnostmi jako schopnost vytvářet strategická partnerství, schopnost zpracovat informace a spolupracovat, mít vztah ke kulturnímu sektoru, kulturním operátorům, poskytovatelům informací a k národním orgánům/regionální služby/; udržitelnost; dostupnost – to vše by mělo vybrat vhodného poskytovatele.

4. Strategická partnerství

Členské státy a informační služby o mobilitě se zavazují založit a udržet relevantní strategická partnerství. Tato partnerství mají za cíl poskytovat kvalitní zpracované informace založené na přímém přístupu k přesným informacím a svým partnerům poskytnout zpětnou vazbu pro opakující se problémy (a navrhnout řešení).

Strategická partnerství v rámci příslušných národních a regionálních služeb/orgánů a v rámci služeb EU v oblasti víz, pracovních povolení, cel, sociálního zabezpečení, nezaměstnanosti, daní a ostatních relevantních témat jsou závazná z důvodů garance kvality informací.

Ostatní vhodní partneři pro strategická partnerství jsou mezi jinými:

1) Národní a evropské profesní organizace a orgány v kulturním sektoru (organizace zaměstnavatelů, kulturní instituce, odbory atd.)
2) Organizace pro kolektivní správu
3) Informační místa pro financování v EU jako jsou Cultural Contact Points a Media Desks
4) Instituce pro profesní a odbornou přípravu

Strategičtí partneři se mohou zapojit do školicích a informačních událostí pořádaných informačními službami o mobilitě. Partneři mohou služby propagovat ve svých cílových skupinách.

5. Koordinace na úrovni EU

Propojující a koordinující struktura, která zahrnuje například sekretariát na evropské úrovni, je vnímána jako:

1) lehká a flexibilní struktura přizpůsobená decentralizovanému přístupu informačních služeb o mobilitě na národní úrovni
2) respektující různorodost členů sítě, protože budou uplatňovány různé modely, které berou v úvahu kontext každého členského státu
3) podporující tok informací, budování kapacit a networking na evropské úrovni
4) odpovědná za viditelnost a branding sítě a za koordinaci komunikační strategie
5) vztahující se k členským státům, EU i kulturnímu sektoru

6. Komunikační strategie

Členské státy a informační služby o mobilitě se zavazují rozvíjet komunikační strategii, která zajistí vysokou viditelnost a podporuje aktivní využívání informačních služeb cílovými skupinami.
Cílem komunikačního úsilí by mělo být zlepšení dostupnosti informací a transparentnost vztahující se k národním/regionálním a evropským předpisům, postupům a formalitám.
Jednotný branding pro externí komunikaci i síťovou koordinaci na evropské úrovni posiluje identifikaci, viditelnost a uživatelsky příjemné prostředí informačních služeb.

Příloha 2

Publikace v oblasti „Mobilita umělců a ostatních pracovníků“

„Mobility of Artists and other Professionals in South Eastern Europe“
1995−2009 – Dimitrije Vujadinovic

„Nobody promised you a living“
Overview on the position of the artists in ECA member countries
1999/2000 – European Council of Artists

„Artists in figures – A statistical portrait of cultural occupations“
2003 – Rhys Davies and Robert Lindley / Warwick Institute for Employment Research and Centre for Educational Development Appraisal and Research, University of Warwick

„Raport o stanie polskiego teatru za rok 2001“
2003 – ZASP – Zwiazek Artystow Scen Polkich

„Pour un débat national sur l'avenir du spectacle vivant“
2004 – ministère de la culture et de la communication

„from pillar to post – a comparative review of the frameworks for independent workers in the contemporary performing arts in Europe“
2004 – Informal European Theatre Meeting

„Die Geografie der kreativen Klasse in Deutschland“
2006 – Michael Fritsch, Michael Stützer – Technische Universität Bergakademie Freiberg

„Die sozialversicherungsrechtliche Lage der Künstlerinnen und Künstler: Ländervergleich mit Schweden, Deutschland, der Schweiz und Frankreich“
2006 – Juliane Alton – Eine Bewertung der aktuellen Situation in Österreich

„Problemkatalog: Mobilitätsbarrieren“
2009 – zusammengestellt von IG Bildende Kunst und dem Kulturrat Österreich für eine Interministeriellen Arbeitsgruppe

„Making a living as an artist“
2006 – Debra Savage, Research papers

„Mobility matters – Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals“
2006 – ERICarts – European Institute for Comparative Cultural Research

„The Economy of Culture in Europe“
2006 – European Commission (DG EAC)

„Schlussbericht der Enquete-Kommission ‚Kultur in Deutschland‘“
2007 – Deutscher Bundestag, 16. Wahlperiode – Enquete-Kommission

„Study on Artistic and Cultural Professional Profiles in non-European Mediterranean Countries“

2007 – Fonds Roberto Cimetta

„Street Artists in Europe“
2007 – EP: Policy Department – Structural and Cohesion Policies

„Cultural statistics“
2007 – Eurostat EU

„Study on Impediments to Mobility in the EU live performance sector and on possible solutions“
2007 Richard Poláček – Mobile Home, PEARLE

„Entschließung des Europäischen Parlaments vom 07. Juni 2007 zum Sozialstatus der Künstler und Künstlerinnen“
2007 – Europäisches Parlament

„Wirtschaftliche und soziale Risiken auf den Arbeitsmärkten von Künstlern“
2008 – Carrol Haak

„Zur sozialen Lage der Künstler und Künstlerinnen in Österreich“
2008 – L&R Sozialforchung Lechner, Reiter und Riesenfelder Sozialforschung OEG

„Dancers Keep Moving – International carreers and transition“
2008 – IVA Policy Research and Consultancy, Tilburg University, The Netherlands

„Alter, Geschlecht und Beschäftigung von darbietenden Künstlerinnen und Künstlern in Europa“
2008 – FIA, Deborah Dean

„26th report in the ‚Statistical Insights on the Arts‘ series“
2008 – Hill Strategies Research Inc

„VISAS / the discordant note“ – A White Paper on visa issues, Europe & artists' mobility“
2008 – FREEMUSE & ELMF, ECA

UK Arts and Culture: Cancelled, by Order of the Home Office
The Impact of New Restrictions on Visiting Artists and Academics
2009 – Josie Appleton & Manick Govinda, manifestoclub

LA CIRCULATION INTERNATIONALE DU SPECTACLE
Guide pratique de la diffusion du spectacle vivant, de la mobilité des artistes et des techniciens
2009 – Cendryne Roé – IRMA/ CIMT

„Forschungsbericht Nr. 577 – Gesamtwirtschaftliche Perspektiven der Kultur- und Kreativwirtschaft in Deutschland“
2009 – Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie

„Sozioökonomische Lage der darstellenden Künstler – Einige Befunde und viele offenen Fragen“
2009 – Carrol Haak

„Prekäre Freiheiten – Arbeit im freien Theaterbereich Österreich“
2009 – Sabine Kock, IG Freie Theaterarbeit

„Manifest zur Stellung von Künstlern und Künstlerinnen“
2009 – fim, FIA

„Wie viel verdienen Bühnenkünstler und wie leben Sie damit?“
2009 – Studie des Schweizerischen Bühnenkünstlerverbandes

„A Statistical Profile of Artists in Canada – Based on the 2006 Census; Statistical Insghts on the arts, Vol. 7 No. 4“
2009 – Hill Strategies Research Inc

„Report – Darstellende Künste: Die Lage der Theater- und Tanzschaffenden im Kontext internationaler Mobilität“
2010 – Zentrum BRD des Internationalen Theaterinstituts (ITI) und Fonds Darstellende Künste